

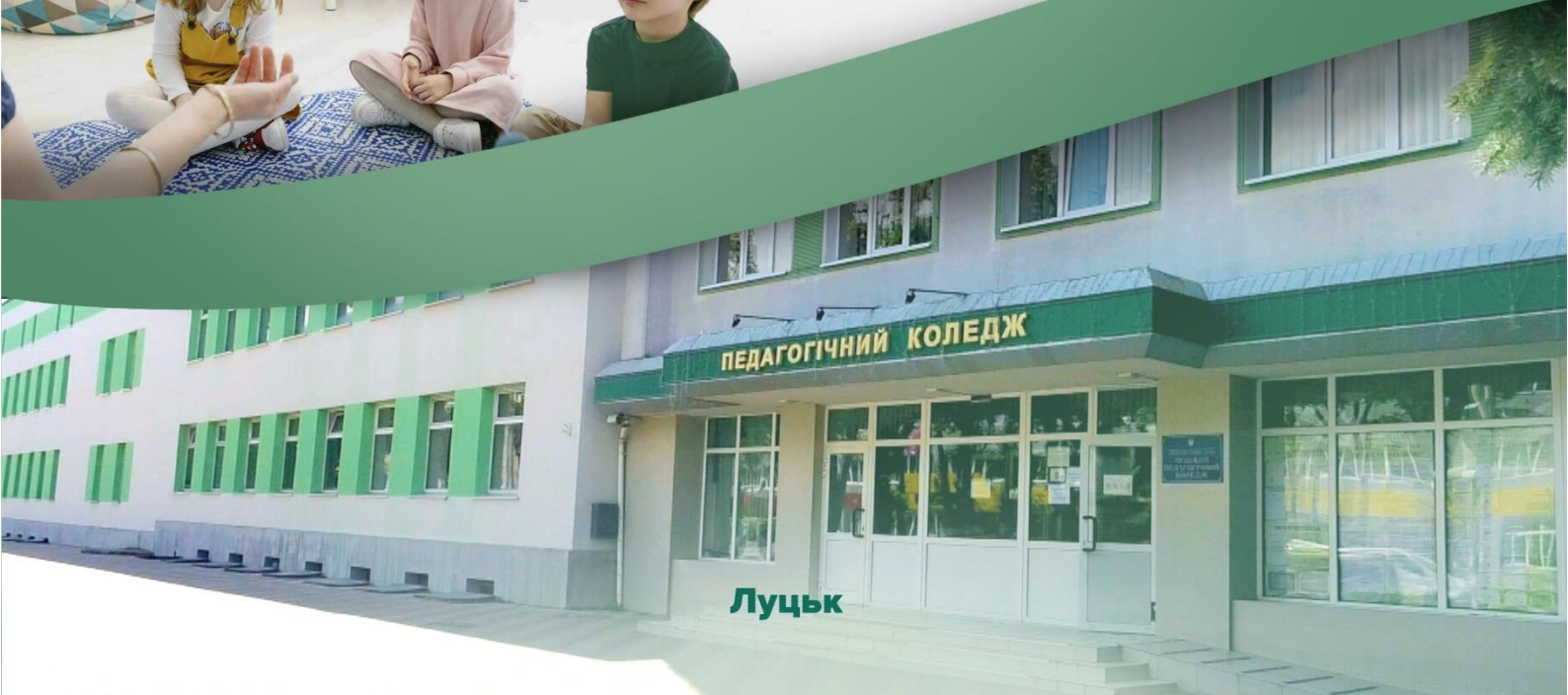
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради
Міжнародна Академія Прикладних Наук в Ломжі - MANS w Łomży
Громадська організація «ОМЕП. Україна»
Факультет дошкільної освіти та музичного мистецтва
Кафедра теорії та методики дошкільної освіти

«ІННОВАЦІЇ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ: ТЕОРІЯ, ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ»

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**I Всеукраїнської науково-практичної
онлайн-конференції з міжнародною участю**

22 травня 2024 року

**Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради
Міжнародна Академія Прикладних Наук в Ломжі - MANS w Łomży
Громадська організація «ОМЕР. Україна»
Факультет дошкільної освіти та музичного мистецтва
Кафедра теорії та методики дошкільної освіти**

***«ІННОВАЦІЇ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ:
ТЕОРІЯ, ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ»***

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**І Всеукраїнської науково-практичної
онлайн-конференції з міжнародною участю**

22 травня 2024 року

УДК 372.2.018.42:005.745]:004.9«2024»(477)(100)(082)

I-67

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради (протокол № 7 від 20 травня 2024 року)

Редакційна колегія:

Петро БОЙЧУК, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології, ректор Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Ольга ФАСТ, кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародної співпраці Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Zoja SZARŁOWYCZ, doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, adiunkt, pracownik działu rekrutacji i współpracy z zagranicą, Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży, Łomża, Polska

Тетяна КОВАЛЬОВА, голова громадської організації «ОМЕП», директор комунальний заклад «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 9 комбінованого типу Луцької міської ради»;

Аліна ЦИПЛЮК, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Алла БУБІН, кандидат педагогічних наук, завідувачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти, старший викладач Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Євгенія ДУРМАНЕНКО, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Марія ЗАМЕЛЮК, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Світлана БОЯРЧУК, викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Світлана МІЛЩУК, викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Рецензенти:

Руслана НАЙДА, доктор педагогічних наук, доцент, голова циклової комісії психолого-педагогічних дисциплін Відокремленого структурного підрозділу «Дубенський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету»;

Оксана БАРТКІВ, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Волинського національного університету імені Лесі України.

Інновації в дошкільній освіті: теорія, досвід, перспективи: збірник I Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції з міжнародною участю (22 травня 2024 року, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради) / уклад. А. Бубін, Є. Дурманенко, М. Замелюк. Луцьк, 2024. 347 с.

У збірнику вміщено тези доповідей учасників I Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції з міжнародною участю «Інновації в дошкільній освіті: теорія, досвід, перспективи» (м. Луцьк, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж», 22 травня 2024 року).

Матеріали подано за загальною редакцією науково-педагогічних, педагогічних працівників та наукових керівників здобувачів освіти. Доробки авторів присвячені основним тематичним напрямкам конференції: актуальні проблеми дошкільної освіти; дошкільна освіта: історичний, теоретичний та методичний аспекти; професійна підготовка сучасного фахівця дошкільної освіти; інноваційно-розвивальне середовище закладу дошкільної освіти.

Автори несуть відповідальність за зміст і достовірність поданої інформації.

УДК 372.2.018.42:005.745]:004.9«2024»(477)(100)(082)

© Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 2024

ЗМІСТ

Daria Brunow	RODZINY ADOPCYJNE I ZASTĘPCZE A DZIECI Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ – W ŚWIETLE LITERATURY PRZEDMIOTU	10
Svitlana Milishchuk, Oleksandra Milishchuk	POTENCJAŁ MYŚLENIA PROJEKTOWEGO W PROJEKTOWANIU ŚRODOWISKA PRZEDMIOTOWO-ZABAWOWEGO GRUPY INSTYTUCJI WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO	12
Alla Narushets	RODZINY ADOPCYJNE: DEFINICJE, UWARUNKOWANIA PRAWNE, ZASADY FUNKCJONOWANIA	18
Zoja Szarłowycz, Mariia Zameliuk	ROZWÓJ TOŻSAMOŚCI ZAWODOWEJ WYKŁADOWCÓW W SZKOLE WYŻSZEJ	20
Артишук Анна	ШЛЯХИ РОЗВИТКУ САМОСВІДОМОСТІ У ВИХОВАНЦІВ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (Науковий керівник – Козігора М.А.)	25
Бартків Оксана	ІНТЕРАКЦІЯ ЯК ОBOB'ЯЗKOBA УMOBA ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	29
Бідзюра Наталія	ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ТВОРІВ УКРАЇНСЬКОЇ КЕРАМІКИ (Науковий керівник – Боярчук С.І.)	32
Бізюк Тетяна	У СУДОКУ ГРАЄМО – ЛОГІКУ РОЗВИВАЄМО	35
Бляшук Софія	ХОРЕОГРАФІЧНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (Науковий керівник – Царик Т.М.)	37
Бобер Ангеліна	МИСТЕЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВА ТВОРЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (Науковий керівник – Дурманенко Є.А.)	40
Бобик Вікторія, Шилюк Ольга	СПЕЦИФІКА ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ В ЗДО З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ (Науковий керівник – Дурманенко Є.А.)	43
Бортнік Наталія	ПРОЗОРИЙ МОЛЬБЕРТ ЯК НЕТРАДИЦІЙНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДОШКІЛЬНЯТ	46
Боярчук Світлана	ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ НАОЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	48
Бубін Алла	ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	51
Буснюк Марія, Семенюк Вікторія	ПРОГУЛЯНКА В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДО (Науковий керівник – Дурманенко Є.А.)	54
Василюк Марія	КУЛІНАРІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	57
Величко Інна	ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ КАЗКИ (Науковий керівник – Слюсарук-Літвін С.С.)	63
Войтович Оксана	СИСТЕМА ЗАХОДІВ ПРОФІЛАКТИКИ	66

	ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ У МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ (Науковий керівник – Дичківська І.М.)	
Галімуک Катерина	РОЗВИТОК ПАМ'ЯТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЕЙДЕТИКИ (Науковий керівник – Міліщук С.О.)	70
Гацюк Юлія	СИСТЕМА РОБОТИ З ВИКОРИСТАННЯ ЕТАПІВ ОСНОВНОЇ ГІМНАСТИКИ В СИСТЕМІ ФІЗИЧНИХ ВПРАВ ДЛЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (Науковий керівник – Замелюк М.І.)	74
Герасимець Яна	ФОРМУВАННЯ КОМПОЗИЦІЙНИХ УМІНЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ СЮЖЕТНОГО МАЛЮВАННЯ (Науковий керівник – Боярчук С.І.)	76
Гніровська Олена, Костюк Валентина	SOFS SKILLS У ТВОРЧОМУ РОЗВИТКУ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	79
Голубєва Оксана	ВИКОРИСТАННЯ КАЗКИ В РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (Науковий керівник – Боярчук С.І.)	82
Городюк Любов	ЗАКЛАД ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ – ПЛАТФОРМА ДЛЯ ТЕХНОЛОГІЇ «ЕДЬЮТЕЙНМЕНТ»	85
Горопаха Наталія	НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДОСЛІДЖУВАТИ ПРИРОДНЕ ДОВКІЛЛЯ	88
Грисюк Катерина	ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАНЯТТЯХ З МАЛЮВАННЯ (Науковий керівник – Боярчук С.І.)	93
Грицюк Катерина	ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ РУХЛИВИХ І СПОРТИВНИХ ІГОР (Науковий керівник – Замелюк М.І.)	96
Грищук Марія	ДІАГНОСТИКА ОБІЗНАНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З НАВИЧКАМИ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ (Науковий керівник – Дурманенко Є.А.)	99
Грушецька Ольга	КОРЕКЦІЯ СТРАХІВ У ДІТЕЙ ЗА ДОПОМОГОЮ МАЛЮНКА	101
Демчук Діана	ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ (Науковий керівник – Маліновська Н.В.)	104
Дубчук Ірина	ФОРМУВАННЯ ФОНОЛОГІЧНОГО КОМПОНЕНТУ МОВЛЕННЯ СВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЧЕРЕЗ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ	107
Дурманенко Євгенія	ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ВИХОВАННЯ ОСНОВ ЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	111
Замелюк Марія	ВПЛИВ ГРИ НА ЕМОЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	114
Замелюк Марія, Магдисюк Людмила	ПОДОЛАННЯ ТРИВОЖНОСТІ У ДОРΟΣЛИХ ЗА ДОПОМОГОЮ АРТТЕРАПЕВТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	117
Калінчик Мар'яна	РОЗВИТОК ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІГОР- ДРАМАТИЗАЦІЙ (Науковий керівник – Боярчук С.І.)	120
Киця Наталія, Васильчук Юлія	ВОРКШОП «ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧІ «РОДЗИНКИ» ВИКОРИСТАННЯ НУДЛ (NOODLE) ПАЛИЦЬ»	123

Климчук Ольга	ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ ТА НАВИЧОК У ДІТЕЙ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ	125
Кліш Ірина, Северіна Людмила	НАРОДНІ ІГРИ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ	128
Кліш Ірина, Табак Наталія	КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАСОБІВ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	130
Клімішин Ярина	ПРАЦЯ В ПРИРОДІ ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (Науковий керівник – Замелюк М.І.)	133
Кундік Мирослава	ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (Науковий керівник – Міліщук С.О.)	136
Крутій Катерина, Замелюк Марія	ХОБІХОРСИНГ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО ТА ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	139
Лаба Каріна	ЕТИЧНА БЕСІДА ЯК МЕТОД МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (Науковий керівник – Замелюк М.І.)	142
Луцик Ярослав, Ткачук Світлана	МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	146
Мазур Олена	ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ КАЗКОТЕРАПІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДИКИ Л. ФЕСЮКОВОЇ «ВИХОВАННЯ КАЗКОЮ»	149
Малащук Анна	ЯН АМОС КОМЕНСЬКИЙ ПРО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (Науковий керівник – Бубін А.О.)	153
Манчик Руслана	ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ ДО СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З ОДНОЛІТКАМИ З ООП (Науковий керівник – Козлюк О.А.)	156
Марчук Оксана	РОЗВИТОК СЛОВЕСНОЇ ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: СУТЬ, ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА (Науковий керівник – Міліщук С.О.)	160
Марчук Оксана, Дем'янчук Анатолій	ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗДО	163
Марчук Сергій	КОСТЯНТИН УШИНСЬКИЙ ПРО ЗАКОН ДИТЯЧОЇ ПРИРОДИ – ЧИМ БІЛЬШЕ РУХАТИСЯ ТА ГРАТИСЯ	167
Матвійчук Аліна	ФАКТОРИ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (Науковий керівник – Замелюк М.І.)	170
Мельник Богдана	ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ФОРМ РОБОТИ З БАТЬКАМИ (Науковий керівник – Занько О.П.)	171
Мельник Мирослава	НАУКОВИЙ АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ МЕТОДИЧНОГО СУПРОВОДУ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ ДО ЗДО (Науковий керівник – Горопаха Н.М.)	177
Мельник Нонна, Дучимінська Тамара	ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ СТИЛІВ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ САМОПРИЙНЯТТЯ ОСОБИСТОСТІ У ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ	180
Мельник Світлана	ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДІТЕЙ ДО НАВЧАННЯ	184

	В ШКОЛІ: СУТЬ ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА (Науковий керівник – Мілішук С.О.)	
Метелькова Ірина	ЗНАЧЕННЯ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ У ВИХОВАННІ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (З ДОСВІДУ РОБОТИ)	187
Мордас Діана	ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІЛЮСТРАТИВНИХ МАТЕРІАЛІВ (Науковий керівник – Дурманенко Є.А.)	192
Науменко Олена	УНІВЕРСАЛЬНИЙ УСПІХ МОНТЕССОРІ-ОСВІТИ: ДОСВІД УКРАЇНИ, США ТА КИТАЮ	195
Новосад Тетяна	ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У РОБОТІ ЗІ СТАРШИМИ ДОШКІЛЬНИКАМИ	197
Ознамець Олена	СКЛАДАННЯ РОЗПОВІДЕЙ ЗА СЕРІЯМИ СЮЖЕТНИХ КАРТИНОК ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	199
Оксюта Катерина	ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ВСЕСВІТ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (Науковий керівник – Замелюк М.І.)	204
Олійник Світлана	ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ З ПЕДАГОГАМИ	207
Онофрійчук Лілія	ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З БАТЬКАМИ: НЕОБХІДНІСТЬ СЬОГОДЕННЯ	212
Паламар Наталія	РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ КОНСТРУЮВАННЯ (Науковий керівник – Боярчук С.І.)	215
Пархомей Оксана, Дучимінська Тамара	ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ	218
Пастерук Світлана	ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЖИВОПИСУ (Науковий керівник – Боярчук С.І.)	221
Петрук Вікторія	ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВЛЕННЯ СФОРМОВАНОСТІ ЗНАНЬ У ДОШКІЛЬНИКІВ ПРО ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЮДЕЙ (Науковий керівник – Шадюк О.І.)	224
Полицяк Оксана	УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ІГРАШКА ЯК ЗАСІБ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (Науковий керівник – Дурманенко Є.А.)	227
Потапчук Юліанія	КОСТЯНТИН УЩИНСЬКИЙ ПРО МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (Науковий керівник – Бубін А.О.)	230
Приведенець Анастасія	ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ М. МОНТЕССОРІ В СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ (Науковий керівник – Дурманенко Є.А.)	233
Пристаїчук Катерина, Магдисюк Денис, Пашкіна Алла	ПОРУШЕННЯ ПСИХІЧНОГО СТАНУ ДИТИНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ	238
Прокопюк Інна, Магдисюк Людмила	АРТТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ УЧНІВ	240
Радчук Оксана	ТЕХНОЛОГІЯ РВЗ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО	242

	МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (Науковий керівник – Дурманенко Є.А.)	
Руденко Наталія	ФОРМИ ПЕРЕЖИВАННЯ СТУДЕНТАМИ ТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ	247
Савлук Ірина	ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ	250
Самарчук Наталія	«КОЛА ЛУЛЛІЯ» ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДОШКІЛЬНИКІВ	253
Сасовська Ірина	ПРАЦЯ В ПРИРОДІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (Науковий керівник – Замелюк М.І.)	255
Сац Анна	ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ГРИ (Науковий керівник – Замелюк М.І.)	259
Сидорук Валентина	ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО- ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА	262
Скрипник Ірина	СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	267
Скрипник Оксана	ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ	269
Слобода Яна	ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ ДИТИНИ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ РУХЛИВИХ ІГОР (Науковий керівник – Дурманенко Є.А.)	274
Сопронюк Діана, Самсонюк Лариса	ОБДАРОВАНІ ДІТИ, ЇХ ВИЯВЛЕННЯ ТА ДІАГНОСТИКА (Науковий керівник – Дурманенко Є.А.)	277
Ставицька Анастасія	ОСОБЛИВОСТІ СПРИЯННЯ УСПІШНІЙ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ДО УМОВ РОБОТИ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ (Науковий керівник – Козігора М.А.)	280
Стельмах Надія	ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ	283
Степанюк Наталія	РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	288
Стеренчук Софія	ФРІДРІХ ФРЕБЕЛЬ – ЗАСНОВНИК ІДЕЇ ДИТЯЧОГО САДКА (Науковий керівник – Бубін А.О.)	292
Тарасюк Ольга	РОДИННЕ ВИХОВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНИХ ПОГЛЯДАХ СОФІЇ РУСОВОЇ (Науковий керівник – Бубін А.О.)	295
Ткачук Анна	ЗАНЯТТЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ СВІТОГЛЯДНИХ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (Науковий керівник – Дурманенко Є.А.)	297
Тумік Софія	ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ТА ЇЇ СІМ'Ї	300
Трубакова Дарина	СУЧАСНА ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ВИМІР (Науковий керівник – Маліновська Н.В.)	303

Фроленкова Надія	ДЕФІНІТИВНО-СМИСЛОВИЙ АНАЛІЗ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	307
Хомич Анастасія	СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (Науковий керівник – Дурманенко Є.А.)	311
Хоміцька Тетяна	ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ У РОЗВИТКУ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (Науковий керівник – Замелюк М.І.)	314
Цимбалюк Марина	РУХОВА АКТИВНІСТЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (Науковий керівник – Замелюк М.І.)	317
Цісарук Світлана	ЗНАЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ У РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (Науковий керівник – Замелюк М.І.)	319
Шостак Ольга, Семенюк Іванна	РОЛЬ ВИРАЗНОГО ЧИТАННЯ ПОЕЗІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ ІНТОНАЦІЙНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ В СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	322
Шумбарська Тетяна	ДИВОВИЖНИЙ СВІТ ЗЕНТАНГЛ	325
Щербакова Світлана	ІННОВАЦІЙНЕ РОЗВИВАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ – ІНТЕГРАЛЬНИЙ ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ ЗДО	327
Юнчик Анна	ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ПРОФЕСІЇ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАНЯТТЯХ З ОЗНАЙОМЛЕННЯ З СУСПІЛЬНИМ ДОВКІЛЛЯМ (Науковий керівник – Дурманенко Є.А.)	330
Юхимюк Тетяна	МНЕМОТЕХНІКА: ПОВ'ЯЗУЄМО ОБРАЗ І СЛОВО	333
Якимюк Ольга	КОРЕКТУРНІ ТАБЛИЦІ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ ПРОГРАМИ «ДОШКІЛЬНЯТАМ – ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ»	336
Яковлюк Ганна	РОЛЬ СПІВПРАЦІ СІМ'Ї ТА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (Науковий керівник – Замелюк М.І.)	339
Ясинська Тетяна	ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ ЛЮДМИЛИ ШУЛЬГИ У РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАНЯТТЯХ З МАЛЮВАННЯ (Науковий керівник – Боярчук С.І.)	341
Яскула Владислава	ВПЛИВ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ (Науковий керівник – Маліновська Н.В.)	343

Daria Brunow,

student kierunku Pedagogika Opiekuńczo-Wychowawcza z Terapią Pedagogiczną Olsztyńska Szkoła Wyższa Olsztyn, Polska

RODZINY ADOPCYJNE I ZASTĘPCZE A DZIECI Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ – W ŚWIETLE LITERATURY PRZEDMIOTU

Rodzina jest podstawowym środowiskiem, w którym żyje człowiek. Szczególnie środowisko to ważne jest w przypadku małego człowieka - dziecka. W tym rozdziale przedstawię kilka definicji niepełnosprawności, rodzin zastępczych oraz adopcyjnych. Wskażę i scharakteryzuję zasady funkcjonowania pieczy zastępczych oraz ich uwarunkowania prawne. Dokonam przeglądu badań na temat dzieci z niepełnosprawnością wychowujące się w rodzinach zastępczych bądź adopcyjnych.

Zgodnie z definicją Światowej Organizacji Zdrowia «osoba niepełnosprawna to osoba, u której istotne uszkodzenia i obniżenie sprawności funkcjonowania organizmu powodują uniemożliwienie, utrudnienie lub ograniczenie sprawnego funkcjonowania w społeczeństwie, biorąc pod uwagę takie czynniki, jak: płeć, wiek oraz czynniki zewnętrzne (...)» [1].

Natomiast jeżeli chodzi o dzieci niepełnosprawne WHO podają następującą definicję: «Dzieckiem z niepełnosprawnością jest takie dziecko, które bez specjalnych ulg i pomocy z zewnątrz jest długotrwale, całkowicie lub w znacznym stopniu niezdolne do uczestnictwa w grupie prawidłowo rozwiniętych i zdrowych rówieśników (...)»[2].

Ustawa z 26 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osoby z niepełnosprawnością podaje odmnienną definicję niepełnosprawności «niepełnosprawną jest osoba, której stan fizyczny lub/i psychiczny trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza albo uniemożliwia wypełnianie zadań i ról społecznych zgodnie z normami prawnymi i społecznymi» [3].

Z pojęciem niepełnosprawności wiążą się następujące terminy:

- Uszkodzenie (impairment) – to wszelki ubytek lub odstępstwo od normy psychologicznej, fizjologicznej lub anatomicznej struktury czy funkcji organizmu w skutek określonej wady wrodzonej, choroby, względnie urazu;
- Niepełnosprawność funkcjonalna (disability) – to każde ograniczenie lub brak (wynikający z uszkodzenia) zdolności do wykonywania czynności w sposób lub w zakresie uznawanym za normalny dla każdej istoty ludzkiej; jest to dysfunkcja na poziomie zadań;
- Upośledzenie lub niepełnosprawność społeczna (handicap) – to niekorzystna sytuacja danej osoby, wynikająca z uszkodzenia lub niepełnosprawności, która ogranicza lub uniemożliwia wypełnianie ról (zadań i zachowań) w sytuacjach społecznych, biorąc pod uwagę wiek, płeć oraz czynniki kulturowe i społeczne (czyli formy działań i zachowań przyjętych i akceptowanych w danym środowisku kulturowym i społecznym) [2].

Ewa Kulesza i Barbara Marcinkowska wskazują iż (2004, s. 16) «nowe ujęcie niepełnosprawności opiera się na biopsychospołecznej koncepcji, która zakłada, że

człowiek jest istotą biologiczną, osobą wykonującą określone czynności i zadania życiowe oraz jest członkiem określonej grupy społecznej. Biopsychospołeczna koncepcja niepełnosprawności łączy trzy aspekty: biologiczny, jednostkowy i społeczny. Dlatego też istotę niepełnosprawności stanowi odchylenie od normalnego poziomu funkcjonowania w zakresie wszystkich lub niektórych z tych wymiarów».

Małgorzata Kupisiewicz (2013, s. 213) zwraca uwagę na wymiar medyczny i społeczny niepełnosprawności. Kontekst medyczny definiuje niepełnosprawność jako «dysfunkcję organizmu, zniesienie lub ograniczenie sprawności», społeczny jako «wynik barier psychologiczno – społecznych, ekonomicznych, prawnych, fizycznych, jakie jednostka napotyka w środowisku życia» [2].

Zdaniem Iwony Chrzanowskiej (2010, s. 23) współczesne definicje niepełnosprawności uwzględniają nie tylko aspekty biologiczne czy społeczne, ale starają się także odnieść do ujęć prawnych, kulturowych, politycznych, ekonomicznych.

Toteż w preambule Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych z dnia 13 grudnia 2006 roku wydanej przez Zgromadzenie Ogólne ONZ, uznaje się, że «niepełnosprawność jest pojęciem ewoluującym i że niepełnosprawność wynika z interakcji między osobami z dysfunkcjami a barierami wynikającymi z postaw ludzkich i środowiskowych, które utrudniają tym osobom pełne i skuteczne uczestnictwo w życiu społecznym, na zasadach równości z innymi osobami (*I. Chrzanowska, 2010, s. 23*)» [3].

Iwona Chrzanowska (2010, s. 23) zwraca także uwagę na to, że w tejże Konwencji podkreślono, iż «dyskryminacja jakiegokolwiek osoby ze względu na jej niepełnosprawność jest pogwałceniem przyrodzonej godności i wartości osoby ludzkiej» [3].

Twórczyni polskiej pedagogiki specjalnej, Maria Grzegorzewska (*za: J. Rottermund, 2013, s. 99*) zaproponowała następującą klasyfikację osób z niepełnosprawnością: niewidomi i niedowidzący; głusi i niedosłyszający; głuchoniewidomi; upośledzeni umysłowo; przewlekle chorzy; z uszkodzeniem narządu ruchu; z trudnościami w uczeniu się; niedostosowani społecznie [3].

Stanisław Kowalik podaje trzy istotne poziomy funkcjonowania człowieka, na podstawie których sklasyfikować można sprawność, a tym samym jego niepełnosprawność.

Zalicza się do nich: sprawność organizmu jako zdolność całego organizmu lub poszczególnych jego układów względnie narządów (ruchowego, oddechowego, nerwowego, wzroku, serca, itd.) do pełnienia właściwych funkcji; sprawność psychologiczna człowieka, jako zdolność do samodzielnego organizowania własnego działania, które umożliwi mu zaspokojenie posiadanych potrzeb i wywiązywanie się z podstawowych zadań narzucanych przez społeczne otoczenie; sprawność społeczna jako zdolność do podejmowania działań zespołowych, które zapewniają osiągnięcie odpowiednich celów grupowych, przypisywanych grupie przez uczestników grupy.

Na podstawie wyżej przedstawionego kryterium niepełnosprawność uznać można za naruszenie sprawności na jednym z poziomów lub za częściową utratę zdolności funkcjonowania jednego z nich [3].

Ze względu na rodzaj niepełnosprawności należy przyjąć następującą klasyfikację:

- 1) Osoby z niepełnosprawnością sensoryczną-uszkodzenie narządów zmysłowych, do których należą:
 - a) Osoby niewidome i słabowidzące;
 - b) Osoby niesłyszące i słabosłyszące.
- 2) Osoby z niepełnosprawnością fizyczną:
 - a) Osoby z niepełnosprawnością motoryczną-z uszkodzeniem narządu ruchu;
 - b) Osoby z przewlekłymi schorzeniami narządów wewnętrznych;
- 3) Osoby z niepełnosprawnością psychiczną:
 - a) Osoby umysłowo upośledzone z niepełnosprawnością intelektualną;
 - b) Osoby psychicznie chore z zaburzeniami osobowości i zachowania;
 - c) Osoby cierpiące na epilepsję – z zaburzeniami świadomości.
- 4) Osoby z niepełnosprawnością złożoną – dotknięte więcej, niż jedną niepełnosprawnością [3].

W praktyce postępowania adopcyjnego ostatnich lat godna podkreślenia jest zasada nie rozdzielania rodzeństw oraz brania pod uwagę opinii dziecka. Podejmując ewentualnie decyzje o rozdzielaniu rodzeństwa bierze się pod uwagę więzi emocjonalne między dziećmi oraz możliwość późniejszego kontaktu. Rodzina adopcyjna staje przed wielkim wyzwaniem opiekując się przybranym dzieckiem.

Lista wykorzystanych źródeł:

1. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej, op. Cit. Art.3, Art.4.
2. Zob. Definitions Of Disability, www.open.ac.uk/inclusiveteaching/pages/understanding-and-awareness/describingdisability.php, 23.03.2009 r.; Definicja niepełnosprawności, UNIC, www.unic.un.org.pl/niepelnosprawnoscd/definicja.php, 23.03.2009 r.
3. Plieth-Kalinowska, Bezpieczeństwo społeczne dziecka niepełnosprawnego z dysfunkcją, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. W. Karola, Bydgoszcz, 2009, s. 24-25.

Svitlana Milishchuk,

wykładowca Katedry Teorii i Metodologii Wychowania Przedszkolnego
«Łuckiej Szkoły Pedagogicznej» Wołyńskiej Rady Obwodowej,
Łuck, Ukraina

Oleksandra Milishchuk,

Studentka 3 roku studiów licencjackich na kierunku Wzornictwo Przemysłowe,
SWPS/School of Form,
Warszawa, Polska

POTENCJAŁ MYŚLENIA PROJEKTOWEGO W PROJEKTOWANIU ŚRODOWISKA PRZEDMIOTOWO-ZABAWOWEGO GRUPY INSTYTUCJI WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO

Słowa kluczowe: myślenie projektowe, edukacja przedszkolna, projektowanie, środowisko przedmiotowo-zabawowe grupy, placówka wychowania przedszkolnego.

Na współczesnym etapie rozwoju społeczeństwa silnie odczuwa się wpływ projektowania na zachowanie, uczucia, emocje i myśli ludzi. Czyli, projektowanie staje się coraz bardziej wpływowe społecznie i w ciągu ostatnich lat obserwowane są wzmocnienia tej tendencji. W związku z tym, odbyło się przemyślenie roli projektowania w różnych dziedzinach nauki, jego zastosowanie już nie ogranicza się do biznesu, a obejmuje medycynę, technologię, edukację i tym podobne.

Pojęcie «design thinking» składa się z dwóch słów, design (od angielskiego «design», co oznacza «projektować», «kreślić», «myśleć», «projekt», «plan», «rysunek») i myślenie - ciągły proces poznawczy obejmujący skojarzenia i wnioski, operujący na takich elementach pamięci jak symbole, pojęcia, frazy, obrazy i dźwięki. W międzynarodowym czasopiśmie Design Science autorzy John S. Gero i George Mason zwracają uwagę, że «projektowanie to sposób na zrozumienie tego, jak pracuje projektant» [9]. Natomiast, termin «myślenie» interpretowany jest jako myślenie projektowe, dzięki któremu organizacje lub niedoświadczeni projektanci mogą nauczyć się rozwiązywania złożonych problemów w sposób projektowy [6]. Celem naszego badania jest identyfikacja potencjału zastosowania myślenia projektowego w projektowaniu środowiska przedmiotowo-zabawowego placówki wychowania przedszkolnego.

Różne aspekty myślenia projektowego badali naukowcy John S. Gero, George Mason, G. Simon, B. Fuller, T. Brown, P. Rogers, M. Camacho, S. Perminova, O. Prosina, N. Sytnyk, M. Chuprina i inni.

Analiza źródeł pokazuje, że pojęcie «myślenia projektowego» jest różnie interpretowane. V. Ivanova definiuje pojęcie «myślenia projektowego jako zgodnego interaktywnego podejścia konsumentów, projektantów, biznesmenów, przedstawicieli różnych organizacji i władz w celu usprawnienia biznesu ogólnie i poszczególnych procesów biznesowych, poprawy organizacji świadczenia i jakości usług, w tym edukacyjnych» [3, s. 94]. W swoich badaniach Fundacja Interaction Design pisze: «Myślenie projektowe to nieliniowy, interaktywny proces stosowany przez zespoły w celu zrozumienia użytkowników, kwestionowania założeń, weryfikacji problemów oraz tworzenia innowacyjnych rozwiązań na potrzeby prototypowania i testowania» [6]. Jest oczywiste, że myślenie projektowe nakierowane jest na rozwiązywanie różnorodnych zadań w organizacjach biznesowych i poza biznesowych, w szczególności w instytucjach edukacyjnych.

Zanim przejdziemy do badania potencjału zastosowania myślenia projektowego w tworzeniu środowiska przedmiotowo-zabawowego grupy instytucji edukacji przedszkolnej, poznamy istotę koncepcji «środowiska przedmiotowo-zabawowego grupy», przeanalizujemy, jak znajduje to odzwierciedlenie w dokumentach regulujących działalność placówki wychowania przedszkolnego na Ukrainie.

W nowym wydaniu Podstawowego Komponentu Wychowania Przedszkolnego podkreśla się, że jedną z wartości wychowania przedszkolnego jest «życie i dobrostan jako umiejętność pielęgnowania, wspierania i tworzenia korzystnych

warunków dla siebie i innych w bezpiecznym środowisku, w środowisku naturalnym, materialnym i społecznym» [1, s. 4]. Zadanie edukatora polega na zapewnieniu uniwersalnego środowiska rozwojowego (gry) dla realizacji procesu edukacyjnego w placówce wychowania przedszkolnego [2].

«Środowisko edukacyjne to zespół obiektywnych warunków zewnętrznych, czynników, obiektów społecznych niezbędnych do pomyślnego funkcjonowania edukacji. Jest to system wpływów i warunków kształtowania się jednostki oraz możliwości jej rozwoju, które zawarte są w środowisku społecznym i przestrzenno-podmiotowym» [1, s. 36].

Zamiast tego pojęcie «środowiska przedmiotowo-zabawowego» jest węższe i stanowi składnik środowiska rozwojowego placówki wychowania przedszkolnego. I. Łucenko podaje następującą definicję terminu «środowisko przedmiotowo-zabawowe grupy» – jest to zespół warunków przestrzennych oraz sposobów ich organizacji i wykorzystania, polegający na wypełnieniu sprzętem do gier, zabawkami, materiałami sensorycznymi, budowlanymi, w celu zaspokojenia potrzeb zabawowych, komunikacyjnych i społecznych dziecka» [4, s. 9]. Badacz nazywa to środowisko sztucznym, ponieważ jest specjalnie stworzone. I. Łucenko pisze, że potencjał rozwojowy środowiska przedmiotowo-zabawowego zależy od wypełnienia grupy zabawkami, materiałami i podręcznikami edukacyjnymi oraz sprzętem do gier. Z drugiej strony podkreśla, że jest to «platforma społecznościowa» służąca zaspokajaniu różnorodnych potrzeb dziecka [4].

Tworząc środowisko przedmiotowo-zabawowe grupy, wychowawcy kierują się Wzorowym wykazem sprzętu zabawowego i edukacyjno-dydaktycznego dla placówek wychowania przedszkolnego, zatwierdzonym przez Ministra Oświaty i Nauki (Zarządzenie nr 1633 z dnia 19 grudnia 2017 r.). Dla ułatwienia użytkowania Lista jest ułożona według kategorii wiekowych uczniów i głównych rodzajów zajęć dzieci [lista].

W swoich badaniach Interaction Design zauważa, że najbardziej przydatne jest wykorzystanie myślenia projektowego do rozwiązywania źle zdefiniowanych lub nieznanymi problemami [6]. Według V. Iwanowej myślenie projektowe pozwala zrozumieć głębokie potrzeby konsumenta, zidentyfikować obszary problemowe i sformułować zadania projektowe [3]. Realizacja tych zadań jest możliwa, jeśli rozwinię się w sobie umiejętności empatii. Rozwinięta empatia wychowawców jest kluczową potrzebą naszych czasów. Tym samym w podstawowym komponencie wychowania przedszkolnego podkreśla się, że «Współczesna edukacja przedszkolna wymaga rozwiniętych umiejętności refleksyjnych wychowawcy. Nauczyciel musi umieć je dostrzec, skupiając się na wieku i cechach indywidualnych dzieci, cechach organizacyjnych i merytorycznych procesu edukacyjnego w różnych grupach placówki przedszkolnej» [1, s. 33]. Zgadza się z powyższą opinią V. Iwanowej i wierzymy, że zastosowanie myślenia projektowego przez pryzmat zrozumienia potrzeb dziecka pomaga zidentyfikować obszary problemowe w środowisku gier przedmiotowych grupy placówek wychowania przedszkolnego i sformułować niezbędne zadania do jego dalszego projektowania. Zadania te można rozwiązać tylko wtedy, gdy nauczyciel rozwiniętych umiejętności refleksyjnych.

Fundacja Interaction Design pisze, że myślenie projektowe składa się z pięciu etapów: empatii, definiowania problemu, generowania pomysłów, prototypowania i testowania. Wymienione etapy zostały nazwane przez V. Iwanową. Warunkiem koniecznym zastosowania myślenia projektowego w projektowaniu środowiska przedmiotowo-zabawowego jest przestrzeganie wymienionych etapów. Wychowawca musi najpierw, za pomocą empatii, zrozumieć głębokie potrzeby dzieci, zidentyfikować obszary problemowe w środowisku przedmiotowo-zabawowym grupy i sformułować zadania projektowe. Następnie, w celu rozwiązania zidentyfikowanych problemów i realizacji postawionych zadań, należy wygenerować pomysły na projekt środowiska przedmiotowo-zabawowego. W kolejnym etapie część tych pomysłów wykorzystaj do stworzenia prototypów, po czym przetestuj opracowane prototypy w warunkach rzeczywistych podczas organizacji zajęć edukacyjnych z dziećmi, przeanalizuj wyniki testów i sformułuj wnioski na temat przyjęcia prototypu (w naszym przypadku podjęcie decyzji o możliwości wykorzystania prototypowego środowiska edukacyjnego lub jego komponentu). W przypadku odrzucenia prototypu należy powrócić do poprzedniego etapu myślenia projektowego (np. do etapu empatii lub do etapu generowania pomysłów itp.) i kontynuować projektowanie środowiska przedmiotowo-zabawowego w grupie przedszkolnej instytucji edukacyjnej. Warto podkreślić, że na każdym z etapów projektowania konieczne jest spełnienie wymagań stawianych urządzeniom zabawowym i dydaktyczno-wychowawczym dla placówek wychowania przedszkolnego oraz zasad kształtowania środowiska przedmiotowo-zabawowego. Ponadto ważna jest ocena zabawek, materiałów edukacyjnych i podręczników, sprzętu do gier pod kątem ich jakości, bezpieczeństwa, orientacji pedagogicznej, cech treści i różnorodności.

Najlepsze rozwiązania projektowe wynikają z głębokiego zrozumienia ludzkich zachowań. Obserwuj, jak dzieci wchodzą w interakcje w środowisku przedmiotowo-zabawowym w placówce edukacji przedszkolnej. Podczas obserwacji rejestruj ekspresję dzieci i różne przejawy behawioralne. Obserwacja dzieci da ci wskazówki na temat tego, co myślą i czują, gdy wchodzą w interakcję z zabawkami, materiałami dydaktycznymi i pomocami, sprzętem do zabawy, a także pomoże zrozumieć ich potrzeby [8].

D. School i Thomas Obaj mają pewne zastrzeżenia do stosowania myślenia projektowego w edukacji, że nasze własne doświadczenia, zrozumienie i doświadczenie są z jednej strony unikalne i mogą stać się niezwykle cennym zasobem do rozwiązania każdego problemu projektowego, a z drugiej – często są błędne lub stereotypowe, co znacznie ogranicza skuteczność refleksji. Autorzy piszą, że należy podejść do wyzwań projektowych ze świeżej perspektywy, odrzucając wszelkie uprzedzenia. Autorzy podkreślają także, że w myśleniu projektowym ważne jest przestrzeganie następujących zasad: nie oceniaj, dowiaduj się więcej, bądź autentycznie zainteresowany, znajdź wzorce i słuchaj [5].

Podobnie, projektując środowisko zabaw grupowych w przedszkolu, nie pozwól, aby Twoje osądy na temat działań, okoliczności, decyzji lub «problemów» dziecka miały wpływ na wyniki obserwacji. Kwestionuj nawet (a zwłaszcza) to, co myślisz, że już rozumiesz. Zadawaj dzieciom pytania, aby poznać środowisko

przedmiotowo-zabawowe grupy z perspektywy użytkownika. Okazuj prawdziwe zainteresowanie komunikacją z dzieckiem poprzez mimikę twarzy, postawę itp. Nawet w znanych okolicznościach okaż zdziwienie i ciekawość. Poszukaj wzorów. Pozwól, aby każda chwila interakcji z dzieckiem przeniknęła do Twojej psychiki i słuchaj, co i w jaki sposób dziecko Ci mówi.

Z powyższego można wywnioskować, że aby zastosować myślenie projektowe w edukacji, trzeba najpierw odłożyć na bok swoje doświadczenia i przyjrzeć się temu, jak zbudowany jest świat z perspektywy dziecka, jakie ma problemy i potrzeby, zanurzyć się w życiu od strony na poziomie dziecka, a nie osoby dorosłej. Pedagog musi sam wyjaśnić szereg pytań. Czy środowisko przedmiotowo-zabawowe w grupie ułatwia czy utrudnia przyswajanie przez dziecko doświadczeń? Dlaczego ta lub inna zabawka, materiały edukacyjne lub przewodnik, sprzęt do gier znajduje się właśnie tutaj? Jaki jest jego cel? W jakim celu podajemy go dzieciom? Dlaczego umieściliśmy go w tym konkretnym miejscu przestrzeni grupowej? Wychowawcy powinni regularnie zadawać sobie takie pytania.

V. Ivanova pisze, że «myślenie projektowe wiąże się z odpowiedzią na następujące podstawowe pytania: Myślenie projektowe wiąże się z odpowiedzią na następujące podstawowe pytania: co jest? (badanie istniejącej rzeczywistości); co jeśli? (wyobraża się sobie nową przyszłość); co interesuje? (dokonuje się wyboru); co działa? (ocenia się wynik, w szczególności reakcję rynku)» [3].

Przedstawmy przykład odpowiedzi nauczyciela na łańcuszki wyżej przeliczonych pytań:

Co jest? Na podłodze jest wykładzina z malowanymi drogami, sygnalizacją świetlną i domami, na których dzieci często bawią się w «kierowcę» samochodów (jeżdżą pomalowaną drogą, zatrzymują się przy budynkach, przed sygnalizacją świetlną itp.);

Co jeśli? Zastąpić wykładzinę z malowanymi drogami, sygnalizacją świetlną i domami na wykładzinę w jednym kolorze. Dzieci będą równie często bawić się na niej w «kierowcę»? Czy bez ilustracji dróg spędzą mniej czasu przy tej grze, a ich gra nie będzie tak interesująca? Czy dzieci będą częściej bawić się w inne kreatywne gry na gładkiej wykładzinie?

Co interesuje? Zamieńmy wykładzinę na podłodze na monochromatyczną, rozszerzając tematykę zabaw, aby dzieci mogły bawić się kreatywnie, nie tylko w «kierowcę».

Co działa? Na gładkiej powierzchni dzieci samodzielnie budują konstrukcje i drogi niezbędne do zabawy w «kierowcę», rozszerza się temat gier konstrukcyjno-budowlanych.

W rezultacie możemy uzyskać nieoczekiwany wynik, którego nie przewidzieliśmy, a może nawet zaprzeczyliśmy.

Ciekawa jest także metoda «5 dlaczego», o której w swoich badaniach pisze Fundacja Interaction Design. Chodzi o to, aby zadać pytanie «Dlaczego?» pięć razy. Najpierw formułujemy odpowiedź na pierwsze pytanie. Na podstawie odpowiedzi na pytanie pierwsze formułujemy pytanie drugie. Na podstawie odpowiedzi na pytanie drugie sformułujemy pytanie trzecie. Pytanie czwarte formułujemy na podstawie odpowiedzi na pytanie trzecie. I wreszcie formułujemy piąte pytanie na podstawie

odpowiedzi na czwarte. W publikacji Interaction Design Foundation zauważono, że «pierwsze pytanie opiera się na oczywistym efekcie końcowym» [7].

Pokażemy, jak można zastosować metodę «5 dlaczego», aby znaleźć powód, dla którego dzieci w wieku przedszkolnym nie angażują się w specjalnie utworzony ośrodek niezależnej twórczości artystycznej (NTA):

Dlaczego dzieci nie korzystają ze stołu i krzeseł w środowisku dla NTA? Ponieważ rysują przy biurkach.

Dlaczego dzieci rysują przy biurku w środowisku dla NTA? Ponieważ wygodniej jest im rysować przy biurku.

Dlaczego dzieciom wygodniej rysować przy biurku w środowisku dla NTA? Ponieważ za biurkiem jest więcej miejsca na przechowywanie niż w ...

Dlaczego przy biurku jest więcej miejsca dla dzieci niż w środowisku dla NTA? Bo przy biurku jest wolne przejście, a wzrok dziecka nie spoczywa na ścianie.

Dlaczego dzieci mają wolne przejście przy biurku, a wzrok dziecka nie spoczywa na ścianie? Ponieważ podczas ustawienia tablicy zostały zachowane wymagania Regulaminu Sanitarnego w placówkach wychowania przedszkolnego.

Naszym zdaniem «5 dlaczego» może stać się skutecznym narzędziem myślenia projektowego przy projektowaniu środowiska przedmiotowo-zabawowego grupy placówki wychowania przedszkolnego.

Zatem stosując myślenie projektowe, możliwe jest rozwiązywanie zadań różnego rodzaju i skali zarówno w biznesie, jak i w organizacjach non-profit, takich jak instytucje edukacyjne. Wierzymy, że myślenie projektowe ma znaczący potencjał w projektowaniu środowiska przedmiotowo-zabawowego grupy placówki wychowania przedszkolnego, a mianowicie: dostarcza narzędzi pozwalających zrozumieć głębokie potrzeby dziecka, zidentyfikować obszary problemowe (słabo zdefiniowane i niezdefiniowane) w środowisku gier przedmiotowych w grupie i formułowaniu zadań projektowych. Projektowanie środowiska ma na celu zaspokojenie potrzeb dziecka i maksymalne ujawnienie potencjału rozwojowego zabawek, materiałów i podręczników edukacyjnych oraz sprzętu do gier. Aby wdrożyć myślenie projektowe, nauczyciele muszą być zdatni do refleksji.

Lista wykorzystanych źródeł:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). 2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovooho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.
2. Щодо методичних рекомендацій до оновленого Базового компонента дошкільної освіти : лист МОН від 16.03.2021 р. № 1/9-148. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-metodichnih-rekomendacij-do-onovlenogo-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti>.
3. Іванова В. Роль дизайн-мислення в освіті. *Бізнес та інтелектуальний капітал. Інтелект XXI*. № 4. 2019. URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2019/2019_4/18.pdf.
4. Луценко І. Проектуємо нове предметно-ігрове середовище групи ЗДО. *Дошкільне виховання*. 2021 №5. С. 9-12. URL: file:///C:/Users/38067/Downloads/dv2021-5_p9.pdf.

5. D.School, Thomas Both «Design thinking Bootcamp Bootleg». URL: <https://dschool.stanford.edu/resources/the-bootcamp-bootleg/>.
6. Interaction Design Foundation «Design Thinking (DT). Your constantly-updated definition of Design Thinking (DT) and collection of videos and articles». URL: [https:// www.interaction-design.org/literature/topics/design-thinkin](https://www.interaction-design.org/literature/topics/design-thinkin).
7. Interaction Design Foundation «Design Thinking (DT). Your constantly-updated definition of Design Thinking (DT) and collection of videos and articles». URL: [https:// www.interaction-design.org/literature/topics/design-thinkin](https://www.interaction-design.org/literature/topics/design-thinkin)
8. Kelly, Nick; Gero, John (2021). «Design thinking and computational thinking: a dual process model for addressing design problems». Science. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/design-science/article/design-thinking-and-computational-thinking-a-dual-process-model-for-addressing-design-problems/A9F31133D2D05793A2F78D188B1CE525/>.
9. Kimbell, Lucy (November 2011). «Rethinking design thinking: Part I». Design and Culture. 3 (3): 285-306. URL: https://www.researchgate.net/publication/233510073_Rethinking_Design_Thinking_Part_I.

Alla Narushets,

*nauczyciel Specjalny Ośrodek Szkolno Wychowawczy dla Dzieci i Młodzieży niepełnosprawnych im. prof. Zofii Sękowskiej w Lublinie
Lublin, Polska*

RODZINY ADOPCYJNE: DEFINICJE, UWARUNKOWANIA PRAWNE, ZASADY FUNKCJONOWANIA

Adopcja wywodzi się od łacińskiego słowa adoption, oznaczającego przysposobienie, przybranie lub opiekę. Akt ten tworzy taką samą więź prawną między dzieckiem a jego nowymi rodzicami, jak więź rodzinna oparta na krwi lub pokrewieństwie. Dziecko i jego rodzice mają wobec siebie takie same prawa i obowiązki, jakie istnieją między dzieckiem a jego biologicznymi rodzicami [1].

W słownikowym znaczeniu adopcja jest jedną z form polegającą na przyjęcie do swojego domu, osoby obcej np. dziecka- sieroty, przez stworzenie takich samych relacji między nimi, jakie zachodzą między rodzicami, a dzieckiem naturalnym [2]. Dzieciom, które są pozbawione naturalnego środowiska rodzinnego odpowiednie warunki stwarza właśnie adopcja. Im wcześniej adopcja następuje, tym w mniejszym stopniu pojawi się u dziecka zaburzenie osobowości. Rodzice adopcyjni ponoszą taką samą odpowiedzialność za dziecko przysposobione jak za swoje dziecko biologiczne.

Dzięki adopcji można dziom porzuconym, osieroconym, bądź pochodzących z rodzin patologicznych dać możliwość życia w «normalnej» rodzinie, zapewnić przynależność, wzajemne zaufanie, miłość oraz poczucie bezpieczeństwa. Wszystkie te elementy mają ogromne znaczenie przy prawidłowym rozwoju

fizycznym i psychicznym dziecka [2]. Jednak nie każde dziecko porzucone czy osierocone można zaadoptować. Wszystko wynika z przepisów prawnych, głównie chodzi tu o praktykę postępowania sądowego w przypadku dzieci, których rodzice nie wypełniają takowych obowiązków oraz z oczekiwań i preferencji rodziców adopcyjnych [4].

Adopcja jest procesem, gdzie zachodzą zmiany w wielu sferach: w uwarunkowaniach społeczno- kulturowych, w psychice oraz w strukturze rodziny. Proces, który nie kończy się wydaniem aktu przysposobienia lecz przybiera nową formę- adpcja trwa i w świadomości każdej ze stron [5]. Przed każdą adopcją przewiduje się okres preadopcyjny (jest to okres, kiedy rodzice adopcyjni spędzają z dziećmi czas, poznają się), w którym sąd opiekuńczy określa okres osobistej styczności i sposób spotykania adoptującego z adoptowanym.

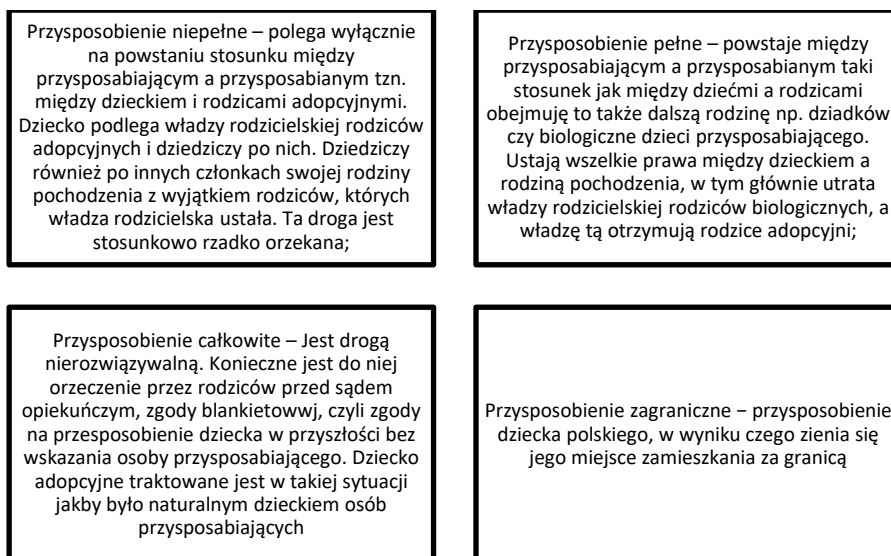
Marek Andrzejewski pisze, że nazwa przysposobienie pochodzi od łacińskiego słowa «adoptio». Legalna definicja przysposobienia znajduje się w art. 121 ustawy o postępowaniu w sprawach rodzinnych i opiekuńczych, który stanowi, że przysposobienie powoduje powstanie między przysposobionym dzieckiem a rodzicami adopcyjnymi stosunku pokrewieństwa [7]. Artykuł 114 ust. 1 ustawy rodzinnej i opiekuńczej stanowi, że «małoletni może być przysposobiony tylko na rzecz».

Istnieją dwa podstawowe wymogi dotyczące adopcji:

- Wymóg małoletniości, tj. możliwa jest adopcja osoby, która nie jest uznawana za dorosłą w świetle obowiązującego prawa;
- Wymóg dobra dziecka. Jest to wiodąca kwestia w orzecznictwie rodzinnym dotyczącym ustaleń prawnych dla rodziców i dzieci [8].

Potencjalni rodzice adopcyjni muszą spełnić szereg warunków, aby zakwalifikować się do adopcji. W przypadku adopcji wewnątrzrodzinnej cała procedura odbywa się w sądzie, a sąd może zarządzić badanie psychologiczne przysposobianego. W takich przypadkach prawa rodzicielskie przyznawane są obojgu małżonkom. Jeśli natomiast rodzice chcą przysposobić dziecko, którego praw rodzicielskich się zrzekli lub zostali ich pozbawieni, procedura adopcyjna wszczynana jest w ośrodku adopcyjno-opiekuńczym. Osoby, które chcą adoptować dziecko, mogą to zrobić w ośrodkach adopcyjnych i zastępczych na terenie całego kraju. Proces adopcyjny zazwyczaj rozpoczyna się od rozmowy wstępnej, podczas której rodzina jest informowana o procesie adopcyjnym, niezbędnych dokumentach i kwalifikacjach.

Wymagane dokumenty różnią się w zależności od ośrodka, ale istnieje zasada, że wymagany jest list motywacyjny, kopia aktu małżeństwa, zaświadczenie o dochodach, zaświadczenie o zatrudnieniu, zaświadczenie o niekaralności oraz zaświadczenie o zdrowiu fizycznym i psychicznym. Po złożeniu kompletu dokumentów rodzina uczestniczy w rozmowie z psychologiem i pedagogiem. Rozmowa obejmuje testy psychologiczne, wywiad społeczny z potencjalnym adoptowanym oraz sesję szkoleniową dla przyszłych rodziców adopcyjnych. Po dopełnieniu wszystkich formalności, oferta adopcji może zostać przyjęta. Istnieją wytyczne dotyczące wyboru rodzin do adopcji. Mianowicie, rodzina musi być w stanie zapewnić odpowiednią opiekę konkretnemu dziecku o określonych potrzebach.

Rysunek 1.1. Kodeks rodzinny i opiekuńczy wskazują cztery drogi przysposobienia [8]

Corocznie wiele dzieci, szczególnie w wieku niemowlęcym i poniemowlęcym, znajdują rodzinne środowisko zastępcze. Problemem natomiast jest umieszczenie w rodzinach dzieci starszych, liczniejszych rodzeństw lub dzieci z poważniejszymi problemami medycznymi, ewentualnie ze schorzeniami psychicznymi. Często szansą dla tych dzieci jest adopcja zagraniczna.

Lista wykorzystanych źródeł:

1. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Adopcja drogą do rodzicielstwa, Warszawa, 2017, s. 8.
2. W. Okoń, Słownik pedagogiczny, Warszawa, 1998, s. 11.
3. Z. Węgierski, Opieka nad dzieckiem osieroconym. Teoria i praktyka, Toruń, 2006, s. 60-61.
4. E. Milewska, Kim są rodzice adopcyjni? Studium psychologiczne, Warszawa, 2003, s. 39.
5. J. Błeszczyński, Kluczowe przysposobienia i funkcjonowania rodzin adopcyjnych, Kraków, 2003, s. 62.
6. M. Andrzejewski, Dobro dziecka «Rozterki wychowawcze», Wrocław, 2002, s. 35-36.
7. A. Zieliński, Prawo rodzinne i opiekuńcze w zarysie, Warszawa, 2000, s. 303.
8. Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy.

Zoja Szarłowycz,

doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, adiunkt, pracownik działu rekrutacji i współpracy z zagranicą, Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży, Rzeczpospolita Polska,

Łomża, Polska

Maria Zameliuk,

doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, starszy wykładowca w Katedrze Teorii i Metod Edukacji Przedszkolnej, Miejska Instytucja Szkolnictwa Wyższego «Łuckie Kolegium Pedagogiczne» Wołyńskiej Rady Obwodowej,

Łuck, Ukraina

ROZWÓJ TOŻSAMOŚCI ZAWODOWEJ WYKŁADOWCÓW W SZKOLE WYŻSZEJ

Słowa kluczowe: tożsamość zawodowa wykładowców / nauczyciele, proces edukacyjny, instytucja szkolnictwa wyższego.

Potencjał uczenia się w procesie edukacyjnym zależy od szeregu powiązanych czynników: zasobów ludzkich i polityki szkoleniowej; udziału instytucji w procesach innowacyjnych; motywacji pracowników do uczenia się; oraz możliwości zapewnianych przez środowisko pracy w zakresie szkolenia w miejscu pracy i stosowania wiedzy, umiejętności i kompetencji. Organizacja pracy, która uwzględnia uczenie się w zadaniach, pomaga stworzyć kulturę uczenia się w procesie edukacyjnym.

Wymagające zadania, które wiążą się z podejmowaniem decyzji, rozwiązywaniem problemów, oceną, uczeniem się od innych i stosowaniem nowej wiedzy, odzwierciedlają szeroki zakres i różnorodność uczenia się w miejscu pracy. Powtarzalne wzorce pracy nie tylko utrudniają naukę, ale także prowadzą do utraty kwalifikacji w dłuższej perspektywie.

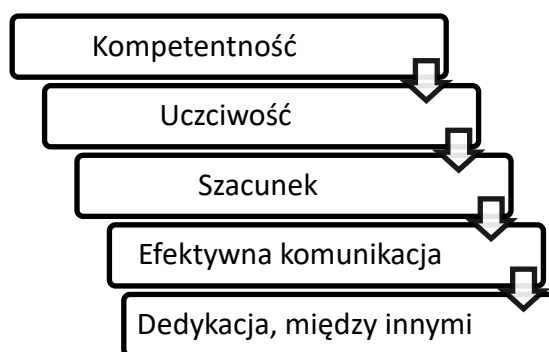
Jak pokazuje życie, połączenie autorefleksji, samostanowienia i samorozwoju przyczynia się do rozwoju umiejętności, których nauczyciele będą potrzebować w przyszłości, takich jak samoregulacja emocjonalna, zdolność do motywowania i angażowania studentów.

Zadaniem wykładowca jest wykorzystanie narzędzi samooceny (wartości, zainteresowania, indywidualne kompetencje) w celu określenia, w jaki sposób się rozwijają i jakie umiejętności należy poprawić. Dziś taką motywację zapewniają platformy internetowe: «Vseosvita», «Na Urok», Akademia Innowacyjnego Rozwoju Edukacji, EdEra, Prometeusz itp.

Takie szkolenie (rozwój przywództwa, umiejętności miękkie, rozwój emocjonalny itp.) ma na celu przygotowanie uczniów do świata pracy i wzmocnienie pewności siebie nauczycieli w nauczaniu umiejętności oszczędnego uczenia się, zwłaszcza w rozwijaniu umiejętności zawodowych, w celu poprawy jakości nauczania (zwłaszcza w pierwszych latach ich kariery zawodowej) i zapewnienia nauczycielom możliwości samorealizacji. Nauczania (zwłaszcza w pierwszych latach ich kariery zawodowej) i poprzez zapewnienie nauczycielom indywidualnych możliwości zdobycia cennego doświadczenia międzykulturowego. [1; 3].

Samostanowienie życiowe jest ściśle związane z procesem profesjonalizacji jednostki: rozwojem zawodowym, tożsamością zawodową i samoświadomością zawodową [2; 4]. Z jednej strony samostanowienie występuje w procesie rozwoju zawodowego, a z drugiej strony jest ważnym wskaźnikiem kształtowania się osobowości zawodowej.

Profesjonalizm to pojęcie, które odnosi się do zachowania, postępowania i postawy oczekiwanej od osoby przeszkolonej do wykonywania dobrej pracy [1]. Zawiera cechy, które każdy z nas powinien wcielać w życie (w charakterze zawodowym) w miejscu pracy lub w podobnym formalnym otoczeniu.

Rysunek 1. Przykłady cech osobowości zawodowej

Wszyscy profesjonalści mają tożsamość zawodową, niezależnie od tego, czy są tego świadomi, czy nie. Korzyści z bycia świadomym swojej tożsamości zawodowej obejmują wyrażenie tego, z czego chcesz być znany w swoim środowisku zawodowym, dostosowanie praktyk zawodowych i standardów etycznych do swoich wartości i przekonań oraz pomoc w znalezieniu stanowisk i możliwości, które nie są sprzeczne z twoim prawdziwym ja. Tożsamość zawodowa to znaczenia przypisywane w kontekście pracy. Definiują i malują obraz tego, kim dana osoba jest i jest postrzegana jako profesjonalista, w tym jej doświadczenia, cechy, motywacje i przekonania na temat siebie w charakterze zawodowym. Są nauczycielami, neuropsychologami, deweloperami, tenisistami itp.

Tradycyjnie profesjonalista był opisywany jako osoba, która zarabia na życie z działalności wykonywanej w określonym zawodzie, koncentrując się na roli i, co ważniejsze, na jednej roli. Kontrastuje to z nowoczesnym miejscem pracy, w którym profesjonalści często wykonują wiele form pracy w sekwencji lub jednocześnie i niekoniecznie w tej samej dziedzinie. Ponadto, zamiast koncentrować się na działaniu, dzisiejsi pracownicy wykorzystują swoją wiedzę i umiejętności, aby osiągnąć rezultat. Te niuanse sprawiają, że tożsamość zawodowa jest bardziej złożona niż kiedyś.

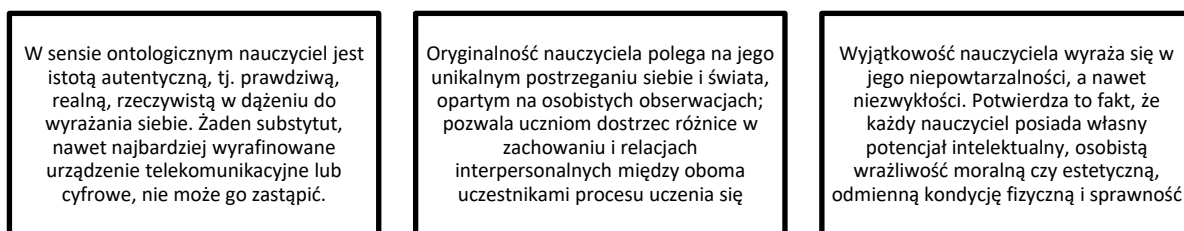
Tworzenie tożsamości zawodowej zaczyna się od samoświadomości, znajomości swoich mocnych stron, wartości, unikalnych doświadczeń życiowych, umiejętności i pasji.

Wraz ze złożonością globalizacji pozycja nauczyciela uległa zmianie, doświadczenia edukacyjne poszerzają się, a nowe umiejętności są nabywane w zglobalizowanym świecie i wykładniczym rozwoju technologii edukacyjnych. Nauczyciele nie są już jedynymi dostawcami informacji, ale zamiast tego służą jako rzecznicy aktywnego uczenia się poprzez zachęcanie i wspieranie procesu uczenia się.

Warto zauważyć, że w ramach istniejących struktur wsparcia dla nauczycieli doświadczenia, które zmieniają ich profesjonalizm; udział w ciągłym kształceniu zawodowym; praktyka nauczania; zaangażowanie w zawód i decyzja o pozostaniu w nim; aktywne poszukiwanie rozwoju zawodowego, w tym wiedzy i umiejętności, w zakresie indywidualnego i zespołowego uczenia się zgodnie z ich celami rozwojowymi.

Tożsamość ma kluczowe znaczenie dla zrozumienia siebie i otaczającego świata i jest mierzona za pomocą następujących wskaźników: tożsamość zawodowa

(charakteryzująca się autentycznością, oryginalnością, wyjątkowością, która sprawia, że nauczyciel jest tym, kim jest, co z pewnością kształtuje jego wizerunek jako osoby i stosunek do zawodu), tożsamość sytuacyjna (zmieniająca się tożsamość w zależności od sytuacji lub z kim wchodzi w interakcje) oraz tożsamość osobista (eksperymentowanie z nowymi informacjami i doświadczeniami przed podjęciem decyzji, jak je traktować). W szczególności rozwój tożsamości zawodowej obejmuje znalezienie równowagi między osobistymi i zawodowymi aspektami rozwoju nauczyciela [4].

Rys. 2. Aspekt wizerunkowy rozwoju nauczyciela

Uczenie się jest postrzegane jako ciągły i naturalny progres, tj. proces trwający całe życie. Podobnie jak tożsamość zawodowa, kim są nauczyciele poza zawodem, jest kształtowana i dostosowywana poprzez posiadanie solidnych podstaw. Oznacza to, że doświadczenia uczniów i ich własne doświadczenia kształtują profesjonalistę, który każdego dnia uczy się czegoś nowego i chociaż nasza tożsamość może nie zmieniać się radykalnie każdego dnia, coś jest dodawane lub usuwane i zmienia się z czasem.

Jednym z najważniejszych sposobów rozwijania tożsamości nauczyciela jest regularna i krytyczna refleksja nad swoim nauczaniem. Refleksja pomaga sprawdzić założenia, cele, mocne strony i obszary wymagające poprawy. Pomaga również rozpoznać swoje osiągnięcia, świętować sukcesy i uczyć się na błędach. Istnieje wiele sposobów na zastanowienie się nad swoim nauczaniem, takich jak prowadzenie dziennika, pisanie portfolio, nagrywanie wideo lub dyskusja z mentorem lub kolegą [5; 6].

Rozwój nauczyciela zaczyna się od bycia uczciwym wobec samego siebie. Oznacza to zaakceptowanie swojego typu osobowości, mocnych i słabych stron oraz celu nauczania. Każdy nauczyciel ma inny sposób komunikowania się ze swoimi studentami. Rozwijanie silnej osobowości nauczyciela obejmuje połączenie rozwoju osobistego, rozwoju zawodowego i szkoleń, a także historii zaangażowania / nauczania i praktycznego doświadczenia.

Innym skutecznym sposobem rozwijania siebie jako profesjonalisty jest poszukiwanie informacji zwrotnych i wsparcia od innych osób, które mogą pomóc w rozwoju i doskonaleniu. Informacje zwrotne i wsparcie mogą pochodzić z różnych źródeł, takich jak studenci, rówieśnicy, kierownicy lub mentorzy. Informacje zwrotne i wsparcie mogą pomóc w uzyskaniu nowych spostrzeżeń, perspektyw i pomysłów na nauczanie [5; 6].

Trzecim skutecznym sposobem na rozwój osobisty jest zaangażowanie się w profesjonalne uczenie się, które jest istotne, znaczące i ciągłe dla nauczania.

Profesjonalne uczenie się może pomóc w aktualizacji wiedzy, umiejętności i strategii nauczania. Może również pomóc w odkrywaniu nowych tematów, trendów i zagadnień, które mają wpływ na nauczanie. Możesz angażować się w profesjonalne uczenie się na różne sposoby, takie jak uczestnictwo w seminariach, kursach lub konferencjach, czytanie książek lub artykułów lub dołączanie do społeczności internetowych lub sieci. Profesjonalne uczenie się może pomóc zwiększyć ciekawość, kreatywność i innowacyjność jako nauczyciela, a także dostosować się do zmieniających się potrzeb i oczekiwań uczniów [5; 6].

Czwartym skutecznym sposobem rozwijania siebie jako nauczyciela jest wyrażanie swojej osobowości w nauczaniu i interakcjach z innymi. Wyrażanie swojej indywidualności oznacza demonstrowanie swojej osobowości, stylu i głosu jako nauczyciela; dzielenie się swoimi historiami, doświadczeniami i opiniami [5; 6]. Na przykład poprzez opracowywanie własnych programów nauczania, materiałów lub działań, wykorzystywanie własnych przykładów, anegdot lub humoru, lub poprzez udział w profesjonalnych dialogach lub debatach. Wyrażanie swojej osobowości może pomóc w określeniu swojej wyjątkowości, autentyczności i wiarygodności jako nauczyciela, a także w nawiązaniu kontaktu z uczniami i współpracownikami.

Piątym skutecznym sposobem rozwijania swojej tożsamości jest akceptacja różnorodności i zmian we własnym kontekście nauczania i w samym sobie. Przyjmowanie różnorodności i zmian oznacza uznawanie, szanowanie i uczenie się z różnych środowisk, kultur i perspektyw uczniów i kolegów; bycie otwartym, elastycznym i reagującym na zmieniające się wymagania, możliwości i wyzwania związane z zawodem; poszerzanie własnych horyzontów, perspektyw i potencjału jako nauczyciela; oraz wzbogacanie swojego doświadczenia i tożsamości nauczycielskiej [5; 6].

W związku z tym tożsamość zawodowa stale ewoluuje w wyniku zmian w życiu osobistym, czy to poprzez nowe doświadczenia, czy też z własnej inicjatywy poprzez osobiste doświadczenia oraz zmiany w wiedzy i przekonaniach, lub pod wpływem kontekstu, takiego jak potrzeba nauczania studentów w innym wieku lub na innym poziomie niż zwykle. Daje to nauczycielom szkół wyższych podstawę do budowania własnych wyobrażeń na temat tego, «jak być», «jak działać» i «jak rozumieć» swoją pracę i swoje miejsce w społeczeństwie. Rozwój tożsamości zawodowej nauczyciela szkolnictwa wyższego jest dynamicznym i ciągłym procesem, który wymaga rygorystycznych, długoterminowych inicjatyw w zakresie rozwoju osobistego, które koncentrują się na indywidualnym rozwoju zawodowym.

Lista wykorzystanych źródeł:

1. Актуальні проблеми професійної освіти: навчально-методичний посібник / укл. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. 352 с.
2. Замелюк М, Оксенчук Т. Оптимізація освітнього процесу для студентів заочної форми організації навчання. *Інноваційна педагогіка : науковий журнал. Одеса : ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій»*. 2019. № 18. Т.1. С.182-186.
3. Столярчук О. Особистісний потенціал як чинник професійного становлення студентів. Пріоритети розвитку педагогічних та

психологічних наук у XXI столітті: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (Одеса, 15-16 березня 2019 р.). Одеса : ГО «Південна фундація педагогіки», 2019. Ч. I. С. 57-61.

4. Троцько А., Рибалко Л., Кіріленко О., Труш Г. Професійне самовдосконалення викладачів в умовах упровадження дистанційного навчання в закладах вищої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2019. Том 72, №4. С. 258-271.
5. Andrzej M. De Thozhevskyi (2022). Chodzi o kształtowanie tożsamości zawodowej nauczyciel. Tom 14(50), Numer 1.
DOI: <https://doi.org/10.18290/rped22141.7>
6. Tchorzewski de, A. (2016). Rudymentarne właściwości formacji osobowościowej nauczyciela-wychowawcy. W: Edukacja wobec niepowodzeń i szans ich minimalizacji, red. A. Karpińska i in. Toruń: Wyd. Adam Marszałek.

Анна Артишук,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Марія Козігора,

PhD за спеціальністю Психологія,

старший викладач кафедри педагогіки та психології КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ САМОСВІДОМОСТІ У ВИХОВАНЦІВ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: старший дошкільний вік, самосвідомість, розвиток самосвідомості, вплив сім'ї на розвиток самосвідомості.

Поняття самосвідомості є важливим елементом в психології та вивчається з різних точок зору у рамках психологічної науки. У психологічній літературі це тема, яка привертає увагу вчених і дослідників, що досліджують природу свідомості та її роль у формуванні особистості. У даній роботі розглядаються ключові аспекти поняття самосвідомості, її зв'язок з іншими психічними процесами, а також основні теоретичні підходи до її вивчення в психологічній літературі.

За академічним тлумачним словником, самосвідомість – ясне розуміння своєї суті, своїх особливостей, своєї ролі у житті, в суспільстві [7].

Український педагогічний словник С. Гончаренка трактує самосвідомість як «усвідомлення людиною себе самої як особистості, своїх фізичних сил і розумових здібностей, вчинків і дій, їхніх мотивів і мети, свого ставлення до зовнішнього світу, інших людей і до самого себе» [1, с. 296].

За визначенням О. Демчук, «самосвідомість є складним психічним процесом, сутність якого полягає у сприйнятті особистістю численних «образів» самої себе в різних ситуаціях діяльності та поведінки, в усіх формах

взаємодії з іншими людьми і в поєднанні цих образів в єдине цілісне утворення – поняття власного «Я»» [2, с. 242].

За підручником, авторами якого є О. Сергеєнкова, О. Столярчук та О. Коханова, самосвідомість – це здатність людської психіки усвідомлювати власні якості, властивості та ознаки [3].

Однією з ключових характеристик самосвідомості є здатність особистості розпізнавати та розуміти власні почуття, думки та поведінку. Цей аспект самосвідомості визначається як рефлексивна здатність, яка дозволяє особі відділити себе від оточуючого світу та об'єктивно оцінювати власні дії та реакції. Історично розвиток концепції самосвідомості пов'язаний із філософськими дискусіями щодо природи свідомості та особистості.

Пізнання власної особистості представляє собою складний процес, який супроводжує людину протягом усього її життя. Починаючи з осмислення зовнішніх аспектів себе, людина порівнює їх з характеристиками інших осіб, що призводить до формування уявлення про свій зовнішній вигляд. Далі, шляхом самоспостереження та рефлексії, вона починає конструювати систему знань про свої внутрішні психічні риси. Цей процес стає основою для виникнення складної психічної структури, відомої як «Я-концепція».

Самосвідомість визначається як усвідомлення себе, своїх власних думок, почуттів, характеристик та місця у світі. Вона відіграє ключову роль у розвитку особистості, а особливо важлива в молодшому віці, коли формуються основні засади самопізнання та соціальної взаємодії. У старшому дошкільному віці, який охоплює період від 4 до 7 років, розвиток самосвідомості визначається багатьма факторами, які можуть бути активно сприяти або заважати цьому процесу.

Цей період визначається активним формуванням особистості, почуттям самоповаги та визнанням власної цінності. Вплив дошкільного закладу та сім'ї на розвиток самооцінки є надзвичайно значущим і має свої особливості. Вплив дошкільного закладу на формування адекватної самооцінки дошкільника виявляється в таких аспектах:

1. Вихователі можуть створити сприятливу атмосферу в групі, де діти відчувають себе захищеними, прийнятими, потрібними. Позитивне ставлення педагогів до кожної дитини допомагає зберігати та зміцнювати їхню самооцінку;

2. Підтримка та схвалення досягнень допомагають дітям розуміти їхні сильні сторони та розвивати позитивне уявлення про себе. Важливо, щоб схвалення було конкретним та спрямованим на зусилля, а не на сам результат;

3. Взаємодія з однолітками та спільна діяльність в групі сприяють формуванню соціальної компетентності та впевненості у власних здібностях;

4. Наявність цікавих та розвиваючих ігор, матеріалів, які сприяють творчості та самовираженню, позитивно впливає на самопочуття дітей та їхню самооцінку.

Вплив сім'ї виявляється в таких аспектах:

1. Позитивне ставлення батьків до досягнень дитини, їхня підтримка та заохочення у будь-яких справах є основою для формування адекватної самооцінки [6];

2. Важливо, щоб у сім'ї була відкрита атмосфера, де дитина може вільно висловлювати свої думки та почуття. Якісне спілкування з батьками допомагає дітям розуміти свої емоції та переживання;

3. Поведінка батьків, їхній стиль життя та взаємини між ними можуть стати для дітей прикладом для наслідування та формування їхньої власної ідентичності;

4. Важливо вчити дітей, що помилки – це нормальна частина процесу навчання і що вони можуть слугувати цінними уроками та можливістю досягнення нових вершин.

Вплив дошкільного закладу та сім'ї на розвиток адекватної самооцінки у дітей 5-7 років є взаємопов'язаним та визначальним для їхнього майбутнього успіху та самовизначення. Розуміння особливостей цього впливу може допомогти батькам та педагогам створювати оптимальні умови для розвитку здорової самооцінки у маленьких дітей [5].

Нижче представлені рекомендації та шляхи розвитку самосвідомості в старших дошкільників.

1. Стимулювання самовираження.

Один із ключових способів підтримки розвитку самосвідомості в дітей – це стимулювати їхнє самовираження. Надавайте можливості для вільного вираження своїх думок, почуттів та ідей через малювання, розповіді, ігри та інші творчі активності.

2. Підтримка позитивного ставлення до самого себе.

Важливо підтримувати позитивне ставлення до самого себе у дітей. Похваливши їх за досягнення та підтримуючи позитивне уявлення про себе, ви сприяєте покращенню їхньої самосвідомості.

3. Розвиток вміння виражати свої почуття.

Навчіть дітей виражати свої почуття та емоції словами. Підтримуйте їх у розмовах про те, що вони відчувають у різних ситуаціях та які вони мають потреби.

4. Сприяння розвитку самостійності.

Дайте дітям можливість виконувати завдання самостійно, сприяючи розвитку їхньої самосвідомості та впевненості у власних здібностях.

5. Підтримуйте розвиток соціальних взаємодій.

Сприяйте розвитку дитячих відносин та взаємодій з іншими дітьми. Соціальна взаємодія допомагає дітям краще розуміти себе у контексті відносин з оточуючими.

6. Створюйте сприятливу атмосферу.

Важливо створити сприятливу атмосферу, де діти відчувають себе захищеними. Забезпечте довіру та відкритість у спілкуванні.

7. Заохочуйте рефлексію.

Мотивуйте дітей думати про свої дії та власні враження. Підтримуйте рефлексію над ситуаціями, що виникають у їхньому житті.

Загалом, розвиток самосвідомості в старших дошкільників вимагає постійної уваги та підтримки з боку дорослих. За допомогою вищезазначених рекомендацій та шляхів можна стимулювати позитивний розвиток цієї важливої психологічної характеристики у дітей.

Розвиток самосвідомості у старших дошкільників є надзвичайно важливим етапом у їхньому житті, оскільки він визначається формуванням основних психологічних характеристик особистості.

Батьки повинні сприяти розвитку самосвідомості у старших дошкільників шляхом створення сприятливого середовища, де діти відчуються захищеними, підтриманими та прийнятими. Педагоги та батьки можуть надавати позитивне ставлення до досягнень дитини, заохочувати самовираження та сприяти відкритому спілкуванню.

Важливо стимулювати самовираження у дітей через творчі активності, розвивати їхні соціальні навички та впевненість у власних можливостях. Позитивне ставлення до помилок та розвиток рефлексії також відіграють ключову роль у процесі формування адекватної самооцінки.

Зосередження на створенні сприятливих умов для розвитку самосвідомості у старших дошкільників є важливим завданням як для педагогічних, так і для родинних середовищ. Ретельне врахування індивідуальних особливостей кожної дитини, підтримка їхнього розвитку та виявлення власної цінності допоможе сформувати здорову самооцінку та впевненість у власних силах у майбутньому [4].

Отже, розвиток самосвідомості у старших дошкільників є складним та багатограним процесом, який потребує уважного та тісного співробітництва між вихователями, батьками та самими дітьми. Засоби для досягнення цієї мети включають створення сприятливих умов для саморозвитку та самореалізації, постійну підтримку та позитивне ставлення до досягнень, а також виховання у дітей розуміння та прийняття власної ідентичності.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. URL: <http://surl.li/pumdx> (дата звернення 26.01.2024).
2. Демчук О. «Я-концепція» як продукт розвитку самосвідомості особистості. *Молодий вчений*. 2016. № 12(39). С. 240-243.
3. Карвацька Х. Проблема розвитку адекватної самооцінки дітей старшого дошкільного віку у психолого-педагогічних дослідженнях. *Молодь і ринок*. 2018. № 10. С. 152-155.
4. Кононко О. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (Системний підхід): моногр. Київ: Стилос, 2000. С. 164-169.
5. Меліхова Ю., Чемодурова А. Сучасні можливості саморозвитку особистості. *Проблеми саморозвитку особистості в сучасному суспільстві*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. Харків, 2019. С. 73-75.
6. Россоха О. Вплив сімейного виховання на формування особистості дошкільника. *DSPACE of Korolenko Poltava National Pedagogical University*. URL: <http://surl.li/skxhs> (дата звернення: 14.03.2024).

7. Самосвідомість. *Академічний тлумачний словник української мови*. URL: <http://surl.li/skxig> (дата звернення: 25.01.2024).

Оксана Бартків,

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Волинський національний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

ІНТЕРАКЦІЯ ЯК ОBOB'ЯЗKOBA УMOBA ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: діти дошкільного віку, інтеракція, інтерактивна взаємодія, освітній процес, інтерактивні методи навчання.

Зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві, створюють передумови для повного оновлення освітньої системи загалом та освітнього процесу в закладах дошкільної освіти зокрема. Така тенденція знаходить відображення в розробці та подальшому впровадженні інтерактивних методів навчання, заснованих на інтерактивній взаємодії вихователів та дітей дошкільного віку.

Питання інтерактивного навчання активно аналізується в дослідженнях Г. Волошиної, І. Луцик, О. Пехоти, Л. Пироженко, О. Пометун, Т. Сердюк та ін. Використання інтерактивних технологій в дошкільній освіті вивчають Н. Гавриш, Т. Поніманська, Н. Семенова, О. Семенов, І. Смолюк та ін. Глибшого аналізу потребують питання організації інтерактивної взаємодії, яка сприяє оптимізації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти.

Інтеракція в освітньому процесі закладів дошкільної освіти («inter» – взаємний, «act» – діяти) – це використання таких способів цілеспрямованої взаємодії вихователя та дітей, які мають на меті розв'язання завдань навчання дітей дошкільного віку. О. Пометун інтеракцію розглядає як здатність взаємодіяти або знаходитись у режимі бесіди, діалогу з чимось (наприклад, комп'ютером) або кимось (людиною); навчання в дії [4, с. 17]. Інтерактивність сприяє формуванню в дитини відповідальності, самокритичності; розвиває творчий підхід до розв'язання пізнавального завдання, вчить правильно і адекватно оцінювати свої сили та аналізувати прогалини в знаннях. У ході інтерактивного навчання діти активно спілкуються, сперечаються, не погоджуються із співрозмовником, доводять свою думку.

Аналіз поглядів науковців (О. Комар, О. Пехота, О. Пометун, Л. Пироженко) дозволив нам визначити такі основні ознаки інтерактиву:

- розширення пізнавальної активності – процес пізнання побудовано таким чином, що кожен його учасник заохочений до активного пізнання через різносторонню комунікацію, групову роботу та творчу взаємодію;
- ситуація взаємопізнання – кожен може висловлювати свою думку, покладаючись на свій досвід і знання;
- ситуація успіху – присутня атмосфера доброзичливості і взаємопідтримки, що дозволяє кожному відчувати себе комфортно, активно діяти, відзначати власні успіхи, досягнення інших і надбання усієї підгрупи;

– поєднання різних видів активності учасників взаємодії: фізичної (рухова активність); соціальної (активність у соціальному оточенні – комунікація, взаємодія, взаємосприйняття); змістовної стосовно тематики заняття [4, с. 8].

Метою інтерактивної взаємодії є створення умов для залучення всіх слухачів до процесу пізнання; надання можливості кожному розуміти з приводу того, що він знає і думає; створення атмосфери співпраці, взаємодії, кооперації; створення комфортних умов спілкування, які б викликали у кожного слухача відчуття своєї успішності, захищеності, значимості; продуктивне навчання, постійний взаємозв'язок з прикладами з життя, предметом діяльності дітей, застосуванням отриманих знань у повсякденні [4, с. 9].

Як наголошують науковці, визначальною ознакою інтерактивності є взаємодія як безпосередня міжособистісна комунікація, особливістю якої – здатність людини інтерпретувати ситуацію, конструювати власні дії [2].

Варто наголосити, що інтеракція на заняттях відбувається: в парах (2 дитини), у мікрогрупах (3–4 дитини), у малих групах (5–6 дітей) разом з вихователем. При оцінюванні висловлювань дітей не варто вживати слово «правильно», а казати: «цікаво», «незвичайно», «добре», «чудово», «оригінально», що стимулює дітей до подальших висловлювань [3, с. 84].

Аналіз поглядів науковців [2; 3; 4; 5] дозволив нам визначити ті інтерактивні методи навчання, які в більшій мірі сприяють взаємній спільній діяльності суб'єктів освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Так, цікавим та таким, що сприяє розвитку мовлення дітей, є метод «мікрофон», сутність якого полягає в тому, що діти разом з вихователем утворюють коло та, передаючи один одному імітований або іграшковий мікрофон, висловлюють свої думки на визначену тему одного з освітніх напрямів Базового компоненту дошкільної освіти. Так, в ході реалізації змістового напрямку «Дитина в природному довкіллі», малюки за допомогою цього методу визначають основні характеристики осені, як пори року та ін.

Позитивні результати у навчанні можна отримати використовуючи метод «Ланцюжок», як спосіб взаємодії, в ході якої діти обговорюють завдання та вносять свої пропозиції в імітований ланцюжок. Наприклад, складають казку за таблицею, у якій представлений хід майбутньої казки у малюнках чи в умовних позначках.

Змістовий напрям «Гра дитини» має на меті розвиток у дітей творчих здібностей, самостійності, ініціативності, організованості в ігровій діяльності та формування у них стійкого інтересу до пізнання довкілля і реалізації себе в ньому. Гра забезпечує задоволення ігрових уподобань кожної дитини, сприяє виникненню дружніх, партнерських стосунків та ігрових об'єднань за інтересами, спонукає до обміну думками, оцінювання себе й інших, заохочує до імпровізації, висловлювання власних оцінно-етичних суджень [1]. Тому в освітньому процесі закладу дошкільної освіти ефективним є метод рольової гри (учасники гри перевтілюються в певну роль та в неризикованій ситуації виявляють елементарні знання з певної теми, критично їх оцінюють, аналізують й знаходять шляхи вирішення проблеми). Кожна дитина в рольовій грі має

чітко знати зміст її ролі та мету гри. Варто наголосити, що мета рольової гри полягає у визначенні ставлення дитини до конкретної життєвої ситуації та на набутті дошкільником вітагенного досвіду шляхом гри. Поряд з цим, рольова гра може використовуватися для отримання конкретних навичок, наприклад, безпечної поведінки в певній ситуації тощо.

Значний інтерес викликає у дітей використання інтелектуальних ігор, що передбачають стимулювання інтелектуально-творчих пізнавальних здібностей дошкільників. Реалізація інтелектуальної гри передбачає такі етапи: створення проблемної ситуації, генерація ідеї, аналіз, перевірка й вибір кращих ідей. Інтелектуальні ігри підкреслюють єдність двох складових – генерацію ідеї (ідей) і її розвиток [5].

На заняттях в групах старшого дошкільного віку досить поширеним є метод «Коло ідей», ході реалізації якого кожна дитина або кожна група малюків виконують одне завдання, наприклад, складають казку по-новому, обговорюють її, потім вносять пропозиції чи ідеї (наприклад, як можна ще закінчити казку, щоб Рукавичка не розірвалася тощо).

У процесі реалізації змістового напрямку «Дитина у природному доквіллі» досить широко використовується такий інтерактивний метод, як «Асоціативна квітка». Умовою його впровадження є об'єднання дітей у кілька груп для розв'язання спільного завдання: на дошці закріплюється «середина» квітки із зображенням певного поняття, наприклад, «квіти», «фрукти», «тварини». Кожна група добирає слова-асоціації або картинки-асоціації, які викладає навколо цього поняття. Перемагає та група дошкільнят, яка створить найбільшу квітку (з найбільшою кількістю підібраних картинок-асоціацій чи слів-асоціацій).

Карусель як метод інтеракції в закладі дошкільної освіти передбачає одночасне включення всіх дітей в активну роботу один з одним для обговорення цікавих й дискусійних питань і використовується з метою обговорення будь-якої гострої проблеми з діаметрально протилежних позицій; для розвитку вмінь аргументувати власну позицію. Так, в ході реалізації цього методу діти вчаться висловлювати власну думку: «Я думаю...», «Я вважаю...», «На мою думку...», «Я згоден, але...», «Я не згоден, тому що...» [5].

Ефективним, але таким, що потребує ретельної підготовки й допомоги з боку вихователів і батьків, є метод загального проєкту, в ході якого діти об'єднуються у кілька груп (3-4), кожна з яких отримує різні завдання, спрямовані на розв'язання певного аспекту однієї проблеми. Наприклад, в ході реалізації змістового напрямку «Дитина в природному доквіллі» пропонуємо дітям підготувати проєкт на тему «Весна», розподіливши для кожної групи окремі завдання: природа навесні, птахи та тварини навесні, діяльність людини навесні тощо. Кожна група представляє свій «проєкт» – колективну роботу «Весна» та спільно обговорює його.

Отже, інтеракція в освітньому процесі закладу дошкільної освіти є необхідною умовою його ефективності, оскільки сприяє розвитку м'яких життєвих навичок дітей, а саме здатностей уміло й впевнено висловлювати власні думки, дискутувати, слухати, аналізувати, знаходити правильні рішення

різноманітних проблем. Серед інтерактивних методів, які сприяють активній взаємодії вихователя з вихованцями, нами визначено метод «Ланцюжок», «Коло ідей», «Асоціативні квітка», карусель, елементи дискусії, проєктів тощо.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в обґрунтуванні ефективності використання інтерактивних форм навчання дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: <https://osvita.city/osvita/doskilna-osvita/bazovij-komponent-doskilnoi-osviti>
2. Бартків О., Дурманенко Є. Інноваційні технології професійної підготовки майбутніх вихователів до інтегрованого навчання. *Інноваційна педагогіка*, № 3, 2022. С. 76-82.
3. Галущенко В. Застосування інтерактивних технологій у корекційно-виховній роботі з дітьми дошкільного віку з порушеннями мовлення. *Науковий вісник МНУ імені В.Сухомлинського*. Педагогічні науки. № 3 (58), вересень 2017. С.83-88.
4. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посіб. / уклад. О. Пометун, Л. Пироженко. Київ.: АПН, 2002. 136 с.
5. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / за ред. О. Пометун. Київ : А.С.К., 2006. 192 с.

Наталія Бідзюра,

*здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,*

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Світлана Боярчук,

викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ТВОРІВ УКРАЇНСЬКОЇ КЕРАМІКИ

Ключові слова: емоційно-ціннісне ставлення, українська кераміка, пізнавальний компонент, діяльнісний компонент, естетичні почуття.

Пріоритетним завданням мистецького напрямку в дошкільній освіті виступає формування емоційно-ціннісного ставлення дітей дошкільного віку до художніх творів на основі інтересу до мистецької діяльності. З-поміж інших видів образотворчого мистецтва декоративно-ужиткове мистецтво, зокрема, твори української кераміки, є унікальним у вирішенні завдань як художнього, так і особистісного розвитку дитини.

У Державному стандарті дошкільної освіти в освітньому напрямі «Дитина у світі мистецтва» зазначається, що емоційно-ціннісне ставлення

полягає у тому, що дитина емоційно відгукується на прояви краси в довкіллі, побуті та творах мистецтва, виявляє ціннісне ставлення до творчості художників; виявляє інтерес до мистецької діяльності (художньо-продуктивної, музичної, театралізованої); позитивно відгукується на пропозиції включення в різні види мистецько-творчої діяльності (малювання, ліплення, аплікація); отримує задоволення від мистецької діяльності [1].

Ознайомлення дітей старшого дошкільного з виробами народних майстрів сприяє вихованню культури сприйняття матеріального світу, формуванню естетичного відношення до дійсності. Аналіз педагогічних досліджень свідчить, що українському народному мистецтву відведено важливе місце в освітньому процесі сучасного закладу дошкільної освіти (Л. Калуська, Л. Сірченко, Г. Сухорукова та ін.). Залучення дітей до народного мистецтва, яке унікально інтегрує побутові, мистецькі традиції є однією з основ образотворчої діяльності у закладі дошкільної освіти.

Одним із найдавніших видів українського декоративно-ужиткового мистецтва є кераміка. Українські майстри виготовляють із глини різноманітні предмети побуту (гличики, куманці, чашки, миски, макітри, декоративні вази, іграшки тощо).

Проблема використання народних ремесел у закладі дошкільної освіти окреслена у працях А. Богущ, Н. Лисенко, Л. Калуської. У наукових дослідженнях розглядається питання використання творів керамічного мистецтва у роботі з дітьми дошкільного віку, методи і прийоми ознайомлення з народними ремеслами, методична робота з цього питання з вихователями та батьками.

Художні особливості творів народної пластики відзначаються яскравістю і декоративністю, гармонійністю або контрастністю кольорових поєднань, чіткістю і продуманістю форми, простотою композиції. Спрямовуючи увагу дітей на художні засоби виразності, на багатство характерних деталей, на кольорову гаму, що притаманна творам керамічного мистецтва педагог підводить дітей до уміння елементарно оцінювати твори мистецтва.

З метою визначення рівнів обізнаності з творами кераміки, сформованості емоційно-ціннісного ставлення дітей до творів керамічного мистецтва було проведено дослідження, в якому взяли участь діти старшої групи. Як засвідчили результати експерименту переважна більшість дітей знаходилися на середньому рівні. З урахуванням результатів дослідження було сплановано роботу щодо формування емоційно-ціннісного ставлення дітей старшого дошкільного віку до творів української кераміки.

Робота передбачала реалізацію двох взаємозалежних етапів: створення розвивального середовища, яке наповнене виробами майстрів. Другий етап передбачав проведення занять з декоративного ліплення, які мали на меті формування умінь та навичок декоративного ліплення у дітей старшого дошкільного віку за мотивами української кераміки, розвиток емоційної чутливості, естетичних відчуттів, задатків та художніх здібностей. Формування емоційно-ціннісного ставлення дітей старшого дошкільного віку до української

кераміки можливе за умов організації занять на основі комплексного використання емоційно-чуттєвого, пізнавального і діяльнісного компонентів.

В кераміці Опішні, Косова, Василькова та інших центрів є безліч цікавих утилітарних і декоративних предметів посуду, які можуть слугувати зразком для декоративного ліплення (дзбанки, куманці, плесканці, барильця, квасники, іграшки).

Перш за все необхідно виховувати інтерес до декоративно-ужиткового мистецтва, творів декоративної пластики. Так поступово у дітей формується здатність сприймати твори народних майстрів. Розвиваючи художнє сприймання у дітей, педагог спрямовує увагу не тільки на зміст зображеного, але і на форму вираження образу, на засоби виразності, які роблять образ виразним. Потрібно вчити дітей емоційно насолоджуватись красою, виразністю оточуючих предметів та явищ, давати оцінку тим чи іншим виразним якостям, деталям.

Завданнями подальшого дослідження визначено: систематично знайомити дітей старшого дошкільного віку з керамічним мистецтвом через безпосередню взаємодію з ним; навчити дітей сприймати і розуміти твори малої пластики і свої враження передавати в ліпленні, стимулювання емоційного відгуку дітей у процесі образотворення та врахування загального розвитку кожної дитини, її здібностей, інтересів; формування художньо-виконавчих умінь і навичок у дітей; опанування дітьми різними способами та прийомами ліплення за мотивами народної пластики.

Реалізація цих завдань здійснювалась під час проведення теоретичних та практичних занять з декоративного ліплення. До змісту теоретичних занять ми вводили відомості про мистецтво народної пластики, його види та призначення за класифікацією: посуд, іграшки тощо; про творчий процес майстрів; про техніку оздоблення; відомості про розпис, орнамент, символіку кольору та окремих елементів як складових декору.

Зміст ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з творами кераміки складала сукупність методів і методичних прийомів, а саме: мистецтвознавча розповідь вихователя з демонстрацією виробів народних майстрів; мистецтвознавча бесіда; складання дітьми розповідей про керамічні іграшки (коніки, баранці, пташки-свищики, півники, посуд у вигляді іграшок); художньо-дидактичні ігри; використання фольклору; ігрові ситуації; розглядання ілюстрацій в альбомах; обстеження виробів народної пластики, демонстрування способів та прийомів ліплення [3].

Заняття з декоративного ліплення було спрямовано на розвиток художньо-образного мислення та сприймання; емоційно-почуттєвої сфери; створення художніх образів з використанням художньо-виражальних засобів і технік, формування умінь та навичок ліплення за мотивами української кераміки, а також розширення знань дітей про твори керамічного мистецтва, що сприяло емоційно-ціннісному ставленню дітей старшого дошкільного віку до творів української кераміки [3].

Використовуючи ліплення як засіб формування художньо-практичних навичок, ми навчаємо дитину оволодівати основними засобами вирішення

художньої проблеми, надаємо дітям можливість для прояву активності, самостійності та оригінальності. Дитина повинна володіти технічними прийомами та методами роботи, спираючись на знання особливостей, виразності матеріалу. Для ліплення слід створити відповідні умови: забезпечити заняття художніми матеріалами для ліплення; дібрати твори народної пластики; обладнати місце для занять самостійною зображувальною діяльністю, зокрема декоративним ліпленням, залучати дитину до безпосереднього процесу спілкування дитини з реальними мистецькими керамічними виробами [2]. Це створить підґрунтя для формування інтересу і сприятиме виникненню у дітей позитивного ставлення до діяльності.

Під час ознайомлення з мистецтвом народної пластики, перш за все, діти повинні зрозуміти доцільність речей, поєднання краси з призначенням і вживанням речей. Ми надавали дітям можливість діяти з предметами. Художньо виконані іграшки і скульптура малих форм слугували зразками для ліплення.

Емоційно-ціннісне ставлення дітей старшого дошкільного віку до мистецтва кераміки формується у процесі естетичного виховання і проявляється в ерудованості, широкому діапазоні естетичних почуттів, пов'язаних з творами кераміки. Особистість, для якої характерне таке відношення, володіє елементарними мистецькими знаннями, зацікавлено сприймає твори кераміки, здатна зрозуміти і висловити власне ставлення до мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) : затверджено наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 12.01.2021 № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Половіна О. Дитина у світі мистецтва. *Дошкільне виховання*. 2021. №2. С. 4.
3. Сухорукова Г., Дронова О., Голота Н., Янцур Л. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / за заг. ред. Г. В. Сухорукової. 4-те видання, перер. та доп. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. 378 с.

Тетяна Бізюк,

*вихователь, ЗДО №8 «Золотий ключик» Нетішинської міської ради,
м.Нетішин, Україна*

У СУДОКУ ГРАЄМО – ЛОГІКУ РОЗВИВАЄМО

Ключові слова: судоку, логічна гра, японська розвага, головоломка, розвага.

У старшому дошкільному віці в дитини пік пізнавальної активності, формується основа у розвиток логічного мислення – здібності «діяти розумом».

Розвинене логічне мислення – це не лише успішне навчання в школі, а й здатність робити висновки, вибрати спосіб вирішення проблем, «йти життям у потрібному напрямі».

Однією з ігор, що розвиває логічне мислення, є досить давня, але в той же час досі популярна головоломка – «судоку». Судоку – (яп. Су. доку, вимова) – це головоломка-пазл з числами, що стала останнім часом дуже популярною. У перекладі з японського «су» – цифра, «доку» – яка стоїть окремо.

Судоку відомо як японська розвага. Хоча ідея судоку прийшла не з Японії, але назва гри має японське походження.

Історія судоку налічує багато тисячоліть. Праобразом судоку є гра «Магічний квадрат», що у Китаї. «Магічний квадрат» являє собою квадрат розміром 3x3 клітини, в кожному з яких міститься одне число від 1 до 9 так, щоб сума чисел у будь-якому стовпці, рядку та діагоналі дорівнювала 15.

Пізніше «Магічний квадрат» був перетворений математиком Леонардом Ейлером на квадрат, який мав певну кількість осередків, особливо 9, 16, 25 і 36. Цей учений заповнював клітини латинськими літерами (Латинський квадрат, а згодом грецькими літерами і назвав квадрат греко-латинським).

Ідею Ейлера розвинув Гарвард Гаріс, який використав квадрат 9x9 та додав додаткові обмеження, цифри не повинні повторюватися і у внутрішніх квадратах 3x3.

В даний час з'явилося безліч модифікацій судоку, але класична судоку є квадрат 9x9 клітин, розбитий на підквадрати зі сторонами по 3 клітини кожен. У деяких клітинах заздалегідь проставлені числа, а гравцю потрібно розставити цифри, що бракують, таким чином, щоб у кожному стовпці, рядку і підквадраті знаходилися числа строго від 1 до 9 і не повторювалися. Правильно складена судоку має лише одне рішення.

У чому саме полягає користь цієї головоломки? По-перше – покращує пам'ять дитини. Пам'ять та логіка взаємодіють постійно, коли дитина розгадує судоку.

По-друге – гра дозволяє дитині практикувати своє логічне мислення, коли розгадує головоломку, і зрештою покращує ряд навичок роботи з цифрами.

Наступний плюс – судоку – гра не лише дуже цікава. Вона допомагає розвинути почуття часу. Дошкільнята вчаться приймати рішення і вживати певних дій набагато швидше і з меншими ваганнями.

Також ця головоломка покращує силу концентрації. Судоку вимагає від дитини стратегічного мислення та творчого вирішення завдань.

Забавна гра-головоломка дозволяє добре відпочити та потренувати мозок. Гра в «судоку» допомагає дітям відчути у собі майстерність розв'язання логічних завдань, дарує почуття задоволеності розв'язання складного завдання. Вчені довели, що «судоку» покращує пам'ять, сприяє утворенню нових клітин мозку, розвитку навичок мислення, підвищує кмітливість розуму, покращує концентрацію уваги. Це все дуже важливо для майбутніх школярів. Але найголовніше, судоку піднімає настрій і дарує радість від спілкування в грі з друзями.

Чи можуть у sudoku грати діти дошкільного віку? Так! В старшому дошкільному віці можна використовувати цифри, особливо з дітьми з високим рівнем розвитку. Також для гри в sudoku можна замінити цифри на предмети близькі дітям. Це і геометричні фігури різного кольору, форми, овочі і фрукти, тварини, смайли з різними емоціями, леги... Також sudoku можна робити тематичні. Наприклад: птахи, комахи, квіти та інші. Sudoku може бути різних рівнів складності, що полегшує підбір гри для дітей різного віку. Також можна промальовувати відповідь, тим самим вирішуючи завдання розвитку дрібної моторики та підготовки руки вихованців до письма. Запропонуйте дітям погратись. Але не забувайте, починати потрібно з першого рівня складності.

Розгадування sudoku розвиває:

- логічне мислення та увага у дітей;
- вміння структурувати кроки алгоритму розв'язання sudoku;
- просторові відносини.

Кінцевим результатом у цій грі є:

- розвиток інтересів дітей, допитливості, пізнавальної мотивації;
- формування пізнавальних дій;
- становлення самосвідомості;
- розвиток уяви та творчої активності

Педагогічна ідея використання ігрової технології «Sudoku» полягає у створенні необхідних умов для розвитку активного пізнання навколишнього світу, логічного мислення старших дошкільнят через використання в освітньому процесі цікавого дидактичного матеріалу. Залучення дитини до розгадування sudoku та кросвордів може стати частиною підготовки до школи, оскільки такі головоломки допомагають дітям розвивати логічне мислення, увагу, посидючість, а також підібрана тематика допоможе дитині згадати та закріпити пройдений раніше матеріал.

І найголовніше, кожна розгадана власними зусиллями головоломка – це маленька перемога, і вона робить дитину щасливішою. Заради цього варто приділити час «Sudoku»!

Список використаних джерел:

1. Артемова Л. Вчися граючись. Київ: Топіс, 1990.
2. Навчіть дітей грати в sudoku. URL: <https://vseosvita.ua/library/navcit-ditej-grati-v-sudoku-338384.html>
3. Sudoku: основні правила та прості поради для гри. URL: <https://yes.zapisi.cx.ua/ukraincyam/sudoku-osnovni-pravila-ta-prosti-poradi-dlya-gri.html>
4. Sudoku та кросворд: легка альтернатива звичайним вправам на будь-який урок. URL: <https://naurok.com.ua/post/sudoku-ta-krosvord-legka-alternativa-zvichaynim-vpravam-na-bud-yakiy-urok>

Софія Бляшук,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

*Науковий керівник – Тетяна Царик,
викладач ритміки та хореографії КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна*

ХОРЕОГРАФІЧНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Розкрито сутність хореографічного мистецтва як засобу естетичного розвитку дітей в дошкільному віці, також проаналізовано важливу роль хореографії у естетичному розвитку дітей .

Дошкільний вік – унікальний період у житті людини, де закладаються основи особистості, формується світогляд, активно розвиваються пізнавальні процеси, емоційна сфера, творчі здібності. Саме в цей час дитина відчуває себе особливо красивою, відкритою до нового, легко впізнає і засвоює естетичні цінності.

Естетичне виховання – це педагогічний вплив, мета якого спрямована на формування естетичного ставлення до дійсності, розвиток естетичних почуттів, смаків і навичок, виховання творчих особистостей.

Чому ж естетичне виховання так важливо саме в дошкільному віці?

- саме в цей період закладаються основи естетичного сприйняття світу. Дитина вчиться відрізняти добро від зла, бачити добро в природі, людях, мистецтві;
- естетичне виховання сприяє розвитку емоційної сфери дитини. Діти вчать виражати себе, співчувати іншим, розуміти та поважати почуття інших;
- сприяти розвитку творчих здібностей. Діти, які отримують естетичне виховання, схильні до творчості, мають багату уяву, легше і вільніше висловлюють свої думки та почуття;
- естетичне виховання формує почуття прекрасного. Діти вчать цінувати красу в її різноманітних проявах, прагнуть творити красу в житті;
- танцювальне мистецтво робить дітей більш чутливими, емоційними, людяними [1, с. 24].

Нехтування таким вихованням може призвести до таких наслідків: бідність емоційного світу, нездатність сприймати й цінувати красу, відсутність творчого мислення, егоїзм, байдужість до інших людей, примітивність смаків.

Саме тому так важливо вже з раннього віку прищеплювати дітям любов до краси, формувати в них естетичні смаки та почуття. Цю роботу можна і потрібно здійснювати в різних формах:

- заняття з хореографії, музики, образотворчого мистецтва;
- читання художньої літератури;
- відвідування музеїв, театрів, виставок;
- спостереження за красою природи;
- створення красивих речей своїми руками.

Розглянемо заняття з хореографії: хореографічне мистецтво – вид сценічного мистецтва, в якому ідейний зміст, ідеї, почуття та образи виражаються за допомогою танцю, міміки, пантоміми та музики.

Основними виразними засобами хореографії є:

- рухи тіла: міміка, жести, пози, ходьба, біг, стрибки, обертання;
- музика: ритм, мелодія, динаміка, тембр;
- костюми та декорації: підкреслюють характер танцю, епоху, настрої [2, с. 43].

Хореографія поділяється на такі основні жанри:

1. Класичний балет: заснований на певних канонах, правилах і техніці.
2. Народний танець: показ культури, способу життя та традицій певного народу.
3. Сучасний танець: постійно розвивається, шукає нові прояви.
4. Бальний танець: призначений для виконання в парах.
5. Спортивний танець: має елементи спорту та мистецтва.

Таке заняття для дітей дошкільного віку – це не просто танці, а система вправ, спрямована на гармонійний розвиток особистості дитини. Вона включає в себе:

- розвиток музично-ритмічного слуху та відчуття темпу: (діти вчаться сприймати музику, відчувати її ритм і характер, рухатися в такт);
- формування правильної постави та ходи: (хореографічні вправи зміцнюють м'язи спини, ніг, рук, роблять ходу дитини легкою та витонченою);
- розвиток координації рухів і гнучкості: (завдяки хореографії дитина стає спритнішою, гнучкою, вчиться володіти своїм тілом);
- розкриття творчого потенціалу: (діти вчаться імпровізувати, виражати свої емоції та почуття за допомогою рухів);
- виховання естетичного смаку: (діти знайомляться зі світовими жанрами танцю, навчаються цінувати красу танцювального мистецтва). [3]

Важлива роль хореографії у естетичному розвитку дітей дошкільного віку полягає в наступному:

- Сприяє формуванню у дітей усвідомлення прекрасного (навчання бачити красу в рухах, музиці, танці).
- Розвиває естетичні почуття (вчити емоційно реагувати на прекрасне, відчувати красу танцю).
- Формує естетичні знання та вміння (знайомити зі світовими жанрами танцю, вчити оцінювати танцювальне мистецтво).
- Виховує естетичні смаки (вчить відрізняти прекрасне від потворного, вибирати прекрасне).

Отож, хореографія – це цінний засіб естетичного виховання дітей дошкільного віку. Вона сприяє гармонійному розвитку особистості дитини, формує її естетичні почуття, знання та вміння, виховує естетичні смаки. Заняття хореографією роблять життя дітей багатшим, яскравішим, більш емоційним. Важливо, щоб естетичне виховання було невід'ємною частиною життя дитини, щоб воно оточувало її з усіх боків. Тільки за таких умов воно зможе виконати

свою головну задачу – виховати гармонійно розвинену особистість, здатну сприймати й творити красу.

Список використаних джерел:

1. Годовський В., Арабська В. Теорія і методика роботи з дитячим хореографічним колективом: Методичні рекомендації, лекції, навчальна програма. Рівне: РДГУ, 2000. 76 с.
2. Тараканова А. Танцюйте з нами. Навчально-методичний посібник для вчителів хореографії і керівників хореографічних гуртків (початковий рівень) загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів. Вінниця. Нова книга, 2010. 160 с.
3. Особливості виховання дітей мистецтвом хореографії URL: <https://vseosvita.ua/library/osoblivosti-vihovanna-ditej-mistectvom-horeografii-377226.html>
4. Шевчук А. Дитяча хореографія: програма та навчально-методичне забезпечення хореографічної діяльності дітей від 3-7 років: навчально-методичний посібник. Тернопіль. Мандрівець, 2016. 288 с.

Ангеліна Бобер,

здобувачка освіти 2 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Євгенія Дурманенко,

к. пед. наук., доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

МИСТЕЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВА ТВОРЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: дитина, особистість, формування особистості, мистецька діяльність.

Проблема організації мистецької діяльності дитини є надзвичайно актуальною та складною. Адже саме мистецтво є своєрідним індикатором рівня культури суспільства загалом та особистості зокрема. Крім того (і це надзвичайно важливо!), воно здатне надихати, мотивувати й спонукати особистість до самовдосконалення. Тож не випадково назва освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» - набула нового звучання в останній редакції Базового компонента дошкільної освіти та, відповідно, в оновленій комплексній освітній програмі «Дитина». Автори прагнули таким чином акцентувати увагу на ролі мистецтва в розвитку особистості дитини та в дошкільній освіті загалом.

Головною метою мистецької освіти є насамперед гармонійний розвиток особистості, формування ціннісного ставлення до краси, загальної культури, що є основою моральності, а також творчого підходу до життя [1; 2].

Як нами з'ясовано під час дослідження, мистецька освіта в дошкільні роки – це процес і результат становлення духовності, індивідуального зростання дитячої особистості, розвитку мистецько-творчих здібностей під впливом цінностей образотворчого, музичного, театрального, хореографічного та інших видів мистецтва; набуття дитиною особистого досвіду мистецької (художньо-продуктивної) діяльності; збагачення естетичного сприймання, моральної свідомості та поведінки.

Мистецька освіта дітей дошкільного віку не має на меті виховання художників, музикантів, акторів. Але здібності, якості, компетентності, що формують ся і розвиваються в мистецьких видах діяльності в інструментом творення дитини як особистості та збереження її унікальності. Залучення до мистецтва не лише збагачує особистий, індивідуальний досвід взаємодії дитини зі світом, а й допомагає їй навчитися проникати у внутрішній світ іншої особистості. Такий досвід сприяє формуванню особистісної компетентності дошкільника, адже завдяки йому розвивається така базова характеристика як емпатія [1].

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури свідчить про те, що кожен із видів мистецької діяльності передбачає:

- 1) вільні дії дитини у створеному педагогом просторі на основі інтуїтивного досвіду;
- 2) реалізації творчого потенціалу, який є в кожній дитини;
- 3) розвиток здатності емоційно-чуттєво сприймати об'єкти і явища довкілля;
- 4) забезпечення умов для самовираження в процесі мистецької діяльності [1; 2].

Нами також доведено, що ефективний вплив мистецтва на особистість дитини можливий лише за умови, що на передній план у мистецькій діяльності виходитимуть: не теоретичні і технічні, а емоційні та чуттєві орієнтири.

Аналіз результатів практичної мистецької діяльності з дітьми дошкільного віку дає підстави для твердження, що для дитини мистецтво і мистецька діяльність насамперед увиразнюють:

- 1) найсильніші почуття та емоції – радість, подив, хвилювання, захоплення, симпатію, заглиблення у творчий процес тощо;
- 2) естетичні та гедоністичні переживання – пізнання унікальності людської особистості, краси, гармонії, симетрії, самовираження в наслідуванні й вільній творчості, посильних і приємних вольових зусиль у бажаній діяльності, насолоди тощо;
- 3) найвищі цінності почуття – щастя, прихильності, любові, патріотизму, доброго ставлення, дружби [2].

У процесі дослідження нами встановлено, що найбільш конструктивними є такі види мистецької діяльності дітей дошкільного віку, як:

- художньо-продуктивна: малювання, ліплення, аплікація (створення образів за допомогою різних художніх матеріалів);
- музична: співи, слухання музики, музично- ритмічна та музично-ігрова діяльність, гра на дитячих музичних інструментах (візуалізація образів

музики та передача їх під час виконавської діяльності голосом, рухами, пластикою);

- театралізована: формування глядацької виконавської культури на основі занурення у театральну атмосферу та створення «проживання» образів персонажів у власній сценічній діяльності;
- самостійна художня діяльність: специфічний спосіб організації життєдіяльності дітей, зумовлений природною потребою дошкільнят в інтимізації буття. Дитина повинна мати не тільки можливість усамітнитися, а й час, який можна використати на власний розсуд, аби самостійно закріпити вже набутий досвід мистецьких дій, проявити чи певною мірою перевірити рівень своєї компетентності та самоствердитися. Така діяльність розгортається за ініціативою дітей, відповідає їхнім інтересам та потребам, вимагає особливого ставлення дорослого, його педагогічного супроводу.

Ученими виділено такі етапи формування мистецько-творчої компетентності дитини:

1. Набуття мистецького досвіду емоційного сприймання: ознайомлення з твором і дотичною до нього інформацією, утворення початкового ставлення і знання.

2. Навчання відтворювати, формування навички: як індивідуального виконання твору з опорою на традицію, виразного виконавства на основі наслідування усталеного зразка.

3. Творчість як здатність до інтерпретації: під час виконання, власного комбінування вже засвоєного, імпровізації, вигадкування нового в умовах створеної дорослими особливої атмосфери заохочення до творчих дій, підтримання проявів ініціативи [2].

Як висновок, зауважуємо, що одним із важливих засобів творення особистості дитини є мистецтво й залучення до нього дитини дошкільного віку через організацію її мистецької діяльності. Саме через мистецьку діяльність у дитини формуються не лише мистецькі елементарні знання (мистецька освіта, її основи), але й мистецькі вміння та навички. Саме у мистецькій діяльності в дитини формуються загальнолюдські цінності Істини, Краси, Добра.

Завданням сучасного ЗДО є формування мистецької компетентності в дітей дошкільного віку через залучення дитини до мистецтва й у взаємодії з сім'єю.

Список використаних джерел:

1. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проєкту В.О. Огнев'юк; авт. Кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна [та ін.] ; наук. Ред. Г.В. Беленька; Київ: Ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
2. Половіна О. Особливості змісту освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» In: Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження. Видавництво «Ранок», Харків, 2021. С. 45-50.

здобувачка освіти 2 курсу КЗВО «Луцький педагогічний колеж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна

Ольга Шилюк,

здобувачка освіти 2 курсу КЗВО «Луцький педагогічний колеж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Євгенія Дурманенко,

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти
КЗВО «Луцький педагогічний колеж» Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна

СПЕЦИФІКА ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ В ЗДО З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Ключові слова: інклюзія, діти з особливими освітніми потребами, робота з дітьми з ООП, організація освітнього процесу.

На сьогодні дуже важливою психолого-педагогічною проблемою є організація результативного освітньо-виховного процесу дітей з особливими освітніми потребами. Адже дитина з особливими освітніми потребами потребує додаткової, постійної або тимчасової підтримки. На даний час є дуже багато ЗДО, які мають групи з особливими дітьми, проте, як свідчить практика, досить гострою лишається проблема організації виховної діяльності з такими дітьми.

Аналіз нормативних документів, методичної літератури свідчить про те, що сьогодні розробляються теоретичні та практичні основи інклюзивного навчання у дошкільній ланці. Ця робота відбувається спільно з Міністерством освіти і науки України, зокрема підготовлено нормативно-правове урегулювання відповідних аспектів [2], розроблено серію наукових та навчально-методичних посібників для педагогів та батьків, а також програми розвитку та виховання дошкільників з особливими потребами, які можна застосовувати і в спеціальних навчальних закладах, і в умовах інклюзії (наприклад, «Стежки у світ»: програма розвитку дітей дошкільного віку зі зниженим слухом (В. Жук, С. Литовченко, Н. Максименко та ін.) [1].

Дитина з ООП, як і всі діти, у своєму розвитку спрямована на освоєння соціального досвіду, соціалізацію, включення в життя суспільства. Дітям з ОПП не підходить загальноосвітня програма ЗДО. Багато вихователів та спеціалістів закладу дошкільної освіти стикаються з великою кількістю проблем щодо організації освітнього процесу.

Погоджуємося з думкою Н. Назарової, яка констатує, що людина з обмеженими можливостями, як і всі інші люди, у своєму розвитку спрямована на освоєння соціального досвіду, соціалізацію, включення в життя суспільства. Однак, фізичні та психічні вади змінюють розвиток зростаючої людини.

Обмеження можливостей – це інтегральна зміна особистості в цілому. Тому для вирішення освітнього завдання такій людині необхідно не тільки особливим чином освоювати власні загальноосвітні програми, а й формувати й розвивати навички соціального адаптування:

- орієнтування в просторі й часі, самообслуговування й соціально-побутова орієнтація, різні форми комунікації, свідомо регуляція власної поведінки в суспільстві, фізична й соціальна мобільність;
- заповнення недоліків знань про навколишній світ, пов'язані з обмеженням можливостей;
- розвиток потребнісно-мотиваційної, емоційно-вольової сфер;
- формування й розвиток здібностей до максимально незалежного життя в суспільстві;
- вироблення активної та оптимістичної життєвої позиції [1; 3].

Неабияке значення в отриманні якісних результатів роботи з дітьми з обмеженими можливостями має координованість впливів усієї групи фахівців, які супроводжують «особливих» дітей, як-от: керівника закладу, вихователя-методиста, вихователя, дефектолога, психолога, логопеда, асистента вихователя, асистента дитини, лікарів і, звичайно ж, батьків. Чимало залежить і від комплексного підходу всіх членів команди до планування й реалізації корекційно-розвивальних заходів та створення індивідуальної програми розвитку, в якій не лише закріплено вимоги щодо організації навчання та виховання дитини, а й визначено характер освітніх послуг та форм підтримки. В основу такої програми повинні бути покладені рекомендації фахівців інклюзивно-ресурсних центрів (Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр» від 12.07.2017 № 545).

У процесі дослідження ми встановили, що дошкільний вік є сенситивним для формування первинного світогляду дитини, самосвідомості, розвитку соціальних властивостей. Саме в дошкільний період у дитини закладаються передумови майбутньої навчальної діяльності, а також відбувається активний розвиток її пізнавальних можливостей. Саме від закладів дошкільної освіти залежить виконання першого етапу – введення дитини з особливими освітніми потребами до загальноосвітнього простору, що дає їй змогу взаємодіяти зі здоровими ровесниками, спостерігати за ними та наслідувати їх, отримуючи таким чином необхідний соціальний досвід. Добрим підґрунтям для подальшого інклюзивного навчання є *інтенсивна соціальна взаємодія*, яка допомагає встановленню дружніх, позитивних стосунків та створенню своєрідної мережі соціальної підтримки. Спільні заняття сприяють концентрації уваги дітей, посиленню їхньої мотивації до навчання. Вони на рівні зі здоровими однолітками намагаються брати участь у різноманітних громадських програмах, набуваючи вмінь, необхідних для успішного самостійного життя в суспільстві.

Отже, включення дітей з особливими освітніми потребами в освітній процес необхідно розпочинати саме із закладів дошкільної освіти. Використання сучасних підходів та обґрунтованих нами умов інклюзивного навчання дітей означеної категорії сприятиме створенню підґрунтя для їх успішної адаптації та досягнення позитивного навчально-корекційного результату [2].

Аналізуючи думки науковців, а також наявний досвід інклюзивного навчання у вітчизняних закладах освіти, можемо констатувати, що мета інклюзії буде досягнута лише в тому випадку, коли така діяльність супроводжуватиметься *належною фінансовою та своєчасною методичною підтримкою, підготовкою відповідних фахівців для роботи з означеною категорією дітей, позитивним ставленням до інклюзії не лише батьків та вчителів, а й суспільства в цілому.*

Важливе значення для подальшої ефективної корекції та певних вад розвитку і подальшої соціалізації дитини, як нами встановлено, *має раннє виявлення та своєчасне звернення до фахівців.* Практичний психолог закладу дошкільної освіти є саме тим спеціалістом, яким першим має звернути увагу на специфічні прояви у поведінці дитини, її пізнавальному, емоційно-вольовому та соціальному розвитку. Звичайно, практичний психолог та інші спеціалісти ЗДО неспроможні ізольовано вирішити складні проблеми дитини чи її родини.

Психологічний супровід інклюзивного навчання та виховання потребує *планування, додаткової професійної підготовки, а також контактів з фахівцями, які можуть надати відповідну допомогу.* Таку допомогу батькам, практичним психологам та педагогам надають психолого-медико-педагогічні консультації (ПМПК), які є методичними установами системи освіти і здійснюють консультативну, методичну, психолого-педагогічну, корекційно-відновлювальну, розвивальну, аналітичну, прогностичну, профілактичну, просвітницьку роботу. Досить часто саме психологічна служба закладу стає ініціатором звернень батьків до ПМПК.

Висновок, який надає дана комісія має рекомендаційний характер і є підставою для того, щоб дитина могла отримувати допомогу в закладі де вона навчається чи безпосередньо в ПМПК.

Складання програми психологічного супроводу можливе тільки після ретельного психолого-медико-педагогічного обстеження кожної дитини. Психологічний супровід – це галузь і спосіб діяльності практичного психолога, які призначені для сприяння людині та суспільству у вирішенні широкого кола проблем, породжених життям людини в соціумі. Питання психологічного і соціального супроводу дітей знаходиться на перетині функцій багатьох спеціалістів, а тому не можуть бути віднесені до сфери професійної діяльності виключно одного фахівця [1].

Соціально-психологічна адаптація у різних дітей відбувається по-різному, відповідно до віку, типу вищої нервової діяльності, стану здоров'я, родинних взаємин, рівня розвитку у дитини ігрових навичок, її контактності, доброзичливості, емоційної залежності від матері тощо. Соціально-психологічна робота з «особливою дитиною» має спрямовуватися на досягнення головної мети – підготувати її до самостійного життя.

Список використаних джерел:

1. Нагорна О. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами: навчально-методичний посібник. Рівне, 2012. 99 с.

2. Четверікова Н. Інклюзивне навчання в ЗДО. / Упоряд. Шаповал А. Т. Київ: Видавнича група «Шкільний світ», 2018. 128 с.
3. Чупахіна С. Сучасні підходи у підготовці майбутніх педагогів до інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. *Освітній простір України*. Вип.11. 2017. С.114 -123.

Наталія Бортнік,

*вихователь, ЗДО №8 «Золотий ключик» Нетішинської міської ради,
м.Нетішин, Україна*

ПРОЗОРИЙ МОЛЬБЕРТ ЯК НЕТРАДИЦІЙНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДОШКІЛЬНЯТ

Ключові слова: художньо-естетичний розвиток, зображувальна діяльність, інноваційна технологія, прозорий мольберт.

Розвиток художньо – естетичних навичок має значення у старшому дошкільному віці. У цьому віці діти активно формуються як особистості, досліджують навколишній світ, розвивають свою фантазію та творчий потенціал.

У сучасному освітньому процесі все більшої популярності набуває використання інноваційних технологій та методик, які сприяють більш ефективному освоєнню знань та навичок у дітей. Однією з таких інновацій є прозорий мольберт – особливий вид дошки, на якій можна малювати та писати маркером, фарбами а потім легко очищати поверхню без залишку. Прозорий мольберт являє собою стійку раму розміром 65х45 см з прозорим склом, що не б'ється. Прозорість скла і наявність сонячного світла дозволяє бачити красу малюнка, його чарівне перетворення і легкість, чого ніколи не побачиш на папері.

Використання прозорого мольберту в закладі дошкільної освіти має низку переваг для розвитку дітей дошкільного віку. По-перше, він сприяє розвитку дрібної моторики, тому що діти працюють з пензликами, маркерами або пластиліном, контролюючи рухи своїх рук. Це допомагає їм покращити координацію рухів та точність при нанесенні ліній або заповненні простору.

По-друге, використання прозорого мольберту дозволяє дітям спостерігати процес своєї творчості. Вони бачать, як змінюються кольори та форми на поверхні мольберту під їх безпосереднім впливом. Це допомагає їм розвивати уяву, творче мислення та самостійність, оскільки вони можуть експериментувати з різними матеріалами та кольорами, спостерігаючи за результатом.

Крім того, прозорий мольберт сприяє розвитку мовлення та комунікаційних навичок у дітей. Під час роботи на поверхні мольберта вони можуть обговорювати свої малюнки з педагогом чи іншими дітьми, описуючи свої думки та емоції. Такі дискусії стимулюють розвиток словникового запасу, граматично правильному мовленні та соціально-емоційної компетентності.

Прозорий мольберт може бути чудовим засобом для здоров'язбереження в закладі дошкільної освіти. Одним із напрямів здоров'язбереження є арттерапія, тобто це турбота про психологічне здоров'я та емоційне самопочуття людини за допомогою творчості. Дитина на поверхні може малювати або наносити різні кольори та форми, що відображають її поточний стан. Це дозволяє дітям візуалізувати і зрештою висловити свої емоції.

Для дошкільнят особливо важливою є можливість створювати колективні твори на прозорому мольберті. Вони можуть працювати спільно над одним малюнком або створювати пов'язані роботи в рамках певної теми чи завдання. Це сприяє розвитку таких навичок, як уміння працювати в команді, управління конфліктами та врахування інтересів інших людей.

Прозорий мольберт також сприяє розвитку візуального сприйняття дітей. Вони можуть спостерігати за своїми малюнками як зовні, так і зсередини, що допомагає їм усвідомлювати просторові відносини та перспективу. Це важливо для формування уявлень про реальний світ та розвиток графічної грамотності.

Використання прозорого мольберту спрямоване створення атмосфери емоційного психологічного комфорту, що особливо актуально для дітей з ООП. Цей засіб може бути використаний для підтримки комунікації з дітьми, які мають обмежені чи утруднені способи спілкування. Вони можуть використовувати малюнки та кольори замість слів для вираження своїх думок, почуттів та потреб.

Не менш значущою перевагою використання прозорого мольберту є те, що за бажання він дозволяє зберігати роботи дітей. Після завершення творчого процесу малюнки на спеціальній плівці можна зняти з поверхні мольберта, захистити від пошкоджень та зберігати. Це допомагає дітям відчувати результат своєї праці та розвивати почуття впевненості у своїх здібностях.

Також, прозорий мольберт сприяє розвитку дрібної моторики, творчого мислення, комунікаційних навичок та візуального сприйняття. Крім того, прозорий мольберт дозволяє зберігати роботи дітей та розвивати їх почуття впевненості у своїх здібностях.

Прозорий мольберт є ефективним інструментом у розвиток творчих здібностей в дітей віком дошкільного віку. Його використання в освітньому процесі дозволяє формувати навички мистецтва, розвиває уяву, творче мислення та моторику рук.

Деякі техніки нетрадиційного малювання на прозорому мольберті:

- пальцеграфія,
- віддрукування,
- діатіпія,
- тампонування,
- піктографія,
- графічна аналогія.

Підсумовуючи, можна сказати, що використання прозорого мольберту в освітньому процесі закладу дошкільної освіти відіграє у формуванні навичок мистецтва в дітей дошкільного віку. Він допомагає розвивати творче мислення, уяву, моторику рук та сприяє самовираженню дітей через малюнок. Прозорий мольберт стимулює інтерес до зображувальної діяльності та сприяє розвитку художньо-естетичного сприйняття. Включення цього інструменту в освітній процес дозволяє створити повноцінне середовище для розвитку талантів та потенціалу кожної дитини.

Список використаних джерел:

1. Демчук М. Нетрадиційні техніки. *Палітра педагога*. 2001. №3. С. 22-25.
2. Нетрадиційні техніки малювання для дітей та дорослих. URL: <https://www.chaspik.ua/blog/netradicijni-tehniki-malyuvannya-dlya-ditej-ta-doroslih-30-idej/>
3. Полякова Л. Нетрадиційні техніки малювання – стимул до творчості. *Вихователь-методист* 2013 р. № 8 С. 43-46.

Світлана Боярчук,

*викладачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ НАОЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: образотворча діяльність, навчально-мовленнєва діяльність, моделі за кольором, моделі за формою, моделі за розміром, схеми-моделі.

Можливості використання методу моделювання в роботі з дітьми дошкільного віку ґрунтовно розкрили в своїх працях Н. Ветлугіна, Д. Ельконін. Під наочним моделюванням вчені розуміють сукупність дій з побудови, перетворення й використання системи, яка сприймається наочно (схеми, абстракції, моделі). В основі моделювання лежить принцип заміщення реального предмета, явища, факту іншим предметом, зображенням, знаком, символом. Такі дослідники як О. Аматьєва, А. Богущ, Л. Білоуско, О. Шахнарович розширили, конкретизували та удосконалили методику застосування наочного моделювання у практиці роботи з дітьми дошкільного віку. Даний метод активно застосовується в закладі дошкільної освіти в образотворчій діяльності та навчально-мовленнєвій діяльності дітей дошкільного віку. Вчені стверджують, що мислення дитини розвивається за допомогою схем, моделей, які у наочній і доступній для дитини формі відтворюють видимі та приховані властивості об'єкта, їх взаємозв'язки та функції. В основі методу моделювання лежить принцип заміщення: реальний предмет дитина замінює іншими предметом, його зображенням, умовним

знаком тощо. При цьому враховується основне призначення моделей – полегшити дитині пізнання.

Для успішного використання наочного моделювання потрібно навчити дітей розуміти умовні позначення, вміти зіставляти їх з реальними предметами. У навчально-мовленнєвій діяльності використання схем-моделей спрямоване на розвиток зв'язного монологічного мовлення старшого дошкільного віку, навчання дітей переказу літературних творів, складати описові, творчі розповіді. К. Крутій пропонує дотримуватися певної послідовності у роботі щодо формування навичок складання творчої розповіді: дитині пропонують придумати ситуацію, яка могла б статися з конкретними персонажами, модель розповіді дає дорослий, а просторове оформлення моделі дитина придумує самостійно. Після цього конкретні герої замінюються їх силуетними зображеннями, діти складають розповідь за моделлю, елементами якої є замітники персонажів, після цього дитина самостійно обирає тему та персонажів власної розповіді [4].

Використання схем під час складання описових розповідей полегшує оволодіння дітьми зв'язним мовленням, адже наявність наочного плану робить такі розповіді чіткими, зв'язними, послідовними. Для ефективного навчання дітей переказу літературних творів Богуш А. рекомендує застосовувати кольорові моделі, моделі за формою, моделі за розміром, намальовані моделі [1].

Також Ватманюк Г. зазначає, що набуті дітьми уміння наочного моделювання у складних формах стають підґрунтям словесної творчості дітей. Дітям старшого дошкільного віку пропонують не лише користуватися готовими планами-схемами, але й будувати їх самостійно. Таке моделювання дає змогу закріпити знання дітей про структуру казки і сприяє кращому запам'ятовуванню послідовності дій у ній [2].

Наочне моделювання, яке відповідає характеру образного мислення дітей і дає змогу їм практично діяти, маніпулювати з окремими елементами, створювати певну композицію, цілісний художній образ використовується і в образотворчій діяльності. У предметному моделюванні модель відтворює геометричні, динамічні або функціональні характеристики об'єкта.

Варто зазначити, що інтеграція педагогічних ідей Ф. Фребеля в освітній процес сучасного закладу дошкільної освіти відкриває нові можливості застосування дидактичного набору, створює умови для організації індивідуальної, колективної форм роботи, спільної взаємодії вихователя та дітей, зокрема в просторі образотворчої діяльності. На нашу думку доцільним стане використання елементів дарів Ф. Фребеля у якості моделей для створення орнаментальних композицій, що забезпечить формування у дітей уявлень про багатоваріантність способів композиції та в подальшому позитивно вплине на розвиток композиційного самовираження в декоративному малюванні, аплікації.

Використання методу моделювання на заняттях з образотворчої діяльності в старшій групі вимагає від педагога вміння чітко спланувати, організувати роботу дітей, оскільки процес моделювання включає

взаємопов'язані між собою етапи. Перший етап передбачає пробудження у дітей інтересу до зображуваного об'єкта, вивчення його форми, кольору, складових частин. Доцільно підключити ігрові моменти з метою стимулювання інтересу та допитливості до об'єкту, що моделюється. На цьому етапі важливо розвивати вміння концентрувати увагу на досліджуваному об'єкті та вмінні його аналізувати. Обстеження об'єкта для моделювання з дітьми старшої групи доцільно організувати за певним алгоритмом, що дозволяє детально ознайомитися з предметом через взаємодію з ним.

Практичний етап включає пояснення і демонстрацію вихователем покрокового алгоритму підготовки, викладання, прикріплення елементів на площині. З метою розвитку просторового мислення дітей, уміння самостійно визначати місцезнаходження деталей в композиції візерунка або правильного розташування складової частини предмета, педагогу необхідно наочно продемонструвати і пояснити послідовність виконання завдання, оскільки моделювання передбачає створення умовної копії певного об'єкта.

Наочне моделювання предметних, сюжетних і декоративних зображень на ковролінографі використовується з метою розвитку композиційних умінь дітей старшого дошкільного віку. Вихователі розробляють площинні паперові моделі трьох видів: геометричні фігури, які дають змогу, варіюючи, утворювати єдине ціле з кількох частин (предметне зображення); площинні моделі цілісного зображення предметів, скомпонували які, можна отримати певний сюжет; умовні рамки геометричних і площинних форм предметів з набором декоративних елементів, які дають змогу дітям вправлятися у створенні декору на різних площинах. Використання наочного моделювання сприяє розвитку просторової уяви, створенню оригінальних композицій, уміння сприймати та аналізувати об'єкт, що моделюється, позитивно впливає на формування задуму.

Отже, моделювання – це наочно-практичний метод навчання, а модель являє собою узагальнений образ істотних властивостей об'єкта, що моделюється. Застосування методу наочного моделювання у роботі з дітьми дошкільного віку сприяє всебічному розвитку дітей, забезпечує високу результативність, оволодіння широким спектром умінь та навичок.

Список використаних джерел:

1. Богуш А. Дошкільна лінгводидактика. Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: підручник / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. 2-е вид., доп. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2015. 704 с.
2. Ватаманюк Г. Художня література як засіб мовленнєвої підготовки дітей до навчання в школі. *Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи* : збірник матеріалів регіональної науково-практичної конференції. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, кафедра теорії та методики дошкільної і початкової освіти, управління освіти і науки Кам'янець-Подільської міської ради. Кам'янець-Подільський, 2016. С. 28–33.
3. Сучасні технології формування логіко-математичної компетентності в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / за заг. ред. Н.П.

Тарнавської., Н. Ю. Рудницької, Ю. М. Мурашевич. Житомир: ФОП «Левковець», 2015. 430 с.

4. Крутій К. Конспекти занять із художньо-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку / Крутій К. Л., Кулинич О. П., Погрібняк Н. В. Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2009. 200 с.

Алла Бубін,

*канд. пед. наук., завідувачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: освітні інноваційні технології, підготовка майбутнього вихователя, заклад дошкільної освіти.

Одним із важливих завдань сучасної педагогіки є теоретичне та методичне обґрунтування підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти до використання інноваційних технологій. Підготовка фахівців дошкільної освіти на сучасному етапі розвитку освіти вимагає використання інноваційних технологій. Це пов'язане з тим, що підвищилися вимоги до їх професійної компетентності. А забезпечити це можливо шляхом використання інноваційних технологій.

Інноваційність є ознакою сучасності, основним фактором ефективності освітнього процесу у закладах освіти. У Законі України «Про вищу освіту» одним із завдань ЗВО визначено «забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності» [2].

Проблема підготовки педагогічних кадрів, у тому числі і педагогів дошкільного фаху, стала предметом досліджень Л. Артемової, Г. Беленької, А. Богуш, З. Борисової, Н. Гавриш, Н. Денисенко, ОН. Лисенко, М. Машовець, Т. Поніманської та ін.

На нашу думку, інноваційність проявляється не лише в застосуванні інноваційних технологій у науково-педагогічній діяльності, але й у виборі інноваційного змісту, інноваційних форм та методів, в інноваційній оцінці результатів навчання, які визначають доцільності застосування тієї чи іншої інновації.

Прийняття ряд освітніх нормативно-правових актів, затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 012 Дошкільна освіта, професійного стандарту вихователя зумовлює оновлення змістового наповнення освітньо-професійних програм, освітніх компонентів, появу вибіркового дисциплін інноваційного характеру, які забезпечують професійну підготовку фахівця, затребуваного на ринку освітніх послуг.

Викладачі кафедри теорії та методики дошкільної освіти використовують інноваційні технології або модернізують традиційні. Найбільш популярними є заняття з застосуванням комп'ютерних, мультимедійних технологій, лекції візуалізації, проблемні лекції, диспути, круглі столи, робота в малих групах тощо. Висока ефективність реалізації дидактичних цілей досягається при проведенні занять, де аналізуються конкретні ситуації, організуються дискусії, обмін думками, висловлюються власні оцінні судження.

Поширеним є застосування здоров'язбережувальних технологій, вебквестів, рольових ігор, кейс-методу, інтерактивних методів (асоціативний куш, мозковий штурм, мікрофон, крісло автора), але вони потребують перегляду та пошуку сучасних, зумовлених освітніми тенденціям.

Основний інноваційний акцент при підготовці здобувачів освіти робимо на впровадженні технологій дошкільної освіти – педагогіки Ф.Фребеля та технології STREAM-освіти.

У рамках співпраці з польським Фребелівським товариством й Вищою школою економіки та інновацій в м. Любліні ми пройшли навчання, брали участь у конференціях, організували заходи науково-практичного спрямування: семінари, майстер-класи.

Педагогічна система Ф.Фребеля зацікавила нас на Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогіка Фребеля – виклик для вихователів та шанс для дітей» (2016, м. Люблін). У листопаді 2018 року на базі нашого закладу проведено науково-практичний семінар інновацій в дошкільній освіті «Ідеї Ф. Фребеля і нова українська школа», на якому вперше в Луцьку презентовано дари Ф. Фребеля головою Польського фребелівського товариства.

Такі заходи змотивували викладачів кафедри пройти сертифіковане навчання в польському Фребелівському товаристві за програмою «Інноваційний аспект освіти» на базі Вищої школи економіки та інновацій, де ми мали можливість відвідати майстер-класи теоретиків і практиків, які впроваджують педагогіку Фрідріха Фребеля в освітній простір Польщі.

Кафедра теорії та методики дошкільної освіти виступила ініціатором участі викладачів коледжу у роботі V Всепольської фребелівської конференції «Створення нової освітньої реальності», зорганізованою польським Фребелівським товариством та центром підвищення кваліфікації педагогів імені Фрідріха Фребеля (4-5 жовтня 2019 року). Ми спостерігали за проведенням занять за системою педагога, відвідали творчі майстерні, брали участь в інтерактивних формах робіт, обмінювалися досвідом.

Результати підвищення кваліфікації ми презентували під час майстер-класів «Дари Ф. Фребеля в сучасному освітньому просторі» в рамках Днів науки (травень 2019 року) та на науково-практичній конференції «Вектор пошуку в сучасному освітньому просторі» (грудень 2019 року). Активними учасниками заходу були студенти спеціальності 012 Дошкільна освіта, вихователі закладів дошкільної освіти м. Луцька, які ознайомилися з історико-філософськими концептами та педагогічною системою Ф. Фребеля, переконалися в інноваційному потенціалі методики.

На навчальних заняттях дисциплін професійного спрямування постійно

здійснюється робота щодо популяризації та впровадження елементів педагогічної системи видатного вченого. Зазначимо, що здобувачам освіти запропоновано вибірккову дисципліну «Інноваційні технології у роботі з дітьми дошкільного віку. Педагогіка Ф.Фребеля», під час опанування якою вони вивчають методологічні основи методики та набувають практичного досвіду роботи з дарами.

Вагомим інтелектуальним здобутком нашої кафедри, результатом вивчення та узагальнення міжнародного науково-практичного досвіду є видання навчально-методичного посібника «Інтегрування педагогічних ідей Фрідріха Фребеля: від класики до інновації. Методичні аспекти підготовки фахівців дошкільної освіти», в якому презентовано інноваційну цінність ідей педагога для формування сучасного вихователя – мислячого цілісно, продуктивно, критично.

Актуальними сьогодні є питання організації конструктивної взаємодії ЗВО та роботодавців не лише в контексті проходження здобувачами освіти практики, а й надання науково-методичної допомоги педагогічним працівникам ЗДО. Саме з огляду на це започатковано проведення науково-методичного семінару для підвищення кваліфікації педагогічних працівників дошкільної освіти «Використання ідей Ф.Фребеля в закладі дошкільної освіти в контексті Stream-освіти» (листопад 2023).

Вивчення та використання елементів технології STREAM-освіти має теж СИСТЕМНИЙ характер: це – презентація науково-дослідницької студії STREAM-освіти «Майбутній вихователь – ерудит, експериментатор, інноватор» (вересень 2019 року), online-зустріч з Катериною Крутій «Презентація альтернативної програми «STREAM-освіта дошкільників, або Стежинки у Всесвіт» (жовтень 2020 року), представлення роботи науково-практичної лабораторії «Stream-освіта – дошкільна домінанта» (травень 2021 року). Заходи доводять, що STREAM-освіта інноваційний бренд, який інтегрує в собі завдання з формування у дітей дошкільного віку загальних наукових уявлень про світ, демонструють готовність майбутніх вихователів до реалізації завдань STREAM-освіти в умовах сучасного закладу дошкільної освіти.

Ефективність професійної підготовки майбутнього фахівця значною мірою визначається рівнем сформованості дослідницьких умінь, накопиченням досвіду творчої наукової діяльності. Ми пропонуємо здобувачам освіти актуальну, інноваційну тематику для досліджень, організуємо атмосферу партнерства та співтворчості, у результаті якої отримуємо належні наукові напрацювання, які презентуємо на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт. Це дослідження Ольги Стельмащук «Формування конструктивних умінь дітей старшого дошкільного засобами дарів Ф. Фребеля» (2020), Анни Киць «Формування логіко-математичної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами STREAM-освіти» (2021). За рішенням журі уже два роки поспіль наші студентки отримують дипломи III ступеня.

Традиційні зустрічі з педагогам-практиками, такі як: «Вальдорфська педагогіка захоплює та мотивує педагога дошкільця», «Калейдоскоп ігрових ідей від LEGO Foundation», «LEGO технологія «Шість цеглинок» – потужний

інструмент для навчання», «LEGO: навчаємося через гру» та ін., сприяють поглибленому вивченню інноваційних технологій дошкільної освіти, що створює можливість для розширення спектру професійних компетентностей вихователів.

Викладачі долучені до міжнародного проєкту The LEGO Foundation в Україні під назвою «Сприяння в освіті», вони впроваджують спецкурси з ігрового та діяльнісного підходів у програми підготовки майбутніх вихователів.

Викладачі кафедри теорії та методики дошкільної освіти розробляють нові форми оцінки результатів навчання, зокрема отриманих в процесі неформальної та інформальної освіти, надають перевагу оцінюванню творчого та рефлексивного характеру.

Отже, важливим в реалізації інновацій є особистий потенціал сучасного викладача, його інноваційна компетентність, прагнення до самоосвіти, підвищення кваліфікації у провідних українських та зарубіжних закладів вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Бєленька Г. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу: монографія. Київ: Університет, 2011. 320 с.
2. Закон України «Про вищу освіту». URL : <https://zakon.ra>
3. Інтегрування педагогічних ідей Фрідріха Фребеля : від класики до інновації. Методичні аспекти підготовки фахівців дошкільної освіти : навчально-методичний посібник / уклад. Н. Іванова, С. Боярчук, А. Бубін, М. Замелюк, С. Міліщук, Д. Стасюк, А. Циплюк. Луцьк, 2020. 162 с.
4. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти». (наказ міністерства економіки України № 755-21 від 19.10.2021). URL:<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>

Марія Буснюк,

здобувачка освіти 2 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Вікторія Семенюк,

здобувачка освіти 2 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Євгенія Дурманенко,

канд. пед. наук., доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти

КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ПРОГУЛЯНКА В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДО

Ключові слова: заклад дошкільної освіти, освітня діяльність, дитина дошкільного віку, прогулянка, форма організації освітньої діяльності.

Освітній процес у закладі дошкільної освіти – є складною цілісною системою взаємодії дорослих і дітей, орієнтованою на розвиток базових якостей дітей та формування їх компетентностей. Освітня діяльність характеризується інтегративністю, соціальною спрямованістю, передбачає інтерактивну взаємодію та пізнавальне спілкування вихователя з вихованцями, їхню самостійність та особистісно й діяльнісно орієнтований підхід. Актуальною є проблема пошуку шляхів оптимізації форм організації освітньої діяльності сучасного закладу дошкільної освіти в контексті творення особистості дитини та формування її життєвої компетентності.

Метою дослідження є аналіз прогулянки дітей у закладі дошкільної освіти як форми організації освітнього процесу.

Форму організації освітнього процесу розглядаємо як спосіб взаємодії з дітьми, який застосовує педагог з метою забезпечення конструктивного впливу різних методів і прийомів на розвиток особистості кожного вихованця. Надзвичайно важливою формою організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти, яка дозволяє поєднувати фізичну активність, емоційно-естетичну та пізнавальну діяльність дошкільнят, є прогулянка [1].

Прогулянки, як нами з'ясовано в процесі дослідження, є організованим видом діяльності, в ході якого вирішуються оздоровчі завдання, удосконалюються рухові навички та фізичні якості дітей, задовольняються їх пізнавальні потреби, виховується любов і естетичне ставлення до природи. Традиційно прогулянка включає в себе організацію з вихованцями спостережень за явищами природи (рослинним і тваринним світом, неживою природою), різноманітні ігри, трудову діяльність, спортивні вправи і самостійну діяльність дітей за їх вибором.

Зупинимось на аналізі організації та проведення прогулянки дітей молодшого дошкільного віку в ЗДО №23 “Дубочок” м. Луцька.

Зібравшись на прогулянку, діти парами за вихователем виходять з приміщення на територію садка. Діти досліджують навколишній світ, спостерігають за комахами, квітами та іншими природними об'єктами (береза, горобина, ділянка з городом, каштан); малята збирають природні матеріали (листки клена, каштани) для виставки.

Під час прогулянки вихователь навчає дітей поважати і дбати про навколишнє середовище. Організовує невелику бесіду про пору року та звертає увагу малят на стан погоди, а також речі, які навколо дітей. Так, наприклад, підійшовши до пісочниці, діти уважно розглядають пісок і аналізують який він (вологий, сухий). Пісок слугує місцем для розвивальних ігор і будівництва фігур.

На прогулянці обов'язково вихователь організовує рухливі ігри. Ці ігри допомагають дітям весело проводити час на свіжому повітрі, також розвивають координацію тіла, фізичні навички, спритність, витривалість, гнучкість, рівновагу.

Спостерігаючи за вихователем, який проводить рухливі ігри, ми звернули увагу найперше на відповідність гри віковим особливостям дітей та їх можливостям.

Структура прогулянки відповідає методичним вимогам (спостереження та бесіда; трудові доручення (збирання природного матеріалу); декілька рухливих ігор; дидактичні ігри на певну тему) [3]. Мова вихователя на прогулянці доступна, правильна, з наголошенням на головному. Це дозволяє дітям правильно та чітко зрозуміти поставлені перед ними завдання, а також спонукає до мовленнєвої діяльності самих дітей

На прогулянці всі діти активні й задіяні до того чи іншого виду діяльності: вони розповідали, доповнювали вихователя, відповідали на питання. Під час прогулянки вихователь зацікавлює дітей іграшками та фізкультурними інвентарем.

Прогулянка була організована з користю у дітей був позитивний настрій та фізична активність, була створена атмосфера гри. Під час прогулянки діти насолоджувалися природою.

Нами зроблено висновок, що правильно організовані і продумані прогулянки допомагають здійснювати завдання всебічного розвитку дітей. Для перебування дітей на свіжому повітрі відводиться приблизно до чотирьох годин в день. Режим дня дитячого садка передбачає проведення денної прогулянки після занять і вечірньої – після полудня.

Прогулянка є найбільш доступним засобом загартовування дитячого організму. Вона сприяє підвищенню його витривалості і стійкості до несприятливих впливів зовнішнього середовища, особливо до простудних захворювань. На прогулянці діти граються, багато рухаються. Для дітей прогулянка – час розваг, активних рухів, радості спілкування й пізнання. Для вихователя – це пора творчих активних дій, реалізації цікавих для малюків пізнавально-розважальних завдань [2].

Структурно прогулянка передбачає: організацію з вихованцями спостережень за явищами природи: різноманітні ігри; експериментування; працю в природі; індивідуальну роботу; спортивні вправи і самостійну діяльність за їхнім вибором.

Обов'язковими складниками всіх прогулянок є спільна діяльність дорослого з дітьми, спільна діяльність з однолітками і самостійна діяльність дитини.

Основне завдання вихователя під час прогулянок полягає в забезпеченні активної, змістовної, різноманітної та цікавої для дітей діяльності.

Під час літнього періоду більш увагу слід приділяти тематичним пізнавальним прогулянкам за межі закладу дошкільної освіти та екскурсіями.

Список використаних джерел:

1. Беленька Г., Машовець М. Прогулянка – час яскравих вражень, активності й пізнання. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2018. №6. С. 52-60.
2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк ; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна [та ін.] ; наук. ред.: Г.В. Беленька ; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
3. Кучеренко Г. Сучасні підходи до організації оздоровчої роботи в дошкільному навчальному закладі. *Сучасні проблеми фізичного виховання, спорту та здоров'я людини: матеріали V інтернет-конференції (Одеса, 17-18 листопада 2021 р.)*. Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2021. С. 40-44.

Марія Василюк,

вихователь КЗ «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла - садок) № 11

Луцької міської ради»,

м. Луцьк, Україна

КУЛІНАРІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: кулінарія, розвиток, творчість, дитина, дошкільний вік, педагог, батьки.

Дитина пізнає світ за допомогою органів чуття через безпосередній контакт із навколишнім середовищем. Подразнення аналізаторів стимулює активність мислення. Чим різноманітніше навколишнє середовище, чим більше воно насичене сенсорними еталонами, тим більше імпульсів для роботи мозку воно дає. Тож ми, педагоги, маємо постійно оновлювати й збагачувати простір навколо малят у дитсадку та заохочувати батьків робити це вдома. Багато цікавих можливостей для цього пропонує нестандартна, але надзвичайно цікава форма роботи – кулінарія.

По-перше, вона дає малятам змогу набути корисні практичні навички.

По-друге, сприяє розширенню кола їхніх знань і формуванню ключових компетентностей.

По-третє, надихає дітей на спільну творчість і спонукає до конструктивного спілкування. Кулінарія відмінно підходить для тренування самостійності. Коли дитині довіряють такі відповідальні справи, як приготування десерту для всієї родини чи корисного вітамінного овочевого салату для гостей, вона відчуває, наскільки є важлива для інших. Також малеча незабаром розуміє: бути самостійним – означає бути відповідальним.

Якщо вирішив сам зробити тісто для млинців, то прибирати теж потрібно самостійно, якщо воно раптом випадково пролилося.

Готуючи з дітьми, граючи з ними, їх можна одночасно навчати. Без особливих зусиль за допомогою кулінарії можна вивчити з дитиною кольори і смаки продуктів, просто називаючи їх, наприклад: малина червона і солодка, лимон жовтий і кислий, молоко біле і вершкове тощо. По написах на етикетках можна закріплювати з малечою знання букв, а також удосконалювати техніку читання. Кухонні міри ваги і обсягу є прекрасною підмогою в математиці. Наприклад: готуючи, запитуємо у малят: «Де більше глазури: в чайній ложці чи у столовій? Чого ми додали більше, борошна чи цукру?» тощо. Можна навіть виконувати з вихованцями певні логічні завдання, до прикладу: «Спочатку ми додали три ложки борошна, а потім ще дві, скільки всього ложок борошна ми додали?».

Кулінарія не має кордонів, з її допомогою можна вивчати не лише математику, а й ще багато чого нового та цікавого для дошкільників. Ви й самі не помітите, як дитина запам'ятає, що печиво макарун родом з Франції, улюблена піца з Італії, а капкейком в Америці називають маленькі кекси. Магія починається тоді, коли безформний шматок тіста перетворюється в красивий пиріг, а по кухні ЗДО чи будинку витає божественний аромат. Саме тоді діти бачать результат, розуміють свою причетність і надихаються на нові кулінарні звершення. Прикрашаючи десерти, роблячи оригінальні нарізки, сервіруючи стіл, вихователь сприяє розвитку художнього смаку дитини.

Спочатку малюк намагається повторити, а потім починає фантазувати сам. Творчість згуртовує. У дітей підвищується рівень довіри до дорослих, адже дитина думає, якщо вони довірили мені готувати їжу, значить, довіряють мені та вірять у мене, отже і я можу на них покластися. Батьки ж радіють, коли їх малюк поводить себе зовсім, як великий. Хіба не щастя, коли у дитини горять очі, коли вона сміється від того, що у неї все виходить? Безперечно, так, це щастя не лише для батьків, а й для кожного педагога. Ну, але найприємніше – збирати весь дитячий колектив за столом і смакувати тим, що малюки приготували самостійно і в той же час усі разом. Діти обожають дегустувати те, що приготували самостійно, адже важко відмовитися від страви, яку зробив сам.

У суспільній свідомості існує стійкий стереотип, ніби приготування їжі – це лише доросла справа. Часто цей стереотип закарбовується у пам'яті людей і передається з покоління в покоління, тому є багато дорослих, які не люблять або не вміють готувати, тому що чули в дитинстві фрази подібні до: «Не чіпай!», «Відійди! Ти ще маленька/маленький для цього.», «Не бери до рук, бо поранишся!», «Не потрібно мені допомагати, ти тільки все зіпсуєш!». Так, на кухні дійсно багато предметів, якими дитина повинна користуватися з обережністю, але це не означає, що потрібно з криками відбирати у малюка виделку, тільки-но він доторкнувся до неї. Вихователь на заняттях з кулінарії також в першу чергу навчає дитину обережності, чітко пояснює, як і чим потрібно користуватися. Багато батьків навіть уявити собі не можуть, як це дитина буде щось кулінарити, вважаючи, що якщо пустити дитину на кухню,

то вона там все переверне. Та насправді дітям просто потрібно правильно дати завдання і пояснити, що робити й вони з превеликим задоволенням будуть вам допомагати. І дівчатка, і хлопчики люблять і вміють користуватися кухонним приладдям, їм подобається замішувати тісто, робити салати і багато іншого. Просто дорослим потрібно навчитися довіряти малечі і ставитися на рівних, саме тоді, одного разу, вони вас приємно здивують смачним сніданком або вечерею.

Звісно, кулінарія з дітьми – це справа нелегка, та якщо ви вирішили готувати разом з дітьми, продумайте все заздалегідь. Підберіть інструменти та начиння, що відповідають віку дитини. Наприклад: дітям раннього віку краще орудувати лише пластиковими приладами, а старшим діткам вже можна довірити невеликий закруглений ніж. Обов'язково пояснюйте дітям, як поводитися з тим чи іншим кухонним приладдям, не втомлюйтеся повторювати техніку безпеки при роботі з ножами. І найголовніше, не залишайте дітей без нагляду. Так, дитина може проявляти творчість і самостійність в кулінарії, але їй все ще потрібен наставник. Це ви.

Кулінарія – це не тільки про смачно поїсти, а ще – це дієвий спосіб реабілітації та терапії. Кулінарія ефективна, оскільки вона заохочує до творчості. Творчість, в свою чергу, – це один із критеріїв ментального здоров'я. В теперішніх реаліях війни, в котрих живуть українці, – дуже важливо приділяти особливу увагу дітям, тому що саме вони майбутнє нашої країни. Саме діти зараз потребують реабілітації та максимум уваги з боку дорослих. У процесі кулінарних занять спостерігається позитивна зміна настрою дітей. Вони без проблем знаходять контакт один з одним, легко

концентрують увагу на головному та входять у кулінарний азарт. Саме повна концентрація, прояв особистого творчого потенціалу та бажання дізнатися щось нове допомагає очиститись від негативних думок та отримати повну насолоду від приготування їжі. А остаточний результат та невеличке заохочення підсолоджує настрій та закріплює процес реабілітації.

Малята з нетерпінням чекають занять з кулінарії. Ми завжди заздалегідь обговорюємо, що будемо готувати, щоб діткам було цікаво, а в процесі покроково розповідаємо що і як робити. І знаєте, вже на наступному занятті діти без допомоги педагогів справляються з діями, які вони робили на попередніх заняттях. На наших заняттях з кулінарії дітки не тільки готують ласощі, але й вчаться правильно накривати і сервірувати стіл. Також дошкільники не лише отримують кулінарні навички, а ще й розвиваються всебічно. Під час занять з кулінарії вихователі ЗДО розвивають у дітей:

- дрібну моторику рук;
- самостійність;
- комунікабельність;
- креативне мислення тощо.

Метою та завданнями занять з кулінарії є:

- удосконалювати вміння користуватись обладнанням, удосконалювати мовлення дітей;
- ознайомити дітей з професією кухаря, виробами кулінарії, різновидами посуду;
- вчити дітей техніці приготування різних кулінарних страв, вчити здійснювати трудові дії у певній послідовності, дотримуватись безпеки праці та особистої гігієни, прибирати робоче місце;
- розвивати естетичні смаки у дітей, практичні вміння, кулінарні здібності, комунікативні навички, які сприяють розвитку вміння працювати колективно; розвивати бажання самостійно готувати страви, забезпечувати їх естетичний вигляд; розвивати пізнавальний інтерес, творчу уяву, уміння долати труднощі, доводити почату справу до кінця, зацікавленість, допитливість, мислення;
- виховувати інтерес до виконання трудових дій, прагнення самостійно досягати результату, зосередженість, витримку, повагу до людей праці, дружні стосунки в колективі, культуру праці: вміння ставити мету, планувати й організовувати хід роботи (визначати, що і в якій послідовності робити, відбирати потрібний матеріал та обладнання, раціонально розташовувати їх на робочому місці).

Тематика занять з кулінарії дуже різноманітна. Починати слід із знайомства з правилами гігієни праці, первинної обробки продуктів та їх нарізання, безпечного поводження з гострими предметами (ножами). Згодом діти переходять до приготування страв, враховуючи принцип послідовного переходу від простого до складного. Особливу увагу я приділяю якісному виконанню дітьми кожної операції. Обов'язкова умова занять – дотримання санітарно-гігієнічних вимог. Одне із правил гігієни приготування їжі – наявність спецодягу: фартуха, нарукавників та шапочки. Я завжди стежу за

дотриманням дітьми правил гігієни, пояснюю дошкільнятам, що тільки при дотриманні правил особистої гігієни, гігієни приміщення, робочих місць, посуду та продуктів можна приготувати доброякісну, корисну, смачну їжу. В залежності від поставлених завдань я на заняттях використовую різноманітні методи навчання (інформаційно – рецептивний, евристичний, дослідницький, репродуктивний), частіше всього, поєдную їх. Методи навчання, методичні прийоми вибираю з урахуванням знань, практичних вмінь і навичок, які одержують діти на заняттях, тому методика навчання на початку навчального року відрізняється від тієї, яку застосовуємо наприкінці року. Кожне заняття, як правило, включає теоретичну частину, яка проводиться в цікавій ігровій формі та практичне виконання завдання. Основне місце на заняттях відводжу практичній роботі, яка включає приготування страв.

Для проведення занять я використовую наочні посібники: таблиці, плакати, малюнки, дидактичні ігри, схеми приготування салату, млинців та бутерброду, натуральні зразки продуктів, альбоми з кольоровими фотографіями оформлення страв і кондитерських виробів.

Постійно розвиваючи інтерес дітей до занять, я вибираю таку форму їх проведення, щоб надати дітям можливість самостійно визначити послідовність приготування страв, надаю дітям як можна більше самостійності разом з тим спрямовую творчу діяльність вихованців.

Кулінарія в дитячому садку – цікава форма діяльності дошкільнят, яка потребує ретельної підготовки педагога до кожного заняття. Слід звернути увагу на наступні моменти:

1. Для початку:

- Підготуйте зручне робоче місце, щоб було достатньо місця для продуктів, інвентаря і виконання роботи.
- Ретельно вибирайте рецепти. Дотримуйтеся легких рецептів, доступних дітям. Хоча майже будь-який рецепт можна адаптувати для дітей, почніть з простих страв з 3-5 кроків і просувайтеся до більш складних.
- Якщо ви використовуєте кулінарну книгу, відкрийте рецепт, за яким ви готуватимете. Діти вчать, бачачи, що дорослі використовують кулінарні книги. Поясніть, що якщо ви не знаєте як щось зробити, ви шукаєте інструкції в кулінарній книзі. Таким чином, діти зрозуміють, що книги - це одні з наших помічників, які допомагають у житті.

2. Перед тим, як розпочати приготування:

- Підготуйте всі інгредієнти перед тим, як почати готувати, щоб далі не відволікатися на сторонні справи.
- Разом з дітьми помийте руки перед тим, як ви почнете готувати, щоб вони зрозуміли, що страви готуються лише в чистоті.
- Одягніть спеціальний одяг(фартушки, нарукавники та шапочки) перед тим, як ви займете свої робочі місця.

3. Розпочнімо готувати:

Вказівки залежатимуть від рецепту, за яким ви готуєте. Ось кілька основних порад, які відносяться до багатьох рецептів.

- Називайте кожен інгредієнт, який ви використовуєте, щоб діти запам'ятали назву інгредієнта. Не влаштовуйте з цього іспит, якщо вони не запам'ятали відразу, нагадайте самі.
- Дайте дітям відчутти на дотик і понюхати інгредієнти, які ви використовуєте. Познайомте їх з різними текстурами (наприклад, рис і борошно), попросіть їх порівняти. Дошкільнят можна запитувати: «Який з них приємніше на дотик?», «Який приємніше пахне?». Пам'ятайте, що правильної відповіді немає, ви даєте дітям шанс подумати, що вони роблять.
- Дайте дітям спробувати різні інгредієнти. Звичайно, всі інгредієнти не спробуєш. Оберіть один-два. Пропонуємо спробувати продукти, що відносяться до різних груп: цукор, лимон, сіль, трохи перцю. Запитуйте: «Що вам подобається більше?». Більш старші діти можуть визначати різні групи смаку: солодкий, кислий, гіркий, солоний. Покажіть дітям схожі продукти, наприклад, сіль і цукор. Запропонуйте спробувати те й інше. Запитайте, чи здогадалися малята що з них що?
- Дайте дітям покласти якомога більше інгредієнтів. Ви можете робити виміри й передавати їм чашку з потрібною кількістю продукту. Якщо необхідно, допоможіть дітям пересипати інгредієнт, щоб нічого не виявилось на підлозі. Деякі інгредієнти не підходять для маленьких дітей. Скажіть, що тепер черга дорослого покласти той чи інший продукт. Іноді можна адаптувати інгредієнти. Трирічна дитина не може розбити яйце, але дорослий може розбити яйце в чашку і дати дітям додати його в тісто.
- Дайте дітям перемішати інгредієнти. Більшість інгредієнтів їм не осилити. Але ви можете дати їм почати, а закінчити процес вже самостійно. Робіть це по черзі: спочатку діти, потім ви, потім знову діти. Покажіть їм як змішувати швидко і повільно.

4. На завершення – творчість:

- Виберіть відповідний посуд (таріль, піднос тощо).
- Обговоріть, як прикрашатимете страву (зеленню, кумедними персонажами, виготовленими власноруч тощо), придумайте влучну назву своїй страві.
- Прибирання. Якщо можливо, приберіть якомога швидше. Дайте дітям зрозуміти, що правило «прибери, коли закінчив» відноситься і до дорослих і до дітей. Дозвольте дітям допомогти вам.
- Пожинайте плоди своїх праць. Скуштуйте разом з дітьми страву, емоційно смакуючи нею. Поки ви їсте, обговоріть, що ви зробили, які інгредієнти ви використовували. Пограйте з дітьми і перевірте, скільки інгредієнтів діти зможуть згадати. Спробуйте згадати разом, що було першим, що було другим. Поговоріть про те, як це було весело, запитайте, що їм сподобалося, а що ні.

Таким чином, з власного досвіду я можу сказати, що кулінарна педагогіка розширює границі розвитку та пізнання дитиною навколишнього

світу, а головне сприяє формуванню життєвих компетенцій дітей уже починаючи з дошкільного віку.

І наостанок кілька рекомендацій для тих, хто раніше ніколи не готував з дітьми, але тепер твердо вирішив спробувати.

- На перших порах вибирайте прості страви, які не зажадають від дитини багато зусиль, а від вас – підготовки. Наприклад: приготуйте будь-яке просте печиво з додаванням цукрової, мигдальної або фундукової пудри.
- Не підганяйте дитину. Не зліться, якщо вона занадто довго і кострубато нарізає полуницю, адже вона тільки вчиться!
- Для готування з дітьми вибирайте повністю вільний час.
- Не змушуйте дітей. Не дивуйтеся, якщо через 20 хвилин їм все набридне. Вони повернуться, якщо доручити їм щось дійсно цікаве. Мазати деко олією для дитини досить нудно, а ось ліпити з мастики – інша справа. Трохи часу і натхнення, і маленький витвір мистецтва, створений пальчиками дитини, викличе захоплений вигук мами.
- Хваліть свого маленького шеф-кухаря! Дітям вкрай важливо схвалення дорослих. Нехай дитина знає, що мама пишається нею і всі старання не марні.

Кулінарне мистецтво схоже на чаклунство. Коли людина готує, задіяні всі п'ять почуттів і додається шосте – любов. Даруйте дітям любов – готуйте разом. Адже щастя на десерт – це так просто!

Список використаних джерел:

1. Журнал для дітей від 4 до 104 років, їхніх батьків і педагогів «Джміль». URL: <https://jmil.com.ua/2024-3-4>
2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. / наук. кер. проекту О.В. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Беленькая, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білокаленко; наук. ред. Г.В. Беленькая. М.А. Машовець; Мін. освіти і науки України, Київ. ун-т ім. Б.Грінченка. Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2020. 304 с.

Інна Величко,

здобувачка освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта»,

Володимирський педагогічний фаховий коледж імені Агатангела Кримського

Волинської обласної ради,

м. Володимир, Україна

Науковий керівник – Світлана Слюсарук-Літвін,

викладач Циклової комісії дошкільної педагогіки та окремих методик

Володимирського педагогічного фахового коледжу

імені Агатангела Кримського, доктор філософії (PhD) Волинської обласної ради,

м. Володимир, Україна

ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ КАЗКИ

Ключові слова: логіко-математична компетентність, засоби розвитку логіко-математичної компетентності, діти молодшого дошкільного віку, казка.

Формування логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку – одне із найважливіших завдань педагогів, що працюють в закладі дошкільної освіти. Логіко-математична компетентність передбачає формування бази математичних знань та вмінь (про величину і форму предметів, геометричні фігури, множину, числа, орієнтування у часі і просторі, вимірювання об'ємних і лінійних об'єктів за допомогою умовних мір вимірювання, обчислення арифметичних задач тощо), а також розвиток логічного мислення дошкільників. Розвинене мислення дає можливість аналізувати різноманітні процеси та явища, приймати рішення не лише за існуючим алгоритмом, але й змінювати власні дії, залежно від змін умов життя.

Серед науковців, які зробили вагомий внесок у висвітлення проблем формування логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку можна виділити наступних: А. Богуш, А. Белошисту, Т. Дорошенко, Л. Зайцеву, О. Кононко, В. Мацько, Т. Пагуту, К. Щербакову та інших. Зокрема, Т. Дорошенко, В. Мацько дають визначення поняттю «логіко-математичний розвиток дітей дошкільного віку» і розуміють його не тільки як якісні зміни у формах пізнавальної активності дитини, які відбуваються в результаті збагачення математичної компетентності дошкільників, а й розвиток усіх пов'язаних з нею логічних операцій [3, с. 6]. Т. Пагута визначає логіко-математичну компетентність як здатність дитини: виконувати класифікацію геометричних фігур, предметів та множин; серіацію за величиною, масою, об'ємом, розташуванням у просторі, часі; обчислювати кількості, вимірювати довжину, висоту, ширину, об'єм, масу, час. Крім того, формування логіко-математичної компетентності передбачає розвиток вміння «встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, розмірковувати, робити прості висновки за допомогою легких логічних прийомів» [5, с. 20].

Формування логіко-математичної компетентності у дітей починається із раннього віку та відбувається в міру виконання завдань для кожної вікової групи, що містяться у чинних освітніх програмах для закладів дошкільної освіти. В контексті даного дослідження було опрацьовано програмові завдання, що виконують педагоги, працюючи з дітьми молодшого дошкільного віку у Програмі виховання і навчання дітей від 2 до 7 років «Дитина», Програмі розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» та Програмі освіти дітей раннього та дошкільного віку «Освіта та піклування/EDUCATION & CARE» Було з'ясовано, що молодших дошкільників ознайомлюють з частинами доби, вчать розрізняти множини за кількістю (формують поняття «один – багато»), формують вміння класифікувати предмети за спільними ознаками, навчають порівнювати множини за кількістю, використовуючи прийоми накладання та прикладання, формують уявлення про об'ємні та площинні геометричні фігури. Крім спільних завдань, у програмах містяться специфічні для кожної освітньої програми. Так, у Програмі виховання і

навчання дітей від 2 до 7 років «Дитина» у другій молодшій групі пропонується вчити дітей лічити кількісною лічбою в межах трьох, тоді як в інших, зазначених вище – у межах п'яти. У Програмі освіти дітей раннього та дошкільного віку «Освіта та піклування/EDUCATION & CARE» для другої молодшої групи є завдання лічити предмети, розташовані в хаотичному порядку, а у двох інших програмах визначений лінійний порядок [1], [2], [6].

Т. Пагута визначає засоби формування логіко-математичної компетентності: дидактичні та сюжетно-рольові ігри, логічні вправи, реальні предмети та явища навколишньої дійсності, іграшки, таблиці, моделі, схеми, діаграми, картки із зображенням математичних символів, словесна народна творчість: художні твори, усна народна творчість [5, с. 63].

Ми погоджуємося з тим, що твори усної народної творчості є важливим засобом розвитку логіко-математичної компетентності, зокрема, казка, яка дає змогу дитині засвоювати основи математики через захоплюючі вигадані історії. Використанню казки, як засобу розвитку дитини важливе значення надавали: С. Русова, В. Сухомлинський К. Ушинський. Василь Сухомлинський казав: «Казка – активне естетичне мистецтво, яке охоплює усі сфери духовного життя дитини: розум, почуття, уяву, волю. Казковий жанр розвиває мислення кожної дитини, сприяє створенню інтелектуальної атмосфери в дитячому колективі» [4].

Казка – це прозовий жанр фольклору з елементами фантастики, що має чітку структуру: зачин, основну частину та кінцівку. Казка буває народною (складена народом та передається від покоління до покоління) та літературною, авторською (написана конкретним письменником). У будь-якої казки обов'язково повинна бути мораль.

У сучасному казкознавстві є класифікація казок за їх видами. Це:

- чарівні казки;
- казки про тварин;
- суспільно-побутові казки (реалістичні, новелістичні).

У роботі з дітьми молодшого дошкільного віку використовують казки про тварин, оскільки цей вид казок є доступним для дитячого сприймання та розуміння. Орієнтовний перелік казок, які варто використовувати в кожній віковій групі міститься у чинних освітніх програмах.

Проаналізувавши казки, рекомендовані Освітньою програмою виховання і навчання дітей від 2 до 7 років «Дитина», було визначено, які з них і як саме можуть збагачувати логіко-математичну компетентність дітей молодшого дошкільного віку. Зокрема,

- для формування поняття «великий – маленький» можна використовувати українські народні казки: «Про рябеньке яєчко», «Рукавичка», «Півник та двоє мишенят», «Лисиця та рак», «Колосок»;
- для формування розуміння поняття «один – багато» – українські народні казки: «Рукавичка», «Ріпка», «Коза-Дерева», «Кіт, кріт, курочка та лисиця»;
- для формування у дітей часових уявлень – авторські казки М. Пономаренко «Подарунок на день народження», «Оля, Сонко і

Сонечко», Г. Беленької «Весняна казочка», О. Пчілки «Дідова рукавичка» та ін;

- для формування розуміння понять «високий – низький», «вгору – вниз» авторську казку В. Сухомлинського «Сидить Юрко на санчатах» та українську народну казку «Про рябеньке яєчко» тощо.

Використання казки для формування логіко-математичної компетентності можна використовувати як на заняттях з логіко-математичного розвитку, так і поза ними. В умовах ЗДО з казками варто працювати під час проведення ігор-драматизацій, герої знайомих дітям казок стануть вдалим сюрпризним моментом під час проведення дидактичних ігор, режимних процесів (ранкової гімнастики, денного сну, прийому їжі тощо).

Отже, казка – ефективний засіб формування логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку. Казка є близькою і зрозумілою для дітей. Перелік казок, які варто використовувати в роботі з дітьми дошкільного віку містяться у чинних освітніх програмах. Творчий підхід вихователя до організації процесу формування логіко-математичної компетентності дітей молодшого із використанням казок здатний сприяти формуванню таких понять як «великий – маленький», «один – багато», «вгору – вниз», геометричних, часових понять, а також розвитку логічного мислення.

Список використаних джерел:

1. Білан О. Українське дошкілля : програма розвитку дитини дошкільного віку. Тернопіль: Мандрівець, 2022. 211 с.
2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огневюк; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. В. Богініч, В. М. Вертугіна [та ін.]; наук. ред. Г. В. Беленька; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. С. 113-114.
3. Дорошенко Т., Мацько В. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень. Навчальний посібник. Кременчук: ПП «Бітарт», 2019. 96 с.
4. Казка як засіб морального виховання дітей дошкільного віку. URL: <https://naurok.com.ua/kazka-yak-zasib-moralnogo-vihovannya-ditey-doshkilnogo-vidku-156507.html> (Дата звернення: 06.02.2024).
5. Пагута Т. Методика формування елементарних математичних уявлень у дошкільників : Навчально-методичний посібник. Львів : «Новий Світ-2000», 2020. 300 с.
6. Програма освіти дітей раннього та дошкільного віку «Освіта і піклування / Education & Care» / В. А. Воронов, К. В. Ковальчук, Н. В. Піканова, О. Д. Рейпольська, С. О. Сисоєва, К. Ю. Станкевич. Київ: ФОП В. Б. Ференець, 2021. 130 с.

Оксана Войтович,

старший викладач кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т.І.Поніманської Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, Україна

Науковий керівник – Ілона Дичківська,

проф. кафедри дошкільної педагогіки та психології і спеціальної освіти

*імені проф. Т.І. Поніманської Рівненський державний гуманітарний університет,
м. Рівне, Україна*

СИСТЕМА ЗАХОДІВ ПРОФІЛАКТИКИ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ У МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ

Ключові слова: емоційна стійкість вихователя, профілактика порушень професійного вигорання, професійна підготовка вихователя.

У педагогічній діяльності важливого значення набуває емоційна стійкість, яка є важливою складовою емоційної культури особистості педагога та його готовності до майбутньої професійної діяльності. У зв'язку зі специфікою сучасних умов праці виникає необхідність вивчення і розвитку емоційної стійкості вже на етапі навчання професії. Адже, в педагогічній діяльності високий рівень емоційної стійкості має першочергове значення, оскільки дозволяє запобігти і попередити виникненню синдрому «емоційного вигорання» педагога.

Здійснивши аналіз сучасних досліджень емоційної стійкості, ми виділяємо наявність таких її компонентів, як стресозахисний та адаптаційний потенціал. А також розглядаємо індивідуально-психологічну характеристику особистості вихователя, в якості однієї з детермінант, що визначає ефективність діяльності у стресогенних умовах повсякденного життя.

Дослідники відмічають, що емоційна стійкість особистості формується в процесі адаптації до складних життєвих обставин. А її стресозахисний потенціал проявляється у збереженні продуктивності діяльності за умов впливу різних стрес-факторів. Здатність особистості до гнучкого та адекватного пристосування у складних життєвих ситуаціях забезпечується адаптаційними можливостями [3].

Підсумовуючи дослідження з проблеми, ми розуміємо емоційну стійкість педагога дошкільної освіти, як поєднанням психологічних особливостей, які в комплексі дозволяють протистояти різноманітним емоціогенним факторам. Її основними компонентами є: професійна самосвідомість, волева саморегуляція, поведінкова гнучкість, емоційна чуйність.

Формування емоційної стійкості педагога дошкільної освіти, підготовка її компонентів може здійснюватися в процесі здобуття професійної освіти, завдяки цілеспрямованому розвитку її складових, шляхом використання різнорівневого поєднання специфічних і неспецифічних способів навчання.

Рівень емоційної стійкості залежить від властивостей нервової системи людини. Кожна напружена ситуація викликає в педагога емоційну напругу, що може проявлятися в пасивно-захисній (сльозах) або в агресивній (окрики, нервові ходіння по групі, різкий стукіт по столі тощо) формі. Такого роду емоційні реакції можуть спостерігатись не тільки в молодих педагогів, але й педагогів зі стажем. Багато педагогів відзначають, що після пережитої емоційної напруги їхнє самопочуття погіршується (головні болі, розлади травлення, захворювання серцево-судинної системи тощо), а, отже, знижується працездатність, що веде у свою чергу до «емоційного вигорання».

Високий рівень емоційної стійкості має першочергове значення, оскільки дозволяє запобігти і попередити виникнення синдрому «емоційного вигорання» вихователя. Як відомо, стан емоційного вигорання характеризується емоційним виснаженням. Спостерігається домінування негативних переживань, постійне відчуття провини, гніву, образи. Наслідком емоційного вигорання можуть стати, з одного боку, душевна черствість, байдужість до оточуючих, а з іншого – різні неврози, депресивні стани.

Аналіз існуючих підходів до вивчення феномена вигорання дозволяє виділити ряд детермінуючих його чинників.

Індивідуальні фактори вигорання. Для індивідуального підходу характерним є виділення особливостей емоційної та мотиваційної сфер особистості як причини вигорання. Це такі особистісні характеристики як інтроверсія, нейротизм, низька самооцінка, низький рівень емпатії, авторитаризм, емоційна збудливість, чутливість, невпевненість в собі, неузгодженість значущих цінностей з цінностями діяльності, потреба в схваленні, трудоголізм, комплекс «месії» та ін. [4].

Фактори, пов'язані зі змістом і специфікою праці. Розвиток вигорання пов'язаний з наявністю високого психоемоційного напруження, яке виникає в процесі діяльності, з високою інтенсивністю праці, насиченістю дій, інтелектуальними навантаженнями, необхідністю інтенсивного сприйняття, переробки та інтерпретації великих обсягів інформації, прийняття рішень у невизначених ситуаціях з підвищеною відповідальністю [4].

Організаційні чинники вигорання. До них відносяться недоліки в організації праці, такі як робочі перевантаження, дефіцит часу, надмірна тривалість робочого дня, нечітка організація і планування праці, недостатність необхідних коштів, монотонність, недолік автономності та надмірний контроль, жорстка регламентація роботи, нечітка або нерівномірно розподілена відповідальність, недостатність визнання і позитивної оцінки, відсутність можливості професійного зростання і розвитку та ін. [2, 4].

Соціально-психологічні чинники вигорання. Професійне вигорання може бути детерміноване численними соціальними контактами різного рівня (взаємини в колективі і з керівництвом, ставлення до об'єкта праці), що характеризуються значною емоційною напруженістю. До них відносяться негативний соціально-психологічний клімат, наявність напруженості і конфліктів в професійному середовищі як в системі «керівник - підлеглий», так і між колегами, при яких спільні зусилля неузгоджені, немає інтеграції дій, є конкуренція [2, 4].

Фактори, пов'язані із сучасною соціально-економічною ситуацією. До найбільш істотних відносяться: низька оплата праці, почуття соціальної незахищеності, невпевненості в соціально-економічній стабільності і інші негативні переживання, пов'язані з соціальною несправедливістю і недоліком соціальної підтримки.

Для діагностики, профілактики та корекції емоційного вигорання майбутніх вихователів, а також факторів, що впливають на його виникнення і

розвиток ми використовували методичний комплекс. Методи діагностики емоційного вигорання включали:

- метод спостереження – для діагностики стану психоемоційного благополуччя студентів, виявлення індивідуально-психологічних,
- соціально-психологічних і організаційних чинників вигорання, властивих професійної діяльності;
- метод бесіди – для діагностики емоційного стану майбутніх педагогів, їх ставлення до суб'єктів їх діяльності і колег по роботі в цілому, а також для визначення індивідуальних чинників вигорання;
- метод експертних оцінок, метод аналізу документації – для вивчення об'єктивного стану соціально-психологічних і організаційних характеристик професійної діяльності і корекції професійного вигорання необхідно враховувати специфіку діяльності професіонала і наявність стресогенних факторів.
- психодіагностичні методики, спрямовані на виявлення рівня вигорання, діагностику індивідуально-психологічних, соціально-психологічних і організаційних чинників вигорання.

На підставі проведеної діагностики нами був розроблений комплекс практичних заходів щодо профілактики і корекції вигорання педагогів з урахуванням тих чи інших факторів. Формами проведення таких заходів були семінари, практичні заняття з елементами тренінгу, спрямовані на ознайомлення з особливостями професійної саморегуляції та феноменом вигорання, факторами, що сприяють їх виникненню і можливими способами запобігання вигорання і зниження негативного впливу цього явища на особистість і діяльність вихователя дошкільного закладу.

Корекція особистісних особливостей, мотиваційної сфери передбачала навчання навичкам подолання стресу, нормалізації емоційного стану. Застосувались корекційні техніки, спрямовані на підвищення самооцінки, впевненості в собі, рівня емпатії, корекції мотивів домагань. Програма передбачала роботу студентів у напрямках: зниження робочого навантаження, переструктурування діяльності (грамотний розподіл робочих завдань), поділ відповідальності, використання різних способів компенсації витрачених зусиль (відстеження результатів, отримання подяки від батьків вихованців, самопрезентація в середовищі фахівців та ін.).

Напрями проведеної нами роботи передбачали:

1. Навчання навичкам управління стресом, саморегуляції, релаксації і т. п.;
2. Оптимізація організації праці – розробка системи організації праці з урахуванням специфіки та напрямки професійної діяльності. Основні напрямки оптимізації організації праці – структуризація роботи, чітка регламентація праці, грамотна організація робочого місця, рівномірний розподіл робочого навантаження, надання достатній мірі автономності, позитивна оцінка праці, справедливе матеріальне і нематеріальне стимулювання праці, надання можливостей професійного зростання і розвитку, поліпшення матеріально-технічної бази.

3. Оптимізація взаємовідносин в колективі і з керівництвом, поліпшення соціально-психологічного клімату за допомогою проведення комунікативних тренінгів, спрямованих на навчання навичкам спілкування, стратегіям ефективної поведінки в конфлікті; включення співробітників у процес прийняття управлінських рішень; надання співробітникам соціальної підтримки: інструментальної (надання практичної допомоги), емоційної (прояв розуміння, зацікавленості, турботи), інформаційної (надання необхідної інформації), оціночної (забезпечення позитивного зворотного зв'язку по роботі співробітника).

За час експерименту сталася позитивна динаміка щодо емоційної стійкості студентів. Серед факторів, спрямованих на зміни у проявах емоційної стійкості, досить зросли показники саморегуляції (до практики – 64%, після практики – 73%) та емпатії (до практики – 82 %, після практики – 91 %); знизилась експресивність (до практики – 92 %, після практики – 89%). Результати експерименту показали, що проведена робота здійснила позитивний вплив не тільки на загальний розвиток емоційної сфери студентів, а й на формування професійно значущих компонентів даного феномена.

Перспектива подальших досліджень полягає у вивченні умов формування та розвитку вмінь керувати власними емоційними станами. Ми передбачаємо наявність тісних кореляційних зв'язків між рівнем розвитку емоційної стійкості та ефективністю подолання складних професійних ситуацій: високі показники за рівнем емоційної стійкості у такому разі будуть свідчити про вираженість стресозахисних та адаптаційних можливостей особистості.

Список використаних джерел:

1. Богуш А. Компетентніший підхід у підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти у вищому навчальному закладі. Реалізація європейського досвіду компетентнішого підходу у вищій школі України: матеріали метод. семінару (НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України). Київ: Педагогічна думка, 2009. С. 271-281.
2. Нечепоренко М. Емоційно-вольова культура студента: монографія. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 180 с.
3. Роман Т., Федій О. Емоційно-вольова культура майбутнього вчителя початкової школи: навч.-метод. посіб. Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2016. 134 с
4. Шульга Т. Формування емоційної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Слов'янськ, 2021. 285 с.

Катерина Галімул,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Світлана Міліщук,

викладачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти

КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

РОЗВИТОК ПАМ'ЯТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЕЙДЕТИКИ

Ключові слова: розвиток пам'яті, образна пам'ять, діти молодшого дошкільного віку, ейдетика.

Для когнітивного розвитку дитини дошкільного віку важливе значення має добре розвинена пам'ять. Вона створює підґрунтя для успішного навчання та виховання дітей. Оскільки в молодшому дошкільному віці образна пам'ять є основою розвитку пам'яті у дітей, то застосування ейдетики сприятиме розвитку здатності дитини до збереження та відтворення різного роду інформації.

Метою нашого дослідження дослідити теоретичні основи та практичні аспекти розвитку пам'яті у дітей молодшого дошкільного віку засобами ейдетики.

Часто проблему пам'яті називають однією з найбільш вивчених в галузі психології. Дійсно, дослідженню даного феномена було присвячено численні роботи науковців. Серед них варто назвати О. Арюхову, О. Видру, О.Беляєву, В. Богданову, Т. Дуткевич, Р. Павелків, О. Цигпало та інші, дослідження яких стали базою для дослідження питань розвитку пам'яті у дітей молодшого дошкільного віку в нашій роботі.

Не зважаючи на те, що дослідження такого психічного процесу, як пам'ять присвячено численні роботи як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, не існує єдиного підходу до розуміння сутності даного феномену. Представники асоціативної, гештальтпсихологічної, біхевіористичної, когнітивної та діяльнісної теорій пам'яті по-різному пояснюють її природу, механізми та закономірності розвитку.

Аналіз джерел свідчить, що поняття пам'ять у вітчизняній психології тлумачиться по-різному. В широкому розумінні пам'ять розглядають як властивість, яка створює умови для впливу попередніх подій та переживань на сьогодення.

О. Видра зазначає, завдяки пам'яті здобувається різноманітна інформація, засвоюються знання про світ, розвиваються наші вміння та вправність. Дослідниця тлумачить «пам'ять як психічну властивість людини, яка відкриває їй можливості для нагромадження досвіду» [4, с. 55].

Р. Павелків під пам'яттю розуміє закарбування, збереження та наступне впізнавання та відтворення слідів минулого досвіду [7, с. 55].

Т. Дудкевич зазначає, що «...завдяки пам'яті зберігаються, переходять, відтворюються різні елементи нашого досвіду, не лише інтелектуальні, але й емоційні та моторно-рухові. Пам'ять про почуття піднесення, напруження може іноді зберігатися довше, ніж інтелектуальна пам'ять про події, пов'язані з ними» [6, с. 89].

Виявлено, що розрізняють різні види пам'яті в залежності від критерію. Так, за характером психічної активності, що переважає в діяльності, пам'ять поділяють на рухову, емоційну, образну та словесно-логічну; за характером мети діяльності – на мимовільну та довільну; за тривалістю збереження інформації – на сенсорну, довготривалу, оперативну та короткочасну пам'ять. Пам'ять включає такі процеси: запам'ятовування, збереження, відтворення та забування [7, с. 55].

Пам'ять дітей молодшого дошкільного віку забезпечує накопичення вражень про навколишній світ, служить основою для набуття знань, формування умінь та навичок. Для дітей молодшого дошкільного віку характерне мимовільне запам'ятовування та відтворення. Дитина запам'ятовує те, на що звертає увагу у діяльності, що цікавить її та справляє на неї враження.

У цьому віці довільне запам'ятовування недоступне для дитини, відповідно вона не ставить цілеспрямованої мети щось запам'ятати та не володіє способами довільного запам'ятовування та відтворення. Продуктивність мимовільного запам'ятовування підвищується, якщо запропоноване дитині завдання, що передбачає активне орієнтування у матеріалі, виконання мислительних операцій (групування предметів, установлення конкретних зав'язків тощо [7].

Основою пам'яті в цьому віці є **образна пам'ять** – збереження та відтворення образів раніше сприйнятих предметів та явищ дійсності. Завдяки образній пам'яті дитина інтенсивно засвоює та відтворює різноманітні образи – зорові, слухові, дотикові, нюхова тощо. Науковці пов'язують виникнення образної пам'яті у дитини молодшого дошкільного віку з появою дитячих спогадів. Змістом образної пам'яті є дитячі уявлення – наочні образи раніше сприйнятих предметів і явищ об'єктивної дійсності, тому у пам'яті дитини зберігаються картини навколишнього світу, звуки, запахи, які вона колись сприймала. Поступово у дитини збільшується обсяг уявлень, вони стають більш осмисленими, чіткими, диференційованими. Уявлення дитини набувають узагальненого характеру, можуть бути об'єднані у групи, категорії або картини. Дитина може вільно використовувати засвоєні образи у різних видах діяльності і ситуаціях, викликати і комбінувати їх відповідно до мети завдань [6, с. 89].

Дослідники пишуть про те, що в дошкільному віці дітям притаманна *ейдетична пам'ять* («яскраве бачення») – чітке і яскраве фіксування образів сприймання, згадуючи які, дитина ніби знову бачить їх і може описати в усіх деталях. Ейдетичні образи зберігаються в пам'яті дитини без змін, вони не втрачають своєї яскравості та чіткості [1].

Ейдетика являє собою нову педагогічну навчально-розвивальну технологію, яка набула розповсюдження у досвіді таких сучасних педагогів: А. Василько, Л. Забара, О. Кузнецова, А. Нікітіна, О. Пашенко та ін. [1].

Методики та техніки ейдетики різноманітні. Їхня мета – актуалізація асоціацій у дітей, розвиток уяви та фантазії. Окрім розвитку усіх видів пам'яті у дітей молодшого дошкільного віку, застосування методів та технік ейдетики в освітньому процесі дозволяє вирішити ряд завдань, які так чи інакше пов'язані з розвитком пам'яті дітей молодшого дошкільного віку, а саме: формувати у

дітей вміння сприймати та відтворювати інформацію, отриману через різноманітні сенсорні канали сприйняття інформації, розвивати мислення та мовлення.

Ми розробили систему роботи, метою якої є розвиток пам'яті у дітей молодшого дошкільного віку. Для реалізації поставленої мети ми використовували методи ейдетики.

Ейдетика пропонує різноманітні методи запам'ятовування слів, текстів, віршів та іншої інформації (впорядкованої та розрізної). Підбираючи завдання для дітей ми завжди намагалися підібрати такі методи, які з однієї сторони допоможуть їм запам'ятати необхідну інформацію, а з іншої – пригадати матеріал, який вони запам'ятали, тобто відтворити його. Крім того, ми розуміли, що пам'ять у дітей мимовільна, тому намагалися підбирати цікаві завдання, які відповідали інтересам дітей, а за необхідності застосовували прийоми, які пробуджували інтерес, утримували увагу на завданні.

На заняттях з мовленнєвого розвитку ми використовувати прийоми мнемотехніки, а саме: вивчення віршів, відгадування та складання загадок з допомогою мнемоквадратів (від поодиноких зображень на квадраті до чотирьох зображень), мнемодоріжок та інш.

Ми намагалися підібрати для дітей ігри та вправи для розвитку різних видів образної пам'яті – слухової, дотикової, нюхової тощо. З цією метою їм пропонуються завдання, під час яких діти навчаються бачити той чи інший образ на уявному екрані; слухати, чути та розрізняти звуки, притаманні тому чи іншому об'єкту чи явищу; відчувати різноманітні запахи; збагачувати свій чуттєвий досвід різноманітними дотиковими відчуттями під час активної взаємодії з різними предметами та відтворювати їх у пам'яті. Вони проводяться з метою реалізації різних видів асоціацій у дітей: вільних, предметних, смакових, тактильних, нюхових, фонетичних, звукових. Ми пропонували дітям друдли (візуальні загадки). Враховуючи вікові особливості дітей, ми підбирали предметні зображення, на яких діти могли побачити лише фрагмент зображення предмета-загадки.

Отже, **пам'ять** – це закарбування, збереження та наступне впізнавання та відтворення слідів минулого досвіду. **Основа розвитку пам'яті дитини молодшого дошкільного віку – це образна пам'ять.** Її виникнення пов'язане з дитячими спогадами, а змістом є дитячі уявлення. Методики та техніки ейдетики різноманітні. Їхня мета – актуалізація асоціацій у дітей, розвиток уяви та фантазії. Система роботи, розроблена нами з метою розвитку пам'яті передбачала використання таких методів та технік ейдетики, як вивчення віршів за допомогою мнемоквадратів та мнемодоріжок, використання друдлів, уявних екранів, асоціативних ланцюжків та інш.

Список використаних джерел:

1. Артюхова О. Використання елементів ейдетики у розвитку мовлення дошкільного віку. Збірник студент. наук. праць. 2019. Вип. 2 (12). С. 6-11.

2. Беляєва О. Поговоримо про розвиток пам'яті: вправи для розвитку пам'яті дошкільників. *Психолог*. 2018. № 41/42. С. 15-16.
3. Богданова В. Пам'ять та її особливості. *Класн. керівник*. Усе для роботи. 2019. № 10. С. 24-25.
4. Видра О. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2018. 88 с.
5. Дуткевич Т. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 424 с.
6. Павелків Р. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2016. 432 с.

Юлія Гацюк,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Марія Замелюк,

кандидатка педагогічних наук, старша викладачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

СИСТЕМА РОБОТИ З ВИКОРИСТАННЯ ЕТАПІВ ОСНОВНОЇ ГІМНАСТИКИ В СИСТЕМІ ФІЗИЧНИХ ВПРАВ ДЛЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: фізичне виховання, основна гімнастика, фізичні вправи, діти дошкільного віку.

У наш час гімнастика міцно увійшла в систему фізичного виховання людей і займає в ній важливе місце. Вона популярна завдяки її доступності. Поряд зі складними, навіть дуже складними, вправами, які є в сучасній спортивній гімнастиці, у ній є безліч найрізноманітніших простих вправ, цілком доступних будь-якій людині, незалежно від його віку та статі. Важко переоцінити значення гімнастики, яка поряд з основними засобами фізичного виховання, такими, як ігри, спорт, туризм, покликана сприяти зміцненню здоров'я, загартовуванню організму, вихованню моральних і вольових якостей людини, відновлення його фізичних і духовних можливостей.

Ефективність фізкультурних занять багато в чому визначається їх густотою. Моторна щільність характеризує рухову активність дітей протягом заняття. Багаторазовість повторення тих чи інших рухів, вправ сприяє більш міцному формуванню рухового навичку, забезпечує достатнє фізіологічне навантаження на організм дитини. Щільність заняття багато в чому залежить від його змісту [3].

Дуже важливо, щоб вправи, які складають зміст фізкультурного заняття, вдало поєднувалися за своєю навантаженістю, за тривалістю виконання, за складністю, викликали позитивний емоційний тонус у дітей. Невдалий підбір вправ знижує щільність занять, ступінь засвоєння дітьми рухових навичок.

Наприклад, вправи з лазіння по гімнастичній стінці та по колоді, які потребують страховки вихователя і виконувані в повільному темпі, небажано включати в одне заняття, так як це знизить рухову активність дітей [1].

Практика показала, що найбільш вдало поєднуються вправи, що доповнюють один одного у всіх відносинах, наприклад дії з м'ячами і підтягування, лазіння або вправи в рівновазі і стрибки у висоту, метання в ціль і стрибків у довжину з місця, вправи на рівновагу та біг та ін.. Використання різних способів організації дітей на заняттях – фронтального, групового і індивідуального – дозволяє поєднувати навчання з високою руховою активністю [1; 2]. Вибір способу організації колективу на занятті залежить від мети заняття, його змісту, використовуваного обладнання, організаційних умінь вихователя, ступеня освоєння дітьми досвіду того чи іншого руху.

Активні рухи, виконання яких проходить швидко, ми найчастіше розучували поточно. Наприклад, навчання стрибків у висоту з розбігу проходить з побудови в одну колону-діти стрибають один за одним. Груповий спосіб організації дітей зручний, якщо дається завдання, виконання якого потребує відносно багато часу, а кількість посібників обмежена (наприклад, підтягування, лазіння на лавках, по колоді, по гімнастичній стінці, вежі).

Вихователь обов'язково керує завданням, які потребують страховки (вправи на гімнастичній драбині, колоді тощо). Для самостійного виконання ми пропонували дітям тільки знайомі вправи, які не потребують страховки, підтримки або допомоги дорослого [2]. Наприклад, на занятті проводиться навчання лазіння по гімнастичній стінці змінним кроком з переходом на сусідні ланки і спуском по похилій дошці, закріплення вміння ходити по канату приставним кроком, перестрибувати через дрібні предмети (рейки) на одній нозі.

Пояснивши і показавши завдання, вихователь ділить дитячий колектив на дві групи. Перша виконує завдання біля гімнастичної стінки, діти другої групи проходять по канату, перестрибують через рейки, повторюючи завдання кілька разів. Потім групи міняються місцями. Вихователь постійно знаходиться біля гімнастичної стінки. При організації заняття груповим методом потрібна хороша дисципліна в колективі, наявність навичок самостійності у дітей, умілий розподіл уваги вихователя.

Важливою умовою підвищення рухової активності дітей на фізкультурному занятті є раціональне використання обладнання. У своїй роботі ми прагнули на одному занятті використовувати мінімум обладнання, максимально обіграючи його. З одним і тим же посібником можна дати дітям різні завдання, вправи, тим самим скорочується час на розстановку обладнання, зміну його [3].

Досвід роботи показав, що, незважаючи на різноманітність вправ, завдань рухового характеру, багато з них аналогічні за виконання, і якщо робота з фізичного виховання проводиться систематично, діти досить швидко засвоюють принципи виконання вправ, добре розуміють словесні вказівки, правильно уявляють, що від них вимагається. Враховуючи це, ми не завжди дотримуємося загальноприйнятої схеми пояснення: показ вихователя під

музику, виконання вправ дітьми разом з вихователем, самостійне виконання вправ по словесному опису. Часто пропонуємо скорочене пояснення, звертаючи увагу лише на основні деталі вправ, широко використовуємо умовно-образне називання вправ та ін.

Так, наприклад, пропонуючи дітям прості загально розвивальні вправи: потягування, повороти, нахили, іноді ми даємо тільки показ без словесних пояснень. А іноді, навпаки, лише словесно нагадуємо, як правильно виконати вправу: нахилитися вперед-вниз, не згинаючи коліна, дістати м'ячем шкарпетки ніг і випрямитися. Аналогічні вправи діти виконували вже неодноразово і мають досить хороший навик правильного їх виконання. Дітям подобалося займатися, вони приходили на заняття в хорошому настрої і з задоволенням виконували всі вправи.

Отже, гімнастика та її методи сприяють підвищенню загальної фізичної підготовленості дитини і допомагають успішніше вирішувати завдання фізичного виховання. Вправи основної гімнастики у поєднанні зі словом педагога і музичним супроводом є ефективним комплексним засобом виховання дисциплінованості та методом підготовки дітей середнього дошкільного віку до навчання у школі.

Список використаних джерел:

1. Гаращенко Л., Данилова І. Оптимізація рухової активності дітей дошкільного віку під час проведення ранкової гімнастики. Молодий вчений. 2018. № 8.1 (60.1). С.38-42.
2. Марчук, Д. Особливості методики корегуючої гімнастики для дітей старшого дошкільного віку. Секція природничо-економічних дисциплін. 2022. С.80-81.
3. Паренко Д. Ранкова гімнастика як засіб закріплення навиків ходьби та бігу молодших дошкільників. Наука майбутнього : збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених / гол. ред. В.В. Гоблик. Мукачєво : РВВ МДУ, 2022. Випуск 2(10). С. 154-158.

Яна Герасимець,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Світлана Боярчук,

викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ФОРМУВАННЯ КОМПОЗИЦІЙНИХ УМІНЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ СЮЖЕТНОГО МАЛЮВАННЯ

Ключові слова: композиція, композиційні вміння, сюжетне малювання, діти старшого дошкільного віку.

Дитячу образотворчу діяльність, зокрема сюжетне малювання, вчені (Г. Сухорукова, В. Котляр) розглядають як ефективну форму художнього засвоєння дітьми навколишньої дійсності, в процесі якої вони зображають предмети і явища, виражають своє ставлення до них. Навчити дитину усвідомлено використовувати засоби виразності є важливим завданням сюжетного малювання.

Необхідність вирішення цієї проблеми стає особливо очевидною, коли йдеться про оволодіння дітьми елементарними основами композиції, що є особливою формою естетичного пізнання світу і забезпечує, у поєднанні з іншими засобами, досягнення результатів у створенні художніх образів. Композиція – один з важливих засобів виразності образотворчого мистецтва – розглядається як своєрідний спосіб організації твору, обумовлений об'єктивною логікою відтворюваного змісту, його характером і призначенням. Композиція в образотворчому мистецтві пов'язана з необхідністю передати основний задум, ідею твору та художній образ. Дитяча композиція виступає початковим етапом розуміння художнього образу. Загалом композиція (від лат. *compositio* – твір, складання, розміщення) розглядається як спосіб організації художнього твору, завдяки якому встановлюються закономірні, узгоджені відношення між площиною та зображенням [4, с. 43].

Дослідження Г. Сухорукової свідчать про те, що в цікавій ігровій формі діти дошкільного віку здатні оволодіти певними прийомами композиційної виразності: виділення композиційного центру; ритмічна організація елементів композиції; рівновага на основі симетрії і асиметрії; передача багатоплановості (в найпростішій формі); вибір формату аркуша відповідно зображуваного об'єкту чи явища [5, с. 163].

Під композиційними вміннями розуміємо здатність дитини самостійно і активно втілювати основні закони композиції у процесі сюжетного малювання, а саме: передавати композиційний центр, лінію горизонту, багатоплановість та перспективу сюжетного малюнка, відносні розміри предметів, передачу простору. Важливими чинниками розвитку композиційних умінь дітей є створення творчої атмосфери на заняттях, що викликає позитивне ставлення до малювання; змістовний компонент, необхідний для побудови композиційного малюнка; використання різноманітних навчальних та творчих завдань, які включають різні комбінації правил та прийомів композиції для оволодіння дітьми засобами композиційної виразності у сюжетному малюванні.

Зміст сюжетних малюнків дітей старшого дошкільного віку значно збагачується за допомогою набутого ними досвіду у малюванні. Навчання сюжетному малюванню передбачає реалізацію таких завдань: формування у дітей вміння передавати в сюжетно-пейзажних малюнках враження від спостережень природи в різні пори року, відтворювати працю дорослих та ігри дітей в сюжетних малюнках; удосконалювати вміння дітей передавати нескладний зміст літературного твору (казки, оповідання та ін.); вчити дітей колективно виконувати сюжетні малюнки, обговорювати разом сюжет, домовлятися про послідовність його виконання, розподіляти між собою завдання та колективно виконувати малюнок, враховуючи закономірності

композиції (правильно розміщувати композиційний центр; виявляти головне розміром кольором); виявляти задум композиції з урахуванням елементарних правил, прийомів і засобів побудови композиції (рівноваги, ритму тощо); поглиблювати набуті раніше вміння щодо передачі просторового розміщення об'єктів, пропорцій, форми та кольору образів, характерних особливостей, контрасту (на темному фоні – світлі, а на світлому – темні образи); продовжувати вчити дітей розглядати ілюстрацій.

У власних композиціях діти поєднують різні предмети, об'єкти довкілля. Передача у малюнку будь-якої події вимагає об'єднання у просторі окремих елементів, розташування їх відповідно до змісту. Під час створення сюжетних малюнків діти відчувають труднощі щодо просторового розміщення предметів на площині аркуша паперу та передачі взаємозв'язків між ними. До причин низького рівня композиційних рішень у дитячих сюжетних малюнках дослідники відносять наступні: недостатній життєвий досвід дітей, недосконалість знань про навколишній світ; проблеми зображення просторових співвідношень. Дитина має зрозуміти, що нижня частина аркуша паперу може зображати горизонтальну площину простору (земля), а верхня частина – вертикальну площину (небо, стеля). Лінія, що роз'єднує площини неба та землі – лінія горизонту. Композиція малюнка може бути двоплановою та багатоплановою. Дітям дошкільного віку складно передавати пропорційні співвідношення під час зображення частин предмета, а також відносну величину предметів (квітка вище будинку, людина вище дерева тощо).

Варто зазначити, що дітей старшого дошкільного віку навчають створювати сюжетні композиції, за мотивами літературних творів, передавати співвідношення предметів. Працювати над виконанням малюнків потрібно в такій послідовності: вибір характерних епізодів, які можна легко ілюструвати і які чітко розкривають зміст твору; правильне композиційне рішення теми; виділення основного в композиції і розміщення в центрі; робота над другорядними деталями малюнка.

Для розуміння специфіки роботи над композицією і засвоєння правильних прийомів тематичного малювання велике значення має демонстрація етапів роботи над композицією; збагачення дітей необхідними спостереженнями. Успішне виконання сюжетних композицій також залежить від відповідної підготовчої роботи, яка сприяє розширенню та уточненню уявлень дітей: читання, розглядання ілюстрацій, спостереження. А. Микуліна зазначає, що вихователю потрібно скеровувати увагу дітей на навколишню дійсність, вчити їх аналізувати побачене. Для спостереження і зображення треба вибирати знайомі і зрозумілі дітям предмети. Завдання з малювання слід давати за принципом послідовного ускладнення об'єктів зображення і поступового підвищення вимог до завершення й точності зображення.

Композиційні вміння розглядаються як сукупність особистісних якостей дітей старшого дошкільного віку, необхідних для активної самостійної творчої діяльності, пов'язаної з процесом як сприйняття предметів та переведення їх в умовні графічні форми, так і з вибором оптимального графічного рішення для вираження ідеї, задуму, власного художнього рішення. Композиція – один із

важливих компонентів засобів виразності в образотворчій діяльності розглядається як своєрідний спосіб організації твору, обумовлений об'єктивною логікою відтворюваного змісту, його характером і призначенням. Набуваючи нових композиційних умінь, діти старшого дошкільного віку вільно втілюють задум, виявляють самостійність, використовують різноманітні композиційні рішення у під час створення сюжетних.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) : затверджено наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 12.01.2021 № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Михайлова Л., Шульга Л. Технологія розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях із малювання. *Молодий вчений*. 2017. №10. С. 483-487.
3. Шульга Л. Сучасні підходи до розкриття творчого потенціалу дитини дошкільного віку на заняттях із малювання. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. 2017. 159. С. 182-187.
4. Сухорукова Г., Дронова О., Голота Н., Янцур Л. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / за заг. ред. Г. В. Сухорукової. 4-те видання, перер. та доп. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. 378 с.
5. Сухорукова Г. Розвиток композиційних здібностей в образотворчій діяльності дітей дошкільного віку засобами наочного моделювання. *Вісник Інституту розвитку дитини. Вип, 5. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: Збірник наукових праць*. Київ: Видавництво Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, 2009. 161-167 с.

Олена Гніровська,

вихователь-методист КЗ «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) №10

Луцької міської ради»,

м. Луцьк, Україна

Валентина Костюк,

директор КЗ «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) №10

Луцької міської ради»,

м. Луцьк, Україна

SOFS SKILLS У ТВОРЧОМУ РОЗВИТКУ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: sofs skills, творчий розвиток, діти дошкільного віку, ігрова взаємодія.

Дошкільний вік дитини – це час критичного зростання в усіх сферах розвитку: адаптивній, когнітивній, мовній, фізичній та соціальній. Протягом

перших п'яти років життя дитини її мозок розвивається швидше й суттєвіше, ніж у будь-який наступний період її життя.

Заклад дошкільної освіти надає дитині можливість розширити та поглибити свої основні навички, які підготують її до життя, повного навчання, і нададуть їй можливість робити позитивний внесок у навколишній світ.

Дослідженням проблем «гнучких навичок» (soft skills) займалися Н. Гавриш, К. Крутій, О. Барінова, Е. Гайдученко, А. Марушев, В. Давидова, В. Жадько, А. Чуркіна, Д. Іванов, І. Канардов, І. Клюковська, Н. Мірошніченко, М. Новиков, А. Чошанов, Л. Чуланова, Є. Павлова, Ю. Портланд, О. Сосницька та інші.

Розглянемо навички, які дитина повинна розвивати в дошкільному віці.

Емоційний розвиток. Дошкільний досвід дитини повинен сприяти тому, щоб допомогти їй зрозуміти свої почуття, а також зрозуміти почуття інших. Це включає як навчання розпізнаванню почуттів, так і керування ними та пов'язаною з ними поведінкою.

Соціальні навички. Завдяки спільним іграм і навчанню один з одним діти дошкільного віку вчаться поважати інших і ладнати з іншими, що ще більше розвиває їхні мовні навички, самоконтроль і загальні соціальні навички. Вчителі направляють дітей шляхом вирішення конфліктів, які можуть виникнути під час творчої гри або структурованих освітніх проектів.

Ранній розвиток грамотності. До трьох років діти можуть почати вчитися писати свої імена та читати прості слова. Практика, яку вони отримують у дошкільному віці, налаштовує їх на успіх у розвитку грамотності в ЗДО та НУШ.

Навички аудіювання. Щоб мати змогу виконувати вказівки та розуміти те, чого її навчають, розвиток навичок аудіювання дитини має вирішальне значення для її загального соціального та академічного навчання. Дошкільне середовище сприяє діяльності, яка розвиває навички слухання вашої дитини.

Комунікативні навички. Здатність дитини задавати запитання, виражати свої почуття та передавати свої потреби як за допомогою усних слів, так і за допомогою мови тіла є надзвичайно важливою для її спроможності досягти успіху в суспільстві та в навчанні. Діяльність у ЗДО та зворотний зв'язок з їхнім вихователем спрямовані на вдосконалення всіх цих навичок спілкування.

Дрібна моторика. Заняття з рукоділля, які вимагають від дітей використання фломастерів, роботи з ножицями, ліплення предметів та інших творчих ігор, орієнтованих на спритність, розвивають дрібну моторику дітей, яка стане необхідною для більш складних проектів, коли вони підростуть.

Обсяг уваги. Ми всі можемо співчувати тому, як важко молодим учням сидіти на місці й бути уважними довше кількох хвилин. Структуроване, але сприятливе середовище ЗДО має ключове значення для того, щоб діти розвивали концентрацію уваги, готуючись до більш складних умов у класі попереду.

Ранні математичні навички. Навчання розпізнавати числа та починати рахувати предмети в дошкільному віці допомагає дітям почати розуміти, як

математика використовується у світі, і створює основу для складнішої математичної програми кожного наступного року.

Навички вирішення проблем. Кожен аспект життя вимагає навичок вирішення проблем. Розвиток навичок розв'язувати проблеми, що є основою успіху в школі, особистих стосунків і навіть у найпростіших життєвих заходах, має починатися з дошкільного віку. Навчати та розвивати навички вирішення проблем у дітей можна через особисту взаємодію, ігри та завдання.

Творчість. Коли дитину заохочують до самовираження через творчість, вона зміцнює впевненість у собі та може підходити до викликів з нових точок зору. Творчі заняття допомагають дітям розвинути самосвідомість і можуть бути способом для дорослих у житті дітей відзначити унікальність кожної дитини.

Творча гра є одним із найбільш розширених і захоплюючих методів навчання дитини і важлива як для її фізичного, так і для розумового розвитку. Це допомагає розвивати креативність, допитливість і незалежність дитини, а також заохочує формування навичок, які можна застосовувати протягом усього життя.

Через творчу гру *розширюється словниковий запас дітей.* Коли вихователь сприяє творчому відкриттю, дитина може вивчити різноманітні нові слова та продемонструвати правильне їх використання шляхом фізичного дослідження та повторення.

Творчий розвиток заохочує *до активної участі.* Ігри, танці та смуги перешкод можуть покращити загальну моторику, включаючи рівновагу та координацію. Дрібна моторика, зокрема захоплення олівця, розвивається за допомогою творчих рукоділля для дітей або будівельних проектів.

Займаючись творчим навчанням, діти знайомляться з *низкою математичних і науково обґрунтованих концепцій*, зокрема причинно-наслідкових зв'язків, фізики та числових значень. Діти можуть передбачити результат дії, а потім порівняти, чи був результат таким, яким вони очікували. Навіть проста з кубиків вежа пропонує навчання інженерії та математиці, оскільки досліджується потреба в стабільному фундаменті, а блоки підраховуються, щоб побачити, наскільки виросла вежа.

Забезпечення безпечного середовища для дослідження, а іноді й того, щоб щось пішло не так, *дозволяє дітям зміцнити свою впевненість.* У творчому середовищі несподіваний результат може бути зустрінутий «давайте спробуємо ще раз, але цього разу інакше» і розвивати стійкість дитини та позитивне ставлення до нових видів діяльності без страху невдачі.

Таким чином, навички, набуті під час творчої гри, можна засвоїти в повсякденному житті, наприклад: наливання, різання та сортування. Незалежність у дослідженні та вирішенні проблем дозволяє дітям відчувати себе більш впевненими у своїх здібностях і застосовувати отримані навички в інших сферах. Творче навчання також сприяє автономії, і діти самі керуватимуть своїм навчанням, глибше заглиблюючись у види діяльності та навички, які їм цікаві.

Список використаних джерел:

1. Журавко Т. Soft Skills і критичне мислення дошкільників: навички у ХХІ столітті. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 45. Том 1. С. 200-204.
2. Замелюк М., Дикса Н., Коляда Т., Денисюк Г. Розвиток творчого потенціалу дітей дошкільного віку. Навчання, виховання та розвиток у контексті життєвих перспектив особистості: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю (м. Бердянськ, Україна, 25 квітня 2019 року) / За заг. ред. О.В. Горецької. Бердянськ: БДПУ, 2019. С.65-68.
3. Крутій К. «SOFT SKILLS, або «гнучкі навички» у дошкільників: перші кроки в запровадженні чи погано знаємо свою спадщину?» <http://surl.li/sxyox>
4. Смолянко Ю., Ігнатенко А. Розвиток soft skills у дітей старшого дошкільного віку. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2021 р. № 6. Р. 15-21.

Оксана Голубєва,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Світлана Боярчук,

викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ВИКОРИСТАННЯ КАЗКИ В РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: зв'язне мовлення, монологічне мовлення, способи організації переказу, інсценування, авторські казки, народні казки.

Сучасна лінгводидактика розглядає поняття зв'язного мовлення у двох напрямках: як процес створення зв'язного висловлювання та як продукт мовлення (текст чи дискурс) і включає такі форми: розповідь, переказ. Зв'язне мовлення визначається як єдине смислове та структурне ціле, що складається з тематично та логічно пов'язаних між собою відрізків і відбиває усі істотні сторони свого предметного змісту [1, с. 451].

Дослідження доводить, що казки є потужним інструментом розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку. Проблема використання казки в розвитку мовлення дітей дошкільного віку знайшла своє відображення в дослідженнях Н. Гавриш, Л. Фесенко. Казки – це епічні оповідання чарівно-фантастичного, алегоричного і соціально-побутового характеру із своєрідною системою художніх засобів, підпорядкованих героїзації позитивних,

сатиричному відкриттю негативних образів, часто гротескному зображенню їх взаємодії. Казки є неocenним ресурсом у розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку.

Одним із завдань у роботі з казкою є навчання дітей старшого дошкільного віку свідомому сприйманню змісту казок. Провідними методами роботи з дітьми на цьому етапі є: виразне розповідання казки, бесіда, пояснення незрозумілих слів, аналіз епізодів, читання уривків та коментування їх змісту, аналіз засобів художньої виразності, словесне малювання. Дітей потрібно навчати характеризувати героїв, оцінювати їх вчинки, висловлювати власне ставлення до персонажів та їх поведінки, пояснювати значення художніх засобів виразності. Тільки за умов глибокого й повного розуміння та усвідомлення змісту твору (ідеї, образів героїв, засобів виразності) діти будуть осмислено оперувати мовленнєвим матеріалом казок.

Важливим чинником розвитку зв'язного мовлення дітей є взаємозв'язок різних видів діяльності: навчально-мовленнєвої, ігрової, театральної-ігрової. Такі види занять з казкою як розповідання народних казок; драматизація (розігрування в ролях знайомої дітям казки); інсценізація (точне й послідовне відтворення змісту казки дітьми з допомогою костюмів, різних атрибутів, декорацій); моделювання ігрових ситуацій за змістом казок позитивно впливають на розвиток зв'язного монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку [2, с. 123].

Ми цілеспрямовано і систематично проводили роботу, націлену на розвиток зв'язного монологічного мовлення, використовуючи народні та авторські казки. На цьому етапі здійснювався, власне, розвиток зв'язного монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами переказу, на якому були виокремлені наступні завдання: вправляти дітей в аудіюванні; вчити переказувати твір близько до тексту; користуватися узагальненою структурою переказу. Переказ є одним з ефективних методів розвитку зв'язного монологічного мовлення, оскільки дитині потрібно відтворити готовий сюжет. Переказ – це свідоме відтворення художнього твору в усному мовленні [1, с.488]. Переказуючи, дитина навчається говорити зв'язно, логічно мислити, удосконалюється граматична правильність мовлення, збагачується й активізується словник дітей. Позитивно впливає переказ і на виразність дитячого мовлення.

На мовленнєвих заняттях ми використовували різні способи організації переказу, як форми зв'язного мовлення: повний переказ; переказ за частинами; колективний переказ; інсценування за ролями; творчий переказ [1, с. 489]. Заняття з навчання переказу дітей старшого дошкільного віку розгортається за певними етапами: розповідання казки, націлення дітей на уважне сприймання тексту; бесіда за змістом казки з використанням наочності для усвідомлення дітьми теми, ідеї, головної сюжетної лінії; повторне читання твору для кращого запам'ятовування та переказування; коротка бесіда з метою привернути увагу дітей до характеристик персонажів, засобів інтонаційної виразності, що передають ці образи; складання плану переказу казки разом із дітьми (або інший спосіб навчання переказу); переказ казки дітьми. Аналіз дитячих переказів .

Варто зазначити, що авторські казки також є ефективним засобом розвитку зв'язного мовлення дошкільників. На матеріалі сюжету казки «Як зайчик грівся взимку проти місяця» В. Сухомлинського ми навчали дітей переказувати зміст твору за частинами (командами) [1]. Цей спосіб навчання переказу полягає в тому, що вихователь допомагає дітям створити команду, члени якої домовляються між собою, хто яку частину переказуватиме. Під час такого переказу задіяно більше дітей; вони уважно слухають не тільки власне мовлення, а й висловлювання товаришів.

У старшому дошкільному віці для цілісного переказу потрібно використовувати казки, добре знайомі дітям, які мають відповідати певним вимогам: бути невеликими за обсягом, з простим, легко відтворюваним сюжетом, яскравою, виразною мовою.

Особливостями занять з навчання дітей переказу була їх націленість на формування інтонаційної виразності мовлення. Дітям потрібно пропонувати аудіозаписи казок, що позитивно впливає на формування інтонаційної виразності мовлення. Застосування аудіозапису дає змогу паралельно зі сприйманням фрагментів тексту аналізувати, коментувати, за допомогою яких засобів виразності було створено той чи той образ.

Використовуючи інтегрований підхід у розвитку зв'язного мовлення, не варто обмежуватися лише мовленнєвими заняттями. Потрібно залучати дітей до активної мовленнєвої діяльності під час прогулянок, свят, розваг. Діти також із задоволенням переказують улюблені казки та переглядають ілюстрації до них, діляться тим, які казки їм читають батьки. Також цікавим є проведення свят та розваг, наприклад, «День улюбленої казки», під час яких діти перевтілюються в улюблених казкових героїв, відтворюючи їхні манери, голоси, що спонукає їх до самовираження та активізації мовлення.

Фантастичні сюжети та персонажі стимулюють дитячу уяву, мотивуючи дітей створювати власні історії, відтворювати тексти казок. Цей процес не тільки сприяє розвитку творчих здібностей, але й позитивно впливає на розвиток зв'язного мовлення, оскільки для створення власних казок необхідно вміти логічно викладати події та описувати персонажів. Аналіз показав, що казки сприяють формуванню граматичної правильності мовлення дітей. Синтаксичні конструкції, представлені в казкових текстах, допомагають дітям краще розуміти граматичні форми та застосовувати їх у власному мовленні. Це, в свою чергу, покращує здатність дітей структурувати свої думки та ідеї, завдяки чому мовлення є зв'язним та логічним.

Отже, казки є значущим інструментом у розвитку зв'язного мовлення, творчого мислення, емоційного інтелекту та формування комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку. Вони сприяють не тільки мовленнєвому та емоційному розвитку, але й формують основу для соціальної адаптації та успішної взаємодії з оточуючим світом.

Список використаних джерел:

1. Богуш А., Гавриш Н. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах :

- підручник. Друге видання, доповнене. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2015. 704 с.
2. Богуш А. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах: підручник для студентів вищих навчальних закладів / А. Богуш, Н. Гавриш. Вид. 2-ге, перер. та доповн. Київ : Видавничий дім «Слово», 2014. 304 с.
 3. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. / наук. кер. проекту О. В. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Беленькая, О. Л. Богініч, В. М. Ветлугіна; наук. ред. Г. В. Беленькая. Київ : ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 304 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>
 4. Ємець А. Як навчити дитину переказувати художні твори: сімейні уроки читання. Зростаємо разом: Виховання. Розвиток. *Психологія: перший освітній журнал для батьків і дітей 3-7 років*. 2015. № 5. С. 8-9.

Любов Городюк,

вихователь КЗ «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 23

Луцької міської ради»

м. Луцьк, Україна

ЗАКЛАД ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ – ПЛАТФОРМА ДЛЯ ТЕХНОЛОГІЇ «ЕДЬЮТЕЙНМЕНТ»

Ключові слова: дошкільна освіта, технологія «едьютейнмент», методи навчання, ігрова діяльність.

Як зазначено в Базовому компоненті, «дошкільна освіта є невід'ємним складником та першим рівнем у системі освіти – стартовою платформою особистісного розвитку дитини». Адже виховання, навчання та формування особистості починається від народження і триває впродовж усього життя.

Сучасна система дошкільної освіти зазнає суттєвих змін. Педагог має навчити дитину ставити перед собою мету і завдання, знаходити способи їх вирішення, черпати потрібну інформацію для розв'язання того чи іншого питання з різних джерел.

Зміст і методи навчання дошкільнят спрямовані на розвиток уваги, пам'яті, творчої уяви, вміння порівнювати, виділяти характерні властивості предметів, узагальнювати їх за певною ознакою, отримувати задоволення від знайденого рішення. Коли дитина діє з об'єктами, вона краще пізнає навколишній світ, тому пріоритет в роботі слід надавати практичним методам навчання. В Базовому компоненті йдеться про те, що дошкільна освіта «має гнучко реагувати на всі сучасні соціокультурні запити, збагачувати знання дитини необхідною якісною інформацією, допомагати їй реалізувати свій природний потенціал, орієнтуватися на загальнолюдські й національні цінності». У зв'язку з цим актуальними стають нестандартні форми взаємодії педагога з вихованцями, впровадження нових методів і технологій. На зміну традиційному приходять продуктивне навчання, яке спрямоване на розвиток

творчих здібностей дошкільнят, що дозволяє значно розширити можливості їх освіти.

Свого часу Л. Виготський говорив про те, що ігрова діяльність і гра містять в собі всі можливості розвитку. Гра – це засіб, через який дитина розвивається і вчиться. Вона виховує, соціалізує, розважає і дає відпочинок.

Ігрова система навчання є цікавою та захоплюючою як для педагога, так і для дитини. Адже з моменту свого виникнення, гра постає основною формою відтворення реальних життєвих ситуацій з метою їх засвоєння та сприяє виробленню необхідних людських рис, якостей, навичок, здібностей.

Отримання знань за допомогою ігор та через організацію дозвілля є цікавим та захопливим, оскільки поєднує в собі методи інтерактивного й активного навчання, мотивацію до пізнання та взаємодії.

Гра для малюка – найкращий спосіб засвоєння інформації й можливість діяти. В навчанні дошкільників завжди мають бути присутні ігрові прийоми, без них не повинні обходитись жодне заняття або освітня ситуація. Едьютейнмент – це метод включення гри в освітній процес з метою підвищення його ефективності. Відомо, що в умовах реалізації ігрової діяльності, інформація запам'ятовується і засвоюється набагато легше і швидше.

Таким чином процес навчання виступає в якості гри, перемога (виграш) в якій означає отримання нових знань і умінь. Все це обумовлює безсумнівну користь використання ігрового навчання в практичній роботі з дошкільниками. Технологія ґрунтується на отриманні дитиною та педагогом задоволення від освітнього процесу (первинного інтересу до предмета, явища, інформації), що сприятиме мотивації дошкільників до навчання.

Особливостями технології «едьютейнмент» є:

- неформальна й позитивна атмосфера на заняттях;
- відсутність жорстких меж і суворих заборон;
- мінімальний контроль з боку дорослого;
- урахування індивідуальних темпів діяльності;
- гарантія досягнення конкретного результату;
- можливість активно спілкуватися, взаємно збагачуватися знаннями;
- підтримка пізнавального інтересу;
- отримання освітньої продукції;
- комплексне застосування дидактичних засобів навчання.

Суть цієї технології полягає у:

- впровадженні мультимедії у навчання. Сучасний педагог повинен зробити для дитини заняття цікавим, використовуючи у своїй практиці досягнення науки для передачі інформації – не тільки в текстовій формі, але й в аудіо, відеоформаті за допомогою анімації і цікавих презентацій;
- зануренні у матеріал-інтерактив. Діти виступають активними учасниками освітнього процесу у пошуках нових знань, формуванні навичок міркування й планування;
- отриманні знань у рольовій грі, яка є однією з найпопулярніших форм інтерактивного навчання. Як правило, її учасники вчать здійснювати дії в кожній конкретній життєвій ситуації, що моделює педагог.

Технологія «едьютейнмент» дозволяє організувати процес навчання і виховання таким чином, щоб педагог міг досягти максимальної ефективності, а у вихованців формувалися необхідні навички і вміння в ході освоєння конкретно-спрямованих знань. Едьютейнмент – це інтегрований формат подачі навчального матеріалу, який об'єднує різні сучасні інтерактивні способи для інтенсивного процесу засвоєння інформації. Тому педагоги закладів дошкільної освіти активно впроваджують технологію «едьютейнмент» в свою діяльність.

Серед новітніх форм та методів технології «едьютейнмент» виділяють: квест, воркшоп, групова робота, освітня подорож, спільна діяльність вихователя з дітьми, творчі завдання, віртуальна екскурсія, арт-майстерня, гра-лабіринт, гра-стратегія.

У ході проведення методичного квесту «Плакаймо любов до України», колеги об'єднали свої зусилля, щоб відкрити нові горизонти для професійного розвитку та узагальнити знання з теми «Україна – рідний край». Дана нестандартна форма проведення методичної роботи стимулювала бажання впроваджувати нові методи і прийоми в роботу. Результативним виявився воркшоп «Використання ТРВЗ-технології у формуванні мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку», який сприяв розширенню і поповненню знань педагогів щодо інноваційної методики ТРВЗ. Однією з ефективних форм технології «едьютейнмент» вважаю групову роботу та роботу в парах, завдяки якій педагогічний колектив мав можливість збагатити знання з питання «Інтеграційно-інноваційні підходи у формуванні мовлення дитини».

У роботі з дітьми цікавою й дієвою вважаю освітню подорож «Зустріч з чарівниками», яка ґрунтується на власних спостереженнях вихованців за предметами та об'єктами живої природи, їхніх враженнях, роздумах на основі сприйняття за допомогою органів чуття: зору, слуху, дотику, нюху, смаку. Творчі завдання, які розв'язували дошкільники під час складання розповіді за сюжетною картиною «Гра маленьких господарів» з навчально-методичного комплексу «Розповідаємо разом» А. Богуш, Н. Гавриш, сприяли розвитку нестандартного мислення, уяви, фантазії, розумової діяльності, здатності до міркування. Пріоритетною моделлю організації освітнього процесу виявилася спільна робота вихователя з дітьми «Забави з повітрям», у ході якої між мною й дошкільниками встановлювалося ділове співробітництво, налагоджувався емоційний контакт та партнерська рівноправна позиція. Таку взаємодію будую на основі мотивації, без примусу.

Захопливий світ дивовижних образів вихованці мають можливість створити в арт-майстерні, яка облаштована в груповій кімнаті. Тут пропонуються малюнкам для самостійного пошуку альтернативні способи отримання зображень з силуетів від тіней різних предметів «Дивні силуети розглядаємо – результатами вражаємо!». Процес творчості за допомогою таких інструментів простий, нагадує цікаву гру, а його підсумок завжди позитивний, незалежно від здібностей та обдарувань дошкільнят.

Високу ефективність, широкі можливості та інструментарій для розвитку кругозору, проведення досліджень, задоволення потреб у інформації надає віртуальна екскурсія «Захопливий світ далекого Космосу». Вона передбачає

збір необхідної інформації для отримання дозвільно-розважальних, науково-пізнавальних чи навчальних запитів.

Чудовою можливістю навчити роздумувати креативно і сміливо, просторово мислити, знайти вихід з ситуації є організована гра-лабіринт «Піратська party». Це не лише логічна вправа, але й забавна гра. При цьому дошкільник розвиває в собі цілеспрямованість, увагу, логічне мислення, варіативність та стійкість.

Апробовані розробки форм, методів технології «едьютейнмент» у методичній роботі з педагогами та в організованій освітній діяльності з вихованцями закладу дошкільної освіти були представлені в методичних рекомендаціях «Світ ігор та розваг – драйвовий старт для пізнання малят» на ХХІХ міській виставці дидактичних і методичних матеріалів «Творчі сходинок педагогів Луцької територіальної громади» (2024р.)

Варто дотримуватися балансу між розвагою і навчанням та в міру поєднувати завдання для формування пізнавального інтересу з такими, що для підвищення інтелекту.

Отже, едьютейнмент – не просто навчання і розвага, це залучення, освіта, розвага, які реалізуються з використанням різноманітних дидактичних засобів та з урахуванням психологічних потреб вихованців. Освітній процес стає захопливим, викликає позитивні емоції, закладається мотиваційний фундамент пізнавати нове, тому знання опановуються легко.

Новітні прийоми та технології освітнього процесу дають можливість підготувати ініціативного, креативного, творчого, здатного до самовдосконалення сучасного випускника закладу дошкільної освіти.

Великі зміни починаються з маленьких кроків!

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. Піроженко Т., член-кореспондент НАПН України, д-р психол. наук; авт. кол. Баєр О. М., Безсонова О. К., Брежнева О. Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П., Косенчук О. Г. та ін. 2021. С. 3-5.

2. Крутій К. Едьютейнмент: навчання як розвага : *Дошкільне виховання*. 2017. №1. С. 2-6.

3. Методичний посібник. Використання технології «едьютейнмент» на заняттях пізнавального циклу з дітьми старшого дошкільного віку. URL: <http://vedmeduk.org.ua/wpcontent/uploads/2020/01/%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4>

Наталія Горобаха,

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти ім. проф. Т.І. Поніманської, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, Україна

**НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДОСЛІДЖУВАТИ
ПРИРОДНЕ ДОВКІЛЛЯ**

Ключові слова: діти дошкільного віку, дослід, навчальне дослідження, дослідницькі уміння, дослідницька компетенція.

Актуальність проблеми добре зрозуміла з позицій наступності дошкільної та початкової шкільної освіти. Дослідницький підхід є одним з головних принципів НУШ, зокрема у вивченні природознавства. У Державному стандарті початкової освіти [2] серед ключових компетентностей, які мають сформуватися у молодшого школяра, виділяються компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, що передбачають формування допитливості, прагнення шукати і пропонувати нові ідеї, самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати, формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів, пізнавати себе і навколишній світ шляхом спостереження та дослідження. Зрозуміло, що це ставить перед дошкільною освітою відповідні завдання у контексті формування інтелектуальної та мотиваційної готовності до шкільного навчання. Розв'язання цих завдань передбачає формування у дитини дослідницької компетентності, яка виокремлюється як складова інтегрованої компетентності за освітнім напрямом «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» Базового компонента дошкільної освіти [1]. У процесі її формування у дитини на межі дошкільного та молодшого шкільного віку має з'явитися здатність використовувати власну сенсорну систему в процесі логіко-математичної і дослідницької діяльності. Співставлення вимог Державного стандарту початкової освіти та Базового компонента дошкільної освіти дозволяє стверджувати, що формування у дітей умінь досліджувати має відбуватися на досить широкому змісті ознайомлення з довкіллям, у тому числі й світом природи. Крім того, застосування у пізнанні природного довкілля дослідницького підходу сприяє набуттю вихованцями досвіду самостійної пізнавальної, творчої діяльності, здобуттю нових знань та умінь, формуванню цілого спектру психічних новоутворень, для яких виникають сприятливі умови. Зокрема, йдеться про розвиток пізнавального інтересу, пізнавальної активності та дослідницьких здібностей дітей [4,5].

Для початку звернемося до визначення деяких понять, зокрема, поняття дослідження. У вузькому розумінні поняття дослідження – це, перш за все, процес або ж власне метод вивчення певного явища або предмета. В широкому розумінні – це пошук нових знань про явище, предмет, об'єкт. Отже, у вузькому сенсі дослідження виступає як синонім понять дослід та експеримент.

Великий тлумачний словник сучасної української мови [2] дає такі визначення цих понять:

- дослід – відтворення якого-небудь явища або спостереження за новим явищем у певних умовах з метою вивчення;
- експеримент – активна дія людини на природу і штучне відтворення її різних явищ з метою вивчення об'єктивних закономірностей.

У той же час, якщо говорити про дослідження у широкому сенсі цього слова, дослід є лише одним із способів пошуку нових знань, який застосовується поряд із спостереженням, моделюванням, аналізом уже відомих

і збережених у культурно-історичному досвіді людства відомостей про об'єкт вивчення, узагальненням тощо.

У педагогіці, в тому числі і дошкільній, термін дослідження частіше використовується саме у ширшому значенні. При цьому аналіз наукових джерел та педагогічної практики дозволяє виокремити два варіанти залучення дітей до дослідницької діяльності: дослідницьке навчання та навчальне дослідження. Цікаво відзначити, що ні у педагогічному словнику, ні у тлумачному словнику української мови жодний з цих термінів поки що не отримав чіткого визначення. На нашу думку, дослідницьке навчання можна розглядати як один із видів навчання, у якому поєднуються репродуктивні та проблемні методи пізнання. В той же час навчальне дослідження – це радше освітня технологія, що передбачає залучення дітей до дослідницько-пошукової діяльності, подібної за своєю структурою до пізнавального (наукового) пошуку.

У навчанні дошкільників досліджувати природу ефективними можуть бути як дослідницьке навчання, так і навчальне дослідження. У будь-якому випадку важливо поєднувати традиційні методи з інноваційними технологіями.

У дослідницькому навчанні, зрештою, як і у процесі організації із старшими дошкільниками навчальних досліджень, слід починати із оволодіння дітьми такими важливими дослідницькими вміннями, як вміння спостерігати та експериментувати. Як відомо, у цих двох способах пізнання багато спільного, у деяких методичних роботах експеримент (дослід) визначається саме як особливий вид спостереження, що проводиться у спеціально створених умовах і передбачає активний вплив спостерігача на об'єкти чи явища, які вивчаються.

Організація спостережень природи з дітьми дошкільного віку передбачає залучення їх до пізнавальної діяльності, в основі якої лежить не лише сприймання, а й глибокий аналіз, пошук не тільки сенсорної інформації, а й взаємозв'язків, що існують у світі природи. Зазначимо, що навіть традиційна методика керівництва спостереженнями дошкільників, у якій переважають такі прийоми, як показ, запитання, коментар та пояснення, уже обов'язково зорієнтована на вияв дітьми пізнавальної активності, більшої чи меншої самостійності у пізнанні об'єкта спостереження. І саме з цього починається навчання дітей досліджувати природу, адже педагог своїми вказівками чи запитаннями, які поступово ускладнюються від репродуктивних до порівняльних та проблемних, простими пошуковими діями, до яких часто залучає й вихованців, не лише забезпечує формування у дітей основних компонентів спостереження: вміння прийняти і поставити перед собою пізнавальну мету, доцільно дібрати й правильно використати способи її досягнення, адекватно виразити результати, а й закладає основу для розвитку власне дослідницьких умінь. У роботі з дітьми старшого дошкільного віку традиційну методику проведення спостережень, яка зазвичай передбачає безпосереднє керівництво дорослого пізнавальною діяльністю дітей, варто поєднувати із більш складними алгоритмами керівництва нею. З цією метою можемо запропонувати провести спостереження за запитаннями вихователя. Такий варіант передбачає продумування вихователем основних опорних тематичних блоків інформації про об'єкт спостереження та умовне позначення

їх основними, досить загальними запитаннями, які намічають основний зміст спостереження, але не його послідовність. До прикладу, для спостереження за одним із мешканців курка природи (морською свинкою, папугою, рибкою в акваріумі) дітям можна запропонувати такі запитання: Хто новий з'явився у кутку природи? Які умови ми для нього створили? Як за ним потрібно доглядати? Хто доглядає за тваринкою? Що цікавого ми побачили у його поведінці? Який він зовні? Що найбільше сподобалося у новому мешканці? На основі цих чи подібних запитань діти разом з педагогом складають план спостереження та реалізують його. При цьому можливе поєднання колективного, групового та індивідуального способів організації спостережень, якщо у вихованців виникнуть різні ідеї щодо послідовності отримання відповідей на поставлені запитання.

Ще одним можливим алгоритмом керівництва спостереженнями, який сприяє навчанню дітей досліджувати природу, є використання не одного спостереження, яке охоплює усі сторони пізнання об'єкта, а циклу коротких спостережень, кожне з яких спрямоване на пошук відповіді на одне з цих питань. Це сприятиме більш ґрунтовному пізнанню об'єкта, а крім того, такий підхід при якому в короткий період часу проводиться низка спостережень, кожне з яких має свою мету і певний несхожий з іншими зміст, сприяє формуванню у дітей вміння подивитися на одне і те ж саме явище з іншої точки зору. А це є одне з важливих дослідницьких умінь, яке лежить в основі вміння бачити проблеми, без чого, як відомо, дослідницьке навчання та й взагалі будь яке дослідження неможливе.

Паралельно із навчанням спостерігати, вже з молодшого дошкільного віку слід залучати дітей до проведення елементарних дослідів природознавчого змісту. Як ми вже вказували, дослід передбачає власне пошукову (дослідницьку) активність, яка полягає у виокремленні проблемного питання (звичайно, частіше воно ставиться перед дитиною дорослими) та висуненні припущень щодо можливих шляхів пошуку відповіді на нього. Тому обов'язковими етапами керівництва пізнавальною діяльністю дітей у проведенні дослідів є: постановка перед дітьми проблемного запитання та його обговорення, що власне і закінчується висуненням припущень; підготовка до дослідів, що включає добір природного та іншого матеріалу для дослідів, необхідних приладів та засобів фіксації результатів майбутнього спостереження; хід дослідів, тобто власне здійснення тих чи інших впливів на об'єкт природи та спостереження за змінами, які відбуваються; обговорення отриманих результатів.

З позиції застосування дослідів як засобів навчання дітей досліджувати природу важливо враховувати декілька моментів. Перш за все продумати форму постановки перед дітьми проблемного завдання. Це може бути запитання, проблемна ситуація, словесне логічне завдання (розповідь-загадка) тощо. По-друге, важливо не упустити попереднього висунення дітьми припущень. Слід надати всім бажаючим можливість висловити свою думку. Власну гіпотезу вихователю варто висувати у двох випадках: якщо жодне з висловлювань дошкільнят не наближається до вірної відповіді, або, якщо діти

одразу висловлюють саме правильну відповідь (а це досить вірогідно, якщо врахувати, що діти отримують знання не лише в процесі спеціально організованого навчання, а й стихійним шляхом). Зрозуміло, що у першому випадку педагог має сформулювати правильне твердження, а у другому – одну чи декілька не зовсім вірних гіпотез, причому робити це потрібно саме у формі гіпотези, а не впевненого твердження. Важливо також у ході колективного обговорення результатів дослідження вислухати всіх дітей і лише тоді підводити підсумки. При необхідності дослідження можна повторювати кілька разів для уточнення, поглиблення знань дітей про певний об'єкт.

Досить часто у практиці роботи вихователів закладів дошкільної освіти можна спостерігати проведення дослідів без постановки проблемних питань та висунення гіпотез. У цьому випадку дослідження є швидше демонстраціями, а пізнавальна діяльність дітей ще більше подібна до спостереження. До таких належать, наприклад, дослідження на здивування, метою яких є не стільки щось навчити дітей щось досліджувати і пізнати, а просто зацікавити процесом перетворень. На нашу думку, і такі дослідження важливі з позиції теми, яку ми розглядаємо, оскільки сприяють формуванню чи підтриманню у дітей пізнавального інтересу. Так само цінними є й дослідження на виявлення властивостей, дослідження-ілюстрації та дослідження-пояснення, у яких перед дітьми постає процес дослідження у виконанні дорослого. У них зазвичай відсутнє висунення гіпотез, оскільки дорослий перед здійсненням практичних дій розповідає дітям, що саме він робитиме і з якою метою. Однак саме у цих дослідженнях уже можна (і потрібно) проводити колективне обговорення результатів дослідження і навчати дітей робити висновки з побаченого.

Окремо відзначимо так звані дослідження-моделювання, які відрізняються від традиційних дослідів природознавчого змісту тим, що у них використовуються зазвичай не тільки об'єкти природи, а й їхні заміники, а в окремих випадках це можуть бути лише такі заміники. При цьому полегшується добір матеріалу, зникає ризик нанесення шкоди природі, а головне, такі дослідження навчають дітей ще одному цікавому способу дослідження: поєднанню експериментування та моделювання. Прикладами таких дослідів можуть бути дослідження, які проводяться, щоб отримати відповіді на запитання «Чому відштовхуються повітряні кульки?», «Як рухаються планети», «Як відбувається забруднення ґрунту?» тощо.

Описані нами методи досить широко використовуються в рамках традиційного освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, однак їх можна також застосовувати у рамках цілісної технології навчального дослідження. Ця технологія, хоч і є досить складною, все ж за певних умов може бути використана у закладі дошкільної освіти. Головною умовою є попереднє формування у дітей дослідницьких умінь, частину з яких ми уже згадували (бачити проблеми, спостерігати, висувати гіпотези, задавати запитання, робити висновки тощо). Крім систематичного залучення дошкільників до спостережень природи та дослідів для формування дослідницьких умінь варто застосовувати різноманітні ігрові вправи та спеціально дібрані дидактичні ігри. Їх слід включати до занять з ознайомлення дітей з природою, добираючи їх відповідно

до теми заняття. Наприклад, під час узагальнюючої бесіди про осінь можна запропонувати дітям подумати і намалювати якнайбільше сюжетів на тему «Осінь» (вправа «Одна тема – багато сюжетів»). Ця вправа спрямована на розвиток вміння бачити проблеми, дивитися на одне й те ж явище з різних боків. Для розвитку вміння висувати гіпотези варто використати вправи «Подумай і скажи», «Чому так?», «Коли предмет корисний?» тощо.

Власне навчальне дослідження дошкільника, так як і дослідження проведене дорослим, обов'язково повинно включати такі основні елементи: виділення і постановку проблеми (вибір теми дослідження); вироблення гіпотези; пошук і пропозиції можливих варіантів вирішення; збір матеріалу; узагальнення отриманих відомостей, підготовку та захист кінцевого продукту (повідомлення, доповідь, макет тощо). Тематика навчальних досліджень дошкільників може бути надзвичайно різноманітною.

Загалом навчання дітей дошкільного віку досліджувати природу є важливим засобом формування їхньої особистості, а також забезпечує відповідний аспект готовності до навчання у школі.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція та поради для організації освітнього процесу. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення 21.04.2024)
2. Великий тлумачний словник (ВТС) сучасної української мови. URL: <https://1531.slovaronline.com> (дата звернення 22.04.2024)
3. Державний стандарт початкової освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> (дата звернення 22.04.2024)
4. Іщенко Л. Розвиток дослідницьких здібностей дітей дошкільного віку. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2018. Вип. 1. С. 90-98.
5. Пастушенко Н., Суддя З. Розвиток пізнавальних інтересів дітей дошкільного віку засобами пошуково-дослідницької діяльності. *Наукові записки Ніжинського державного університету. ім. Миколи Гоголя*. № 5. 2012. С. 129-133.

Катерина Грисюк,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Світлана Боярчук,

викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАНЯТТЯХ З МАЛЮВАННЯ

Ключові слова: мистецькі навички, малювання, діти старшого дошкільного віку, образотворення, форми організації образотворчої діяльності.

Відповідно до Державного стандарту дошкільної освіти одним із завдань освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» є формування мистецько-творчої компетентності. Мистецько-творча компетентність – це здатність дитини практично реалізувати свій художньо-практичний потенціал; отримувати бажаний результат творчої діяльності; елементарно застосовувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях під час освітньої та самостійної діяльності [1, 21].

О. Половіна зазначає, що реалізація завдань освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» передбачає залучення вихованців до різних видів мистецької діяльності в умовах, спеціально створених для розвитку їхніх здібностей, формування здатності до самовираження з пріоритетом розвитку емоційної сфери, спрямованість на набуття ними життєвих навичок під час освітньої та самостійної художньої діяльності [4, с. 4].

Л. Шульга розглядає «мистецькі навички» у контексті діяльнісного підходу до формування мистецько-творчої компетентності дітей дошкільного віку, яка визначається як «здатність дитини практично реалізувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів до видів мистецтва, елементарно застосувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях під час освітньої та самостійної діяльності», виокремлює її види залежно від діяльності (художньо-продуктивну, музичну, театралізовану) і розглядає як результат елементарну обізнаність дитини у специфіці видів мистецтва, ціннісне ставлення до різних видів мистецтва і мистецької діяльності». Вчена зазначає, що завдання з формування елементарних мистецьких навичок спрямоване на забезпечення можливості художньо-творчого самовираження кожної дитини [1, с.306].

Мистецькі навички дитини формуються в процесі практичної діяльності і проявляються у творчому самовираженні в процесі образотворчої діяльності. Формуванню мистецьких навичок дітей старшого дошкільного віку сприяє ініціювання експериментування та освоєння способів створення зображення, пошуку виразних образів та цікавих рішень допомагає наявність різноманітних матеріалів на заняттях з малювання: різних фарб, олівців, воскової крейди, фломастерів та ін. У старшій групі дітям пропонуємо малювати акварельними, гуашевими фарбами; кольоровими восковими крейдами, простим і графітним олівцями; виробляємо вміння довільно змінювати силу тиску на олівець для одержання кольору різної насиченості.

Ефективними методами та прийомами формування мистецьких умінь та навичок у дітей старшого дошкільного віку є пояснювально-ілюстративні,

репродуктивні, евристичні методи: наслідування зразка креативної поведінки педагога, вправи у техніках малювання, експериментування із зображувальними матеріалами, розглядання арт-об'єктів, ігрова мотивація, обстеження [5, с.197].

Такі форми організації образотворчої діяльності як практичні заняття передбачають активне занурення дітей у світ художньої практики, зображувальних матеріалів, дій з ними, що забезпечує успішне формування мистецьких навичок у дітей старшого дошкільного віку. Заняття з малювання сприяють виникненню позитивних емоцій, зосередженості, самостійності, сприяють розвитку фантазії, творчої активності, уяви, допомагають дитині знаходити нестандартні рішення, висловити свої емоції, враження, вмінню доводити розпочату справу до кінця.

Зміст освітньої роботи спрямований на ознайомлення дітей з художніми матеріалами (олівці, фломастери, сангіна, вугілля, акварель, гуаш та ін.), їхніми властивостями та можливостями для створення зображення; виховання зацікавленого ставлення та бажання експериментувати з матеріалами і досягати зображення; ознайомлення з головними елементами зображувальних технік малювання (лінія, штрих, пляма) та активізація експериментування дітей з ними для самостійного пошуку технік (мазок, плямографія) та графіки (лінія, відбиток, монотипія) та ін.; забезпечення набуття досвіду дій у ситуаціях вибору зображувального матеріалу та техніки малювання в процесі реалізації задуму; виховання інтересу до образотворення.

Вагоме місце серед дієвих засобів формування мистецьких навичок у дітей дошкільного віку посідає образотворча діяльність, зокрема, малювання. Малюючи, діти отримують можливість передати те, що їм сподобалося, що викликало у них інтерес. Малюнки можуть бути найрізноманітнішими за змістом, вони є схематичними зображеннями різних об'єктів, але можуть відрізнятися унікальністю, оригінальністю. На заняттях діти знайомляться з жанрами мистецтва, бачать різноманіття ліній, форм, визначають колорит, композицію.

Матеріали для образотворчості (фарби, крейда, воскові олівці, кольоровий папір, картон, кольоровий пісок, пластилін) сприяють формуванню мистецьких навичок та в доступній ігровій формі роблять творчий процес цікавішим. Так, можна використовувати спеціальні «пальчикові фарби», а з пензликами та олівцями можна радитися, розмовляти, вчити їх малювати – «бігати по доріжці».

Формування вмінь та навичок в мистецькій діяльності є засобом, що дозволить дитині відтворити свої почуття, думки, фантазії. Художні матеріали та техніки містять потенціал щодо розвитку у дітей образотворчої активності, а саме: для розвитку інтересу до образотворення; збагачення простору художньо-творчої активності; забезпечення набуття дитиною досвіду свідомого вибору матеріалу та способу створення бажаного образу в процесі реалізації задуму; урізноманітнення форм та видів художньо-творчої активності; забезпечення позитивної динаміки у виразності продукту художньо-творчої діяльності, що сприяє формуванню мистецьких навичок дітей старшого дошкільного віку.

Послідовність роботи в мистецькій діяльності передбачає виховання емоційно-почуттєвої сфери; засвоєння елементарних знань дітьми старшого дошкільного віку через оволодіння уміннями та навичками та образотворення як вищий прояв творчої самореалізації дитини.

Отже, результативність формування мистецьких навичок у дітей старшого дошкільного віку ґрунтується на здатності педагогів підтримувати та розвивати інтерес дітей до особистих творчих успіхів та результатів. Важливим для дитини є й те, що її творчість стає істотним складником у самопізнанні. У результаті мистецької діяльності дитина розвивається емоційно та інтелектуально, визначає своє ставлення до навколишньої дійсності та знаходить своє місце в ній, набуває досвіду колективного спілкування, взаємодії та вдосконалює вміння роботи з різними предметами та матеріалами. Заняття з малювання сприяють формуванню мистецьких навичок у дітей старшого дошкільного віку. У процесі малювання дитина набуває таких якостей, які потім дають їй поштовх до розвитку самостійності, активності у творчості.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція від 12.01.2021. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponentdoshkilnoyi-osviti-v-ukrayini> (дата звернення: 17.04.20124).
2. Ніколаєску І., Дронова О. Організаційно-методичні засади формування основ художньо-естетичної компетентності дітей дошкільного віку. *Педагогічний альманах*. 2019. №41. С.10-16.
3. Половіна О. Артосвіта дітей дошкільного віку: технологія образотворення у дії. *Мистецтво та освіта: Науково-методичний журнал*. Київ, «Педагогічна думка». 3 (97), 2020 р. С. 34-40.
4. Половіна О. Дитина у світі мистецтва. *Дошкільне виховання*. 2021. №2. С. 4.
5. Сухорукова Г., Дронова О., Голота Н., Янцур Л. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / за заг. ред. Г. В. Сухорукової. 4-те видання, перер. та доп. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2019. 378 с.
6. Шульга Л. Діяльнісний підхід до формування мистецько-творчої компетентності дитини дошкільного віку. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 37, том 3, 2021. С. 304-308.

Катерина Грицюк,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Марія Замелюк,

кандидатка педагогічних наук, старша викладачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ РУХЛИВИХ І СПОРТИВНИХ ІГОР

Ключові слова: фізичні якості, рухливі ігри, діти дошкільного віку, спортивні ігри.

Сьогоднішнє суспільство ставить перед собою завдання гармонійного розвитку дитини, починаючи від самого раннього віку. Одним із ключових аспектів цього процесу є розвиток фізичних якостей, який відіграє важливу роль у формуванні здорового, активного і щасливого майбутнього для дитини. У середньому дошкільному віці, коли дитина активно досліджує світ навколо себе і формує свою фізичну базу, організація рухливих і спортивних ігор має важливе значення.

Розгляд та наукове обґрунтування (Г. Барсуковська, Н. Бондарчук, І. Гогола, Г. Зганяйко, Л. Загородня, В. Козлова, В. Кошель, К. Пась, В. Пусталов, А. Скивка, О. Сорочинська, О. Тимочко, С. Тітаренко, В. Чернов, С. Черненко та ін.) розвитку фізичних якостей у дітей середнього дошкільного віку у процесі організації рухливих і спортивних ігор є актуальним та необхідним для забезпечення їхнього повноцінного фізичного розвитку та здоров'я.

Зокрема, фізична активність є важливою складовою загального здоров'я та благополуччя. Регулярна фізична активність забезпечує короткострокові та довгострокові переваги для вашого фізичного та психічного здоров'я, включаючи зниження ризику захворювання, формування міцніших кісток і м'язів, збільшення енергії та зниження рівня стресу [1]. Фізичні вправи є важливими для людей протягом усього їхнього життя, тому ми повинні бути освіченими щодо переваг фізичних вправ і того, як включити щоденну фізичну активність якомога раніше. Діти мають високий рівень енергії, яку їм потрібно витратити, і переваги фізичних ігор мають вирішальне значення для фізичного та розумового розвитку дитини. Фізично активні діти, як правило, краще вчаться в школі, мають більшу концентрацію уваги та мають менше проблем з поведінкою [2].

Створення безпечного середовища, яке заохочує рух, має вирішальне значення для фізичного та моторного розвитку дитини. Важливо зосередитися на тому, як ви можете допомогти дітям розвивати активний спосіб життя з самого початку.

Дітям 2-5 років потрібно не тільки багато рухатися, але й багато різноманітних рухів [3]. Отже, хоча важливо виділяти час для неструктурованої, активної гри, також важливо мати доступ до безлічі веселих простих занять, які, як ви знаєте, допоможуть їм бути активними та розвивати навички різними способами.

З дітьми дошкільного віку доцільно проводити фізкультурні ігри-подорожі типу «Мандрівка на острів Футболяндію», «Туристичний похід спортивними стежинами», «Велика фізкультурна мандрівка», «Дорогами козацьких звитяг», «У пошуках здоров'я», «Подорож у країну Олімпійську», «В

місто Чарівних Гімнастів», «Регата «Фізкультурні цікавинки», «Турнір фізкультурників», «Фізкультурно оздоровче авторалі», «Музично-руховий Уїмблдон», «Мандрівка до оздоровчого водоспаду», «Подорож до дивосвіту Силачів», «Подорож танцювально-ігровими планетами», «Стройовий слалом», «Авторалі «Козацькі забави» та ін. Також з дітьми доцільно виконувати загальнорозвивальні вправи на певний музичний мотив з нетрадиційним інвентарем, із різним ритмом та темпом, із різних вихідних положень тощо. Підвищення інтересу сприяють виконання фізичних вправ разом в колоні та шерензі, в парі, в колі. З дітьми можна використовувати творчі завдання типу: придумати, у кого або у що можуть перетворитися м'ячі, гімнастична палиця, скакалка, мат тощо (завдання «перетворення»); уявити про що можуть розмовляти предмети в спортивній залі (завдання «розмова») тощо.

Також доцільно проводити з батьками консультації («Застосування інноваційних технологій у процесі навчання рухових дій»); «Особливості навчання дітей фізичним вправам»; «Творчий підхід до формування рухових навичок на етапі закріплення рухових дій»), семінари-практикуми («Ритмічні вправи з ботмерівської гімнастики», «Весела ранкова гімнастика», «Родинні фізкультурні хвилинки та паузи»), «круглі столи» («Засоби фізичного виховання дошкільників: від традицій до інновацій», «Як визначити оптимальну рухову активність дошкільників?»), «Чи потрібно формувати витривалість у дітей дошкільного віку?»), брифінги («Йога для дошкільників», «Пальчикова гімнастика для ніг», «Народні засоби фізичного виховання», «Виховання фізично здорових дітей природними засобами загартування»), розповсюджувати інформаційні матеріали, організовувати спільні фізкультурно-оздоровчі заходи: веселі старти («Ми – спортивна родина», «Фізкультурна мандрівка», «Один – за всіх і всі – за одного» та ін.); дні здоров'я, спортивні брейн-ринги («Ми в спорті, як риба у воді», «Спортивні ігри», «Відомі спортсмени», «Хочу все знати» та ін.); фестивалі народних ігор, фізкультурні свята та розваги («Сонце, повітря та вода – наші найкращі друзі», «Олімпійці серед нас», «Робінзони», «Карусель здоров'я» та ін.)

Таким чином, проведення щоденної роботи організації рухливих і спортивних ігор підвищує рівень фізичних якостей дітей середнього дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Дмитрук І. Розмальовані доріжки кличуть нас пограти трішки: рухливі ігри для дітей усіх вікових груп. *Дошкільне виховання*. 2019. № 1. С. 20–21
2. Левінець Н. Спортивні ігри в дошкільлі: важливі... й можливі! : освітній напрям «Особистість дитини. Спортивні ігри». *Дошкільне виховання*. 2021. № 9. С. 7-9.
3. Пасічник В., Пітин М, Згоба В. Сучасні технології з елементами видів спорту у фізичному вихованні дітей дошкільного віку. *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова*. Вип. 10 (80). 2017. С.88-93. URL [irbis-nbuv.gov.ua> cgi-bin > irbis_nbuv > cgiirbis_64](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64).

Марія Гришук,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Євгенія Дурманенко

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики

КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ДІАГНОСТИКА ОБІЗНАНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З НАВИЧКАМИ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Ключові слова: здоровий спосіб життя, навички здорового способу життя, дитина дошкільного віку, обізнаність з навичками здорового способу життя.

Збереження та зміцнення здоров'я дітей залишається важливим завданням української держави і передбачає формування в особистості стійкої мотивації до здорового способу життя, здійснення комплексу здоров'язберігаючих заходів, спрямованих на усвідомлення цінності здоров'я.

У Базовому компоненті дошкільної освіти, в змісті освітнього напрямку «Особистість дитини» йдеться про необхідність формування у дитини усвідомленого ставлення до здоров'я як до цінності, його значення для повноцінної життєдіяльності, необхідність оволодіння елементарними знаннями про основні чинники збереження здоров'я [1].

На сьогодні важливим є не лише володіння знаннями про здоров'я, здоровий спосіб життя та певним набором умінь і навичок, а в першу чергу, усвідомлення життєвих цінностей, необхідності дбати про своє здоров'я, здоров'я інших, вести здоровий спосіб життя, що є важливими складниками компетентності людини. Адже бути компетентним означає не тільки мати знання, вміння та навички, а ще й вміти їх ефективно використовувати задля свого фізичного й інтелектуального розвитку. Визначені обставини актуалізують проблему виховання навичок здорового способу життя дітей дошкільного віку як передумови й запоруки їхнього успішного життя в подальшому.

З метою визначення рівня обізнаності дітей старшого дошкільного віку про здоров'я, здоровий спосіб життя, навички, які забезпечують здоровий спосіб життя, нами була проведена бесіда «Здоров'я – це?».

На питання «Що означає бути здоровим?», малюки відповіли: «не хворіти», «щоб нічого не боліло», «бути веселим, бо коли ти здоровий, то веселий» та ін. На запитання «Що ти розумієш під здоровим способом життя?», нами отримано наступні відповіді – «це кожний день потрібно робити зарядку», «добре харчуватися», «бігати», «бути на свіжому повітрі», «чистити зуби й митися» та ін. На запитання «Що таке режим дня?» більшість дошкільників –14

(63,6%) відповіли, що це «означає рано вставати і митися», 4 (18,2%) респондентів наголосили, що це «режим дня включає цілий день, протягом цього часу потрібно все правильно робити», 4 (18,2%) дітей вказали, що режим дня включає ранкові і вечірні процедури. Тобто, результати відповідей дошкільнят вказують на загальну поверхову їх обізнаність з режимом дня.

На запитання «Чи вважаєш ти себе здоровим?», більше половини 15 (68,1%) малюків відмітили, що «ні», оскільки вони через погане самопочуття рідко відвідують садочок; 3 (13,6%) дітей вважають себе частково здоровими, оскільки інколи кашляють, у них буває нежить; 4 (18,2%) називають себе здоровими дітьми, наголошуючи на тому, що вони постійно роблять зарядку, свідкують за своїми зубчиками, їдять здорову їжу, під якою розуміють ту їжу, яка не шкодить здоров'ю.

Так, результати відповідей на запитання «Що впливає позитивно, а що негативно на стан здоров'я дитини?» показали, що дошкільники замислюються над цими категоріями, але недостатньо розуміють вплив здорового способу життя на збереження і зміцнення здоров'я. Зокрема, до позитивного впливу відносять правила особистої гігієни, вживання вітамінів, виконання зарядки, загартування. Найбільш характерними були такі відповіді: «Негативно на здоров'я впливає хвороба» (Марина), «Зміцнюють здоров'я фізичні вправи, зарядка, плавання» (Микита, Костя), «Загартування, прогулянки на свіжому повітрі позитивно впливають на здоров'я» (Аня), «Якщо умиватися холодною водою, чистити зуби ранком і ввечері, тоді людина не хворіє» (Артем), «Дотримуватися чистоти тіла, їсти вітаміни, близько не дивитися телевизор, не сидіти довго за телефонами чи комп'ютером – так можна зберегти своє здоров'я» (Юля).

У ході відповіді на запитання «Що потрібно робити, щоб не захворіти?» ми почули: «Потрібно виконувати ранкову гімнастику» (Люда), «Треба обливатися холодною водою» (Артем), «Мити руки перед їжею» (Аліна), «Вживати вітаміни» (Настя). Отже, в дітей відсутнє єдино правильне розуміння сутності здоров'я та здорового способу життя. Так, для більшості 13 (59,1%) опитаних здоров'я ототожнюється з поняття фізичної досконалості, 6 (27,3%) – відсутності певного захворювання. 3 (13,6%) відповідей містили розуміння здорового способу життя як прагнення до самовдосконалення.

Поряд з цим, за методикою гра-бесіда «Корисно-шкідливо» ми прагнули визначити обізнаність дошкільників з позитивними і шкідливими звичками. Установлено, що діти значною мірою пов'язують здоров'я людини із виживанням корисної їжі та вітамінів, виконанням уранішньої гімнастики. Однак, не усі респонденти змогли самостійно обґрунтувати алгоритм дій особистої гігієни, її функціональність та пов'язати це із власним досвідом.

Найбільшу складність для дітей становило питання щодо визначення їхніх корисних звичок, де самостійно відповіли на це питання лише 3 (13,6%) респондентів, за невеликої допомоги дорослого визначилися щодо цього 15 (68,1%) дошкільників. Решта малюків – 4 (18,2%) – не надали чіткої відповіді стосовно власних досягнень здорового способу життя.

З'ясовано, що старші дошкільники - 9 (40,9%) називали шкідливі звички, які значною мірою пов'язані із способом життя дорослих (курити, бешкетувати, пиячити). Розповісти про дитячі шкідливі звички змогли 13 (59,1%) дітей тільки за підказок дорослого.

Аналізуючи відповіді дітей на поставлені в ході бесіди запитання, правильними ми вважали тільки ті, в яких була вказана повна інформація, що відповідає сучасному стану знань про здоров'я і здоровий спосіб життя. Друга категорія відповідей дітей дошкільного віку – це частково правильні, тобто такі, що містили приблизно 50% необхідної інформації (неповні відповіді). Третя категорія відповідей – це неправильні відповіді, тобто такі, які містили менше половини необхідної інформації.

Дані опитування засвідчили, що більше половини малюків мають поверхове уявлення про те, що таке здоров'я та здоровий спосіб життя, а саме: 5(22,7%) дошкільників мають достатній рівень знань про збереження і зміцнення здоров'я, 11(50%) середній і 6 (27,3%) низький рівень (табл. 1).

Таблиця 1.

Стан обізнаності малюків про здоров'я та здоровий спосіб життя

Рівні	К-сть дітей	У %
Достатній	5	22,7
Середній	11	50
Низький	6	27,3

Формування у старшому дошкільному віці стійких ціннісних орієнтацій на здоровий спосіб життя, створення оптимальних умов для його впровадження в життєдіяльність малюків, дозволить дітям уникнути негативного досвіду шкідливих звичок, сприятиме збереженню потреби в руховій активності, зміцненню організму в цілому.

Отже, з метою ефективного формування навичок здорового способу життя у дітей необхідно здійснювати комплекс загартовуючих заходів, щоденно перебувати на свіжому повітрі, проводити ранкову гімнастику та гімнастику після сну, організовувати рухливі ігри, вільні рухливі ігри, привчати гратися дружно, використовувати комплекс дихальних вправ, хороводних ігор, пальчикову гімнастику, танцювальні вправи, участь у яких забезпечить виховання в дошкільників навичок здорового способу життя.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>

Ольга Грушецька,

*старший лаборант кафедри практичної психології та психодіагностики
Волинського національного університету імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна*

КОРЕКЦІЯ СТРАХІВ У ДІТЕЙ ЗА ДОПОМОГОЮ МАЛЮНКА

Ключові слова: страх, корекція страхів, ізотерапія, арттерапія, малюнок, діти дошкільного віку.

Арттерапія – це терапія засобами мистецтва; метод психотерапії, який дозволяє за допомогою творчості виправити певні проблеми, які хвилюють людину. Опис проблеми корекції страху засобами арттерапії внесли ряд науковців: А. Вавілова (психологічні особливості страху у дітей середнього шкільного віку), О. Камінська (проблеми страху у дітей у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених), А. Ковалевська (ефективність образотворчого мистецтва у психокорекції страху у молодших школярів), Г. Кошонько (страх у дітей та методи його корекції), А. Скаковська (теоретичні підходи до вивчення дитячих страхів), І. Степанюк (корекція страхів у дітей дошкільного віку методами арт-терапії), С. Томчук, М. Томчук (психологія тривожності, страху та агресії в освітньому процесі), Д. Покришко, О. Кисла (корекція дитячих страхів методом гри), М. Замелюк, Л. Магдисюк (опанування арт-терапії в діяльності з дітьми дошкільного віку).

Арттерапія підходить не тільки дорослим, а й дітям. Перевагою цього методу в роботі з дітьми є те, що цей метод є досить екологічним. Діти часто розмальовують будиночок, створюють будиночки чи хатини, створюють будиночки з камінчиків чи піску. І це для них теж терапевтично (у цей нестабільний час дитина знаходить простір, де вона стає господарем ситуації, робить саме те, що хоче) і дитині вдається вловити відчуття внутрішньої стабільності та ефект зовнішньої нестабільності. стає слабшим [4].

Здебільшого дитина налякана, почуття дому у дітей нестійке, їхня реальність і почуття безпеки зруйновані. Деякі діти переїжджають кудись, деякі втрачають дім і не знають, коли повернуться. Батьки можуть не розуміти, що відчувають їхні діти. Бо батьки теж у стресі.

Діти виражають себе через творчість (гру). Таким чином, вони можуть знайти внутрішні ресурси для вирішення проблем, які їх турбують. Однак, основна частина сесії – це коли дитина творить. Вона інтуїтивно обирає інструмент, який їй підходить.

Ізотерапія або малювання можуть надати не тільки розвиваючу дію на дитину, але і позитивний психологічний ефект (позбутися страхів, нервових потрясінь); допомагає їй зрозуміти себе і свої відчуття [1].

Страхи малюють олівцями, маркерами та фарбами (рис. 1.). Коли це робить незнайома або дружня людина, ефект від малювання вищий, ніж коли завдання дають батьки. Це особливо актуально, коли батьки не довіряють собі в очах дітей і намагаються зняти дитячу тривогу, приховуючи власну тривогу [3].

Малювання може спочатку зняти страхи, які виникають на основі уяви, тобто того, що ніколи не відбувалося, але могло б статися в уяві дитини. Далі йдуть страхи, засновані на реальних травматичних подіях, які відбулися давно і залишили емоційні сліди в пам'яті дитини, але сьогодні менш виражені.

«Впорайтеся зі страхом». Після того, як дитина намалює свій страх, психологи рекомендують розчавити малюнок, порвати на дрібні шматочки або підпалити на очах у малюка. Коли папір прогорить, візьміть чистий аркуш, засипте ним попіл і потріть. Так можна отримати принт і новий цікавий образ. Його можна розглядати з дитиною і домальовувати цей новий радісний образ.

«Мені не страшно». Дитина повинна намалювати свій страх так, ніби вона його не боїться. Наприклад, дитина малює собаку, яку веде на повідку. І каже: «Собака добра, вона мій друг». Але не всі діти можуть намалювати свій страх жалюгідним.

Рис. 1. Методи усунення страхів

Крім малюнків, страхи можуть бути втілені у вигляді спеціально виготовлених в домашніх умовах масок, пластикових ляльок і виробів з підручних матеріалів. Наприклад, павука можна зробити з дроту і тканини, а дракона – з мотузки на палиці. Якщо такі вироби є результатом спільної діяльності дитини і батьків, результат зняття страху, як правило, кращий, особливо за участі батьків.

Іноді діти відмовляються висловлювати свої страхи і навіть пояснюють, що не вміють малювати. Тиснути на дитину не потрібно. Краще сказати, що страх – це недобре, тому навіть добре, якщо це не виходить красиво. Розкажіть про свої старі страхи. Таким чином ви покажете, по-перше, що страхи є у всіх і що їх не варто соромитися, а по-друге, що страхи можна подолати, як це видно на вашому прикладі. Далі попросіть дитину намалювати те, чого вона боялася «коли була маленькою». Потім можна перейти до страхів, які вона має зараз [2].

Тут виникає питання. Чи можна попросити дитину намалювати малюнок відразу самій, щоб заощадити час, так би мовити, щоб вона не відчувала страху? Так, можна, але ефект від цього невеликий і нетривалий. Дітям потрібен час, щоб подолати внутрішні психологічні бар'єри тривоги і страху. Тоді страх поступово стане інертним у свідомості дитини і з'явиться довіра до своїх сил, здібностей і можливостей. Малюючи, діти знімають свої страхи і змінюють ситуацію на краще, що також є способом особистісного зростання.

Діти страждають від широкого спектру симптомів, включаючи страх, тривогу та агресію. Цей вид терапії (арт-терапія) допомагає дітям зцілити себе. Це відбувається тому, що діти створюють історії, необхідні їм для життя. Саме тому так важливо, щоб дорослі не втручалися в цей процес, щоб не порушити баланс. Невтручання і підтримка потім допомагає дитині долати ситуації внутрішнього конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Покришко Д., Кисла О. Корекція дитячих страхів за допомогою ігрових методик. *Молодий вчений*. 2020. №. 9 (85). С. 72-75.
2. Скаковська А. Теоретичні підходи до вивчення дитячих страхів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2018. Т. 1. №. 2. С. 113-119.

3. Степанюк І. Корекція дитячих страхів в дошкільних дитячих закладах методами арт-терапії. Психологія: реальність і перспективи. Збірник наукових праць РДГУ. 2018. № 11. С. 157-159.
4. Zamelyuk M., Mahdysiuk L. The Mastery of Art Therapy in Working with Preschool Children. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series «Pedagogy and Psychology»*. 2021. Vol. 7, No 2. P. 79-85.

Діана Демчук,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Рівненський державний гуманітарний університет,

м. Рівне, Україна

Науковий керівник – Наталія Маліновська,

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри

дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти

Рівненський державний гуманітарний університет,

м. Рівне, Україна

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Ключові слова: дидактична гра, граматична компетентність, граматична правильність мовлення, діти старшого дошкільного віку.

Проблема формування граматичної компетентності у дітей старшого дошкільного віку є актуальною з огляду на їхній когнітивний розвиток та потребу у правильному використанні мови для успішної комунікації та навчання. Тому важливим завданням сучасного закладу дошкільної освіти є формування мовленнєвої компетентності дітей, одним із видів якої є граматична компетентність.

У новій редакції Базового компонента дошкільної освіти мовленнєва компетентність визначається як «здатність дитини продукувати свої звернення, думки, враження тощо в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних і невербальних засобів» [1, с.18].

У процесі цілеспрямованої систематичної роботи вихователів закладу дошкільної освіти із засвоєння граматичної будови мови в дітей формується граматична компетентність: здатність вживати (неусвідомлено) всі частини мови; утворювати різні форми дієслів і прикметників; практично використовувати в мовленні всі граматичні категорії (рід, число, відмінкові закінчення) та поодинокі граматичні форми; узгоджувати слова у словосполученнях і реченнях згідно з мовними нормами; створювати слова за допомогою суфіксів, префіксів та споріднені і спільнокореневі слова; здійснювати елементарні дії корекції і самокорекції мовлення; вживати різні за складністю типи речень (прості, складні, складносурядні, складнопідрядні) [4, с.194; 2, с. 21].

Особливості формування граматичної правильності мовлення дітей дошкільного віку досліджували А. Богуш, Л. Калмикова, К. Крутій, Г. Ніколайчук, Н. Маковецька, Д. Ніколенко та інші. Учені підкреслюють, що

формування у дітей граматично правильного мовлення є важливим для розвитку мовленнєвого апарату, ефективного спілкування, підготовки до шкільного навчання.

Академік А. Богуш у монографії «Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років» зазначає, що у дітей старшого дошкільного віку удосконалюється граматична правильність мовлення, продовжується засвоєння суфіксів, спостерігається прагнення до точного і влучного вживання граматичних форм, що виявляється в критичному ставленні до власного мовлення і мовлення оточення. Формуються навички корекції і самокорекції граматично правильного мовлення. Водночас мовлення дітей шести років ще не позбавлене граматичних помилок, зустрічаються помилки у відмінкових закінченнях (важкі форми з чергуванням приголосних), вживанні невідмінюваних іменників, слів, що мають одне число (множину), у відмінюванні деяких займенників, числівників, порушення порядку слів у реченні [3].

Найефективнішим методом формування граматичної компетентності у дітей старшого дошкільного віку є дидактичні ігри. Їх класифікують залежно від того, яких граматичних помилок припускаються діти. Це дидактичні ігри на: відмінювання іменників множини в давальному відмінку («Чого не стало?», «Кого ти бачиш?», «Кого не вистачає?»); відмінювання іменників множини в називному відмінку («Що змінилось?», «Назви предмети», «Опиши картинку», «Пошта», «Один, а багато?»); відмінювання іменників однини і множини в знахідному відмінку («Що я бачив?», «Розкажи про картинку», «Про кого ця казка?»); вживання роду іменників («Який, яка, яке?», «Він, вона, воно», «Кожному своє місце»); вживання невідмінюваних іменників («На гостини», «Слухаємо музику», «Одяг взимку»); вживання дієслів за особами та дієслівних форм із чергуванням приголосних в основі («Що ми робимо?», «Що написано в листі», «Він, вона, воно»); узгодження числівників з іменниками («Що змінилось!», «Порахуй, котрий»); відмінювання іменників, що вживаються тільки в однині або множині («Один і багато», «Що змінилось?»); вживання прийменників («Сховай ведмедика», «Що змінилось?», «Куди сховався собачка?», «Де що лежить», «Кожному своє місце»); виправлення помилок, зумовлених двомовністю («Так чи не так?») [5, с. 215].

Вихователь повинен знати структурні компоненти дидактичної гри: ігровий задум, дидактичні та ігрові завдання, пізнавальний зміст, ігрові дії, правила, результат. Відсутність будь-якого з цих компонентів перетворює дидактичну гру в дидактичну вправу чи звичайну бесіду з використанням дидактичного матеріалу (іграшок, картинок, реальних предметів), що досить часто зустрічається в практиці роботи дошкільних закладів.

Відповідно до означеної структури, у дидактичній грі як формі навчання, взаємодіють навчальна (пізнавальна) та ігрова (цікава) сторони. Таким чином, вихователь одночасно навчає дітей і бере участь у їхній грі, а діти, граючись, навчаються. Вихователь, як керівник, спрямовує її в необхідне дидактичне русло, активізує її хід різними прийомами, підтримує інтерес до гри, підбадьорює дітей до гри [6].

Організація вихователем дидактичних ігор з граматики здійснюється за трьома основними етапами: підготовка до проведення дидактичної гри, її проведення, аналіз.

Підготовку до проведення дидактичної гри складають: відбір гри відповідно до програмових завдань (освітніх, розвивальних, виховних); визначення часу, місця, кількості гравців (вся група, невеликі підгрупи, індивідуально); підготовка необхідного дидактичного матеріалу (іграшки, предмети-замінники, реквізити); підготовка до гри вихователя; підготовка до гри дітей (збагачення їх знаннями, уявленнями про предмети і явища довкілля, необхідними для вирішення ігрових завдань).

У процесі проведення дидактичних ігор дошкільників ознайомлюють із змістом гри, дидактичним матеріалом, який буде використаним у грі (показ предметів, картинок, коротка бесіда з уточненням знань і умінь дітей про них). Під час пояснення ходу і правил гри необхідно звернути увагу дітей на їхню поведінку відповідно до правил, на чітке їх виконання. Крім цього, дошкільників вчать правильно виконувати ігрові дії. Міра безпосередньої участі вихователя в грі (як гравця, уболівальника чи арбітра) визначається віком дітей, рівнем їхньої підготовки, складністю дидактичного завдання, ігрових правил. Беручи участь в грі, педагог спрямовує дії гравців (порадою, питанням, нагадуванням). При підведенні підсумків вихователь наголошує на умовах успішного результату гри, подоланні труднощів, дотриманні дисципліни [6].

Отже, дидактичні ігри є ефективним засобом формування граматичної компетентності у старших дошкільників. Вони мотивують дітей до навчання, розвивають комунікативні навички та дозволяють індивідуалізувати освітній процес. Завдяки ігровій формі, діти засвоюють граматичні правила у контексті, що сприяє кращому розумінню матеріалу. Для максимального ефекту вихователям слід ретельно підбирати дидактичні ігри з граматики, враховувати інтереси та рівень розвитку дітей, забезпечувати позитивну атмосферу та відстежувати процес.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Авт. група: Байер О.М., Безсонова О.К., Брежнєва О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л.П., Косенчук О.Г., Корнєєва О.Л., Лисенко Г.М., Левінець Н.В., Машовець М.А., Мордоус І.О., Нерянова С.І., Піроженко Т.О., Половіна О.А., Рейпольська О.Д., Шевчук А.С.; Під кер. Т.О. Піроженко. Київ, 2021. 38 с.
2. Богуш А. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. Харків. Видавництво «Ранок», 2013. 176 с.
3. Богуш. А. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Монографія. Видавничий Дім «Слово», 2004. 376 с.
4. Богуш А., Гавриш Н. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: підручник; за ред. А. М. Богуш. Вид. 2-ге, доповнене. К.: Видавничий Дім «Слово», 2015. 704 с.

5. Богуш А., Маліновська Н. Методика розвитку мовлення та навчання рідної мови дітей раннього і дошкільного віку. Київ: Видавничий Дім «Слово». 2021. 336 с.
6. Пихтіна Н. Теорія і методика ігрової діяльності дітей: навч. посібн. Ніжин, 2016. 328 с.

Ірина Дубчук,

вчитель-логопед КЗ «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) №7

Луцької міської ради»,

м. Луцьк, Україна

ФОРМУВАННЯ ФОНОЛОГІЧНОГО КОМПОНЕНТУ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЧЕРЕЗ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Ключові слова: фонологічна компетенція, фонологічні навички, ігри для формування фонологічного компоненту мовлення.

Фонологічна компетенція є важливою складовою мовленнєвого розвитку дитини, особливо у дошкільному віці. Фонологічні навички, які включають у себе здатність розрізняти та аналізувати звуки мовлення, розпізнавати рими, виділяти фонемі в словах, є дуже важливими у подальшому розвитку та успішності дитини. Адже під їх впливом відбувається ряд процесів:

- Підготовка до читання і письма. Фонологічні навички є передумовою для успішного навчання грамоти. Дитина, яка вміє розрізняти та аналізувати звуки мовлення, легше вчитиметься читати і правильно писати слова.
- Розвиток мовлення. Фонологічні навички допомагають дітям краще розуміти мовлення оточуючих, правильно вимовляти слова і грамотно будувати речення.
- Розвиток лексичного запасу. Розпізнавання фонем і звуків сприяє легшому вивченню нових слів та їх вимови.
- Сприяння комунікації. Гарна фонологічна вимова допомагає дитині більш ефективно спілкуватися з іншими дітьми та дорослими, що є важливим для її соціального розвитку.
- Розвиток когнітивних навичок. Вивчення фонології сприяє розвитку аналізу, синтезу та уваги.

Усе це підкреслює важливість формування фонологічного компоненту мовлення в ранній віковій період дитини, особливо в закладах дошкільної освіти та вдома. Ознайомлення з фонологією через ігрові методи може зробити цей процес цікавим та захоплюючим для дітей, сприяючи їхньому мовному розвитку.

Розвиток фонологічного компоненту мовлення у дітей дошкільного віку проходить кілька етапів і гра відіграє важливу роль під час кожного з них:

1. Формування фонематичної свідомості. На цьому етапі діти вчать виділяти та розрізняти окремі фонемі в словах. Ігри, що включають завдання

на вимову та розрізнення звуків, допомагають дітям розвивати цю важливу навичку.

2. Розвиток артикуляційної точності. Дитяче мовлення може бути не достатньо розвиненим на цьому етапі. Ігри на розвиток артикуляційної моторики допомагають дітям навчатися правильно вимовляти звуки і слова.

3. Вивчення звукових закономірностей. Ігри можуть включати в себе завдання, які допомагають дітям розуміти правила та закономірності, що регулюють поєднання звуків у мовленні. Це допомагає їм розвивати навички аналізу та синтезу звуків.

4. Підготовка до читання. Ігри з використанням фонем допомагають дітям зрозуміти, як складаються слова зі звуків. Це є важливим етапом перед навчанням читання.

5. Розвиток мовленнєвої самооцінки. Ігри створюють сприятливу атмосферу для дітей проявляти себе через мовлення і набувати впевненості у своїх звукових навичках.

6. Практика та удосконалення. Ігри дозволяють дітям багаторазово виконувати вправи на тренування вимови та фонологічних навичок, що є ключовим для їх удосконалення.

Ці етапи розвитку фонологічного компоненту мовлення не завжди розвиваються в однаковому порядку та темпі для кожної дитини, але вони становлять загальний каркас для розвитку фонологічних навичок в дошкільному віці. На кожному з цих етапів гра може бути адаптована так, щоб відповідати потребам та рівню розвитку кожної конкретної дитини, допомагаючи їй крок за кроком опановувати потрібні вміння та навички.

Використання ігор у даному випадку має численні переваги, особливо в контексті дітей дошкільного віку. Ось декілька з них:

1. Зацікавленість та мотивація. Оскільки провідною діяльністю дошкільників є гра, то саме ігровий підхід створює захопливий і цікавий контекст для навчання та розвитку. Тут варто враховувати наступні аспекти:

Вибір захоплюючих завдань. Доцільно використовувати ігри та завдання, які цікаві та стимулюють увагу дітей. Наприклад, ігри з використанням малюнків, загадок або ролей.

Забезпечення успіху. Потрібно починати з завдань, які відповідають поточному рівню вмінь дитини, а потім поступово підвищувати складність. Кожен успіх дитини має бути визнаним.

Гра у виграш. Варто застосовувати елементи змагання або гри у виграш, де діти можуть отримати нагороди або визнання за досягнення. Це стимулює їхню мотивацію до навчання.

Індивідуалізація. Слід враховувати індивідуальні інтереси та потреби дітей. Деякі можуть бути зацікавлені певними темами або словами, тому можна створити завдання, які відповідають їхнім уподобанням.

Візуалізація. Для візуальної привабливості необхідно використовувати яскраві матеріали, такі як картки з малюнками або кольорові букви.

Запити та виклики. Можна поставити перед дітьми запити та виклики, щоб вони могли відкривати нові слова або фонемі. Це заохочуватиме їх до дослідження та самостійного вивчення.

Похвала та підтримка. Необхідно хвалити дітей за їхні старання та досягнення, надавати підтримку і позитивний відгук, щоб збуджувати їхню мотивацію.

Загалом, навчання фонологічного компоненту мовлення у дошкільників може бути захопливим та ефективним, якщо створити стимулююче середовище та надихаючі ігри, які враховують їхні інтереси та мотивацію.

2. Активне навчання. Граючи, діти активно взаємодіють з матеріалами та іншими дітьми. Вони слухають, спостерігають, вимовляють звуки і слова, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу. Тож варто включати фізичні вправи в ігри, де діти можуть рухатися та виражати фонемі через жести та рухи тіла. Наприклад, діти можуть показувати фонему [с] шляхом руху «серпантинном». Доцільно також використовувати ігри, де діти мають виділяти, слухати та вимовляти конкретні звуки чи фонемі. Наприклад, «Знайди всі слова, де є звук [к]». Спільні музичні активності можуть бути веселими і стимулюючими та допоможуть дітям познайомитись з фонемами та формувати виразне мовлення. Можна також використовувати інтерактивні ігри на планшетах або комп'ютерах, де діти взаємодіють з екраном, вибираючи букви або фонемі та слухаючи їх звуковимову. Слід також запропонувати рольові ігри, де діти можуть відтворювати ролі, вимовляючи слова та фрази, пов'язані з ними. Залучення дітей до групових проєктів, де вони разом створюють рими, історії або власні словники, стимулює обмін ідеями та спілкування.

Активне навчання у даному випадку допомагає дітям розвивати мовленнєві навички в більш веселій та інтерактивній формі.

3. Практика та повторення. Ігри надають дітям можливість вправлятися в фонологічних навичках через багаторазову практику. Повторення допомагає закріпити набуті знання та вміння. Тут стануть в нагоді такі ігри як «Звукова лотерея», «Знайди риму», «Побудуй слово», «Промовляння на відстані».

4. Розвиток соціальних навичок. Багато ігор можуть бути груповими, що сприяє спілкуванню та співпраці між дітьми. Тому варто до гри запрошувати декількох дітей, створювати завдання, які вимагають спільної роботи та обміну ідеями. Наприклад, діти можуть разом шукати слова, які римуються, або створювати речення з використанням певних фонем. Спільне обговорення прочитаної казки або оповідання сприятиме розвитку слуху, спілкування та розуміння мовлення. Також варто проводити мовні вікторини, де діти відповідають на питання, використовуючи свій словниковий запас. Це сприяє розширенню їхнього мовного репертуару та підтримує спілкування. Така діяльність не лише сприяє розвитку фонологічного компоненту мовлення, але і створює можливості для дітей розвивати соціальні навички, такі як спілкування, співпраця, вислуховування інших та вираження своїх думок. Це важливо для гармонійного розвитку дошкільників і підготовки їх до спілкування в суспільстві.

6. Зниження стресу. Ігри створюють невимушену та позитивну атмосферу, що допомагає дітям відчувати менше стресу та тривожності, пов'язаної з опануванням нового. Варто починати гру з приємного та спокійного вступу, застосовувати позитивне мовлення та виражати підтримку та заохочення. Діти повинні відчувати, що це цікаво та безпечно. Можна використати рольові ігри, де діти можуть «гратись» фонемами або словами. Наприклад, вони можуть бути «мовними детективами» і шукати відсутні звуки у словах. Доцільно запрошувати друзів або однолітків до гри. Групова активність може зменшити стрес і зробити навчання більш соціально прийнятним та веселим. Необхідно забезпечити ігри матеріалами, які діти люблять, такими як малюнки, іграшки, або магніти з буквами. Це допоможе зробити оволодіння новими навичками більш тактильним і цікавим. Також слід дозволяти короткі перерви, де діти можуть розслабитися та порухатися, використовувати релаксаційні техніки. Кожна дитина має свої індивідуальні особливості, тому варто враховувати їхні темпи та стилі оволодіння новими навичками, створювати завдання, які відповідають їхнім потребам. Зменшення стресу допоможе дітям покращити їхні мовні навички та бути більш впевненими у собі під час гри.

7. Індивідуалізація. Ігри можуть бути адаптованими до рівня кожної дитини, надаючи можливість індивідуального підходу та розвитку. Ось кілька способів, які дозволяють індивідуалізувати процес формування фонологічного компоненту мовлення:

- Різні рівні завдань. Необхідно забезпечити набір завдань різної складності. Для дітей з високим рівнем навичок, завдання можуть бути більш складними, наприклад, розрізняти подібні фонemi, тоді як для дітей зі слабким рівнем – більш простими, наприклад, розпізнавати голосні звуки.
- Індивідуальні підходи. Варто спостерігати за кожною дитиною і визначати її індивідуальні потреби. Деякі діти можуть мати проблеми з конкретними фонемами, і їм потрібно більше практики в цьому напрямку. Іншим можуть бути корисні ігри для розвитку рим.
- Засоби візуалізації. Картки з буквами та малюнками можуть допомогти дітям засвоювати фонemi та асоціювати їх із зображеннями.
- Групова та індивідуальна робота. Деякі завдання можуть бути вирішені в групі, де діти навчаються один від одного, а інші завдання краще підходять для індивідуальної роботи з педагогом або батьками.
- Моніторинг прогресу. Необхідно слідкувати за прогресом кожної дитини та вносити корективи в навчання відповідно до їхніх досягнень і потреб.
- Завдання за інтересами. Варто враховувати інтереси дітей при виборі ігор та завдань. Якщо дитина цікавиться конкретною темою або предметом, можна використати це як мотивацію для навчання фонології через цю тему.

Індивідуалізація допомагає кожній дитині розвивати фонологічну компетенцію на своєму рівні та враховувати її потреби та здібності. Це сприяє

більш ефективному та приємному процесу оволодіння навичками фонології та готує дітей до подальшого навчання читання та письма.

Отож, використання ігор у розвитку фонологічного компоненту мовлення дошкільників допомагає зробити процес оволодіння новими навичками більш цікавим, захоплюючим та ефективним для дітей. Цей підхід сприяє розвитку мовлення, готовності до читання та письма, а також розвиває загальні навички спілкування та соціалізації.

Список використаних джерел:

1. Гаврилова Н. порушення фонетичного боку мовлення у дітей. Монографія. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2011. 200с.
2. Рібцун, Ю. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення : програмно-методичний комплекс. Київ: Лого-арт, 2012. 258 с.
3. Рібцун Ю. Формування фонологічного компоненту мовленнєвої діяльності у дітей за умов нормального та порушеного онтогенезу. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова: зб. наук. пр. Київ.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. № 22. С. 219-222.*
4. Вплив ігрових технологій на розвиток мовленнєвої компетенції дітей молодшого дошкільного віку із ЗПР. URL: <https://vseosvita.ua/library/vpliv-igrovih-tehnologij-na-rozvitok-movlennevoi-kompetencii-ditej-molodsogo-doskilynogo-viku-iz-zpr-249203.html>

Євгенія Дурманенко,

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ВИХОВАННЯ ОСНОВ ЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: етична культура, виховання, основи етичної культури, дитина старшого дошкільного віку.

На сучасному етапі побудови українського суспільства та глобалізаційних тенденцій сьогодення надзвичайно важливою та складною є проблема формування духовно-етичної культури особистості. На вирішення цієї проблеми орієнтована освітня діяльність закладів дошкільної, загальної середньої та вищої освіти.

Під духовно-етичним вихованням розуміється процес *сприяння духовно-етичному становленню людини, формуванню в особистості:*

- етичних почуттів (совісті, віри, відповідальності, громадянськості, патріотизму);
- етичної позиції (здатності до розрізнення добра від зла, вияву самовідданої любові, готовності до подолання життєвих випробувань);

- етичної поведінки (готовність служіння людям і Вітчизні, вияв духовної розсудливості, слухняності, доброї волі) [4].

У ході дослідження нами з'ясовано, що виховання основ етичної культури *особистості ґрунтується на концептуальних засадах гуманістичної етики, що утверджують ставлення до людини як до найвищої цінності, визначає її право на власний вільний вибір, розвиток і саморозвиток, творчість і самореалізацію власних здібностей і можливостей* тощо. Такий підхід акумулює гуманістичні знання, моральні почуття, мотивацію, що визначає внутрішню потребу в етичній поведінці. Це *актуалізує виховання основ етичної культури в дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти, що б визначало ставлення дитини до себе, до оточуючих, до суспільства, до довкілля.*

Виховання основ етичної культури у дітей старшого дошкільного віку – це складний процес, основою якого є прищеплення дітям гуманістичних якостей і цінностей, системи світоглядних координат, вищих цілей і відповідних до них поведінкових і етикетних норм, спрямованих на самореалізацію сутнісних сил і здібностей дитини.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень свідчить про те, що етичний розвиток дитини старшого дошкільного віку є складним і багатограним процесом, одним з аспектів якого є засвоєння етичних норм, принципів і вимог. Так, М. Боришевський зазначав, що оволодіння законами моралі, формування здатності до свідомого вибору на користь добра й справедливості, здатності активно і неухильно протидіяти злу – чи не найскладніший процес в особистісному становленні людини [1].

Етична культура особистості є не лише результатом виховання, а, в першу чергу, свідомим моральним вибором самої особистості. В етичній культурі індивіда моральні і етичні цінності узгоджуються з його діяльністю і поведінкою. Важливу роль відіграють етичні знання особистості, які забезпечують засвоєння, інтеграцію, трансляцію і створення нових моральних і етичних цінностей. На основі етичних знань формуються гуманістичні особистісні якості, що визначають ставлення індивіда до життя. Звідси, *завданням виховання основ етичної культури є формування моральних стосунків у дітей, а чинниками – моральне середовище, моральна діяльність, соціальні зворотно-оціночні комунікації.* Реалізація виховних завдань можлива за умов етичної підготовки вихователів, оволодіння ними відповідною методикою виховної роботи, а також корекції виховання у сім'ї.

Виходячи з цього, *завдання виховання основ етичної культури полягають у:*

- 1) вивченні моралі як культурного феномена;
- 2) засвоєнні елементів прикладної етики та ознайомленні з її основами, категоріями і проблемним полем основних моральних цінностей;
- 3) формуванні спроможності розуміти моральний світ інших людей та вміти вступати з ними в морально обумовлену взаємодію;
- 4) оволодінні технологіями проектування і поліпшення власного життя, створення самобутнього особистісного образу;

5) актуалізації почуття належності до своєї етно-етичної культури; формуванні внутрішніх моральних регуляторів;

б) стимулюванні навичок сучасного соціального життя, громадянського миру, національної злагоди [2].

Фундаментом етичної культури, як стверджують учені, *є етичні цінності, відображені в основних етичних категоріях*, в яких розкриваються уявлення людства чи окремого народу про добро і зло, совість і справедливість, відповідальність і обов'язок, честь і гідність, за допомогою яких формується ставлення до життя, оцінюються життєві явища, вчинки, діяльність і спілкування особистості. *Етичні цінності визначають спрямування навчання і виховання дітей.*

Виділені нами етичні цінності є змістовими складовими етичної культури і окреслюють її основи. Основи етичної культури визначаються змістом етичних категорій, таких як *добро, справедливість, честь і гідність, совість, обов'язок, відповідальність*, які через внутрішні переживання та інтеріоризацію стають особистісними цінностями.

Отже, основи етичної культури – *це набуте, тобто сформоване інтегральне особистісне утворення, яке поєднує в собі усвідомлені вихованцем знання про базові етичні цінності (добро, справедливість, честь, гідність, совість, обов'язок, відповідальність), емоційне ставлення до прояву відповідних особистісних моральних якостей, сприйняття їх як власних цінностей й уміння керуватися ними у взаєминах з іншими людьми при здійсненні морального вибору та роботі над собою.*

У вихованні основ етичної культури важливим є врахування як педагогами, так і батьками, особливостей особистісного становлення дитини в старшому дошкільному віці. Вікові особливості старших дошкільників визначають комплекс фізичних, пізнавальних, інтелектуальних, мотиваційних, емоційних якостей, характерних для дітей цього віку.

На значенні старшого дошкільного та молодшого шкільного віку у вихованні моральної і етичної культури не раз наголошував В. Сухомлинський. На його думку, моральні переконання, погляди, звички пов'язані, в першу чергу, з почуттями дітей. «Почуття – це, образно кажучи, живлющий ґрунт для високоморальних вчинків» [5].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає підстави для твердження, що в старшому дошкільному віці та в молодшому шкільному віці можна умовно виділити два мікро періоди: старші дошкільники й 1-2 класи; та 3-4 класи.

Учені наголошують, що якщо учні 1-2-их класів за своїми характеристиками ближчі до старшого дошкільного віку, в якому переважає ігрова мотивація, то діти 3-4-их класів вже ближчі до молодшого підліткового віку з усіма труднощами цього періоду.

На відміну від учнів 3-4-х класів, які вже адаптувалися до шкільного життя, учні 1-2 класів потребують значної педагогічної і психологічної підтримки. Це пов'язано зі зміною їх соціальної ролі. Як правило діти цього віку переживають труднощі з адаптацією до нових умов. Причому набагато

важче доводиться дітям, які не відвідували заклад дошкільної освіти. Для них «все навколо нове, незвичайне, таке, що на жаль, може сприйматися малюком як вороже. Причому головну роль у налаштуванні дитини на те чи інше сприймання школи етичної поведінки відіграють, як правило, приховані внутрішньо сімейні фактори, без точного розуміння яких неможлива правильна корекція шкільного статусу дитини, водночас саме незадовільний статус є чи не найголовнішим чинником, що спричиняє як шкільну дезаптацію, так і специфічні соматичні розлади здоров'я молодших школярів» [3].

Отже, основними завданнями виховання основ етичної культури дітей старшого дошкільного віку є формування в них етичних знань, цінностей та умінь і навичок етичної поведінки в повсякденному житті, що стає нормою їхньої життєдіяльності. Вирішити ці завдання може заклад дошкільної освіти лише у конструктивній взаємодії з сім'єю та в наступному з початковою ланкою школи й за активної участі в цьому процесі самого старшого дошкільника (молодшого школяра) як активного суб'єкта виховної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Боришевський М. Духовні цінності як детермінанта розвитку й саморозвитку особистості. *Педагогіка та психологія*. 2008. № 2. С. 49-57.
2. Вознюк Н. Етико-педагогічні основи формування особистості: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 196 с.
3. Гаряча С. Виховання основ етичної культури молодших школярів. *Початкова школа*. 2010. № 3. С. 70-71.
4. Лозова В., Троцько Г. Теоретичні основи виховання і навчання. Харків, 2007. 338 с.
5. Сухомлинський В. «Слово вчителя в моральному вихованні». Вибрані твори. Т 5. 1977. С.321-330.

Марія Замелюк,

кандидатка педагогічних наук, старша викладачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ВПЛИВ ГРИ НА ЕМОЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: емоційний розвиток, гра, діти дошкільного віку

Ігрова діяльність є дуже важливою частиною емоційного розвитку дитини. Через гру діти вчаться виражати свої емоції, справлятися зі стресом і взаємодіяти з іншими людьми у здоровий спосіб. Саме так вони досліджують навколишнє середовище та розуміють світ який є навколо. Коли діти беруть участь у грі, вони використовують свою уяву для створення нових світів і досвіду.

Через гру діти можуть виражати свої почуття та вчитися справлятися з такими емоціями, як сум, гнів і страх. Гра також може допомогти дітям розвинути соціальні навички, такі як обмін, співпраця та спілкування.

Конструкт емоційного інтелекту (ЕІ) відноситься до окремої групи розумових здібностей, у яких люди 1) сприймають, оцінюють і виражають емоції; 2) використовувати емоції для полегшення мислення; 3) розуміти передумови та наслідки емоцій; 4) регулювати емоції себе та інших [3].

Рис. 1. Складові емоційного інтелекту у дітей

Виховання ЕІ є невід'ємною частиною виховання дітей. Це один із найефективніших способів прищепити навички на все життя, які допоможуть дітям процвітати й досягати успіху протягом усього життя. Емоційний інтелект визначається як здатність розпізнавати, розуміти та керувати емоціями в собі та інших.

Крім того, знання дитини про емоції можуть допомогти їй у власному адаптивному, регульованому вираженні емоцій – якщо вона розуміє, що її (та інших) засмучує, і з якою інтенсивністю, вона зможе виявляти смуток у разі падіння з ігрового обладнання таким чином, щоб викликати допомогу не перевантажуючи її. Через складну взаємодію компонентів ЕК («емоційної компетентності») не дивно, що дошкільний дефіцит як знань про емоції, так і недостатньо регульований прояв гніву передбачає труднощі з вихователями та однолітками в ЗДО [2]. Наприклад, було виявлено, що діти дошкільного віку з дефіцитом розуміння емоцій виявляють агресію або проблеми з однолітками, як одночасно, так і передбачувано. Крім того, дошкільного віку.

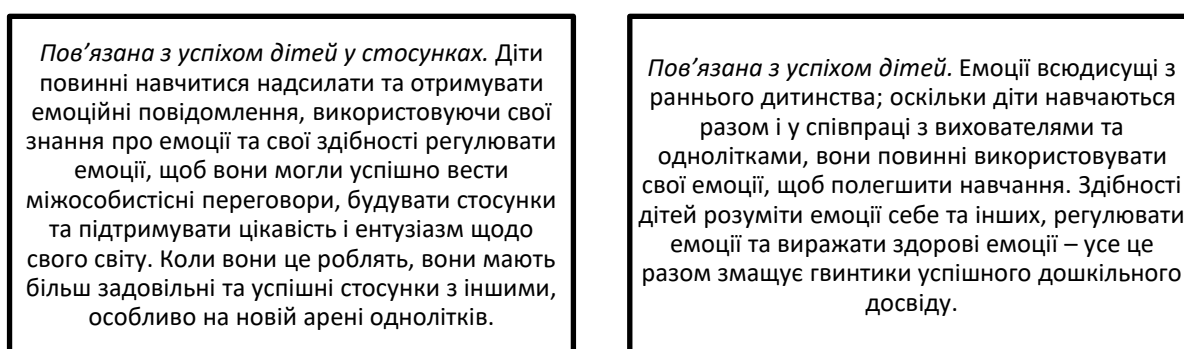

Рис. 2. ЕК пов'язана з успішним вирішенням дітьми інших важливих завдань розвитку [4]

Є три способи, якими ми вчимося в дитинстві справлятися з почуттями та емоціями. Вас могли назвати «неслухняним», «занадто великим» або «проблемним», коли ви лише реагували на навколишнє середовище.

Перший спосіб – це репресії. Можливо, у дитинстві ви зрозуміли, що виражати свої почуття небезпечно. Можливо, вас закрили і сказали припинити

плакати. Або вам дали такий погляд, який змусив вас втягнути все всередину і заштовхнути їх углиб. Вплив репресій на дитину полягає в тому, що ці почуття залишаються там. А потім, ставши дорослими, ці почуття можуть виникнути знову, коли життя кидає нам криву кулю. З'являються ті самі почуття, але цього разу ми реагуємо, випиваючи ще один келих вина, або витрачаючи години на бездумне гортання Facebook, або настільки зайняті на роботі, що не маємо часу відчувати [3].

Другий спосіб – це агресія. Якщо в дитинстві ми відчували себе справді безсилями або наляканими, і ми росли в авторитарному середовищі, де ми не мали права голосу і не могли сказати, що ми відчуваємо, тоді ці почуття знову вибухали в нас. У той момент, коли вони перекидалися, коли ми відчували найбільший страх або загрозу, тоді вони могли проявлятися у формі агресії, люті, гучних слів. Вас могли назвати «неслухняним», «занадто великим» або «проблемним», коли ви лише реагували на навколишнє середовище. А потім, стаючи дорослими, ці тенденції проявляються у поведінці залякування. Або вони можуть виявитися в різких критичних думках про себе та інших. Або це може проявитися як насильство [3].

Третій спосіб – експресія. Якби ми виростили з відбитком, який би сказав: «Почуття вітаються. Я прийму всіх вас – частинки радості, частинки суму, частинки радості, частинки сердитості. Я не збираюся намагатися їх виправити; Я просто обійму тебе», тоді, як дорослі, коли нам важко, ми беремо свій щоденник і записуємо свої думки. Або ми телефонуємо другу і кажемо: «А, ти можеш мене послухати?» Або ми можемо піти на пробіжку, зайнятися йогою, поговорити з нашим терапевтом і знайти спосіб впоратися з почуттями, ми відчуваємо їх і відпускаємо їх. Або це може проявитися як насильство [3].

Діти з вищим емоційним інтелектом краще здатні звертати увагу, більше залучені до школи, мають більш позитивні стосунки та більш співпереживають.

Для дітей віком від 3 до 8 років найкраще працює спрощена кольорова версія вимірювача настрою. Коли вперше знайомимо дітей з вимірювачем настрою, ми схильні описувати кожен колір одним словом: червоний = злий; синій = сумний; зелений = спокійний; жовтий = щасливий. У міру того, як діти вчаться використовувати вимірювач настрою, вони дізнаються більше чуттєвих слів, які відповідають кожному кольору (і в наступних класах вони вчаться використовувати числові діапазони, щоб виразити ступінь приємності й енергії). За допомогою вимірювача настрою діти дізнаються, що немає хороших чи поганих почуттів. Можливо, є почуття, які ми хочемо відчувати частіше, ніж інші, але всі почуття в порядку.

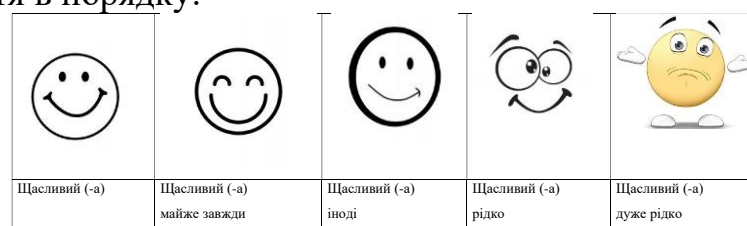

Рис. 3. Емоційний портрет мого Я

Формування навичок та емоційний розвиток дітей найактивніше відбувається у віці семи років, коли вони найбільше зацікавлені в пізнанні

навколишнього світу та коли відбувається інтелектуальний розвиток. Необхідно скористатися цим моментом і забезпечити виділення часу для навчання [1; 2].

Таким чином, емоції для дітей дошкільного віку є новими та невизначеними. Завдання дорослих – допомогти змінити це. Адже розуміння та вираження емоцій є важливим аспектом емоційного інтелекту. Дітей потрібно вчити розпізнавати свої емоції та давати їм можливість виражати їх вербально. Різноманітні ігри та вправи можуть допомогти дітям розпізнавати та називати свої емоції.

Список використаних джерел:

1. Борисенко К., Бадер С. Особливості розвитку емоційного інтелекту дітей старшого дошкільного віку. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*, 2021. №1(48), С 48-52.
2. Войтовська О. Розвиток емоційного інтелекту в дітей дошкільного й молодшого шкільного віку методами арттерапії. *Нова педагогічна думка*. 2020. № 2. С. 68-71.
3. Замелюк М. Стабілізація емоційного стану дітей дошкільного віку засобами арттерапії. [URL:https://vseosvita.ua/webinar/stabilizatsiia-emotsiinoho-stanu-ditei-doshkilnoho-viku-zasobamy-artterapii-662.html](https://vseosvita.ua/webinar/stabilizatsiia-emotsiinoho-stanu-ditei-doshkilnoho-viku-zasobamy-artterapii-662.html)
4. Замелюк М. Вплив гри на емоційний розвиток дітей дошкільного віку. [URL:https://vseosvita.ua/webinar/vplyv-hry-na-emotsiinyi-rozvytok-ditei-doshkilnoho-viku-1042.html](https://vseosvita.ua/webinar/vplyv-hry-na-emotsiinyi-rozvytok-ditei-doshkilnoho-viku-1042.html)

Марія Замелюк,

кандидатка педагогічних наук, старша викладачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

Людмила Магдисюк,

кандидатка психологічних наук, доцент кафедри практичної психології та психодіагностики, Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

ПОДОЛАННЯ ТРИВОЖНОСТІ У ДОРΟΣЛИХ ЗА ДОПОМОГОЮ АРТТЕРАПЕВТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Ключові слова: арттерапія, тривожність, дорослі, арттерапевтичні технології.

Стан тривожності виявляється через емоційну напругу, стан занепокоєння та нервовість, що призводить до постійного очікування негативних подій у житті тривожної особи. Цей стан особистості зазвичай визначає рівень її чутливості до стресів і сильно залежить від очікувань соціальних успіхів та провалів.

Тривожність однозначна має негативний вплив на інші аспекти особистості. Далі наведені декілька з них. Люди з тривожністю часто відчують інтенсивні емоції, такі як страх, напруженість, тривога і хвилювання. Це може призвести до почуття дискомфорту та незручності, а також до зниження настрою і загального задоволення життя. З панікою та тривогою важко боротися, і вони можуть мати далекосяжний вплив на життя людини. Може бути важко продовжувати щоденну рутину, коли ви відчуваєте паніку чи тривогу.

Незважаючи на те, що це одна з найпоширеніших проблем психічного здоров'я у світі, багато тривог залишаються невисловленими та часто неправильно розуміються. Зважаючи на постійний шквал жахливих заголовків, не дивно, що люди тривожаться, панікують і навіть депресивні.

Хоча тривогу можна ефективно лікувати, багато людей вважають, що їм ніщо не допоможе. Арттерапія, яка є способом відокремити себе від своїх емоцій і побачити їх такими, якими вони є насправді, може бути корисною.

Дослідження (дослідження з питань розвитку тривожних дітей на різних вікових етапах (О. Новікова, О. Захаров, В. Кисловська та ін.); нейрофізіологічних основ тривожності і страху (К. Мей, С. Епстейн, Р. Лазарус, М. Левітов та ін.); створення методичного інструментарію для виявлення тривожності (Р. Кеттел, Ч. Спілбергер, Б. Філіпс та ін.); створення корекційно-розвивальних програм для роботи з депривованими і тривожними дітьми (Я. Гошовський, О. Захаров та ін.)) показали, що арттерапія підвищує почуття власної гідності, зменшує труднощі впоратися з емоціями та покращує загальний настрій. Хоча всі розуміють, що мистецтво має терапевтичні переваги, людям може бути важко помітити ці переваги, оскільки мистецтво часто вважають хобі, а не справжньою терапією.

Терапевтичний аспект мистецтва має численні переваги для кожного з нас; та сприяє створенню середовища, яке сприяє розвитку самооцінки, самосвідомості та соціальних навичок, а також емоційної стійкості та вирішення конфліктів [4].

Це особливо корисно для тих, хто страждає психічними захворюваннями, такими як напади паніки, стрес і тривога. Арттерапія дає вихід для ефективного лікування (заспокоєння нервів і пошуку спокою в біді; лікування паніки та тривоги), який може бути таким же ефективним, як і ліки, призначені медичним працівником [1; 2; 4].

Однак, як і будь-яку іншу терапію, її потрібно практикувати регулярно. Ключ до успішної арттерапії полягає в тому, щоб продовжувати займатися нею навіть після того, як паніка і тривога вщухли.

Каракулі та створення візерунків. Створення малюнків або візерунків – це один із способів, як арт-терапія може допомогти зменшити тривогу, залучаючись до мистецтва самонаправленим і контрольованим способом, але без будь-якої необхідності, щоб мистецтво було «ідеальним». Цей спосіб творчості є різновидом малювання вільними асоціаціями, який сприяє самовираженню, відчуттю безпеки в творчому процесі та прийомам самозаспокоєння [2].

Тривога як персонаж. Відчуття перевантаженості часто ускладнює доступ до словесного висловлювання та може погіршити самосприйняття людини, що оточує її тривогу. Ще одна арт-терапія, яка може допомогти вам вийти зі спіралі тривоги, полягає в тому, щоб намалювати, як виглядала б тривога як персонаж чи істота. Таким чином твір мистецтва діє як метафора та захисний контейнер для тривожних думок і почуттів. У свою чергу, цей творчий процес дає нам можливість краще зрозуміти, чому це почуття з'являється і як ми можемо його позбутися [3].

Ілюстрація безпечних місць. Оскільки занепокоєння іноді може посилити занепокоєння щодо безпеки та стабільності, ще один спосіб, за допомогою якого арт-терапія використовувалася для підтримки людей із занепокоєнням, полягає у дослідженні того, як може виглядати їхній безпечний простір на малюнку чи скульптурі. Арттерапевтична директива «безпечний простір» може допомогти підвищити саморегуляцію, підвищити стійкість і може допомогти нагадати вам про підтримку [2;3].

Візуальний журнал. Подібно до малювання чи створення візерунків, ведення візуального журналу – це самостійна діяльність, яка поєднує слова та зображення, що надає голосу та кольору вашому досвіду; відкритий тип творчості дозволяє вам досліджувати свою історію і навіть може допомогти вам знайти те, що може сприяти тривожності [3].

Знаки самолюбства. Арттерапія часто використовується для підвищення почуття тривоги, полягає в створенні знаків любові до себе, таких як картки підтвердження (інструкції є практичним способом допомогти розвинути самооцінку та виступати як візуальне нагадування, закріплене на позитивній розмові з самим собою, для подолання сумнівів у собі) [4].

Наведені вище ресурси є лише кількома прикладами того, як арттерапія може бути використана для полегшення симптомів тривоги, сприяння самосвідомості, самовираження та кращого розуміння себе. Ці техніки допомагають дорослим зосередитися на поставленому завданні, знімають тривогу та дозволяють стати більш відкритими для обробки думок і емоцій.

Отже, арттерапія є дуже ефективним інструментом у подоланні тривожності, оскільки дозволяє виразити емоції через мистецтво, сприяє самовираженню та розвитку психологічної гнучкості. Ці техніки не лише допомагають клієнтам краще розуміти та управляти своїми емоціями, але й можуть бути використані в групових форматах, сприяючи побудові спільності та підтримці.

Список використаних джерел:

1. Горшкальова Т. Арт-терапія як метод психокорекції та інноваційних психолого – педагогічних технологій особистості. *Грааль науки*, (10), 2021. С. 392-395. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.19.11.2021.078>
2. Замелюк М., Магдисюк Л., Ольхова Н. Арт-терапія як засіб творчої самореалізації особистості. *Психологія: реальність і перспективи*. Рівне: РДГУ, 2018. С. 50-57.

3. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посібник. Ч. 1. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 232 с.
4. Магдисюк Л., Рубцова І. Арт-терапія як засіб корекції тривожності у клієнтів. Інноваційні арт-терапевтичні технології: матеріали І Всеукр. наук. Інтернет-конф., 12 березня 2019 р., м. Переяслав-Хмельницький / [за заг. ред.: В. А. Вінс, Т. М. Кузьменко, І. М. Зозуля]. Переяслав-Хмельницький Київ. обл.): Домбровська Я. М., 2019. С. 94-97.

Мар'яна Калінчик,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Світлана Боярчук,

викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

РОЗВИТОК ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІГОР-ДРАМАТИЗАЦІЙ

Ключові слова: діалогічне мовлення, ігри-драматизації, діти середнього дошкільного віку.

Серед багатьох аспектів дошкільної лінгводидактики проблема розвитку діалогічного мовлення у дітей дошкільного віку завжди привертала увагу як теоретиків, так і практиків. Наукові дослідження, кращий педагогічний досвід свідчать, що у розв'язанні завдань розвитку діалогічного мовлення дітей дошкільного віку практичну цінність має гра-драматизація.

Проблема розвитку діалогічного мовлення знаходить своє практичне втілення у низці досліджень таких вчених як О. Аматьєва, Н. Луцан, Г. Чулкова та ін. На істотному значенні гри-драматизації в розвитку мовленнєвої, комунікативної діяльності наголошують А. Богуш, Н. Гавриш, К. Крутій.

У процесі гри дитина користується діалогічним мовленням: діалог, трилог, полілог. Діалог – форма мовної комунікації, учасники якої обмінюються репліками-висловлюваннями. До основних форм діалогічного мовлення належать: розмова, бесіда та полілог [2].

Гра-драматизація – це особливий вид ігрової діяльності дітей дошкільного віку; це гра за змістом оповідання чи казки, добре знайомих дітям. Ігри-драматизації є найбільш поширеним видом репродуктивних вербальних ігор (Л. Артемова та ін.). Під репродуктивними вербальними іграми розуміємо ігри відтворювального характеру, тобто ігри, в яких діти відтворюють зміст (близько до авторського тексту) знайомого художнього твору (оповідання, казки, вірша) [1].

З метою вивчення стану роботи щодо розвитку діалогічного мовлення у дітей середнього дошкільного віку ми провели констатувальний етап дослідження. Було визначено критерії і показники рівнів сформованості діалогічних умінь дітей середнього дошкільного віку: комунікативний критерій

(на рівні встановлення контакту); мовленнєвий критерій (на рівні ведення діалогу) з показниками: вміння дотримуватися теми діалогу; швидко реагувати на хід бесіди, знаходити необхідні слова в різних ситуаціях спілкування, ставити запитання та давати відповідь на запитання співрозмовника; дотримуватися правил ведення діалогу.

На основі критеріїв і показників було визначено рівні сформованості діалогічних умінь дітей середнього дошкільного віку: високий, середній, низький. Для виявлення рівнів сформованості діалогічних умінь дітей середнього дошкільного віку було дібрано низку експериментальних завдань.

Добираючи зміст експериментальних завдань, ми керувалися необхідністю забезпечення природних для діалогічного мовлення умов, у яких можливо було б повною мірою виявити сформовані в дитини діалогічні навички та відповідністю завдань віковим особливостям дітей.

Для вивчення діалогічних умінь ми проводили спостереження за вільним спілкуванням дітей. У процесі дослідження ми фіксували характер спілкування, ініціативність, вміння вступати в діалог, підтримувати і вести його, слухати співрозмовника, розуміти, висловлювати свої думки.

Отримані результати свідчать про те, що потребою дітей середнього дошкільного віку вступати в діалог є інтерес. Під час ведення діалогів діти відчували певні труднощі у спілкуванні, переважно вживали короткі репліки, розмова дітей між собою була недовготривалою. Краще дітям вдавалося передавати діалоги з казок, тому що вони добре знали репліки літературних персонажів, передавали їх близько до тексту, і це значно полегшувало ведення діалогу, а діалоги соціально-побутової тематики відбувалися за інтересами дітей.

Отже, ми переконалися, що діти оволодівають простими формами діалогу з однолітками. У них спостерігається інтерес до однолітків і численні спроби повернути до себе увагу, але діалог відбувається не завжди, часто діти висловлюють власні думки, не чують партнера, не відповідають на його запитання. Так, на початку дослідження у більшості дітей середнього дошкільного віку спостерігався середній рівень сформованості діалогічного мовлення.

Таким чином, результати роботи свідчать про необхідність проведення цілеспрямованої роботи з навчання дітей середнього дошкільного віку діалогічному мовленню. Ефективним засобом навчання виступатиме художнє слово, а методика навчання передбачатиме розвиток діалогічного мовлення в іграх-драматизації. Основою ігор-драматизацій у середній групі є українські народні казки. Вони легко драматизуються, в них яскраво показано образи героїв, є короткі і виразні діалоги («Котик і півник», «Коза-дереза», «Солом'яний бичок» та ін. У середній групі також потрібно драматизувати літературні твори з нескладними ігровими діями. Це народні потішки, вірші українських поетів (М. Вінграновського «Іде кіт через лід», «Коза в заячій хатці» та ін.).

Варто зазначити, що з метою розвитку діалогічного мовлення дітей середнього дошкільного віку ми використовували також і народні ігри, які

будуються як гра-драматизація за готовим сюжетом і включають в себе різноманітні діалоги персонажів. Це такі ігри, як «Кишенька», «А продай бабусю бичка», «Мак» та ін. У народних іграх використовуються різні способи налагодження діалогічного спілкування дітей.

Розвиток діалогічного мовлення дітей середнього дошкільного віку в іграх-драматизаціях включає три етапи. Метою першого етапу є накопичення мовленнєвих еталонів з літературних творів, необхідних для формування діалогічних умінь, відтворення їх через театралізацію. Мета другого етапу полягає в активізації діалогічного спілкування в іграх-драматизаціях з уживанням мовленнєвих еталонів, образних висловів.

На першому етапі підготовки до гри-драматизації використовуються методи і прийоми, спрямовані на засвоєння літературного тексту: читання, розповідання тексту літературного твору; слухання аудіозапису; бесіди з дітьми, в ході яких визначається характер персонажів; переказ за ілюстраціями, сюжетними малюнками, у процесі якого закріплюється послідовність подій, пряма мова.

На другому етапі вирішуються такі завдання: збагачення знань дітей про персонажів та події, що відбуваються, вправлення у виразному читанні тексту, підготовка атрибутів і декорацій, пропонуються вправи, спрямовані на пошук і розвиток виражальних засобів, необхідних для передачі образу. Третій етап – власне гра-драматизація, ігрове відтворення. Сюжет казки і досвід спільного розігрування сприяють налагодженню взаємодії, діти знаходять репліки для діалогу, діють узгоджено [1].

Отже, важливими чинниками розвитку діалогічного мовлення дітей середнього дошкільного віку в іграх-драматизаціях є: інтеграція різних видів діяльності: навчально-мовленнєвої, ігрової, театралізованої; добір художніх творів, які сприяють активізації діалогічного мовлення у гри-драматизації; поетапність розвитку діалогічного мовлення, а саме: накопичення мовленнєвих еталонів з художніх творів, необхідних для формування діалогічних умінь, відтворення їх через театралізацію; активізація діалогічного спілкування в іграх-драматизаціях з уживанням мовленнєвих еталонів, образних висловів; підтримки особистісного росту дітей в діалогічному спілкуванні; урахування індивідуальних особливостей дитини.

Список використаних джерел:

1. Богущ А., Луцан Н. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Видання друге, доповнене. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2012. 304 с.
2. Богущ А., Гавриш Н. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах : підручник. Друге видання, доповнене. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2015. 704 с.
3. Богущ А. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах: підручник для студентів вищих

навчальних закладів / А. Богуш, Н. Гавриш. Вид. 2-ге, перер. та доповн. Київ : Видавничий дім «Слово», 2014. 304 с.

4. Полєвікова О. Аналіз підходів до розвитку діалогічного мовлення дошкільників. *Педагогічні науки : зб. наук. праць*. Херсон, 2015. Вип. 67. С. 132-139.

Наталія Киця,

вихователь-методист КЗ «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) №5 комбінованого типу Луцької міської ради»,

м. Луцьк, Україна

Юлія Васильчук,

інструктор з фізкультури, спеціаліст КЗ «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) №5 комбінованого типу Луцької міської ради»,

м. Луцьк, Україна

ВОРКШОП «ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧІ «РОДЗИНКИ» ВИКОРИСТАННЯ НУДЛ (NOODLE) ПАЛИЦЬ»

Ключові слова: нудл палиці, рухова діяльність дітей

Застосування і використання нудл палиці, як спортивного предмета для основних вправ та рухової діяльності на заняттях дає інструктору з фізкультури доволі великі можливості продемонструвати вихованцям різноманіття способів її застосування. Унікальність, своєрідність, особливість та винятковість вправ з нудл палицями полягає в тому, що розвиваючи силу рук, ніг, преса, – відшліфовується не тільки координація, спритність, але й формується просторове відчуття і рівновага зокрема, зміцнення стоп.

Нудл палиці можна застосовувати в різноманітних видах рухової діяльності (стрибках, лазінні, рівновазі, бігу тощо). Завдяки ним досягається проробляння практично всіх груп м'язів тіла та збільшується рухливість плечей. Беручи нудл палиці в руки діти досягають чіткості вправ і рухів при виконанні вправ і звісно вони покращують циркуляцію крові. Завдяки нудл палицям можна цікаво і легко урізноманітнювати класичні заняття.

Заняття із нудл палицями включає в себе ті вправи, які безпосередньо розвивають фізичні якості, рухові вміння і навички, фантазію і позитивно впливаючи практично на всі групи м'язів. Проведення таких занять збагачує дитячий інтерес, дозволяє застосовувати ці вправи в самостійній руховій діяльності. Своєрідність вправ з нудл палицею полягає в тому, що фіксуються не лише початкові і кінцеві положення рук, ніг, тулуба, але і сам шлях руху палиці. Це забезпечує точність виконаних рухів з різною амплітудою, посилює безпосередню дію на різні групи м'язів, водночас дозволяє розвивати і вдосконалювати координацію рухів. Спеціально підібрані і регулярно виконувані вправи з нудл палицею сприяють розвитку гнучкості, а фіксація окремих положень тіла (так зване статичне навантаження) – розвивають силу.

Варто виокремити наступне: вправ з нудл палицею може бути доволі багато, то ж, інструктор має розробляти саме ті, які підходять для дітей дошкільного віку: вправи, розвиваючі силу, вправи на координацію рівноваги,

вправи, направлені на розвиток спритності, вправи на формування постави.

Основні рухи з нудл палицею. Палиця нагорі – на прямих руках над головою. Палиця попереду – на прямих руках на рівні грудей. Палка за головою – тримають палицю за кінці, зігнутими в ліктях руками. Палка за спиною – тримають на згинах ліктьових суглобів. Палиця до плеча – тримають палицю вертикально біля плеча. Палиця вертикально попереду – тримають палицю вертикально прямими руками.

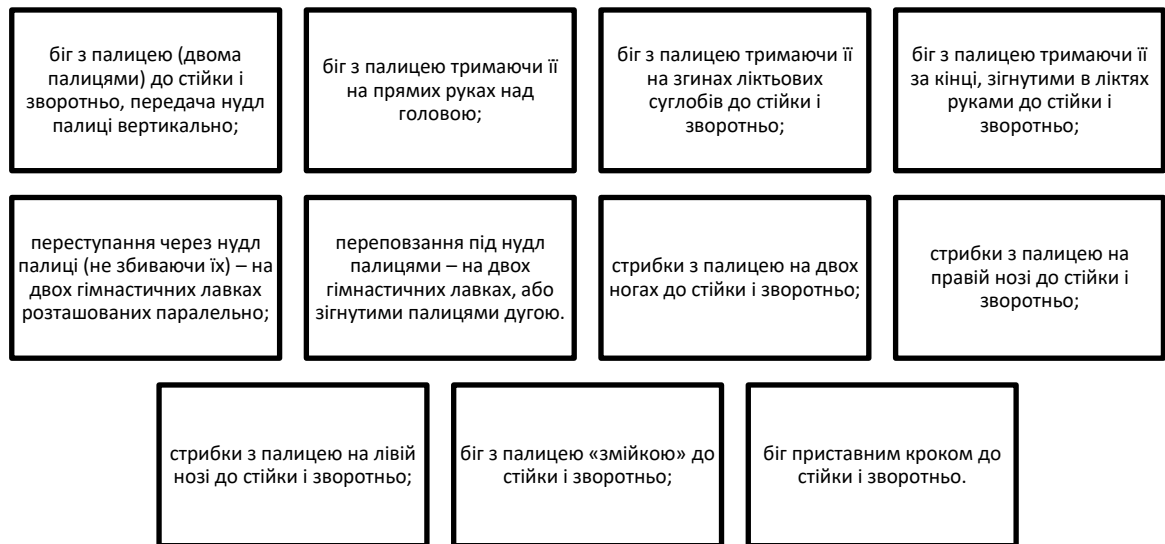

Рис. 1. Естафети з нудл палицями

Під час занять з нудл палицями необхідно пам'ятати про правила і засоби безпеки. Зокрема, при ходьбі палицю необхідно тримати однією рукою за кінець палиці, інший кінець палки притискають до плеча, щоб не заважати тому, хто крокує поряд. Після перестроювання палицю беруть двома руками за кінці, несучи в опущених руках або ставлять вертикально на підлогу. При виконанні нахилів і присідань з палицею в руках важливо слідкувати за правильним положенням ніг дитини. Це важливо, оскільки, діти основну увагу, як правило, приділяють рухам предмета і забувають приймати правильне вихідне положення

Отже, можна з упевненістю стверджувати, що саме завдяки нудл палиці – простому і водночас багатофункціональному і корисному предмету, значно зростає ефективність і різноманітність занять з фізкультури в цілому, а також, зокрема, ранкової гімнастики, розминки, фізкультхвилинок, дитячих вправ-руханок, ігор тощо. Варто зауважити, що під час використання палиць досягається однакове навантаження на ліву і праву сторону тіла (симетричність). Досить важливим є і те, що даний спортивний предмет підходить як для вправ в спортзалі, в приміщенні, так і на свіжому повітрі. Також з палицями можуть займатися, як діти, так і дорослі, котрі прагнуть допомогти дітям зміцнити здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Троценко Т. Перспективи розвитку аквафітнесу у фізичному вихованні молодших школярів. *Науковий журнал «Молодий вчений»* № 4.2 (56.2) 2018 р.199с.
2. Васильчук Ю. Пригоди кольорові на острові чудовім. *Дошкільне виховання*. № 4, 2024, С.33-35.

Ольга Климчук,

*здобувачка освіти 1 курсу спеціальності 016 Спеціальна освіта ОС «Магістр»,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ ТА НАВИЧОК У ДІТЕЙ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Ключові слова: комунікативні уміння та навички, загальне недорозвинення мовлення.

Загальною особливістю загальних комунікативних навичок є те, що вони є незрілими у сферах мотивації та бажання [4]. Вони мають труднощі з адаптацією до емоційного комфорту та психічної неврівноваженості. Потреба в спілкуванні – одна з перших соціальних потреб, що виникають в онтогенезі. Завдяки цьому дозволяє дитині мати різноманітні контакти з навколишнім природним, предметним і соціальним світом, вступати в різноманітні контакти з предметним і соціальним світом і моральними цінностями та пізнавати себе, встановлювати стосунки.

Загальне недорозвинення мовлення – це цілий комплекс симптомів, при якому відбувається порушення всіх без винятку сторін і сторін мовного апарату [2]. Це означає, що порушення спостерігатимуться як з лексичної, так і з фонетичної та граматичної сторони. Така патологія є поліетіологічною, на формування якої впливає велика кількість факторів схильності, пов'язаних з внутрішньоутробним розвитком плода.

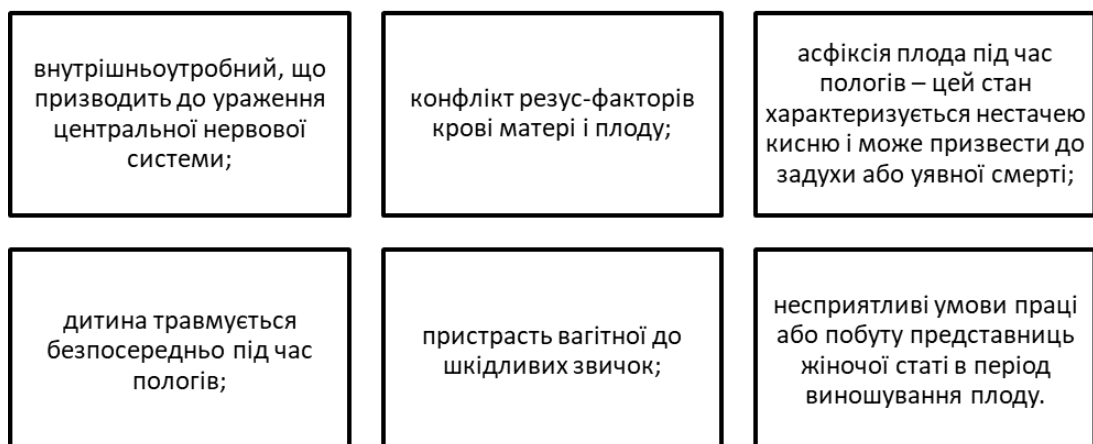

Рис. 1. Фактори загальне недорозвинення мовлення дітей

Симптоми захворювання будуть відрізнятися в залежності від ступеня тяжкості. Всього виділяють чотири ступені недорозвинення мовлення. Для того, щоб визначити ступінь тяжкості захворювання, пацієнту необхідно пройти логопедичне обстеження [4].

Лікування базується на консервативних методах і передбачає роботу логопеда з дитиною та батьками вдома. Міжнародна класифікація хвороб ділить такий розлад на кілька недуг, тому вони мають кілька значень. ОГП має код за МКБ-10 - F80-F89.

Загальне недорозвинення мовлення у дітей першого класу є досить поширеним захворюванням, яке зустрічається у 40% всіх представників цієї вікової категорії.

Характеристики дітей із загальним недорозвиненням мовлення будуть відрізнятися в залежності від тяжкості порушення, притаманного пацієнту. Однак, незважаючи на це, свої перші слова такі діти починають вимовляти відносно пізно – в три-чотири роки. При цьому мова майже незрозуміла оточуючим і неправильно оформлена.

У пацієнтів з I ступенем спостерігаються такі прояви: замість слів – лепет, який доповнюється великою кількістю жестів і багатою мімікою; спілкування здійснюється реченнями, що складаються з одного слова, зміст якого досить важко зрозуміти; обмежений словниковий запас; порушення в побудові слів; порушення у вимові звуків; дитина не може розрізнити звуки [1].

Недорозвинення мовлення 2 ступеня характеризується такими порушеннями: відбувається відтворення фраз, що складаються не більше ніж з трьох слів; словниковий запас дуже бідний порівняно з кількістю слів, які вживають однолітки дитини; діти не здатні зрозуміти значення великої кількості слів; нерозуміння різниці між числами; нераціональне вживання прийменників і відмінків; звуки вимовляються з множинними спотвореннями; фонематичне сприйняття сформоване недостатньо; невідповідність дитини до звукового аналізу зверненого до нього мовлення [1].

Параметри ЗНМ третього рівня: наявність усвідомленого фразового мовлення, але воно побудоване на простих реченнях; труднощі з побудовою складних словосполучень; збільшений словниковий запас вживаних слів, страждаючи від дітей з ЗНМ II ступеня; помилки з вживанням прийомів і узгодженням різних частин мови; незначні відхилення у вимові і фонематичному сприйнятті [1].

Опис клінічної картини загального недорозвинення мовлення IV рівня: наявність конкретних труднощів зі звуковим і повторенням слів, в яких є велика кількість складів; знижений рівень фонетичного розуміння; допущення помилок під час словотворення; широкий словниковий запас; розлад логічного викладу – на перший план виходять другорядні деталі [1]. Діагностика виявлення цього порушення сприяє спілкуванню логопеда з дитиною.

Напрямки корекції загального недорозвинення мовлення дітей дошкільного віку:

- 1 рівень захворювання – активізація самостійної мови та розвиток процесів розуміння сказаного дитиною. Крім того, приділяється увага

мисленню і пам'яті. Навчання таких хворих не ставить собі за мету досягнення нормального фонетичного формування мови, а враховується граматична частина;

- ЗНМ другого рівня – проводиться робота не тільки над розвитком мовлення, а й над розумінням сказаного. Терапія спрямована на поліпшення звуковимови, формування осмислених фраз і уточнення граматичних і лексичних тонкощів;
- захворювання 3 ступеня – виправляється свідоме зв'язне мовлення, удосконалюються аспекти, пов'язані з граматиною і лексикою, освоюється вимова звуків і фонетичне розуміння;
- ЗНМ рівень 4 – терапія спрямована на корекцію вікового мовлення для подальшого безпроблемного навчання в закладах освіти [2; 3].

Все частіше від батьків можна почути, що їхня дитина страждає на порушення мовленнєвого розвитку. У дітей обмежений словниковий запас, неправильна вимова звуків, іноді повна відсутність мови. У цьому випадку дорослим потрібно потурбуватися про те, чи відповідає мова дитини рівню її віку. При необхідності слід провести корекційну роботу з фахівцем.

Таким чином, можна виділити такі особливості формування комунікативних умінь та навичок у дітей із загальним недорозвиненням мовлення: зниження потреби, ініціативи у спілкуванні, зацікавленості в контакті; діти не вмiють організувати комунікативну поведінку, повільно включаються до ситуації спілкування; недостатньо сформовані вміння вести діалог; переважає ситуативно-ділова форма спілкування; не прослідковується культура спілкування з дорослими; мовна продукція дітей у процесі спілкування з дорослими носить менш розгорнутий у змістовному та структурному відношенні характер, ніж у їхніх однолітків із нормальною мовою.

Список використаних джерел:

1. Ліпеха В. Логопедична робота з розвитку комунікативних навичок старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення засобом ігрової діяльності / науковий керівник – док. філ., старш. виклад. Анна Володимирівна Куренкова. Кривий Ріг, 2023. 79 с.
2. Федорова Н., Воробйова В. Розвиток комунікативних навичок дітей із загальним недорозвиненням мовлення. Актуальні проблеми дошкільної та спеціальної освіти: зб. матер. III Міжнародних педагогічних читань пам'яті професора Т. І. Поніманської. Рівне. 2020. С. 253-255.
3. Чекан О., Барна Х., Кас'яненко О. Концептуальні засади розвитку зв'язного мовлення дітей із ЗНМ в ігровій діяльності. Сучасні тенденції розвитку науки й освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів : збірник тез доповідей за матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції (12-13 травня 2022 р., м. Мукачеве). Мукачеве : Вид-во МДУ. 2022. С.213-215.
4. Шуляк С. Становлення комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку з особливими освітніми потребами. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2023. №. 1 (9). С. 121-127

Ірина Кліш,

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент кафедри фізичного виховання
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна*

Людмила Северіна,

*методист циклової комісії теорії і методики фізичного виховання
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна*

НАРОДНІ ІГРИ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

Ключові слова: фізичне виховання, дитина, особистість, гра, народна гра.

На сучасному етапі розвитку людства в цілому й зокрема українського суспільства *актуальною проблемою* є пошук нових форм і методів фізичного виховання особистості, орієнтованого на зміцнення здоров'я та формування здорового способу життя. За народними поняттями рух є джерелом життя, а дитина символізує цей рух. Тому надзвичайно важливе значення у вихованні дитини мають народні рухливі ігри. За допомогою різних вправ у цих іграх розвиваються необхідні навички, зміцнюються певні групи м'язів, тренуються серцево – судинна та нервова система, правильно розвивається опорно-руховий апарат.

Ігри є найбільш доступним та універсальним засобом у фізичному вихованні дітей, особливо дошкільного та молодшого шкільного віку. Поряд із головним завданням - вдосконалення тіла людини, ігри суттєво впливають на духовний світ – світ емоцій, естетичних смаків, етичних аспектів особистості. Саме тому визначні педагоги К. Ушинський(1949), В. Сухомлинський (1976) та інші вчені підкреслювали особливе значення народних ігор як засобу всебічного виховання дитини.

В історико-етнографічних дослідженнях О. Воропая, В. Сухомлинського описано багато різноманітних ігор, забав, розваг, які побутували в житті українського народу.

Аналіз наукових джерел свідчить про те, що значний внесок у розвиток теорії та методики рухливих і народних ігор внесли Е. Вільчковський, Г. Воробей, Є. Приступа, А. Цьось, С. Мудрик [1; 2; 3; 4; 5] та ін.

Народні ігри мають велику історію і тісно поєднуються з національними обрядами та звичаями. Тому й використовують термін «народна гра», що передбачає *ігрову діяльність людини відповідно до національних традицій народу*. Матеріали історико- етнографічних досліджень свідчать, що українські народні ігри дуже різноманітні й більшість із них утворились у календарній обрядовості.

Нами опрацьовано методики проведення народних рухливих ігор з дітьми дошкільного віку.

У ході дослідження нами встановлено, що використання народних рухливих ігор в освітньому процесі вимагають від педагога знань з педагогіки, психології, анатомії. Основний чинник якісного навчання – це любов до дітей. Знаючи вікові особливості розвитку дитячого організму, педагог визначає найефективніші шляхи, методи та прийоми навчання.

При виборі гри необхідно звернути увагу на антропометричні дані і функціональні можливості дітей. У групі завжди є діти з різними даними (з надмірною вагою, низькою фізичною підготовленістю, психологічною нестабільністю). У таких випадках в нагоді стають народні ігри, які створені для масового сприйняття та перевірені часом. Таких ігор дуже багато, в яких не мають значення антропометричні дані і здатність тривалий час підтримувати фізичну працездатність у грі. Від самого процесу гри діти отримують позитивні емоції і моральне задоволення.

Щоб організувати дітей для участі в грі, можна використовувати заклички – зазивалки. Наприклад:

Діти – квіти, діти – квіти,
Нащо вдома вам сидіти.
Краще йдіть усі сюди,
Приєднайтеся до гри!

Для розподілу гравців на команди можна використовувати лічилки:

Плила качка по воді,
Несла яйця золоті.
По одному золотому,
А ти, качка, йди додому!

Для розподілу гравців на команди також доцільно використовувати зговірки:

Що ти вибираєш?
Гороху мішок, чи масла горшок?
Коня підкувати чи двір підмітати?
Зелену капустину чи велику морквину?
Що тобі подарувати?
Солодку грушку чи м'яку подушку?
Яскраве намисто чи бублика з тіста?

Для попередження конфліктів, суперечок, що можуть виникнути між дітьми під час гри, ефективним є використання мирилки на зразок:

Мир – миром, пироги з сиром,
Варенички в маслі – ми подружки класні.

У народних іграх короткі тексти використовуються як запрошення до початку гри. Довгі тексти вивчаються заздалегідь. Пояснення гри – це передача інформації про правила поведінки у грі та їх засвоєння. Воно повинне бути стислим, коротким, чітким, небагатослівним, доступним і зрозумілим [3].

Вихователь зосереджує увагу дітей на основних правилах гри, щоб не ущемляти свободу дій. Пояснення, виголошене монотонним голосом, скоромовкою або пересичене повторенням подробиць, діти засвоюють погано.

Аналіз результатів практичної роботи свідчить про те, що нерідко саме через таке пояснення вони порушують правила гри. Якщо гра добре знайома

дітям, пояснення її скорочується, насамперед за рахунок сюжету. Але навіть у знайомій грі абсолютно обов'язково назвати гру, розподілити ролі, нагадати правила. Пояснення може підкріпитись і іншими методичними прийомами проведення гри (дії). Показ має бути чітким, демонструвати головне, викликати у дітей бажання наслідувати його.

Керівну роль організатора гри відіграє педагог – вихователь. Етика педагога полягає в безмежній відповідальності за дітей. Для педагога кожна дитина це індивідуальність, яку треба берегти і розвивати. Етична некомпетентність натикається на протидію дітей, яка виливається у впертості і непокорі, недотримання правил гри [1].

Аналіз методичної літератури також свідчить про те, що при проведенні ігор набагато важче визначити фізичне навантаження, ніж під час виконання фізичних вправ, не пов'язаних з ігровими діями. Ігрова діяльність своєю емоційністю захоплює дітей і вони не відчують втоми, а тому важливо своєчасно припинити гру або знизити інтенсивність рухів [2].

Отже, народні рухливі ігри належать до універсального засобу всебічного виховання дітей. Проблему впровадження українських народних ігор у практику фізичного виховання необхідно вирішувати на рівні психолого – педагогічної систематизації ігор, вивчення їх впливу на організм дітей, наукового обґрунтування методик їх використання у освітньому процесі.

Список використаних джерел:

1. Вільчковський Е. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. Львів: ВНТЛ, 1998. 336 с.
2. Кліш І. Методичні аспекти проведення дитячих рухливих ігор та естафет. Матеріали VII Всеукраїнської інтернет – конференції «Дошкільна освіта: теорія, методика, інновації» Луцьк, 26 червня 2023. С.3-8.
3. Мудрик С., Кліш І. Рухливі ігри. Теорія і методика: навчально- метод. посібник. Луцьк: видавництво « Терен», 2020. 254 с.
4. Приступа Є. Народна фізична культура українців. Львів: УСА, 1995. 254 с.
5. Цьось А. Українські народні ігри та забави. Луцьк: Надстир'я, 1994. 96 с.

Ірина Кліш,

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент кафедри фізичної культури КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

Наталія Табак,

спеціаліст вищої категорії циклової комісії теорії та методики фізичного виховання КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАСОБІВ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: народна педагогіка, засоби народної педагогіки, фізичне виховання, діти дошкільного віку.

Сьогодення можна назвати часом відродження народних традицій, звичаїв, відродження нації. Якщо уважно спостерігати за цим процесом, то навчання й розвиток дітей відбувається природніше, ніж у дорослих. А відтак, необхідно з раннього віку при вихованні малюка звертатися до багатого арсеналу засобів народної педагогіки. Правильно організоване національне виховання формує повноцінну цілісну особистість, індивідуальність, яка високо цінує свою громадянську, національну й особистісну гідність, совість і честь. Завдяки використанню засобів народної педагогіки у дітей формується національний склад мислення, характер і світогляд.

Загалом, як свідчить аналіз наукових джерел і практика повсякдення, фізичне виховання в Україні, що має тисячолітню історію, розвивалося нерівномірно і залежало від багатьох політичних, економічних та географічних умов. Творче використання цієї скарбниці в сучасних умовах має велике виховне, освітнє та оздоровче значення. Його можна визначити як передачу рухового досвіду від старшого покоління до молодшого. Чим багатший цей досвід, тим різноманітніша й ефективніша повинна бути сучасна система фізичного виховання.

Аналіз наукової та методичної літератури свідчить про те, що виконуючи головне своє завдання – вдосконалення тіла людини, народна фізична культура впливає і на духовний світ – світ емоцій, естетичних смаків, етичних і світоуявних складових особистості. Однак, сукупність фізичних вправ, рухливих ігор, розваг та інших засобів народної фізичної культури, може бути науково досліджена або ефективно використана лише за умови логічно і послідовно побудованої сукупності з розподілом її на конкретні групи та підгрупи за певними ознаками.

Отже, всю сукупність засобів народної фізичної культури необхідно систематизувати, розробивши певні критерії її класифікації.

Доведено, що значення класифікації визначається, в першу чергу, тим, які ознаки закладені в її основу, а також якою мірою визначені класифікаційні ознаки є адекватними і суттєвими з наукової і практичної точки зору. Так, загально визначальним положенням в теорії класифікації є те, що вона має ґрунтуватися на визначенні та встановленні якоїсь ознаки.

З метою адекватного фізичного виховання в народній фізичній культурі використовуються різноманітні засоби, до складу яких входять і ті, що застосовуються в народній педагогіці. Особливу групу складають специфічні *засоби народної фізичної культури*, а саме: народні ігри, розваги, забави, різні фізичні вправи, окремі фактори зовнішнього середовища і гігієнічні фактори. Їх в теорії та методиці фізичного виховання загально прийнято визначати як засоби фізичного виховання, головним із яких є *фізична вправа*. Фізичні вправи з цієї точки зору розглядаються як рухові дії людини, які виконуються так, як це необхідно для розв'язання завдань фізичного виховання.

Важливо відмітити, що до засобів народної фізичної культури, згідно загальноприйнятих у сучасній теорії фізичної культури концепцій, необхідно віднести *специфічні рухові дії, які спрямовані на вирішення завдань фізичного виховання людини, оздоровчі фактори зовнішнього середовища та гігієнічні фактори*. Тобто *засобами народної фізичної культури є ті структурно-змістовні утворення, які спрямовані на оволодіння і в результаті яких вдосконалюються тілесні складові особистості людини* [1].

Іншою визначальною особливістю перерахованих засобів народної фізичної культури виступає *фізична активність*, яка здійснюється згідно закономірностей фізичного виховання [2; 4]

У зв'язку з відсутністю загальної класифікації всі можливі концептуальні підходи до упорядкування і систематизації засобів народної фізичної культури не заперечують, а лише доповнюють один одного, допомагаючи у своїй сукупності орієнтуватися у реальному різноманітті явищ, їх властивостей і відношень, адекватно реалізувати діяльність, спрямовану на їх використання.

Народний виховний досвід включає не лише знання щодо особливостей використання засобів фізичного виховання (сили природи, гігієнічні фактори, фізичні вправи), а й щодо змісту фізичного виховання, який передбачає формування життєвонеобхідних рухів і розвиток фізичних якостей.

Народна концепція розвитку особистості, представлена в роботах із дослідження традицій української народної фізичної культури, розглядає рухові якості як важливий, але не єдиний фактор людської досконалості. Часто одна і та сама гра, забава, розвага, фізична вправа, танець точно проводилися як під час свят, так і в будні. Такі засоби національного тіло виховання можна зарахувати до різних груп класифікації.

Аналіз праць етнографів та фольклористів дозволяє стверджувати, що українська народна фізична культура, крім ігор, забав та розваг, включає в себе різноманітні фізичні вправи, різновиди боротьби, танці, способи загартування, вимоги гігієни, які проводилися в свята і будні [4; 5; 6].

Останнім часом активно проводжуються дослідження давніх національних засобів фізичного виховання [2; 3]. Для того, щоб практично використати зібраний етнографічний матеріал в навчально-виховному процесі освітніх закладів, необхідно його систематизувати, розробити класифікацію засобів народної фізичної культури.

У своїй роботі ми не ставили завдання систематизувати засоби народної фізично культури, а лише вивчали підхід науковців до їх класифікації. Запропоновані різними науковцями підходи до класифікації [1; 3] охоплюють всі засоби народної фізичної культури. Так, якщо ігри, забави, фізичні вправи доцільно класифікувати за проявом рухових якостей і за переважаючими діями в них, то боротьбу – за спрямованістю, а танці – за ритмічною структурою. Подальші дослідження передбачають їх доповнення та уточнення.

Отже, характерною особливістю народної педагогіки є її тісний зв'язок із життям та з практикою. Саме народна педагогіка наголошувала на тому, щоб сформовані в дітей знання та навички оптимально застосовувались у повсякденному житті, побуті та трудовій діяльності. На наш погляд, цей аспект

особливо підкреслює значущість широкого використання раціонального народного виховного досвіду у роботі з сучасними дітьми.

Список використаних джерел:

1. Вільчковський Е. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. Львів: ВНТЛ, 1998. 336 с.
2. Кліш І. Особливості фізичного виховання дітей в українській народній педагогіці: монографія / 2-ге вид. перероб., доп. Луцьк: видавництво «Терен», 2022, 156 с.
3. Приступа Є., Левків В. Теоретичні та методичні аспекти класифікації засобів народної фізичної культури: зб. наук. статей. Київ:ІЗМН,1997. С.115-131.
4. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка. Київ, 1978. С. 132.
5. Сявавко Є. Українська етнопедагогіка в її історичному розвитку. Традиції фізичної культури в Україні: зб. наук. ст./ за заг. ред. С.В. Кириленко, В.А. Старкова. Київ, 1974.151с.
6. Ушинський К. Вибрані педагогічні твори. Київ. 1955. Т.1. С.449, Т.10 С.516.

Ярина Клімішин,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Марія Замелюк,

кандидатка педагогічних наук, старша викладачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ПРАЦЯ В ПРИРОДІ ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: праця, екологічне виховання, формування дитини, дитина дошкільного віку.

Розвиток дитини старшого дошкільного віку базується на високоякісних практиках як ранньої освіти дітей (практики, що відповідають розвитку), так і екологічної освіти, що вимагає від педагогічного персоналу мати навички та досвід як у дошкільній освіті, так і в екологічній освіті. Виховання дитини у світі природи базується на світі природи для підтримки подвійних цілей, спрямованих як на розвиток дитини, так і на збереження цінностей: розвиток світу дитини (в усіх сферах – когнітивному, фізичному, соціальному, емоційному, естетичному та духовному) і розвиток екологічної ідентичності або екологічної етики [1].

Природа глибоко впливає на емоційний і соціальний розвиток дитини. Ми знаємо, що проведення часу на природі може допомогти дитині розвинути емпатію, ключовий компонент емоційного інтелекту. Емпатія – це здатність

розуміти почуття інших і розділяти їх. Це необхідний навик для побудови здорових стосунків, вирішення конфліктів і виховання співчуття [2].

Співпереживання є ключовим компонентом позитивної дружби та стосунків. Це зменшує кількість конфліктів і непорозумінь і призводить до допомоги, доброзичливості та навіть більшого успіху в житті загалом. Як і будь-яку навичку, емпатії можна навчити дітей і розвинути їх. Оскільки когнітивні здібності та життєвий досвід розвиваються з часом, найефективніші стратегії для використання залежать від віку дитини.

Дошкільний вік є ідеальним для розвитку гуманного ставлення до природи. Це пов'язано з тим, що саме в цей період у дітей дошкільного віку починають формуватися основи наочної поведінки та наочно-образного мислення [5]. Діти старшого дошкільного віку розуміють та усвідомлюють зв'язки між об'єктами навколишнього світу.

Діти люблять відкривати та творити – гра з лопатою, граблями чи лійкою є основним способом для маленьких садівників дізнатися про переваги землі, води та повітря. Особливо, коли плоди їх праці у вигляді полуниці, чорниці чи малини можуть підсолодити їхні хвилини. Зрештою, садівництво – це не тільки заняття для дорослих, але й чудовий спосіб для дітей пізнавати світ. Працюючи в саду, дитина вчиться не тільки відповідальності, співпереживанню, але й таким важливим питанням, як необхідність адаптуватися до зміни пір року.

Догляд за рослинами – один із найцікавіших способів ознайомлення дошкільнят із світом природи. Пропонуючи їм прості дії, ви навчаєте їх про нашу планету та допомагаєте їм розвивати цінування природи. Вправи з посадки також допомагають дітям розвивати дрібну моторику, когнітивні та соціально-емоційні навички. Діяльність у саду та посадці може навчити дітей дошкільного віку важливим поняттям про навколишній природний світ і допомогти їм розвинути ключові навички.

Нижче ми зануримося в деякі з ключових переваг:

- процес посадки, поливу та збирання врожаю допомагає виховувати та розвивати координацію та силу дитячих рук та пальців. Діти дізнаються про текстури, форми та розміри, торкаючись і досліджуючи рослини. Цей тактильний досвід допомагає розвивати їх моторику. Акт посадки також має когнітивні переваги. Це допомагає їм розвивати навички вирішення проблем і планування, оскільки вони вважають найкращим способом догляду за нашими рослинами;
- коли діти займаються такими видами діяльності, як посадка насіння, догляд за рослиною та спостереження за її ростом, вони вчаться таких важливих навичок, як співпраця, співчуття та відповідальність. Коли класна кімната працює разом, щоб садити та доглядати за садом, діти вчаться спілкуватися та працювати разом. Ці соціально-емоційні навички є важливими для дітей, щоб вони були успішними в школі;
- рослини – відмінний спосіб познайомити дітей зі світом науки. Ви можете говорити про життєвий цикл рослин, про те, які рослини потрібні для росту, і як рослини допомагають нам у повсякденному житті. Участь

у цих заняттях з дітьми допомагає їм розвивати любов до навчання та відкриттів;

- заняття з садівництва та посадки дають вихователям можливість навчити дітей важливості харчування та споживання різноманітних фруктів і овочів. Вони можуть навчити дітей, звідки береться їжа, як вирощувати власну їжу та важливість збалансованого харчування. Як наслідок, вони розвивають більшу цінність здорової їжі;
- коли справа доходить до творчості, рослини є чудовою відправною точкою, оскільки вони дуже різноманітні. Ви можете використовувати різні рослини, щоб поглибити спостереження дітей, обговорюючи текстури, форми та кольори рослин у спосіб, що виходить за рамки «це зелене» або «це синє». Ви можете говорити про те, чи гладка текстура листя або вибоїстий, наприклад;
- заняття з рослинами допомагають зменшити рівень стресу у дітей. Дослідження показують, що діти, які брали участь у таких заходах, як посадка та догляд за рослинами, демонстрували нижчий рівень стресу, ніж до участі в будь-якій діяльності з посадки;
- доглядаючи за садом, діти дізнаються важливість відповідальності та наполегливої праці, спостерігаючи, як їхні зусилля приводять до здорових рослин. Вони також вчаться бути терплячими, чекаючи, поки їхні рослини виростуть;
- коли діти вивчають посадки та садівництво, вони розвивають стосунки з природою. Це зрештою допомагає їм цінувати світ природи та всіх істот і рослин, які в ньому живуть. Ця вдячність може вийти за межі групової кімнати та поширитися на їхнє повсякденне життя. Коли вони підростуть, вони можуть почати садити або зайнятися іншими хобі, пов'язаними з природою [3; 4; 5].

Отже, виховання ставлення людини до природи у дітей дошкільного віку спрямоване на формування позитивного ставлення до природи, тобто набуття практичних навичок догляду за рослинами і тваринами. Особлива цінність роботи в природі полягає в тому, що діти знайомляться з новими рослинами і тваринами та сезонними явищами. Це сприяє розширенню кругозору дітей та формуванню в них комплексу знань про природу. Це формує у дітей дошкільного віку сукупність знань про природу та реалістичний погляд на навколишній світ.

Список використаних джерел:

1. Бутенко О. Витоки екологічного виховання дошкільників. *Педагогічні науки*. 2019. № 69. С. 122-127.
2. Волинець К., Волинець Ю., Правдива А. Сучасні підходи до формування ціннісного ставлення до природи в дітей старшого дошкільного віку. *Народна освіта*. 2019. 1 (37). С. 124-128.
3. Замелюк М., Левонюк Н. Екологічна стежина «Екосвіт». Освіта дошкільників (авторські розвивальні заняття та програми для дітей

дошкільного віку) / укладачі Постова К.Г., Онопченко Г.В., Онопченко О.В. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2020. С.4-81.

4. Паласевич І. Педагогічні умови екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку. *Молодь і ринок*. 2021. № 9 (195). С. 88-93.
5. Присяжнюк Л. Збережемо планету для майбутніх поколінь: Формування в дошкільників основ екологічної свідомості в контексті стратегії сталого розвитку. *Дошкільне виховання*. 2020. № 2. С. 3-7.

Мирослава Кундік,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Світлана Міліщук,

викладачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: базові якості особистості, активність, самостійність, ініціативність, спостережливість, креативність, відповідальність, справедливість, чуйність, шанобливе ставлення до людей різного віку.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що розвиток особистості, і якостей особистості зокрема розглядають як психологи, так і педагоги з точки зору різних підходів – зарубіжні дослідники Еріх Формм, І.С. Кон, Д. В. Фіск, вітчизняні Р. Жуковська, О. Запорожець, К. Карасьова.

Т. Дуткевич в навчальному посібнику «Дитяча психологія» пише, що «особистісні якості» – це найсуттєвіші особливості особистості, що забезпечують певний кількісний і якісний рівні діяльності та поведінки» [4].

Поняття «базові якості особистості дитини старшого дошкільного віку» включає лише обмежений перелік позитивних якостей особистості дитини. В Базовому компоненті дошкільної освіти знаходимо таке визначення базових якостей дітей старшого дошкільного віку – це сукупність особистісних якостей (активність, самостійність, ініціативність, спостережливість, креативність, відповідальність, справедливість, чуйність, шанобливе ставлення до людей різного віку) дитини, що закладаються в дошкільному дитинстві і забезпечують прояв її активності в природному та соціальному оточенні» [1].

Базові якості особистості визначаються як ключові характеристики, що утворюють основу для формування та розвитку особистості. Ці якості стають фундаментом для подальших етапів освіти та формування особистості дитини, готуючи її до успішної інтеграції в суспільство. Виявили, що поняття «формування» психічних якостей підростаючої особистості акцентує соціальну зумовленість психічного розвитку дитини в умовах суспільства» [5].

На основі результатів теоретичного дослідження та результатів констатувального етапу експерименту ми розробили систему роботи, метою

якої є формування базових якостей особистості у дітей старшого дошкільного віку таких як: активність, самостійність, ініціативність, спостережливість, креативність, відповідальність, справедливість, чуйність, шанобливе ставлення до людей різного віку. Для реалізації поставленої мети ми ретельно підбирали засоби та методи. Під час підбору методу ми на намагалися враховувати кінцевий результат та спроектувати, як вплине обраний метод на конкретну дитину. Крім того, ми будо готові до того, що наші очікування можуть не виправдатися і результат може бути невизначеним, оскільки у дітей старшого дошкільного віку ще немає однозначності та постійності. Виховна робота проводилась не тільки з усією групою, а й індивідуально.

Ми підібрали систему ігор, метою яких є: формувати у дітей уявлення про те, як варто вести себе в певній ситуації, вчити дітей аналізувати власну поведінку, спонукати кожну дитину до самовизначення, формувати вміння брати на себе ініціативу у вирішенні ігрових завдань та виконувати ролі без прямого керівництва дорослих, розвивати навички комунікації з дорослими та однолітками, формувати навички взаємодії та співпраці у колективі, вміння слухати інших та проявляти власну ініціативу, діяти в групі, вчити розрізняти емоції людей; враховувати почуття інших, уміти співчувати, співпереживати; виховувати повагу до людей, розвивати уяви, увагу, мислення та пам'ять, сприйняття у дітей [2].

Одним із ефективних засобів формування базових якостей у дітей є їх власна діяльність, наприклад, гра. Вона, як засіб пізнання навколишнього світу, дає дитині в яскравій, доступній та цікавій формі уявлення про те, як варто вести себе в певній ситуації, змушує задуматися над своєю поведінкою. Не слід забувати про дисциплінуюче значення гри, оскільки дотримання встановлених правил є важливою умовою досягнення результату. Для цих цілей використовують різноманітні види ігор [5].

З метою формування спостережливості та ініціативності ми організовували ігри, зокрема: «Впізнай за запахом», «Знайди що змінилось», «Знайди рукавичку», «Що підходить», «Запам'ятай предмет», «Знайди предмет за його ознаками», «Порівняй предмети». Також організовували сюжетно-рольові ігри «Сім'я», «Бібліотека» та «Будуємо дім». Такі ігри впливають на ініціативність дітей, розвивають увагу та сприяють розвитку креативності та фантазії у дітей.

Ігри «Впізнай за запахом», «Знайди що змінилось», «Знайди рукавичку», «Що підходить», «Запам'ятай предмет», «Знайди предмет за його ознаками», «Порівняй предмети» сприяють формуванню спостережливості, оскільки діти навчаються розрізняти різні ознаки предметів та звертати увагу на деталі. Крім того, ігри, які стимулюють розвиток ініціативності, сприяють розвитку самостійності та вмінню приймати рішення. За допомогою ігор, що вимагають уваги та концентрації, діти змогли покращити свою здатність фокусуватися на завданнях. Деякі ігри сприяли розвитку логічного мислення та аналітичних здібностей, тоді як успішне виконання завдань може збільшити впевненість дітей у власних здібностях.

З метою формування чуйності та шанобливості ми організовували ігри, зокрема: «Скажи добре слово», «Будинок у якому живе шанобливість», «Крила доброзичливості», «Людина теперішнього» [3].

З деякими дітьми була проведена індивідуальна робота щодо розвитку чуйності та шанобливості. З Данилом та Матвієм ми проводили індивідуальні ігри та морально-етичну бесіду для покращення рівня розвитку чуйності та шанобливості, такі як: «Оціни вчинок» та моральноетична бесіда на тему «Що таке співчуття?». Так, Данилу демонстрували картинки, на яких зображені різні ситуації, головне завдання розрізнити хороші чи погані вчинки, пояснити чому. А під час морально-етичної бесіди на тему «Що таке співчуття?» ми вдосконалити вміння Матвія розрізняти емоції людей, враховувати почуття інших, уміти співчувати, співпереживати. В ході бесіди ми пропонували дитині відповісти на ряд запитань: Матвій, а якщо у друга хтось образить, то що він буде відчувати? А щоб ти зробив, щоб у такій ситуації? Як можна проявити співпереживання другу? Як ти відчуваєшся, якщо тебе ображають? В ході бесіди підводимо дітей до розуміння того, що необхідно ставитися до інших так, як би ви хотіли, щоб друзі ставилися до вас. Проведена нами робота допомогла покращити рівень шанобливості та чуйності. Діти стали краще розрізняти емоції, почуття інших людей та свої почуття, співпереживати горю, поважати особисті кордони людей.

Спостережливість формується у різних видах діяльності дітей дошкільного віку – в ігровій, трудовій, художньо-естетичній, навчальній, конструктивній діяльності. З цією метою ми проводили різноманітні ігри, а саме: для розвитку відчуттів – дидактичну гру «Впізнай за запахом», сприймання – «Знайди що змінилось», уваги – «Знайди рукавичку», мислення – «Що підходить», пам'яті – «Запам'ятай предмет», для розвитку розумової діяльності – «Знайди предмет за його ознаки», пізнавальної діяльності «Порівняй предмети».

Для формування відповідальності ми організовували різні види діяльності: ігрову, трудову. Проводили ряд дидактичних ігор для дітей, а саме: «Оцінити вчинок», «Що можна робити?», «Я зможу», «Хто говорить?», «Розмова по телефону». Організовували індивідуальні (протирали іграшки від пилу; полити вазони, підсушити землю; сервірувати стіл) та групові (помити іграшки; прибрати ігровий майданчик; допомогти підготувати матеріали до заняття) трудові доручення.

Для формування креативності організовували ігри для розвитку фантазії («Продовж казку»), творчої уяви («Домалюй будинок»), мислення («Покажи по-різному»), сприйняття («Що ти тут бачиш?»).

Отже, базові якості особистості дітей старшого дошкільного віку – це сукупність особистісних якостей дитини, що закладаються в дошкільному дитинстві і забезпечують прояв її активності в природному та соціальному оточенні. Базові якості особистості дитини старшого дошкільного віку включає лише обмежений перелік позитивних якостей особистості дитини – активність, самостійність, ініціативність, спостережливість, креативність, відповідальність, справедливість, чуйність, шанобливе ставлення до людей різного віку.

розроблена нами система, яка включає ігри та правил різного характеру, спряє формуванню базових якостей особистості.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). 2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovo%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.
2. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ: методичний посібник / за ред. Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. Ред. Н. Гавриш. Харків : Мадрид, 2015.
3. Гріднева О. Ігрові технології як засіб формування соціальної компетентності старших дошкільників. URL: <http://refs.in.ua/igrovi-tehnologiyi-yak-zasib-formuvannyasocialenoyikompetent.html>. (Дата звернення 02.03.2024р.).
4. Дуткевич Т. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 424 с.
5. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ: монографія / за ред. Г. Беленька. Харків: Друкарня Мадрид, 2015.

Катерина Крутій,

*доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної освіти
Маріупольського державного університету,*

м. Київ, Україна

Марія Замелюк,

кандидатка педагогічних наук, старша викладачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ХОБІХОРСИНГ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО ТА ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: хобіхорсинг, соціального-емоційний розвиток, фізичний розвиток, ризиковані ігри, дитина дошкільного віку.

Етап дошкільного дитинства – це час, коли діти вчаться бути самодостатніми та розвивати базові навички, необхідні для життя в соціумі. Під час цього етапу дитина відбуваються значні фізичні, когнітивні та соціально-емоційні зміни у розвитку.

Фізичний ріст є одним із перших показників розвитку дитячого організму. Фізичне зростання є найбільш драматичним та очевидним показником фізичного розвитку в дошкільному дитинстві. Зміни в мозку та нервовій системі на цій стадії настільки ж важливі для здорового когнітивного розвитку, як здорова дієта та харчування для фізичного розвитку. Максимізація

здорового фізичного розвитку в дошкільному дитинстві полягає у заохоченні до фізичної активності, такої як спорт, і забезпеченні здорового та правильного харчування у збалансованих відповідних порціях.

Період дошкільного віку надає вихователям унікальну можливість сприяти здоровому соціально-емоційному розвитку дітей. Дослідження (Ф. Василюк, Л. Виготський та ін.) довели важливість перших 5 років життя щодо фізичного, когнітивного та соціально-емоційного розвитку дитини. Негативний ранній досвід може погіршити психічне та психологічне здоров'я дітей і вплинути на їхній когнітивний, поведінковий, соціально-емоційний розвиток.

Науковці К. Крутій, І. Деснова, М. Землюк дослідили, що *ризиковані ігри просто неба* впливають на соціальний досвід у дошкільному (предметному, природному та соціальному) та створюють позитивне підґрунтя, яке згодом впливає на розвиток особистості, емоційну зрілість кожної дитини [3, с. 64-72]. На думку К. Крутій, хобіхорсинг – це унікальна педагогічна технологія, що поєднує ігрову діяльність, навчання та елементи фізичної активності [4, с. 155-157]. Ця практика фокусується на всебічному розвитку дитини дошкільного віку, стимулюючи її соціально-емоційні, пізнавальні та моторні здібності. Теоретичним підґрунтям хобіхорсингу є ідея використання ігор-симуляцій, де діти беруть на себе не тільки ролі дорослих різних професій, але й наслідування характеру та особливостей «власної конячки» – хобіхорса. Така ігрова форма дозволяє дітям розвивати уяву, творчість та емоційний інтелект.

Є й успішні кейси застосування хобіхорсингу в Україні та за кордоном: дитячий садок «Сонечко» (м. Київ) з 2015 року впроваджує хобіхорсинг, розвиваючи у дітей креативність та комунікативні навички. Діти з радістю занурюються в ролі пілотів, лікарів та інших професій; центр розвитку «Веселка» (м. Львів) упровадив хобіхорсинг у 2018 році. Діти діляться на команди пожежників, будівельників та інших професій, вирішуючи спільні завдання; дошкільний заклад Монтессорі (Нідерланди) застосовує хобіхорсинг з 2010 року. Діти разом із батьками моделюють вигляд та виготовляють власного хобіхорса, вправляючись у самостійності та співпраці.

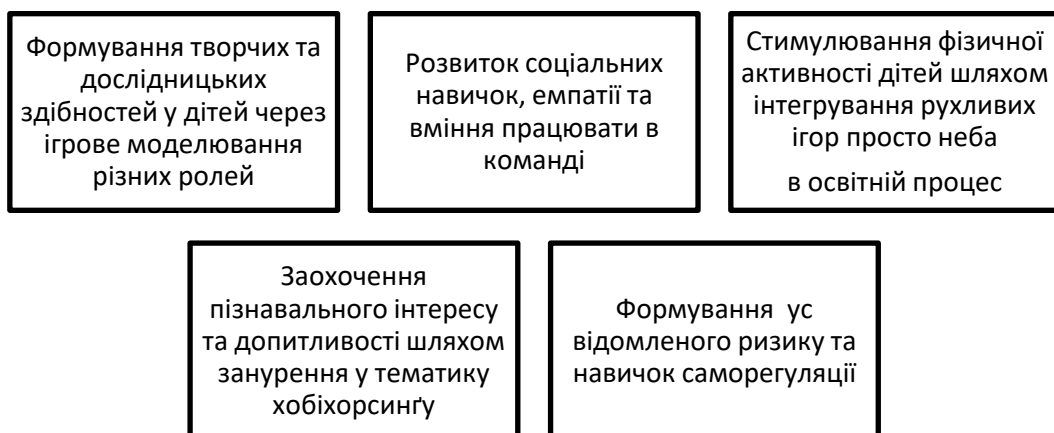

Рис.1. Основні принципи та цілі хобіхорсингу для дітей дошкільного віку

Переваги хобіхорсингу для соціально-емоційного розвитку дітей дошкільного віку: створює безпечне та захопливе середовище, де діти можуть

експериментувати з різними соціальними ролями та моделювати реальні життєві ситуації (ця практика розвиває в них емпатію, комунікативні навички та емоційний інтелект; діти вчаться співпрацювати в команді, вирішувати конфлікти, проявляти ініціативу та брати на себе відповідальність (це сприяє формуванню їхньої впевненості у собі та навичок самоврядування).

Так, *хобіхорсинг впливає на фізичне здоров'я дітей*: виступає ефективним засобом фізичного розвитку дітей дошкільного віку. Ігрові заняття охоплюють різноманітні рухливі ігри, танці, вправи на спритність та витривалість, що сприяють зміцненню опорно-рухового апарату, поліпшенню координації та моторики дітей; активна рухова діяльність під час хобіхорсингу покращує кровообіг, дихання та серцево-судинну систему, що позитивно впливає на загальне здоров'я та імунітет дітей дошкільного віку.

Методи та форми реалізації хобіхорсингу в ЗДО: ігри (спеціально розроблені ігри-симуляції, що дозволяють дітям занурюватися в різні професійні та соціальні ролі, розвиваючи їхні творчі та пізнавальні здібності), *рухливі ігри* (ігри з елементами фізичної активності, які інтегруються в заняття хобіхорсингом, сприяють розвитку моторики, координації та витривалості дітей), *тематичні заняття* (де діти занурюються в різні тематичні світи, наприклад, лікарні, будівництва чи ферми, розвиваючи уяву та навички співпраці), *проектна діяльність* (групові проекти, які дозволяють дітям застосовувати набуті знання та навички на практиці, розвиваючи їхнє критичне мислення та самостійність).

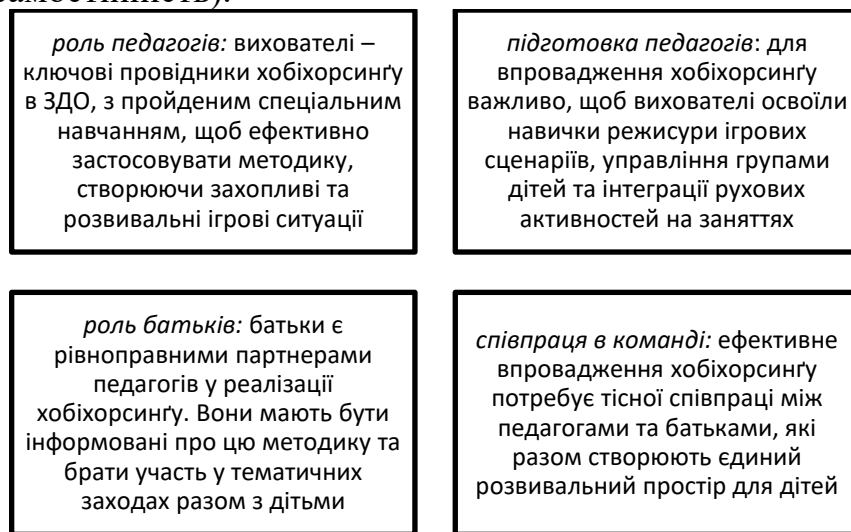

Рис. 2. Роль педагогів та батьків у впровадженні хобіхорсингу

Окреслимо перспективи розвитку хобіхорсингу в українській закладах дошкільної освіти: зростаючий попит у суспільстві (все більше батьків та педагогів є зацікавленими у впровадженні хобіхорсингу, що сприяє всебічному розвитку дітей дошкільного віку); підтримка на державному рівні (Міністерство освіти і науки України планує включити технологію хобіхорсингу до стандартів дошкільної освіти, заохочуючи її використання в ЗДО); розвиток мережі сертифікованих центрів (відкриваються спеціалізовані заклади, які впроваджують та поширюють кращі практики застосування хобіхорсингу серед педагогів країни); інтеграція з сучасними технологіями

(поєднання хобіхорсингу з іншими інноваціями розкриває нові можливості для ефективного та захопливого навчання дітей).

Отже, хобіхорсинг є шляхом розвитку дитини дошкільного віку та ефективним засобом розвитку творчих здібностей, фізичних навичок і соціальних умінь.

Список використаних джерел:

1. Ісмаїлова Н. Способи формування соціально-емоційного розвитку у дітей дошкільного віку. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2023. № 26(3), С.176-181. <https://doi.org/10.15421/172366>
2. Кошель А., Кошель В., Калімбет О., Рябченко А., & Хаблова М. Фізичне виховання дітей дошкільного віку як основа формування здоров'я сучасного суспільства. *Грааль науки*, 2021. №5. С.277-284. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.04.06.2021.050>
3. Крутій К., Деснова І., Замелюк М. Особливості ризикованих ігор у дітей дошкільного віку. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2024. № 4. С. 64-72. <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2023.4.9>
4. Крутій К., Тимошук О. Можливості запровадження хобіхорсингу в закладі дошкільної освіти. *Інновації в дошкільній освіті: теорія, перспективи, шляхи запровадження у практику: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 березня 2024 року* / за заг. ред. Ю. Демидова. Маріуполь: МДУ, 2024. С. 155-157.
5. Dashper K. (2020). Holidays with my horse: Human-horse relationships and multispecies tourism experiences. *Tourism Management Perspectives*, 34. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2020.100678>
6. Smith E. (2009). The Sport of Governance – A Study Comparing Swedish Riding Schools. *European Sport Management Quarterly*. 9 (2): 163–186.
7. Pawlowski T., Schuttoff U., Downward P., & Lechner M. (2016). Can sport really help to meet the Millennium Development Goals? Evidence from children in Peru. *Journal of Sports Economics*, 19 (4), 498–521. <https://doi.org/10.1177/1527002516661601>
8. Rosén A., Thorell G., & Hedenborg S. (2022). The competent child and (in) competent others. Horse-riding school activities for preschool children. *Sport in Society*, 25 (12), 2501-2518. <https://doi.org/10.1080/17430437.2021.2015333>

Каріна Лаба,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – **Марія Замелюк,**

кандидатка педагогічних наук, старша викладачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ЕТИЧНА БЕСІДА ЯК МЕТОД МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: моральне виховання, етична бесіда, діти дошкільного віку.

Моральне виховання є провідним чинником усебічного гармонійного розвитку особистості. Процес морального виховання в дітей дошкільного віку здійснюється різноманітними методами і засобами.

Одним з найефективніших засобів морального виховання є етична бесіда. Її проводять у ЗДО як самостійне заняття з дітьми старшого дошкільного віку та як прийом навчання після читання художнього твору морально-етичного змісту в усіх вікових групах [2].

Бесіда – метод, за допомогою якого здійснюється процес спілкування між об'єктом і суб'єктом виховання під час колективної діяльності чи індивідуального впливу [4, с.5].

Етична бесіда – це розмова вихователя з дітьми на моральну тему, яка проводиться як у формі занять, так і в повсякденному житті [5, с.208].

Зміст етичних бесід – роз'яснення значення моральних норм і правил поведінки, аналіз вчинків дітей і дорослих, колективне обговорення етичних питань. Негативні прояви поведінки також можуть стати приводом для розмови, мета якої – викликати в дітей осуд і прагнення не повторювати поганих вчинків [6, с.82].

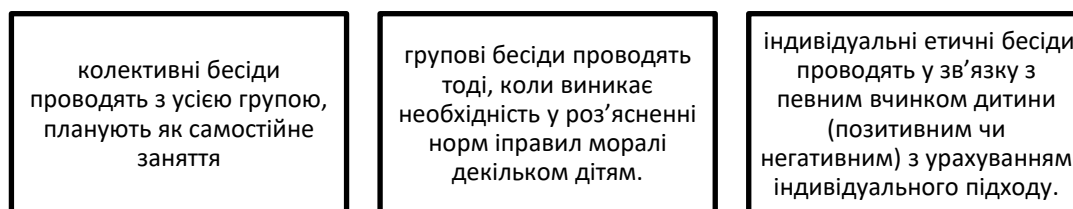

Рис.1. Види етичних бесід

У роботі з дітьми дошкільного віку етичні бесіди мають особливе значення, оскільки вони закладають основи моральної свідомості, допомагають дітям усвідомити моральний досвід, який у них формується.

Етичні бесіди мають велике значення в моральному вихованні дітей старшого дошкільного віку. Вони закладають фундамент моральної поведінки та формують моральний досвід.

Мета етичної бесіди – систематичне роз'яснення дітям норм і правил моралі, допомога в усвідомленні ними морального досвіду, формування громадської думки, розвиток критики і самокритики в дитячому колективі. Етична бесіда, яка проводиться одразу після читання художнього твору під керівництвом педагога, забезпечує дітям правильне орієнтування на позитивні зразки поведінки, допомагає диференціювати «хороше» і «погане», усвідомити, що можна наслідувати, а що засуджувати.

У процесі таких етичних бесід у них формується вміння у своїй поведінці і вчинках наслідувати приклади хороших людей, позитивних героїв художніх творів. З дітьми старшого дошкільного віку проводять бесіди про вчинки дітей. Така етична бесіда пов'язується з певним життєвим фактом, конкретним вчинком дитини дошкільного віку (або групи дітей). Її мета – роз'яснити суть морального вчинку, охарактеризувати поведінку дітей, допомогти усвідомити свої вчинки, правильно його оцінити й викликати відповідні моральні відчуття, які вимагали б схвалення чи засудження. Етичні бесіди про конкретні вчинки дітей дошкільного віку формують свідоме ставлення до виконання правил поведінки [3].

Головне завдання етичних бесід полягає в роз'ясненні значення моральних норм і правил поведінки, аналізі вчинків дітей і дорослих, колективному обговоренні етичних проблем. Негативні прояви поведінки також можуть стати приводом для розмови, яка має на меті вироблення в дітей відповідної оцінки негативного вчинку і прагнення уникати його [9, с. 15].

У процесі моральної освіти норми повинні бути представлені дітям у зрозумілій та емоційній формі. З цією метою в етичних бесідах доцільно: конкретизувати моральні норми і правила поведінки дітей; оцінювати позитивні й негативні вчинки дітей і залучати їх до колективної оцінки; аналізувати поведінку героїв літературних творів на моральні теми.

Перелічені засоби сприяють тому, що моральні вимоги втрачають значення простого імперативу і стають зрозумілі дітям. Забезпечується також наочність необхідності виконання норм.

Важливе завдання етичних бесід – навчити дітей бачити моральну цінність вчинків та аналізувати їх. У досвіді дитини дошкільного віку вже існують окремі враження, результати спостережень, ставлення до вчинків літературних героїв, в узагальненні яких допомагає педагог. Дитина повинна знати, що її дії щодо іншої людини не байдужі навколишнім і їй самій. Усвідомлення своїх зв'язків з людьми не може бути нав'язане дитині дорослим. Інтерес до життя дорослих – характерна особливість дошкільного віку, проте у свідомості дитини ще мало уявлень про внутрішній світ інших людей. Завдання педагога – допомогти осмислити ці зв'язки і зрозуміти, що вчинки в колективі, сім'ї, суспільстві мають моральний смисл [8, с. 13].

Використання в ході етичних бесід різного роду моральних завдань сприяє формуванню морального вибору. Наприклад, в етичній бесіді про чуйне ставлення до навколишніх можна використати завдання: «Вранці по дорозі в дитячий садок Сергійко квапив маму: «Я сьогодні черговий, підемо швидше!» Коли вони переходили вулицю, мама звернула увагу сина на бабусю, яка стояла біля світлофора і не зважувалась іти без сторонньої допомоги. «Ми поспішаємо, – сказала мама, – а як же бабуся?» – «Як ви думаєте, діти, що зробив Сергійко?» Застосування моральних завдань не повинне «програмувати» поведінку дитини. Використовуючи їх, вихователь викликає інтерес до можливих варіантів вчинків, показує вплив їх на стан і настрої навколишніх і підводить дітей до висновку, що турбота про людей повинна бути дійовою.

Моральні уявлення набувають особистісної значимості тоді, коли діти залучаються до активної оцінки. В бесідах на моральну тему формуються такі оцінювальні вміння, як відповідність оцінки моральним нормам, правилам, аргументація оцінки, виробляється особисте ставлення дитини до оцінюваного явища або факту [9, с. 15].

Бесіди за художніми творами – один із найпоширеніших видів етичних бесід. Відзначаючи роль їх, К. Ушинський вказував, що той художній твір моральний, який допоможе полюбити моральний вчинок, моральні почуття, моральну думку, висловлену в ньому. Особливий виховний вплив використання художньої літератури полягає в тому, що значення моральних норм у них пояснюється не абстрактно, а на конкретних ситуаціях.

Доцільно також використати ігри-бесіди з персонажами творів, виготовлення ляльок для розігрування сюжетів твору. Персонажі твору можуть стати постійними учасниками життя дітей, їхніх ігор, дітям можна запропонувати зобразити на малюнку того чи іншого персонажа, розповісти про те, що трапилось з дитиною, тощо.

Найпоширеніші етичні бесіди – комбіновані, в них поєднується обговорення літературних творів з аналізом вчинків дітей. Мета таких бесід – роз'яснення суті моральних вчинків, формування вмінь адекватно оцінювати вчинки, зіставляти дії літературних героїв з поведінкою своєю і товаришів, активізація моральних почуттів, допомога дитині усвідомити свою поведінку. Інтерес до моральних цінностей поглиблюється за умови поєднання нових вражень із вже сформованими моральними уявленнями [7, с. 23].

Вимоги до етичної бесіди мають два головних аспекти. За змістом вона має бути зрозумілими дітям дошкільного віку, пов'язуватися з довкіллям, з особистим досвідом дітей, а кількість фактів, що розглядаються, не повинна бути занадто великою; необхідні проблемний характер, наявність переконливих висновків і чітких правил поведінки. Щодо організації: правильна, чітка побудова розмови; створення атмосфери доброзичливості, відвертості; емоційність обговорення, забезпечення умов для практичного застосування знань, набутих під час бесіди.

Завдяки бесідам на етичні теми вихователь має можливість на конкретних прикладах показати, що містять в собі такі поняття, як «доброта», «чесність», «правдивість», «сміливість», «справедливість», «дружба» тощо. За допомогою таких бесід вихователь може ставити дітей перед вибором вчинку. У цьому він формує питання з моральної спрямованості, те щоб вони пробуджували в дітей активність, самостійність у вирішенні поставленої завдання.

Кінцева мета, до якої прагне вихователь у ході етичної бесіди – це формування гуманної особистості, таких фундаментальних якостей, як почуття справедливості, відповідальності, доброти, готовності надати допомогу тому, хто її потребує та інше.

Отже, бесіди на моральні теми – один із засобів прилучення дитини до пізнання моральних цінностей, їх переживання й активного утвердження у власній поведінці. Правильно побудована бесіда створює основу для моральної поведінки дітей, їх переконань, формує в них свідоме ставлення до окремих

моральних вчинків, прагнення дотримуватися норм і правил моралі та негативне ставлення до їх порушення.

Список використаних джерел:

1. Довгополова М. Моральне виховання у творчій спадщині В. О. Сухомлинського. Матеріали всеукраїнської науково–практичної інтернет–конференції (26–27 вересня 2018 року, м. Кропивницький / за ред. І. Г. Баранюк, М. Н. Озерної, О. М. Ткаченко. Кропивницький: ФОП Піскова. 2018. С. 77-80.
2. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку. Національна академія педагогічних наук України. Київ: ФОП Ференець В.Б., 2020. 44 с.
3. Лохвицька Л.; Андрющенко Т. Чи готові дошкільні педагоги до морального виховання дітей: аналіз проблеми. *Дошкільна освіта: світові тенденції*. 2022. т. 3ф1. С. 148-169.
<https://doaj.org/article/f6fee3357fdb47aa9ccbf51ca5e53763>
4. Лозинська С. Моральне виховання дошкільників засобом етичної бесіди за Василем Сухомлинським. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка : Педагогічні науки. 2017. Вип. №2. С. 204-213.
5. Лохвицька Л. Моральна пектораль : книжка для читання дітям у закладі дошкільної освіти. Тернопіль : Мандрівець, 2020. 200 с.
6. Мельничук Л., Мартинюк С. Морально-етична бесіда як один з активних методів формування моральної свідомості молодших школярів. Збірник тез виступів учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми та перспективи розвитку вищої школи та економіки в ХХІ столітті» (15–16 жовтня 2020 р.). Рівне: РВЦ МEGУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2020. С. 94-96.
7. Мельничук Л. Модель професійної підготовки майбутніх педагогів до морального виховання молодших школярів. Матеріали інтернет-конференції «Сучасний вчитель початкових класів: європейський вимір», (28 листопада 2017 р.). Рівне : РДГУ. 2017. С. 27-30.
8. Освітній напрям «Дитина в соціумі» : витяг з базового компонента дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. 2021. № 4. С. 9-10.
9. Петрук О. Василь Сухомлинський про «азбуку моральної культури». Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ : збірник наукових праць. № 1 (17). Рівне: РВЦ МEGУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2017. С. 123-129.

Ярослав Луцик,

здобувач освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Світлана Ткачук,

викладачка циклової комісії методики музичної освіти та вокально-хорової підготовки КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ключові слова: музичне виховання, критичне мислення, молодші школярі.

Метою мистецької освіти є формування культурних компетентностей і цінностей у процесі пізнання мистецтва і культури. Завданнями мистецької освіти є формування культурних та інших компетентностей, цінностей і поваги до національної та світової мистецької спадщини у процесі пізнання мистецтва та художнього самовираження в особистому та суспільному житті. Повага до національної та світової мистецької спадщини [2; 4].

Здобувачі початкової освіти повинні продемонструвати навички художнього, творчого та асоціативного мислення в образотворчому, музичному мистецтві та інших видах художньої діяльності через мистецтво; розпізнавати мистецтво; інтерпретувати художні образи; набувати емоційно-чуттєвого досвіду; формулювати ціннісні ставлення до мистецтва; демонструвати знання про мистецтво, інтерпретацію художніх образів, досвід емоційних переживань, ціннісне ставлення до мистецтва, художньо-творчої діяльності та пізнання себе через мистецтво, знання про мистецтво, інтерпретацію художніх образів, досвід емоційно-чуттєвих переживань, ставлення, аналіз та інтерпретацію цінностей щодо мистецтва,

Говорячи мовою мистецтва, розрізняти види мистецтва (музика, образотворче мистецтво, театр, хореографія тощо) та розпізнавати специфічні для кожного з них засоби виразності.

Самоусвідомлення через художньо-творчу діяльність та мистецтво Представляти власні результати, презентувати створені художні образи, пояснювати свої ідеї, відстоювати власну думку, взаємодіяти з іншими через мистецтво, брати участь у колективних творчих проектах, виконувати різні дії та ролі у творчому процесі, здійснювати художньо-творчі Обговорювати з іншими свої враження від діяльності, поважати вибір інших.

Є два аспекти критичного мислення. Деякі дослідники стверджують, що критичне мислення можна узагальнити і, що критичне мислення є предметно-специфічним. Наприклад, Дьюї створив модель рефлексивного мислення, яка є основою узагальнених навичок мислення. Замість критичного мислення, Дьюї використовує термін рефлексивне мислення та описує його як активне, зважене та обережне мислення [5].

Рефлексивне мислення звільнило мислителів від їхніх природних бездумних імпульсів і обставин; він переглянув нерелексивний стан як неприродний у тому, що людям було властиве почуття цікавості та прагнення до порядку у світі. З цієї точки зору критичне мислення можна розглядати як мисленнєву характеристику людини, яка дозволяє йому/їй підходити до всіх питань, незалежно від домену, так само, як він/вона пережили.

Музична освіта включає слухання музики, створення музики та знання про музику (гармонії, тональність, музичні форми і структури). Для деяких педагогів музична освіта може бути використана не тільки для розвитку музичні навички, а також для розвитку соціальних навичок людей, навичок вирішення проблем, когнітивних навичок, критичних навичок мислення та навички та академічні досягнення.

Оскільки музичні навички витончено багаторазово впливають на людей, музика може відігравати важливу роль у розвитку їхнього інтелекту та мислення. Проте, життєво важливим питанням у цьому пункті є як проходять уроки музики. Погано розроблений урок музики не може змусити критично мислити. Для розвитку навички критичного мислення особистості на уроках музики, сам урок музики має бути спланований таким чином, щоб змусити людину мислити критично, а вчителі музики повинні направляти і дозволяти учням наводити низку прикладів із різних контекстів.

Музика загалом є чудовим інструментом для розвитку навичок критичного мислення [1]. Уроки будь-якого конкретного інструменту мають на меті зробити вас обізнаним інструменталістом (або вокалістом, музикантом тощо), який зможе самостійно приймати рішення та вирішувати ці проблеми. Багато музики є досить простим і зрозумілим, але зазвичай це не та музика, яку ви вивчаєте на музичній програмі. Поглиблене вивчення музики/інструмента вимагає вивчення технічно та музично складних творів, які допоможуть вам розвивати та відточувати свої навички музиканта.

Наприклад, для кожного інструменту написані етюди, які мають навчити учителів певній техніці. Для віолончелі, вони включають такі речі, як комфорт у дуже високому діапазоні, перетинання струн, великі стрибки, різні удари смичком, швидка гра та подвійні зупинки, щоб назвати декілька. Це досить складно, і на їх освоєння потрібні години й години – кожен такт сповнений проблем, які потрібно вирішити. Крім того, ці проблеми не можна ефективно вирішити, якщо людина перебуває в будь-якому іншому емоційному стані, крім спокійного, розслабленого та терплячого [3]. Музичні виклики в основному означають боротьбу за послідовне, контрольоване, навмисне та конкретне розуміння та здатність грати твір. Третя частина сонат, як правило, повільна, витривала та дорогоцінна – її дуже важко зв'язати, контролювати та передати аудиторії.

Іншою частиною навчання музиці є теорія музики – по суті, розв'язання музичних проблем у класі [6]. Ви дізнаєтеся, як ідентифікувати акорди та аналізувати музику як по горизонталі, так і по вертикалі (мається на увазі окремі гармонії та прогресії гармоній, довгі рядки тощо). По суті, теорія музики вчить аналізувати музику з доволі великою логікою – досліджувати, чому певний твір працює і як він працює, що робив композитор і які техніки/інструменти він використовував тощо. Ці заняття можуть бути одними з більш складні заняття для учнів, тому що спочатку це може бути досить абстрактним і дивним.

Ще одна складна частина навчання музиці – історія музики, що охоплює найдавнішу письмову музику епохи григоріанського співу, аж до Рейха, Пярта,

Адамса тощо. Ці класи охоплюють практично всі зміни між ними, багато національностей (переважно європейських, з деякими екскурсіями). в інші місця). Мистецтво розвиває людину, і це, безумовно, включає критичне мислення.

Із вищезазначеного випливає, що критичне мислення – це навичка, спільна для всіх ключових компетентностей, які повинні розвивати діти молодшого шкільного віку. Вчителі повинні володіти різними навичками критичного мислення використовуючи сучасні методи та інструменти навчання. Ці завдання все частіше застосовуються на уроках музики. Це пов'язано з тим, що музика має цілу низку засобів музичного спілкування, яке може впливати на пізнавальну діяльність учнів та розвиток навичок критичного мислення.

Список використаних джерел:

1. Кондратова Л. Методика музичного виховання: методичні вказівки до практичних занять для студентів бакалаврів та вчителів мистецьких фахів. Укладачі: Фомін В., Беземчук Л. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2020. 26 с.
2. Концепція «Нова українська школа» URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 25.12.2023).
3. app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf (дата звернення: 25.12.2023).
4. Масол Л., Гайдамака В. Мистецтво 1 клас. Київ. Генеза, 2018, 144 с.
5. Нова українська школа: poradnik для вчителя (2018). [за заг. ред. Н.М. Бібік]. Київ: Літера ЛТД, 160с.
6. Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, педагогічний факультет, кафедра теорії та методик початкової освіти; редкол.: Н.В. Бахмат, Н.В. Гудима, О.В. Ковальчук. Київ : Міленіум, 2020. Випуск 3. 184 с.
7. Мар'євич Н. Подорож до країни музичних ігор: зошит індивідуальної підготовки майбутнього вчителя до організації музично-ігрової діяльності молодших школярів. Бар: РВВ БГПК ім. М. Грушевського, 2017. 64 с.

Олена Мазур,

*вихователь, Камінь-Каширський заклад дошкільної освіти «Світлячок»,
м. Камінь-Каширський, Україна*

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ КАЗКОТЕРАПІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДИКИ Л. ФЕСЮКОВОЇ «ВИХОВАННЯ КАЗКОЮ»

Ключові слова: казка, казкотерапія, мовленнєвий розвиток, мовлення, старший дошкільний вік.

Мовленнєвий розвиток дитини є головним інструментом, за допомогою якого вона встановлює контакт із довкіллям і завдяки якому відбувається соціалізація дитини.

Дослідниця А. Богуш характеризує мовленнєву особистість дитини-дошкільника: це дитина, у якій «сформована фонетична, лексична, граматична, розмовно-діалогічна та комунікативна компетентність, яка вміє адекватно й доречно спілкуватися рідною мовою в різних життєвих ситуаціях: розповідати, пояснювати, розмірковувати, оцінювати, користуватися при цьому як мовними, так і позамовними, інтонаційними засобами виразності, етикетними формами спілкування, стежить за власним мовленням та мовленням інших, здатна творчо реалізувати засобами мовлення» [2].

Діти старшого дошкільного віку відрізняються від іншої вікової групи тим, що вони мають багатий словниковий запас, можуть спілкуватися на різні теми як з однолітками, так і з дорослими, правильно висловлювати свою думку. Вони «все більше говорять розгорнутими фразами й починають встановлювати причино-наслідковий зв'язок між предметами або явищами. Активне розвинене мовлення допомагає дітям зрозуміло і чітко донести свої думки» [4].

Роботу з розвитку мовлення вихованців здійснюють за такими напрямками:

- тренування чіткої вимови слів, виразності;
- збагачення та активізація новими словами словника;
- вправлення у правильній звуковимові;
- навчання здатності виконувати свої звернення до дорослих та однолітків, самостійно виражати свої думки за допомогою слів та міміки і жестів. «Найважливішу роль у розвитку мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку виконують вихователі. Вони впливають на формування емоційно-ціннісного стану дітей старшого дошкільного віку до рідної мови, а саме це любов до рідної мови, інтерес та позитивне ставлення до української мови, як державної. Вихователь вчить пишатися і вільно спілкуватися з іншими дітьми та дорослими державною мовою, відчувати красу української мови» [1].

Оволодіння рідною мовою є одним з найважливіших досягнень дитини в дошкільному дитинстві. Можливість удосконалити мовленнєвий розвиток дітей спонукає нас до пошуку нових форм і методів навчання, розвитку та виховання дошкільників. Досить ефективно допомагає в цьому використання казки.

Дитина не просто любить казки, для неї казки – це світ, в якому вона живе. Недаремно Василь Сухомлинський назвав їх чудодійним методом розвитку мови. З допомогою казок великого педагога-гуманіста спрямовую дітей «до рідного вікна, над яким щебече ластівка, до чистої криниці, що напуває спраглих, до вічної тополі – вічної України» [5].

За допомогою казкотерапії відбувається виховання і лікування казкою, яка не тільки вчить переживати, радіти, співчувати, сумувати але і спонукає дітей до мовленнєвого спілкування. Використання казкотерапії як ефективного методу розвитку мовлення дошкільників є досить ефективним і багатофункціональним. Казка збагачує словниковий запас, розвиває мовленнєву активність, вміння налагоджувати контакти з дорослими і

однолітками, взаємодіяти з ними, вчить чітко формулювати свої думки та озвучувати їх публічно. Допомагає дитині встановлювати взаємодію з навколишнім світом, взаємовідносини один з одним в процесі гри, адекватно реагувати на те, що відбувається навколо, проявляти свої емоційні стани, соціально-прийнятними в людському суспільстві формами та засобами, формувати естетичні ідеали і уявлення, що в подальшому активно впливає на становлення особистості [3].

Саме тому у своїй роботі з дітьми з розвитку мовлення активно використовую казку. Мною було виготовлено такі посібники для дітей: лепбук «Казковий світ», в якому розміщені дидактичні ігри та вправи «Відгадай в загадці назву казки», «Казкові пазли», «З якої казки герой?», «Знайди відмінності», «З якої казки предмет?», «Склади казку», «Розкажи казку»; фетровий посібник «У світі казки», за допомогою якого діти можуть не лише слухати, розповідати казку, а й викладати її сюжет. На кожній сторінці розгортається сюжет до таких казок: «Колобок», «Курочка Ряба», «Ріпка», «Рукавичка». До різних казок із фетру виготовлено героїв, які дитина легко прикріплює до сторінок за допомогою ґніпок та липучок; круги Луллія для дидактичних ігор «Підбери правильно», «Скажи навпаки». В роботі з казкою також використовую пальчиковий, настільний, ляльковий, тїньовий театри, ігри-драматизації, театр на паличках. Враховуючи, що діти сприймають і краще запам'ятовують інформацію візуально, для переказування і розповідання казок застосовую мнемотаблиці. Для індивідуального заняття практикую таблиці формату А4, для роботи з більшою кількістю дітей – мнемотаблиці, які демонструю на телевізорі.

Також у своїй роботі використовую методику Л. Фесюкової «Виховання казкою», яка включає в себе нетрадиційний підхід і має свою схему, що складається з семи розділів:

- 1) моральний урок;
- 2) виховання добрих почуттів;
- 3) мовна зарядка;
- 4) розвиток мислення і уяви;
- 5) казка і математика;
- 6) казка і екологія;
- 7) розвиток дрібної моторики рук [6].

За рекомендаціями автора у розділі «Моральний урок» пропоную підібрати прислів'я, які характеризують мораль казки. Наприклад: «Котик і Півник» – «Друг пізнається в біді»; «Ріпка» – «Один за всіх – і всі за одного»; «Колобок» – «Довіряй – але перевіряй», «Колосок» – «Хочеш їсти калачі, не сиди на печі», «Лисичка і журавель» – «Любиш у гостях бувати – люби і гостей приймати».

Вихованню добрих почуттів сприяють бесіди «Чи добре бути таким?»; «Як би ти вчинив?»; «Кого шкода в казці, чому?»; гра «Добре – погано». Наприклад: казка «Рукавичка» – звірі зустрілися, зігрілися, потоваришували, але дід залишився без рукавички; «Троє поросят» – Ніф-Ніф та Нуф-Нуф залишилися без хатинок, але вони всі знову разом.

Під час мовної зарядки практикую:

- придумування нової назви казки;
- підбір прикметників, які характеризують казкових героїв;
- римування;
- утворення однокореневих слів;
- продовження речення;
- написання листа, звернення, побажання або прохання до казкового героя;
- знаходження у казці лагідних, пестливих, сумних слів тощо.

Для розвитку мислення і уяви пропоную дітям поставити себе на місце героя казки, змінити риси характеру казкового героя, відгадати його за мімікою та жестами.

У формуванні в дошкільників математичних уявлень також відводжу місце казці («Три ведмеді», «Вовк і семеро козенят», «Колобок», «Ріпка», «Рукавичка» тощо). Коли дитина ознайомлена з геометричними фігурами, то практикую завдання з моделювання знайомих казок, ховати героїв у фігурки, які легко вгадуються. Наприклад, «Вовк і семеро козенят» – за допомогою трикутників, «Двоє жадібних ведмежат» – двома кружечками.

Одним з важливих завдань є формування екологічної культури вихованців. Знайомлячи дітей з природою, засобом казок «Колобок», «Червона шапочка», «Дюймовочка» не лише розкриваю її красу, а пояснюю, що може бути небезпечним в природному оточенні та соціумі.

Для розвитку дрібної моторики пропоную дітям змоделювати казку за допомогою геометричних фігур та схем; зобразити казкового героя, домалювавши деталі (прямографія, геометричні фігури); використати різні нетрадиційно-розважальні техніки малювання (пальцевий живопис, флористика, зображення будинків поросят кавовою гущею та ін.); виготовити атрибути до настільного театру та ігор-драматизацій.

Для успішного розвитку мовлення дітей активно застосовую різноманітні методи і прийоми, рекомендовані Л.Фесюковою у роботі з казкою:

- складання казки з опорою на картинки (пропоную дітям 2-4 картинки, які послідовно розкривають дії персонажів, казка має починатися традиційно: «Жив-був...», «Одного разу...»);
- зміна кінця знайомої казки (ставлю завдання придумати своє закінчення казки);
- «А що потім?» (діти фантазують, що могло статися з героями далі: як живуть поросята після зустрічі з вовком);
- зміна ситуацій в знайомій казці (наприклад: давайте зробимо так, щоб дід загубив не рукавичку, а щось інше);
- придумування коротких історій (пропоную дитині вибрати картку із зображенням і скласти коротку історію, але щоб вона була казковою);
- моделювання казок (за запропонованими символами здогадатися, про яку казку піде мова, або ж скласти свою казку за даною моделлю);
- переплутанки (читаючи або розповідаючи знайому казку, спеціально змінюю епізод чи дії якогось героя, а діти мене виправляють);
- придумування нової назви до знайомих казок (для прикладу: казка

«Колосок», «Працьовитий Півник і лінивці Мишенята», «Як півник знайшов колосок», «Як півник провчив мишенят»);

- метод аналогій. який допомагає у формуванні асоціативного мислення (після читання казки «Попелюшка» пропоную вихованцям назвати таких самих добрих і працьовитих героїнь з інших казок: Червона шапочка, Білосніжка, Дюймовочка, Кривенька качечка тощо).

Працюючи з дітьми над формуванням їх мовленнєвої компетентності засобами методики Л. Фесюкової «Виховання казкою», переконалася, що нетрадиційна робота з казкою має позитивний вплив на розвиток мовлення здобувачів дошкільної освіти: збільшився їхній словниковий запас, збагатилося інтонаційне та образне мовлення, активніше стали переказувати та складати казки, зріс інтерес до них.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція та поради для організації освітнього процесу. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення 21.04.2024)
2. Богуш А. Мовленнєвий портрет п'ятирічної дитини. *Дошкільне виховання*, 2013. № 7.
3. Дяченко А. Оптимізація мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку засобами казкотерапії [Електронний ресурс]. Ніжин, 2020. URL: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/2609/1>.
4. Кочубей Т. Казкотерапія як засіб розвитку мовленнєвої творчості дітей старшого дошкільного віку [Електронний ресурс]. Запоріжжя, 2022. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/6296/1/Kochubei.docx>.
5. Сухомлинський В. Вічна тополя. Казки. Оповідання. Етюди. Київ: Генеза, 2004. 272 с.
6. Фесюкова Л. Виховання казкою. Харків, 1996. 126 с.

Анна Малащук,

здобувачка освіти 1 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Алла Бубін,

канд. пед. наук, завідувачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти

КЗВО «Луцький педагогічний коледж

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ЯН АМОС КОМЕНСЬКИЙ ПРО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: педагог, виховання, дитина дошкільного віку, материнська школа, моральне виховання, методи, покарання, приклад, школи.

Розбудова національної системи освіти спонукає до неупередженого аналізу класичної педагогічної спадщини та історії європейського шкільництва, переосмислення ідей тих видатних постатей. Спадщина Я.А. Коменського була предметом особливого наукового зацікавлення багатьох вітчизняних науковців різних періодів, залишаючись й надалі однією з найпопулярніших тем історико-педагогічних студій сучасності.

Одне з чільних місць серед видатних зарубіжних педагогів минулого належить Я. А. Коменському, який справедливо вважається засновником основ дошкільної педагогіки. У спадщині педагога велике місце відведено проблемі виховання і навчання дітей дошкільного віку. Йй він присвятив розділ у «Великій дидактиці», а також окрему книгу – «Материнська школа». Мислитель наголошував на винятковому значенні первісного виховання в становленні особистості дитини.

«Материнська школа» посідає особливе місце в історії дошкільної педагогіки. Це перша книга, присвячена дошкільному дитинству, вихованню й навчанню дітей цього віку. Уперше вона була видана в 1633 році німецькою мовою в Лешно і мала назву «Інформаторій материнської школи». У зібранні дидактичних творів Я.-А. Коменського, виданих у 1653 році в Амстердамі, вона була надрукована під назвою «Школа дитинства, або про дбале виховання юнацтва у перші шість років життя» [3, с.52].

Книга «Материнська школа» складається з 12 глав, у яких автор розглянув практично всі ключові питання дошкільного виховання: завдання виховання, які повинні розв'язуватися в цей віковий період; фізичне виховання й догляд за дитиною; моральне та розумове виховання; розвиток мови; підготовка дітей до школи [1].

Він застосовує всю силу свого літературно-педагогічного таланту, щоб переконати батьків лагідно, з великою любов'ю ставитися до своїх дітей. «Для батьків діти повинні бути милішими й дорожчими, ніж золото і срібло, оксамит і дорогоцінне каміння», – з такими словами звертався педагог до батьків.

Я.-А. Коменський дав дуже слушні поради щодо того, як повинна вести себе жінка, яка очікує дитину, як треба доглядати немовля, берегти його здоров'я. Він наполягав на тому, щоб матері обов'язково самі годували своїх малюків грудьми й довів шкідливість традиції передавати дітей годувальницям, яка існувала серед заможних жінок на той час. Книга, між іншим, є програмою виховання й навчання дітей дошкільного віку з відповідними методичними рекомендаціями.

У «Материнській школі» знайшов повне втілення принцип, проголошений Я.-А. Коменським у «Великій дидактиці»: учити всіх всього. Він вважав, що, починаючи з раннього віку, дітям потрібно давати основи знань з усіх наук, які потім будуть вивчатися в школі. Передбачалося ознайомлення дітей із широким колом природничих і суспільних явищ. Але при найближчому ознайомленні із змістом пропонованого дітям матеріалу бачимо, що ці знання є дуже обмежені, елементарні й доступні розумінню дітей дошкільного віку. Так, з оптики пропонувалося знайомити дітей з тим, що таке темрява, світло, учити розрізняти основні кольори та називати їх; з астрономії – навчити розрізняти

сонце, місяць, зірки; із хронології – дати уявлення про те, що таке година, день, тиждень, місяць, рік, а також пори року. З арифметики – діти повинні засвоїти поняття «багато» або «мало», уміти рахувати до 20 або до 60, мати розуміння про парні – непарні числа, а також, що 3 більше 2. Передбачалося навіть вивчення економіки – ознайомлення з домашнім господарством, предметами побуту, виховання в дітей бережливості.

Саме виходячи з природи дітей, педагог рекомендував організовувати життя дитини таким чином, щоб воно було насичене різноманітною діяльністю, зокрема грою, ручною працею, малюванням, музикою, співом.

У книзі «Материнська школа» Я.-А. Коменський виклав і програму морального виховання, яка включала в себе такі чесноти: помірність, охайність, поважність, люб'язність, правдивість, справедливість, працелюбність, делікатність, витонченість манер тощо. Причому він конкретизував, як ці якості повинні виявлятися у дітей дошкільного віку. В окремій главі педагог показав, «у який спосіб потрібно вправляти дітей у моральності та чеснотах». Він називав основні методи морального виховання, а саме:

- 1) постійний взірець чеснот;
- 2) вчасне й розумне наставляння та вправи;
- 3) помірна дисципліна [2, с.6].

У моральному вихованні дітей, формуванні правильної поведінки значну роль Я.-А. Коменський відводив позитивному прикладові дорослих. «Необхідно постійно показувати дітям гарний приклад», – писав він. Педагог попереджував батьків про таку особливість дітей, як наслідування прикладу.

Я.-А. Коменський вважав, що моральних дітей можуть виховувати тільки моральні батьки. Так, стосовно виховання в дітей ввічливості він зауважував, що батьки «можуть навчити дитину бути ввічливою лише настільки, наскільки вони самі є ввічливими».

Коли ж прикладу виявляється недостатньо, Я.-А. Коменський радив використовувати словесні пояснення. Як один із засобів виховання, педагог визнавав і покарання. Педагог був проти тілесних покарань, широко розповсюджених у середні віки, але в ті «суворі» часи навіть такий гуманіст, як Я.-А. Коменський, не зміг від них повністю відмовитися.

На думку педагога, діти мають перебувати в материнській школі шість років. Відповідно до здібностей дітей термін переходу до школи рідної мови (початкової школи) «можна або подовжити, або скоротити на півроку, або навіть на цілий рік». Він визначив критерії, за якими можна робити висновки щодо готовності дитини до навчання в школі.

Учення Я.-А. Коменського про материнську школу – це перша спроба створити теорію і методику дошкільного виховання, визначити його мету, зміст, основні засоби й методи, запропонувати ретельно продуману систему роботи з маленькими дітьми відповідно до їхніх вікових особливостей. У книзі «Материнська школа» Я.-А. Коменський писав тільки про виховання дітей у сім'ї. Але в одній з останніх своїх праць – «Загальній пораді про виправлення справ людських», яка є своєрідним заповітом педагога-гуманіста людству, він висловив ідею суспільного виховання дітей дошкільного віку. Педагог

запропонував організувати для дітей 5-6 річного віку «свого роду напівгромадські школи». «У цих школах діти повинні були привчатися до спілкування, ігор, співів, рахунку, закріплювати добрі нрави та чесноти (без читання й письма)... взагалі навчатися всього, що допоможе їм краще сприймати шкільну науку» [3, с.67].

За його уявленням, такі інституції повинні були створюватися з ініціативи матерів, розташовуватися в більш придатних для цього приватних оселях, де були малюки й матері яких виявили найбільшу зацікавленість і підготовленість до виховання своїх і сусідських дітей.

Таким чином, материнська школа Я.-А.Коменського – це перша спроба створити теорію і методику дошкільного виховання та навчання, визначити мету, зміст, основні засоби і методи, запропонувати ретельно продуману і чітко організовану систему роботи з маленькими дітьми відповідно до їх особливостей. Багато його ідей і сьогодні є актуальними й можуть допомогти в розв'язанні сучасних проблем.

Список використаних джерел:

1. Матвіїв О. Погляди Я. А. Коменського на моральне виховання дітей дошкільного віку URL: <https://vseosvita.ua/library/pogradi-a-a-komenskogo-na-moralne-vihovanna-ditej-doskilnogo-viku-286039.html> (дата звернення 01.05.2024).
2. Улюкаєва І. Він випередив свій час: до ювілею Яна Амоса Коменського. *Дошкільне виховання*. 2012. №3. С. 4-7.
3. Улюкаєва І. Історія дошкільної педагогіки: навч. посібник. Харків : Вид-во «Діса плюс» 2016. С.51-68. URL: <https://bit.ly/3mTLIoX> (дата звернення 01.05.2024).
4. Саяпіна С. «Материнська школа» Я. Коменського як програма цілей навчання й виховання дітей дошкільного віку . URL: <http://surl.li/trbaa> (дата звернення 01.05.2024).

Руслана Манчик,

здобувачка вищої освіти за рівнем «магістр»,

Рівненський державний університет,

м. Рівне, Україна

Науковий керівник – Ольга Козлюк,

доцент, кандидат педагогічних наук, Рівненський державний університет,

м. Рівне, Україна

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ ДО СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З ОДНОЛІТКАМИ З ООП

Ключові слова: соціальна взаємодія, готовність до соціальної взаємодії, діти з особливими освітніми потребами.

Проблема прийняття дітей, що мають особливі потреби, в суспільстві є актуальною протягом тривалого періоду. Вітчизняні вчені А. Бельдій [1],

О. Волошина [1], І. Бех [2], О. Козлюк [4], Т. Лесіна [5], В. Мельник [5] активно обговорюють питання оптимального входження та адаптації дітей в соціумі. В останні роки в Україні відбувається включення дітей з особливими освітніми потребами (ООП) в освітнє середовище спільно з однолітками. У законі України «Про освіту» закріплені положення про інклюзивне, тобто спільне, навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами [3]. У контексті цього питання підготовку дітей дошкільного віку до соціальної взаємодії з однолітками, що мають особливі освітні потреби, набуває особливої актуальності.

Т. Лесіна, В. Мельник вважають, що для повноцінної реалізації інклюзивної освіти на всіх вікових етапах необхідна не тільки організація перепідготовки фахівців та педагогів, створення доступного середовища, а й готовність суспільства, особливо дітей до повного включення особливої дитини до освітнього середовища. Під готовністю дітей дошкільного віку до соціальної взаємодії з однолітками, що мають особливі освітні потреби, маємо на увазі саме прийняття однолітка з ООП [5].

І. Бех зауважує, що в дошкільному віці закладаються ключові моральні цінності, норми поведінки, відбувається формування уявлень про значущість людської гідності, розуміння цінності своєї особистості та інших людей, виховується повага до них, почуття солідарності та прагнення співпраці, уміння ненасильницького вирішення конфліктів. У дошкільному віці відбувається активне засвоєння дитиною знань про світ, про взаємини між людьми, знайомство із соціальними ролями та цінностями суспільства[2].

У сучасних реаліях не всі готові до інклюзивної освіти, батьки мають безліч стереотипних установок, які транслюють своїм дітям, показуючи звичні їм патерни поведінки. Таким чином, готовності дітей дошкільного віку до соціальної взаємодії з однолітками, що мають особливі освітні потреби, необхідно розпочинати вже на етапі дошкільної освіти.

Розвиток дітей дошкільного віку із ООП динамічно змінюється, адже відбувається їх щоденне поступове входження у соціум, де у безпосередньому контакті із нею знаходяться однолітки. Діти, які мають з ранніх років досвід спілкування з однолітками з ООП, починають розуміти, що світ – це єдина спільнота людей, яка включає і тих, кому необхідна допомога. Для дітей таке спілкування є джерелом морального виховання: вони вчаться допомагати, співпереживати, підтримувати, захищати. О. Козлюк констатує, що допомагаючи одноліткам з ООП брати активну участь в освітній та соціальній діяльності, діти, непомітно для себе, отримують безцінні життєві уроки [4].

Практика показує, що у час діти недостатньо готові прийняти однолітків з ООП. О. Козлюк зауважує, що ставлення до цих однолітків найчастіше буває зневажливим чи байдужим, дошкільники часто просто не вміють спілкуватися, гратися з ними разом. Тому формувати в дітей здатність відгукуватися на прикросці, труднощі однолітків з ООП, надавати їм допомогу, виявляти співчуття необхідно у дошкільному віці [4]. Потреба у цій роботі продиктована віком та індивідуальними особливостями дошкільників. Їм характерна активність, допитливість, ініціативність, і, водночас, в них спостерігається

слабка довільність поведінки, їм властива емоційність, імпульсивність, егоцентричність. До того ж, у дошкільному віці починають з'являтися негативні прояви, які можна віднести до категорії нетерпимості: агресивна поведінка, глузування, відчуження, бойкот, перевага над іншими, бажання самоствердження будь-яким доступним шляхом. Це призводить до невинуватених дій по відношенню до однолітків [4].

Таким чином, формування готовності дітей до соціальної взаємодії з однолітками з ООП ускладнюються через вік та обмежений досвід дітей. Підготовка дітей до соціальної взаємодії з однолітками з ООП має здійснюватися комплексно та передбачати створення необхідних педагогічних умов. Однією з таких умов виступає поетапно організований процес формування у старших дітей дошкільного віку міжособистісної толерантності до дітей з ООП. У структурі формування готовності до соціальної взаємодії з однолітками з ООП у дошкільному віці Т. Лесіна та В. Мельник виділяють етапи:

1) інформаційно-пізнавальний: це етап усвідомлення одержаної інформації з подальшим обговоренням. Дитина отримує інформацію про різноманіття та відмінності людей у світі, про особливості дітей з ООП, їх можливості та обмеження, про допомогу, яка їм потрібна, про пристосування, потрібні їм для життя. На першому етапі можна використовувати наочні методи: розгляд картинок та їх обговорення, перегляд фільмів, в яких показано поведінку людей у оточуючому світі, перегляд презентацій, вербальні методи: бесіда, розповідь вихователя, читання вихованцям художньої літератури [5];

2) емоційний: етап формування ставлення до дітей з ООП: відбувається закріплення отриманих дитиною знань та уявлень, формування на їх основі емоційного ставлення до дітей з ООП, розуміння та формування позитивного ставлення до цих дітей. На цьому етапі потрібно виробити в дітей дошкільного віку позитивні оцінки людей, незалежно від кольору шкіри, зовнішності чи особливостей психофізичного розвитку, до всього, що оточує дитину, відповідно до моральних засад суспільства. У дітей формуються такі важливі якості, як доброзичливість, чуйність, повага, милосердя, співчуття та співпереживання. На цьому етапі доцільно використовувати: індивідуальний приклад значних дорослих, цілеспрямоване спостереження, організоване педагогом з наступним обговоренням, спільне обговорення різноманітних життєвих ситуацій, читання художньої літератури відповідної тематики [5];

3) етап формування діяльнісного шанобливого ставлення до дітей з ООП: відбувається формування стійкої толерантної поведінки, а також самостійне оцінювання дитиною власних дій та вчинків, спрямованість на саму себе. Необхідно навчити дітей аналізувати свої власні вчинки, усвідомлювати, що від поведінки кожного з них залежить дуже багато [5].

А. Бельдій та О. Волошина вважають, що дітям важливо показати шляхи протистояння жорстокості, несправедливості, як і в якій формі можна не допустити цього, стати на чийсь сторону, якщо виникає така необхідність, захистити не лише свої інтереси, допомогти (підготувати подарунки друзям, подбати про хворого, допомогти слабкому) [1].

Важливість у цьому аспекті здобуває організація взаємодії з партнером незалежно від будь-яких його особливостей (зокрема особливостей здоров'я). Вихованець навчається співчуттю, співпереживанню, емоційній саморегуляції, толерантній поведінці. Безумовно, цей етап найпростіший і, можливо, що у дошкільному віці не буде реалізований повністю. На третьому етапі можна використовувати ігрову та практичну діяльність, заохочення у разі прояву дитиною міжособистісної толерантності, створення ситуацій, що передбачають толерантну поведінку [1].

Наступна необхідна умова – створення у ЗДО предметно-просторового середовища, зміст та наповнюваність якого будуть спрямовані на формування готовності дітей до соціальної взаємодії з однолітками з ООП. Реалізація цієї умови передбачає створення осередків, в яких розміщено інформаційно-пізнавальний матеріал (художня література; різноманітний ілюстративний матеріал; енциклопедії; відео матеріали тощо), посібники, дидактичні ігри, добірка мультфільмів, що сприяють вихованню дружелюбності, доброзичливості, згуртованості; а також атрибути та декорації для програвання різноманітних ситуацій, сюжетно-рольових та театралізованих ігор, в яких діти навчаються на практиці взаємодії з однолітками з ООП [1].

Реалізація зазначених умов залежить і від стилю педагогічного спілкування в закладі дошкільної освіти. В освітньому середовищі, де відбувається формування готовності до соціальної взаємодії з однолітками з ООП, має переважати демократичний стиль спілкування, що дає змогу оптимізувати взаємини, вільно розвиватися та проявляти активність, ініціативу будь-якому члену колективу незалежно від його особливостей, підвищити чутливість до будь-яких негативних проявів у соціальному середовищі та сформувані їх несхвалення.

Отже, жоден з етапів підготовки до соціальної взаємодії не можна вважати завершеним, повністю освоєним. Формування готовності дітей до соціальної взаємодії з однолітками з ООП – тривалий і простий процес, не обмежений межами дошкільного періоду. У період дошкільного дитинства потрібно розпочинати готувати дітей до соціальної взаємодії з однолітками з ООП, але ефективність цього процесу залежить від багатьох чинників.

Список використаних джерел:

1. Бельдій А., Волошина О. Формування толерантності до осіб з особливими освітніми потребами як соціально-педагогічна проблема. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія*. Випуск 52. Вінниця, 2017. С.13-16.
2. Бех І. Формування у дитини почуття цінності іншої людини. *Педагогіка толерантності*. 2021. Вип. 2. С. 19.
3. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
4. Козлюк О. Діагностика рівня сформованості толерантного ставлення до дітей з ООП у старших дошкільників. *Новітні технології психолого-*

педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному навчальному просторі закладів загальної середньої освіти : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (22–23 жовтня 2020 року, м. Дніпро) / ред. Колегія : В.В. Сиченко, Р.С. Аронова, В.М. Швидун, Н.А. Крупенина, О.О. Базилевська. Дніпро. 2020. С. 72-77.

5. Лесіна Т., Мельник В. Створення толерантного освітнього середовища в закладі дошкільної освіти в умовах інклюзії : теоретико-методичні засади. *Наша школа: науково-практичні студії*. 2023. № 2. С. 37-43.

Оксана Марчук,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Світлана Міліщук,

викладачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

РОЗВИТОК СЛОВЕСНОЇ ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: СУТЬ, ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА

Ключові слова: словесна творчість, мовленнєво-творча діяльність дітей дошкільного віку, творчість, словотворення.

Проблема розвитку творчості та творчих здібностей дітей дошкільного віку хвилювала в різні часи не тільки відомих педагогів, але й дослідників, мислителів, філософів, науковців. Серед науковців, які досліджували дану проблему, можна виділити психологів: Ж. Піаже, О. Запорожця, І. Білу та педагогів: М.Монтессорі, Н. Виноградову, А. Бородич та інш.

Перш ніж перейти до аналізу психолого-педагогічних досліджень проблеми словесної творчості дітей старшого дошкільного віку, звернімося до досліджень науковців та з'ясуємо суть поняття «творчість» в сучасній психології та педагогіці. Творчість є складним та багатогранним поняттям, яке важко визначити в одній чіткій формулі, оскільки воно охоплює різноманітні аспекти творчого процесу та результату. Творчість – це діяльність людини, яка створює нові матеріальні та духовні цінності, які в свою чергу, мають суспільну значимість. Якщо говорити про творчість дитини, слід наголосити, що діти найчастіше не створюють щось зовсім нове, але створення, відкриття суб'єктивно нового для дитини вже є проявом творчості [8].

Н. Гавриш тлумачить поняття «мовленнєво-творча діяльність дітей дошкільного віку» як феномен мовленнєвої культури, що відображає рівень психічного розвитку, мовленнєвої компетентності, внутрішнього духовного і душевного стану, вираження переваг та інтересів дітей, вона також є могутнім засобом їхнього художньо-естетичного, інтелектуально-творчого розвитку, формування креативного начала особистості» [3].

А. Богуш наголошує, що «творчість і передусім мовленнєва є засобом культурозасвоєння. Причому, розвиток дитини відбувається в особливому

просторі, що його задає контекст історично усталеної культури, де вона народилась і живе». Під час процесу оволодіння засобами практичної дії з речами, нормами моралі і правилами мови, формами естетичного споглядання і багато чим іншим, дитина проходить нелегкий шлях засвоєння і привласнення культури, визначення в ній свого місця та своєї ролі за допомогою дорослого. Науковиця зазначає, що опануванню культури мовлення, в якому проявляється справжня дитяча творчість, належить важливе місце в процесі культурозасвоєння. Особливо через мовленнєво-творчу діяльність дитина задовольняє свою головну потребу – вона самостверджується і самореалізується [1].

В. Горбунова чітко пише, що «традиція вивчення словесної творчості дітей дошкільного віку дошкільників пов'язана з розгляданням її як одного з видів зв'язного висловлювання в умовах навчання рідної мови. «Словесна творчість як універсальний засіб самовираження малюка, через які він несвідомо надає вихід своїм почуттям, переживанням, позбавляється всього цього, зміцнює свій дух мрією, надією на свою здатність все подолати». Саме у вільній словесній творчості дитина демонструє рівень мовленнєвої компетентності, здатність творчо, доцільно використовувати мову в різних ситуаціях буття [4].

У дошкільній лінгводидактиці поряд з терміном «мовленнєво-творча діяльність» вживається термін «словесна творчість». Дані терміни визначають опосередкований мовою, оформлений у різних типах висловлювання процес оперування, комбінування уявленнями. Зупинімося докладніше на дослідженні мовленнєво-творчої діяльності і з'ясуємо, суть цього поняття та умови її формування у дітей старшого дошкільного віку.

А. Богуш, Н. Гавриш, визначають мовленнєво-творчу діяльність як творчу діяльність, в якій через складання різних типів зв'язних висловлювань дитина відображає почуття, уявлення, враження, образи уяви, навіяні художніми творами, сприйманням довкілля. Разом з тим, словесну творчість науковці визначають як діяльність, що виникає під впливом художнього слова та сприймання навколишньої дійсності і пов'язана зі складанням самостійних творів (казок, оповідань, віршів) [2].

У контексті нашого дослідження доцільно розмежувати дані поняття. Так, аналіз теоретичних джерел свідчить, що науковці вважають поняття «мовленнєво-творча діяльність» ширшим за поняття «словесна творчість». На думку Н. Гавриш, «словесна творчість – вищий щабель мовленнєвої діяльності, який вимагає певного результату (відповідності складеного твору літературно-мовним нормам)». Дослідниця тлумачить поняття «словесна творчість» як спеціально організований, зумовлений мотивацією процес створення дитиною твору в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання» [3].

А. Богуш дає таке визначення словесної творчості як первинної форми літературної творчості – це спеціально організований, зумовлений мотивацією процес створення дитиною твору в будь-якій формі мовленнєвого висловлювання відповідно до літературно-мовних норм. Ми будемо послуговуватися даним визначенням у нашому дослідженні.

Мовленнєва творчість, творчі прояви в мовленні доступні більшості людей, у яких в арсеналі є певний лексичний запас, а також життєвий, зокрема художній, досвід і бажання, потреба сказати своє слово. В психолого-педагогічній літературі часто поряд з терміном «словесна творчість» використовується поняття «словотворення». В контексті нашого дослідження вважаємо на необхідне дослідити та розмежувати дані поняття.

Словотворення – це процес створення нових слів або форм слова, який може включати в себе створення нових слів шляхом поєднання частин, афіксацію, переосмислення наявних слів або засобів суфіксації. Це важлива частина мовного творчого процесу, оскільки слова є основними будівельними блоками мови, і створення нових слів може розширити мовні можливості та виразність.

А. Богуш так відзначає між цими поняттями суттєву різницю – «якщо термін «словотворчість» визначає суть процесу, пов'язаного з оволодінням семантичною стороною мови, процесу творчого орієнтування в мовній дійсності, в якій найбільш активними є діти дошкільного віку, то мовленнєво-творча діяльність відбувається на рівні зв'язного висловлювання та є наступним після етапу словотворчості, завдяки якому дитина здобуває знання про мову і мовлення, виробляє в собі активне творче ставлення до процесу опанування мови».

Отже, поняття «словесна творчість» ширше за поняття «словотворення», оскільки вона охоплює не лише створення нових слів, але і їхнє використання для створення текстів, ідей, образів тощо. Словесна творчість включає в себе не лише формування слів, але й їхнє організоване поєднання в різноманітних мовних конструкціях, що розширює спектр можливостей для творчого вираження.

Н. Гавриш наголошує на тому, що мовленнєво-творча діяльність може відбуватись як в умовах навчання, так і в ситуації ініціативної творчої діяльності. Якщо в умовах організованого навчання ініціатива майже завжди виходить від вихователя, то в ініціативній творчості дитина вільна та звертається до творчої діяльності лише тоді, коли насправді відчуває потребу творити. Насамперед, ініціативна мовленнєво-творча діяльність базується на досягненнях, знаннях дитини, які вона здобула у процесі навчання.

Формування мовленнєво-творчої особистості дитини старшого дошкільного віку відбувається в комунікативно-мовленнєвій діяльності, оскільки в ній дитина продукує різні тексти, ініціює діалог, міркує на різні теми, творчо самовиражається.

В. Горбунова чітко пише, що «традиція вивчення словесної творчості дітей дошкільного віку дошкільників пов'язана з розгляданням її як одного з видів зв'язного висловлювання в умовах навчання рідної мови». Аналіз літератури свідчить, що сучасні науковці з розвитку мовлення дітей дошкільного віку розглядають словесну творчість дітей як комплексний процес, що охоплює розвиток усіх сторін мовлення: лексичної, граматичної, фонетичної [4].

Структура процесу розвитку словесної творчості в дошкільному дитинстві містить три етапи: підготовчий (накопичення досвіду), власне процес словесної творчості та заключний (аналіз результату).

Процес розвитку словесної творчості з передбачає розгляд питання про етапи формування дитячої художньої творчості взагалі. На першому етапі відбувається накопичення досвіду. Роль педагога полягає в організації життєвих спостережень, що впливають на дитячу творчість. Дитину треба вчити образному баченню оточення (сприйняття приймає естетичне забарвлення). Другий етап – власне процес дитячої творчості, коли виникає задум, йдуть пошуки художніх засобів. Процес дитячої творчості не дуже розгорнутий у часі. Виникнення задуму в дитини проходить успішно, якщо створено установку на нову діяльність (вигадаємо розповідь). Наявність задуму спонукає дітей до пошуку засобів його реалізації: пошуки композиції, виділення вчинків героїв, вибір слів, епітетів. На третьому етапі з'являється нова продукція. Дитина цікавиться якістю, прагне завершити її, відчуваючи естетичне задоволення. Словесна творчість дітей дошкільного віку є продуктивною діяльністю і розвивається в процесі співпраці дорослого та дитини.

Отже, традиційно у вітчизняній лінгводидактиці словесна творчість розглядається як один з найважливіших компонентів художньо-мовленнєвої діяльності дітей. Словесна творчість – це діяльність, яка виникає під впливом художнього слова та сприймання навколишньої дійсності, пов'язана зі складанням самостійних творів (казок, оповідань, віршів). Ми притримуємося традиційної думки та розглядаємо словесну творчість дітей дошкільного віку як один з видів зв'язного висловлювання в умовах навчання рідної мови. Структура процесу розвитку словесної творчості в дошкільному дитинстві містить три етапи: підготовчий (накопичення досвіду), власне процес словесної творчості та заключний (аналіз результату).

Список використаних джерел:

1. Богущ А., Гавриш Н. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови : підручник. Київ: Вища школа, 2007. 542 с.
2. Богущ, А., Гавриш, Н., Котик, Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Київ: «Слово», 2006.
3. Гавриш Н. Розвиток мовленнєвої творчості в дошкільному віці. Донецьк: ТОВ Лебідь, 2001. 218 с.
4. Горбунова Н. Теорія та методика розвитку словника дітей старшого дошкільного віку: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. Ялта, 2011. 508 с. URL: <http://surl.li/omttt>.

Оксана Марчук,

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне, Україна

Анатолій Дем'янчук,

*доктор педагогічних наук, професор, Президент ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університеті імені академіка Степана Дем'янчука»,
м. Рівне, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗДО

Ключові слова: музейна педагогіка, заклад дошкільної освіти, освітній процес, діти дошкільного віку.

Сучасний політичний, соціально-економічний та культурний розвиток української держави, військові події останніх років свідчать про необхідність посилення засад національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Нинішня освіта, в тому числі і дошкільна, потребують певних докорінних змін її пріоритетів та напрямів. Ще з періоду дошкільного дитинства потрібно розпочинати виховання свідомих українських патріотів, адже саме тоді закладається система культурних цінностей, засвоюються традиції українського народу, формується шанобливе ставлення до рідної мови, народних звичаїв та традицій, встановлюються основи міжособистісні взаємини тощо.

У змісті «Базового компоненту дошкільної освіти» [2] наголошується на необхідності патріотичного виховання дітей, формування у них основ громадянської свідомості, плекання морально-етичних почуттів. Важливу роль у формуванні патріотизму відіграють засоби музейної педагогіки. Відвідуючи їх, здобувачі дошкільної освіти, починають усвідомлювати свою приналежність до української нації, знайомляться із історією рідного міста, героїчними подвигами рідного народу, його побутом у минулому.

Основи патріотичного виховання дітей дошкільного віку задекларовано в сучасних законодавчо-нормативних документах: «Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2020/2025 рр.» (затверджено Указом президента України від 18. 05. 2019 р. за № 286/2019), «Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді» (від 29. 07. 2019 р. № 1038), Укази Президента України «Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді» (2022-2023), Накази Міністерства освіти і науки України «Про затвердження плану заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді» (2022).

У сучасній вітчизняній педагогічній науці різноманітні аспекти патріотичного виховання дослідили І. Бех, Ю. Завалевський, П. Ігнатенко, О. Сухомлинська, К. Чорна та інші. За останні роки ця проблема досліджувалася у дисертаційних роботах Т. Гаврилової, В. Ковалю, О. Коркішко, П. Оніщука, І. Охріменка, С. Рашидової. Національно-патріотичне виховання вітчизняні вчені І. Бех, П. Ігнатенко, Н. Косарева, М. Красовицький, Н. Островерхова, П. Паплужний, М. Папасний, Ю. Руденко, О. Савченко, А. Фасоля розглядали як процес формування у дітей світоглядних переконань і поглядів. На важливості виховання патріотизму молодого покоління зроблено акценти в працях класиків педагогічної науки Г. Ващенко, Б. Грінченка, О. Духновича,

І. Огієнка, С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського, Г. Чепіги та ін. Сучасні зарубіжні дослідники (V. Cojocariu, S. Belousova, E. Korotaeva, E. Jakubowska, Z. Olek-Redlarska, Y. Meng) обґрунтували, що патріотизм формується під впливом багатьох факторів, і залежить не лише від освітнього середовища, а й родинного виховання, економічного та соціального розвитку суспільства.

У сучасній педагогічній літературі подано різні тлумачення терміну патріотизм. Наприклад, дослідник І. Бех визначав патріотизм як «складне і багатогранне поняття, один із найважливіших компонентів індивідуального та суспільного способу життя. У його розумінні, «патріотизм – це любов до Батьківщини, свого народу, турбота про його благо, сприяння становленню й утвердженню України як суверенної, правової, демократичної, соціальної держави, готовність відстояти її незалежність, служити і захищати її, розділити свою долю з її долею» [3, с. 8].

Науковці E. Korotaeva, S. Belousova в науковій публікації «On the issue of indicators in children patriotic education at preschool age.» пояснили, що «патріотичне виховання підростаючого покоління є важливою частиною державної політики в сфері освіти. Розвиток кожної держави безпосередньо залежить від того, що закладено в основу дитячого розуміння дійсності... Патріотичне виховання має бути наріжним каменем виховання з дитинства» [1, с. 17].

Музейна педагогіка – це сучасний напрямок у педагогічній системі; наука, яка описує методику використання музейних експонатів для формування гуманістичних, морально-етичних та національно-патріотичних почуттів в свідомості людини. Засоби музейної педагогіки доцільно використовувати в освітньому процесі ЗДО у роботі із здобувачами дошкільної освіти.

Впровадження засобів музейної педагогіки в закладі дошкільної освіти є ефективним лише за умови, що всі матеріали та експонати будуть доступні для використання та споглядання дітьми дошкільного віку, а вихователями буде реалізоване належне інтерактивне середовище для вивчення рідної мови, історії, традицій, ремесл, художньої спадщини. Демонструючи експонати музею, вихователь ознайомлює старших дошкільників з історією рідного міста чи села, предметами побуту, з явищами природи, із традиціями, обрядами, святами.

Діти старшого дошкільного віку, які відвідують ЗДО в м. Рівне, активно відвідують музеї, які функціонують в місті: Рівненський обласний краєзнавчий музей, Літературний музей Уласа Самчука, Музей бурштину м. Рівне, музей-аптека та інші. Популярними є музейні екскурсії напередодні державних свят, наприклад, напередодні 14 жовтня, коли в Україні відзначають День захисника України, Покрови Пресвятої Богородиці та День Українського козацтва. Перед проведенням екскурсії вихователь ознайомлюють дітей дошкільного віку із правилами поведінки в музеї.

Після проведеної екскурсії вихователь, як правило, підбиває її підсумки. Дітям задають такі питання:

Чи сподобалася тобі екскурсія в музей? Що нового ти дізнався?

Які експонати тобі запам'яталися?

Які почуття в тебе викликало відвідування музею?

Яка зала тебе найбільше вразила?

Чи знаєш ти сучасних героїв? Чому навчило тебе відвідування музею?

Які відділи ти би рекомендував своїм друзям відвідати? Чому?

У стінах ЗДО вихователі мають змогу проводити заняття з елементами музейної педагогіки. Вони можуть продемонструвати дітям віртуальні тури у відомі музеї України:

1. Музей-квартира родини Івана Франка в Києві.
2. Палац Потоцьких у Львові.
3. Музей ретроавтомобілів «Машини часу» в Дніпрі.
4. Палеонтологічний музей у Києві.
5. Національний музей космонавтики імені Корольова й садиба Корольова в Житомирі.

6. Будинок-музей Тараса Шевченка на Майдані Незалежності в Києві.

Цікавими та пізнавальними є екскурсії в віртуальні 3D музеї Оксфорду, Парижу, Нью-Йорку, під час їх перегляду вихователі пояснюють що кожен народ має свою історію, якою гордиться.

Рекомендуємо вихователям проводити інтегровані заняття із розвитку зв'язного мовлення, образотворчого мистецтва, на яких доцільно демонструвати предмети старовини, виготовляти гончарні вироби, ляльки-мотанки, обереги тощо. Цікавими є музейні проекти, до яких можна долучати батьків та представників громадськості. Значний емоційний вплив на старших дошкільників має перебування в музейному середовищі. Відтак рекомендуємо створити міні-музеї в ЗДО на різноманітні теми. В останні два роки в ЗДО часто створюють музейні куточки, присвячені героїчній боротьбі ЗСУ, волонтерському руху, участі вихованців та батьків у різноманітних громадських та благодійних акціях.

Значна робота щодо формування патріотичного світогляду дошкільників повинна проводитися із батьками та родичами вихованців. Для них на батьківських зборах доцільно прочитати лекцію «Важливість відвідування культурно-просвітницьких осередків для формування особистості українського громадянина». Батьків варто долучати до збору матеріалів до міні-музею в дитячому садочку. Спільна робота вихователів, батьків та здобувачів дошкільної освіти із використанням засобів музейної педагогіки сприяє формуванню патріотичних почуттів та національної свідомості.

Список використаних джерел:

1. Korotaeva, E., & Belousova, S. (2018). On the issue of indicators in children patriotic education at preschool age. *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences*. 43.
2. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція та поради для організації освітнього процесу. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu

[%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](#)

(дата

звернення 21.04.2024)

3. Бех І. Виховуємо патріотизм як почуття і цінність. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2016. № 6. С. 4-8.
4. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2022). URL: <https://lpnu.ua/viddil-molodizhnoi-polityky-ta-sotsialnoho-rozvytku/kontseptsiia-natsionalno-patriotychnoho> (дата звернення: 11.04.2024 р.).

Сергій Марчук,

канд. пед. наук, завідувач кафедри педагогіки та психології

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

КОСТЯНТИН УШИНСЬКИЙ ПРО ЗАКОН ДИТЯЧОЇ ПРИРОДИ – ЧИМ БІЛЬШЕ РУХАТИСЯ ТА ГРАТИСЯ

Ключові слова: К. Ушинський дитина, гра.

Відомий український педагог Костянтин Ушинський (1824 –1870), під час тривалого перебування за кордоном, вивчав стан європейської дошкільної освіти, про що описав у своїх педагогічних творах.

Ушинський, відвідуючи малолітню жіночу школу п. Фреліха в Берні, помічає, що тут «сидять, чи краще сказати крутяться, стрибають, злазять на лави, лягають на них діти від трьох до шести років включно» [5, с. 52]. Директор цього закладу досконало володіє найголовнішим мистецтвом керівника: чудово вибирає своїх учительок і влучно призначає на посади, на яких вони можуть дати найбільше користі. Директор Фреліх прагнув дітям дати таку вчительку, яка б сама була схожа на дитину. «Треба мати ангельське терпіння цієї дівчини, щоб вправлятися з цими маленькими істотами, які й хвилини не можуть спокійно посидіти на місці, дати кожній дівчинці заняття, допомогти їй. Діти штурхають м-ль Розу немилосердно, і вона відпочине лише тоді, коли примусить дітей проспівати щось хором, а це вони виконують дуже мило» [5, с. 52].

К. Ушинський, спостерігаючи за заняттями в жіночій школі Фреліха, за тривалістю уроків, діяльністю вихованців, розмірковує над сутністю основного закону дитячої природи (до речі, згадуваного у «Педагогічній антропології»). Наведемо деякі положення цього важливого для фізичного виховання школярів фізіологічного закону:

– основний закон дитячої природи можна висловити так: дитина вимагає діяльності безперестанно й стомлюється не діяльністю, а її одноманітністю та однобічністю;

– змусьте дитину сидіти, вона дуже скоро стомиться; лежати – те саме; іти вона довго не може, не може довго ні говорити, ні співати, ні читати, і найменше довго думати; але вона пустує й рухається цілий день, змінює й

поєднує ці види діяльності й не стомлюється ні на хвилину;

- міцного дитячого сну досить, щоб відновити дитячі сили на наступний день;

- педагог повинен учитися у природи і з спостереженого явища дитячого життя виводити правила для школи;

- чим молодший вік, тим більше потребує він різноманітності діяльності [5, с. 54].

К. Ушинський часто у своїх творах звертається до ігрової діяльності дітей, педагогічного значення гри у фізичному та психічному розвитку особистості, до наукових теорій їх виникнення. Зокрема, у «Педагогічній антропології» є наукова розвідка «Виховне значення дитячих ігор» [2, с. 295–298]. Педагог, описуючи дитячі заклади та родинне виховання у «Звіті відрядженого за кордон» [1, с. 196–197, 201–204], звертається до ігор Ф. Фребеля. Для прикладу наведемо положення Ушинського, які обґрунтовують виховну, розвивальну, оздоровчу роль ігор для фізичного та духовного розвитку дитини:

- уважно стежите за іграми дитини, вона тут виявляє свій духовний світ;

- для дитини гра – дійсність; у грі дитина живе, пробує свої сили і самостійно керує своїми фантазіями;

- ігри провіщають майбутнє дитини, для неї гра – дійсність, і дійсність значно цікавіша, ніж та, що довкола неї;

- у ранньому віці гра має більше значення для розвитку дитини, ніж навчання;

- під час колективних ігор виникають перші асоціації з громадськими відносинами; дитині, яка звикла командувати або підкорятися в грі, нелегко відучитися від цього у дійсності;

- гра тому і є грою, що вона самостійна для дитини; а через те будь-яке втручання дорослого в гру позбавляє її дійсної, формуючої сили [2, с. 296–297].

К. Ушинський стверджує, що педагоги часто забувають, що дитина не тільки готується жити – вона вже живе. Гра для дитини становить те, що для дорослої людини будь-яка серйозна діяльність. Костянтин Дмитрович звертається до наукового спадку Ф. Фребеля щодо ігор дітей, критикує німецького педагога-новатора й окреслює перспективи майбутнього дослідження проблеми:

1. Він надто захопився іграми, систематизував і вигадав багато таких, у яких мало дитячого (бо придумати дитячу гру – одне з найважчих завдань для дорослого).

2. Фребель зробив би, може, краще, коли б розробив ті дитячі ігри, які придумані вже століттями і в які граються і російський хлопчик, і маленький італієць, і маленький індус на берегах Гангу, у які грають і наші діти, гралися і діти стародавніх греків та римлян.

3. Дитячі ігри чекають ще свого історика, який із подивом помітить, що будь-яка гра з надзвичайною правильністю і точністю, втративши іноді сенс, передавалася з покоління до покоління через декілька тисячоліть.

4. Звернути увагу на народні ігри, розробити це багате джерело,

організувати їх і створити з них прекрасний і могутній виховний засіб – завдання майбутньої педагогіки.

5. В іграх, придуманих Фребелем, багато штучного й недитячого. Пісеньки здебільшого нудні, неприродні, написані дуже поганими віршами, які, за словами швейцарського педагога Фреліха, можуть тільки псувати смак дитини, а головне, пройняті нестерпним для дітей дидактизмом.

6. Проте ігри Фребеля, а ще більш придумані ним або зібрані дитячі заняття мають багато переваг і в руках доброї наставниці дають чимало користі.

7. Звичайно, заняття та ігри Фребель, полегшують вихователю її працю, дають їй засоби, яких вона сама може не знайти так швидко.

8. Багато з його дитячих занять, спростивши, потрібно впровадити не тільки в дитячих притулках, але й у всіх малолітніх школах і в молодших класах навчальних закладів [1, с. 202–204].

Грунтовний аналіз наукового спадку Ф. Фребеля дозволив К. Ушинському сформулювати такі педагогічні висновки щодо гри:

- гра є вільною діяльністю дитини; у ній формуються всі сторони людської душі – розум, серце, воля;

- ігри передбачають майбутній характер і долю дитини; сама гра має великий вплив на розвиток дитячих здібностей і нахилів;

- вихователь має великий вплив на гру дитини (навчаючи її грі, підбираючи товаришів, даючи ідею ігор, надаючи їй засобів для виконання дитячих фантазій, припиняючи гру, якщо вона шкідливо впливає на дитину);

- дитячі ігри мають свої національності, свою багатовікову історію;

- це могутній виховний засіб, який виробило саме людство і в якому через це виявилась невідомою істинна потреба людської природи;

- велику послугу справі виховання зробив би той педагог, який вивчив би докладно якнайбільшу кількість дитячих ігор і, випробувавши їх на практиці з дітьми, проаналізував би їх психічний вплив на дитячі характери;

- діти безперестанно творять нові ігри, пристосовуючись до місцевості, речей, обставин, дня;

- у певній грі дитина зазнає труднощів і страждань у зв'язку з тією душевною діяльністю, яку дає гра (що в дорослому житті забезпечуватиме її життєве щастя) [4, с. 332].

Актуальною, на наш погляд, виявилася така думка К. Ушинського: «Ми надаємо такого великого значення дитячим іграм, що коли б влаштовували вчительську семінарію, чоловічу чи жіночу, то зробили б теоретичне й практичне вивчення дитячих ігор одним із головних предметів» [4, с. 333].

У ході дослідження встановлено, що К. Ушинський широко пропагував кращий європейський досвід дошкільної освіти через педагогічну пресу, ділився враженнями від побаченого зі своїми колегами-педагогами та батьками, і, як багатодітний батько, використовував його у практиці виховання власних дітей.

Список використаних джерел:

1. Ушинський К. Звіт про відрядження за кордон. *Твори. В 6 т. Т. 2.*

Київ: Рад. школа, 1954. С. 174-260.

2. Ушинський К. Людина як предмет виховання (Спроба педагогічної антропології). *Твори. В 6 т. Т. 4.* Київ: Рад. школа, 1952. С. 21-454.

3. Ушинський К. Педагогічна подорож Швейцарією. *Твори. В 6 т. Т. 2.* Київ: Рад. школа, 1954. С. 17-122.

4. Ушинський К. Стислий підручник педагогіки. *Твори. В 6 т. Т. 6.* Київ: Рад. школа, 1955. С. 237-402.

5. Ушинський К. *Твори. В 6-ти т. Т. 2.* Педагогічні статті та матеріали до «Дитячого світу» та «Рідного слова». Київ: Рад. школа, 1954. 449 с.

Аліна Матвійчук,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Марія Замелюк,

кандидатка педагогічних наук, старша викладачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ФАКТОРИ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: фізичне виховання, фізичні вправи, діти старшого дошкільного віку

Удосконалення системи дошкільної освіти в Україні – серйозна соціокультурна проблема, вирішення якої полягає в забезпеченні адаптації завдань і змісту дошкільної освіти до запитів суспільства та реалій сучасних глобалізаційних процесів. Цінність життя і здоров'я людини визнається залежно від того, існує проблема чи ні. Для цього необхідні дослідження фізичного виховання дітей дошкільного віку, які ляжуть в основу ефективних засобів збереження природного потенціалу здоров'я людини. Якісне фізичне виховання дітей дошкільного віку є одним із ключових завдань сучасного закладу дошкільної освіти.

Фізичний розвиток стосується здатності дітей використовувати та контролювати своє тіло та включає вдосконалення їхніх рухових навичок.

Розвиток мозку, м'язів і органів чуття дитини пов'язаний із загальним фізичним розвитком дитини. Коли діти починають досліджувати навколишній світ, вони стають більш здатними до все більш складних фізичних рухів, які підтримують інші ключові сфери розвитку.

Крім того, фізичний розвиток дозволяє дітям виражати та регулювати емоції іншими способами, ніж просто плакати, щоб привернути увагу. Більш розвинені моторні навички дозволяють дітям краще спілкуватися та чітко виражати свої потреби, наприклад, показуючи на предмети, які вони хочуть, або плескаючи, коли вони схвильовані.

Фізичний розвиток може покращити фізичне здоров'я дітей, будуючи міцні кістки та м'язи та допомагаючи дітям підтримувати нормальну вагу. Більш фізично активні діти менше схильні до таких ризиків, пов'язаних із сидячим способом життя, як серцево-судинні захворювання, діабет та ожиріння. Фізична активність також покращує психічне здоров'я, допомагаючи зменшити стрес і покращити настрій.

Когнітивний розвиток стосується здатності дитини мислити та міркувати. Фізичний розвиток дозволяє дітям повністю досліджувати навколишнє середовище та більше дізнаватися про об'єкти навколо них та власні можливості. Такі дії, як вивчення танцювальних рухів і кидання або ловіння м'яча, є чудовою фізичною активністю, яка сприяє когнітивному розвитку.

У міру фізичного розвитку дітей зростає їх самостійність. Наприклад, діти потребують належного розвитку м'язів і координації, щоб сидіти, перевертатися, ходити, бігати, стрибати та харчуватися самостійно. Коли діти ростуть, вони долають фізичні обмеження та мають більше контролю над своїми рухами та тілом.

Соціально-емоційний розвиток стосується здатності дитини спілкуватися з іншими, виражати емоції та керувати ними. У міру того, як у дитини розвиваються рухові навички, вона може більше спілкуватися з оточуючими людьми. Наприклад, коли дитина катає м'яч туди-сюди разом з іншою дитиною, вони можуть навчитися робити це по черзі.

Крім того, фізичний розвиток дозволяє дітям виражати та регулювати емоції іншими способами, ніж просто плакати, щоб привернути увагу. Більш розвинені моторні навички дозволяють дітям краще спілкуватися та чітко виражати свої потреби, наприклад, показуючи на предмети, які вони хочуть, або плескаючи, коли вони схвильовані.

Список використаних джерел:

1. Адаменко В., Кошель В. До проблеми організації рухової активності дошкільників як необхідної умови формування здоров'я. The driving force of science and trends in its development: collection of scientific papers «SCIENTIA» Coventry, United Kingdom. 2021. Vol. 4. P. 30–38.
2. Замелюк М., Нарушинець А. Аспекти формування здорового способу життя дітей дошкільного віку. Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної інтернет- конференції з міжнародною участю. Луцьк. 2021. С.35-40.

Богдана Мельник,

здобувачка освіти Володимирського педагогічного фахового коледжу імені Агатангела Кримського Волинської обласної ради, м. Володимир, Україна

Науковий керівник – Олена Занько,

викладач Володимирського педагогічного фахового коледжу імені Агатангела Кримського Волинської обласної ради, м. Володимир, Україна

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ФОРМ РОБОТИ З БАТЬКАМИ

Ключові слова: становлення особистості, особистісна компетентність, дитина дошкільного віку, сучасні форми роботи з батьками.

Дорослі, які оточують дитину-дошкільника та здійснюють спільно різні види діяльності, неодмінно впливають на її особистісний розвиток. Часто цей процес є несвідомим, адже дорослі не завжди замислюються про результативність такого впливу. На думку кандидатки психологічних наук О. Байер, важливими у такій взаємодії є «не оцінка дорослим дій дитини, а підтримка можливостей, пізнавальної активності, позитивної налаштованості до дії, емоційних переживань, реалістичних намірів тощо». Тільки за умови належної підтримки дитини значущими для неї дорослими, можна сформувати самосвідомість дошкільника, що здатен ідентифікувати себе зі своїм «Я», позитивно оцінювати себе, адекватно співвідносити власні мотиви та наміри («хочу») зі знаннями, вміннями, навичками («можу») та регулювати власну поведінку («буду»), тобто батьки дошкільників мають безпосередній вплив на становлення особистісної компетентності дошкільника.

Індивідуальне становлення особистості дитини, формування її рис і якостей під впливом виховання вивчали вітчизняні та зарубіжні педагоги та психологи. Дошкільний вік, на думку вітчизняних психологів, є періодом фактичного складання психологічних механізмів особистості. Саме в дошкільні роки, як свідчать спеціальні дослідження (О. Запорожець, Л. Божович, В. Котирло та ін.), складаються особистісні механізми поведінки, зав'язуються перші зв'язки, відносини, вузли, що утворюють в сукупності якісно нову вищу єдність суб'єкта – єдність особистості.

Умови та методи впливу формування особистісної зрілості дошкільників вивчає І. Бех, особливості набуття дитиною досвіду в різних видах діяльності, принципи реалізації особистісно-зорієнтованої взаємодії в закладі дошкільної освіти – О. Баєр, діяльнісний підхід як ключовий шлях реалізації завдань оновленого БКДО в контексті формування особистісної компетентності дітей дошкільного віку – Т. Піроженко.

Особистісна компетентність – одна з ключових для дитини дошкільного віку, що виявляється в особистісних якостях дитини: від елементарних уявлень та позитивного ставлення дошкільника до свого внутрішнього світу (думок, почуттів, мрій, бажань, мотивів, планів, ідеалів, цілей, прагнень) до становлення основ світогляду і розвиненості свідомості (пізнавальної активності, емоційної сприйнятливості, позитивної налаштованості дій, думок, оптимістичними переживаннями, реалістичними намірами).

Особистісна компетентність дитини дошкільного віку має певні характеристики:

- позитивне ставлення до світу, до себе та інших;

- адекватна самооцінка;
- здатність співчувати, надавати допомогу та просити про неї;
- готовність до взаємодії з дітьми й дорослими, прагнення бути частиною групи;
- здатність самостійно розв'язувати посильні життєві проблемні ситуації.

Показником сформованої особистісної компетентності є, найперше, емоційно-ціннісне ставлення, що виражається у прийманні свого імені, демонстрації інтересу, приналежності і поваги до своєї родини, традицій та звичаїв народу; проявляється у виявленні інтересу до власного внутрішнього світу (думок, почуттів, бажань, мрій, ставлення), орієнтуванні в емоціях і почуттях; усвідомленні власних бажань; обґрунтуванні свого ставлення; наявності позитивної самооцінки та розумінні власної соціальної відповідальності у партнерських стосунках із однолітками; виявленні здебільшого оптимістичного світовідчуття щодо теперішнього і майбутнього.

Важливе значення для формування особистісної компетентності відіграє участь батьків. Василь Сухомлинський зауважив, що завдання виховання і розвитку можуть бути успішно вирішені тільки у випадку, підтримки зв'язку педагогів з родиною і залучати батьків дітей у свою роботу [4, с. 26]. Підтримка батьками процесу формування особистості дитини сприяє:

- розвитку сприймання дитини себе як повноцінного члена родини завдяки поваги до дитячих потреб, емоційної підтримки та заохочення; врахування думки дитини під час прийняття спільних важливих рішень, врахування смаків та вподобань, забезпечення відчуття безпеки та захищеності;
- формуванню цінностей, позитивних впливів, взаємодії між усіма членами родини;
- активній життєдіяльності дитини шляхом створення в родинних умовах простору на побутовому та культурному рівнях;
- забезпеченню щоденному позитивному емоційному, вербальному та фізичному контакту з дитиною, виявленні щирої зацікавленості та особистої участі у справах дитини побут, спілкування, ігри, освіта, дозвілля, тощо);
- забезпеченню умов набуття дошкільниками соціального досвіду взаємодії з оточуючими (відвідування громадських місць; участь у громадських культурних, мистецьких, подіях тощо) [7].

Для того, щоб співпраця ЗДО та сімей в контексті формування особистісної компетентності дошкільників була ефективною, необхідно, щоб вихователі та батьки тісно взаємодіяли, обмінювалися досвідом, навчалися разом. Для цього в освітньому процесі ЗДО використовують різноманітні форми роботи з батьками.

Крім традиційних батьківських зборів, анкетування, індивідуальних бесід, круглих столів та консультацій, в сучасних ЗДО використовують нові форми взаємодії з батьками дітей дошкільного віку, в яких реалізується принцип партнерства, діалогу. Позитивною стороною подібних форм є те, що учасникам

не нав'язується готова точка зору [8, с. 13]. Їх спонукають думати, шукати власний вихід з ситуації, що склалася. Це такі форми:

1. Сімейні клуби. На відміну від звичних батьківських зборів, де застосовується повчальна форма спілкування, сімейний клуб працює на принципах особистої зацікавленості та добровільності. У такому клубі батьків об'єднують спільні проблеми і пошуки оптимальних форм роботи з дітьми.

2. Дискусія. Об'єктом дискусії завжди є дійсно неоднозначна проблема. Учасники можуть вільно висловлювати своє бачення її вирішення, яким би непопулярним і несподіваною воно не було. Успіх дискусії визначається дотриманням умов: проблема, що обговорюється має бути «на часі», запитання повинні стимулювати та спонукати до висловлювання, учасники дискусії мають поважати думку інших та мати можливість висловлюватися вільно.

Розрізняють такі форми дискусії :

- круглий стіл – учасники обмінюються думками один з одним щодо озвученої проблеми. Доцільно використовувати тоді, коли треба узагальнити ідеї та думки щодо обговорюваної проблеми. Така форма роботи відіграє інформаційно-пропагандистську роль, але не є інструментом вироблення конкретних рішень;
- симпозіум – обговорення проблеми, під час якого батьки дітей по черзі виступають з повідомленнями та відповідають на запитання. Така форма роботи дозволяє залучати до співпраці різних спеціалістів, що дає змогу більш глибоко висвітлити тему;
- дебати – це своєрідне інтелектуальне змагання, в ході якого одна команда аргументовано переконує в правильності певної тези, а інша їй опонує. Дебати дозволяють розглянути актуальну проблему з різних сторін.

Під час організації дискусії, ведучий акцентує увагу учасників на уважному, неупередженому ставленні до різних думок, фактів, формуючи у них досвід конструктивної участі в обміні думками, судженнями.

3. Інтерактивні ігри (рольові ігри, моделюючі ігри) – це своєрідне занурення в групову ситуацію, що спонукає членів групи до активності, відповідно до певної навчальної мети. Інтерактивні ігри викликають в учасників зацікавленість темою, створюють ситуацію випробування і дарують радість відкриттів, що притаманно усім іграм.

Інтерактивні ігри можуть відрізнятися кількістю учасників (може бути організована індивідуальна робота учасників, робота в парах, в трійках, в четвірках, в малих групах, загально групова. Гру можна побудувати так, що малі групи змагатимуться між собою або якась частина учасників буде спостерігачами) тривалістю проведення, використаними засобами спілкування, для їх проведення. Бувають «вербальні», «невербальні» ігри, в яких учасники взаємодіють один з одним за допомогою «мови тіла». Можуть використовуватися ще й інші засоби самовираження – звуки, малюнки, тривимірні об'єкти, інфографіки і тому подібне [10, с. 19].

Існує ряд інших форм взаємодії з батьками:

- проекти – організація роботи з батьками, що передбачає самостійне отримання теоретичних та практичних даних, розв'язань завдання

найрізноманітнішого характеру. До розробки проєктів можна залучати також дітей;

- творчі виставки – це заздалегідь запланована демонстрація експонатів, які становлять собою єдине ціле [3, с. 73]. Зазвичай, в умовах ЗДО ефективною формою взаємодії з батьками дітей є організація художньо-творчих виставок, метою яких є збагачення сімейного дозвілля, об'єднання дітей і дорослих у спільних справах, активізація творчості батьків і дітей, демонстрація позитивного прикладу цікавої, самостійно виконаної роботи, виховання естетичного смаку та розвиток художньо-творчих здібностей;
- мінімузеї – це осередки, оформлені відповідно до певної теми і містять, окрім «музейних експонатів», дитячі роботи, створені малюками до і після відвідування класичних музеїв. Слово «міні» означає не тільки розмір експозицій, а й вік відвідувачів, тематичну обмеженість;
- майстерні – це нетрадиційна форма організації діяльності педагога, батьків і дітей. Майстерня дає можливість розширити уявлення про творчу діяльність, ознайомити з різними видами мистецтва, показати прийоми роботи з дітьми, надає перспективу поліпшити взаємини батьків і дітей, допомагає встановленню емоційного контакту між педагогами, батьками, дітьми, взаємозв'язку між поколіннями [7].

Останнім часом, зокрема початком широкомасштабного вторгнення росії, педагоги закладів дошкільної освіти працюють із батьками у змішаному режимі: онлайн та офлайн. Слід зазначити, що вихователі швидко налагодили роботу з батьками за допомогою онлайн-сервісів, що дало змогу більше залучити батьків вихованців до спільної роботи з формування особистісної компетентності. Віртуальне спілкування вихователів з батьками відкрило нові можливості. Серед них:

- постійний зв'язок вихователя з батьками або особами, які їх замінюють;
- оперативне інформування батьків про події в групі;
- повідомлення про досягнення дітей;
- надсилання практичних матеріалів (віршів до свят, пам'яток, фото, інструкцій з безпеки життєдіяльності дітей тощо);
- надання психолого-педагогічної підтримки батькам;
- обговорення нагальних питань;
- обмін швидкими повідомленнями (наприклад, про перебування дітей в укритті під час повітряної тривоги) тощо [5].

Консультації на теми: «Чи готові ви захистити права своєї дитини?», «Ти член родини, ми любимо тебе таким, якими ти є», «Заохочення і покарання» сприяли формуванню у батьків дошкільників розуміння способів розвитку:

- самоповаги у дітей;
- почуття їх власної гідності;
- поваги до оточуючих.

Оскільки в Україні тривають обмеження у зв'язку із повномасштабним вторгненням росії, консультації розміщувалися у батьківській групі в соціальних мережах. Педагоги використовують Viber-групу та Telegram-канал.

Проведення індивідуальних бесід на теми: «Поведінка під час екстремальних ситуацій», «Проводимо дозвілля разом з дітьми» організують з метою формування розуміння у батьків шляхів розвитку у дітей:

- вміння адекватно реагувати на різні життєві ситуації;
- керувати собою;
- прогнозувати результати власної діяльності;
- розуміння відповідальності за зроблені вчинки.

Вихователі проводять анкетування батьків для з'ясування методів родинного виховання. Це дає змогу виявити стиль виховання дитини в сім'ї, цінності, що сповідаються та зрозуміти, яким чином взаємодіяти з усіма учасниками освітнього процесу.

Під час проходження педагогічної практики, нами були розроблені рекомендації «Ефективна робота з батьками - легко!» щодо використання онлайн-сервісів, для організації та проведення роботи з батьками онлайн. Ми зробили добірку онлайн-«помічників» та описали можливості їх використання, переваги та недоліки: PowerPoint, Сайти Google, YouTube, Google Форми, Facebook, Instagram, YouTube, TikTok, QR-коди тощо [4, с. 63]. Увагу звернули і на правила спілкування в соціальних мережах, дотримання норм етикету під час емейл-листування [9].

Вихователі закладів дошкільної освіти використовують сучасні форми роботи для формування особистісної компетентності дітей дошкільного віку. Серед них: творчі виставки, проекти, майстер-класи тощо, тренінги, ділові ігри. Крім того, не втратили актуальності традиційні форми: індивідуальні бесіди, консультації, батьківські збори.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovooho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf(дата звернення: 30.11.2022).
2. Горбенко Н. Взаємодія закладів дошкільної освіти з батьками – співпраця заради майбутнього.[Електронний ресурс]. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/717784/1/%D0%92%D0%B7%D0%B0%D1%94%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D1%96%D1%8F%20%D0%97%D0%94%D0%9E%20%D0%B7%20%D0%B1%D0%B0%D1%82%D1%8C%D0%BA%D0%B0%D0%BC%D0%B8.pdf>(дата звернення: 27.12.2022)
3. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження / Упоряд.: О. Г. Косенчук, І. М. Новик, О. А. Венгловська, Л. В. Куземко. Харків: Ранок, 2021. 240 с.
4. Витовтова Л., Маренич В. Нові форми роботи з батьками дошкільників. Харків: Видавнича група «Основа», 2022. 159 с.
5. Вчитель в соціальній мережі. Поради Росса Мак Гіла. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://teach-hub.com/profilvchytelya-u-sotsialnij-merezhi/> (дата звернення: 14.03.2023).
6. Дирда О. Інтернет-імідж педагога, або Основні правила професійної етики в соцмережах: інформаційно-методичний poradnik. [Електронний

ресурс]. URL : https://junist.com.ua/images/polozhennya/Online_profpedagog.pdf
(дата звернення: 14.04.2023)

7. Кіяшко А. Форми роботи з батьками в закладі дошкільної освіти. *Вихователь-методист закладу дошкільної освіти*. [Електронний ресурс]. URL : https://oplatforma.com.ua/article/1542-shkola-molodih-batkv-yak-forma-prosvtnitsko-roboti#anc_2 (дата звернення: 12.02.2023)

8. Рейпольська О. 5 дієвих порад, як «виховати» батьків і закласти міцний фундамент взаємодії з ними. *Практика управління дошкільним закладом*. №8. 2020. С.13-16.

9. Саражинська Н. Дотримання етичних норм онлайн. Правила мережевого спілкування. Вчитель – учні – батьки [Електронний ресурс]. URL : <https://librarycre.wordpress.com/2020/12/19/etyka-spilkuvannia-online> (дата звернення: 27.02.2023)

10. Шаповал Н. Педагоги + батьки = партнерська взаємодія. *Практика управління дошкільним закладом*. №8. 2020. С.18-21.

Мирослава Мельник,

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, педагогічний факультет,
Рівненський державний гуманітарний університет,
м. Рівне, Україна*

Науковий керівник – Наталія Горобаха,

*канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології
та спеціальної освіти ім. проф. Т.І. Поніманської,
Рівненський державний гуманітарний університет,
м. Рівне, Україна*

НАУКОВИЙ АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ МЕТОДИЧНОГО СУПРОВОДУ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ДО ЗДО

Ключові слова: адаптація, заклад дошкільної освіти, методичний супровід освітньої діяльності, діти раннього віку.

Питання адаптації дітей та педагогічних умов її успішного протікання в ЗДО привертає значну увагу сучасної педагогіки дитинства. Проблема адаптації дитини до умов закладу дошкільної освіти виникла із самого початку існування таких закладів і зараз залишається не менш актуальною. Практично кожна сім'я стикається із нею, коли приходить час віддавати дитину до закладу дошкільної освіти. Особливо із цим виникають труднощі, коли мова йде про дітей раннього віку. У цей період діти особливо чутливі до розлуки із близькими, дуже бояться всього нового. Адаптація до умов закладу дошкільної освіти найчастіше проходить досить болісно. Завдання педагога так організувати період адаптації, щоб мінімально травмувати дитину. Прихід до закладу дошкільної освіти, незнайомі діти, дорослі, вся обстановка навколо викликає в дитини дуже сильний стрес.

Ми погоджуємось з думкою С. Васильєвої [2], Н. Гавриш [2], Н. Каньоси [3], В. Рагозіної [2] щодо психологічної адаптації дітей раннього віку до закладу дошкільної освіти, а тому трактуватимемо її як процес входження до

нового для них соціального середовища, що супроводжується хворобливим звиканням до нього. Хворобливість соціально-психологічної адаптації дітей раннього віку до закладу дошкільної освіти, психосоматичні порушення зумовлені їх низькою стійкістю до стресу.

За словами О. Шаталової, адаптація є активним процесом, що призводить або до позитивних результатів, або до негативних. При цьому виділяються два основних критерії успішної соціальної адаптації: внутрішній комфорт і зовнішня адекватність поведінки [7].

На думку Н. Каньоси, успішна адаптація дітей раннього віку до ЗДО визначається взаємозв'язком психофізичного розвитку як особливістю раннього віку. Соціально-психологічна адаптація залежить не лише від стану здоров'я дитини, розвитку навичок спілкування, особливостей її нервової системи, а й від дій батьків і педагогів. Цей процес супроводжується змінами поведінки дитини, розладом сну, апетиту [7]. Якщо неправильно організувати адаптаційний період, то в малюка може з'явитись низка порушень у поведінці, емоційному стані, в спілкуванні.

Проте часто виникають ситуації, у яких педагоги не завжди готові до якісної організації адаптації дітей раннього віку до ЗДО. На заваді може стати недостатність досвіду в педагога, труднощі з добором форм та методів роботи з наймолодшими вихованцями. Цю проблему можливо вирішити, якщо буде здійснена організація методичного супроводу адаптації дітей раннього віку до ЗДО.

Термін «супровід» виник у педагогіці наприкінці 90-х років ХХ століття. В «Українському тлумачному словнику» супровід характеризується, як прямування поруч, разом із кимось в ролі супутника чи проводжаючого [6].

Л. Швайка вважає, що супровід – це педагогічна технологія, що дозволяє отримати об'єкту нові знання, досвід, що сприяють розв'язанню проблем у складних життєвих ситуаціях [8].

На думку І. Мельник, супровід розглядається як спільна діяльність фахівців, які створюють умови для успішного навчання та розвитку дітей раннього та дошкільного віку в конкретному освітньому просторі [5].

К. Волинець розглядає супровід як певну гарантію для суб'єкта супроводу в отриманні захисту так, щоб він сам міг розв'язувати свої проблеми [1].

В умовах сучасного закладу дошкільної освіти методичний супровід адаптації дітей раннього віку до ЗДО можна розглядати як найоптимальніший спосіб організації методичної діяльності. На думку Н. Гавриш та її співавторів, у цьому контексті методичний супровід – це спеціально організована системна взаємодія ЗДО та вихователя, спрямована на надання допомоги педагогу у виборі шляхів розв'язання проблем, що виникають у ситуації реальної педагогічної діяльності, з урахуванням його професійного та життєвого досвіду [2].

Згідно з цим визначеннями методичний супровід адаптації дітей раннього віку до ЗДО може розглядатися як:

- індивідуальна допомога вихователям, батькам при ухваленні рішення у складних життєвих ситуаціях адаптації дітей до ЗДО (І. Мельник) [5].
- метод, спрямований на створення умов прийняття учасниками освітнього процесу необхідного рішення у різноманітних життєвих ситуаціях, пов'язаних з адаптацією дітей до ЗДО (Т. Шинкар, А. Співакова) [9].
- складний процес взаємодії сторін супроводу, результатом якого стане рішення або дія, що наблизить дітей до оптимального рівня адаптації (К. Волинець) [1].

Т. Шинкар, А. Співакова вважають, що термін методичний супровід необхідно використовувати лише в тих випадках, якщо учасникам освітнього процесу надається підтримка у розв'язанні важливих та актуальних проблем освіти. При цьому методичний супровід організовується лише за взаємодії сторін супроводу [9].

З огляду на думку К. Волинець, методичний супровід адаптації дітей раннього віку до ЗДО є цілісною, системною діяльністю, що здійснюється, опираючись на досягнення теорії, практики стосовно цілісного розвитку творчих здібностей та зростання фахового рівня педагога. Результатом такої діяльності є якість, успішність організації освітнього процесу та вдосконалення рівня адаптації дітей раннього віку до ЗДО [1].

За словами І. Мельник, методичний супровід представлений функціями, змістом, завданнями, формами організації методичної діяльності. Методичний супровід процесу адаптації дітей раннього віку до ЗДО наділений інформаційною, аналітичною, планово-прогностичною, проектувальною, організаційно-координаційною, навчальною та контролью-діагностичною функціями [5].

Зміст методичного супроводу адаптації дітей раннього віку до ЗДО визначається законами, нормативними документами, інструкціями, наказами, програмою дошкільної освіти, яку обрав ЗДО. Т. Шинкар, А. Співакова додають, що змістова сторона методичного супроводу адаптації дітей раннього віку до ЗДО відображена в посібниках, нових психолого-педагогічних та методичних дослідженнях, й визначається з огляду на результати діагностування та прогнозування стану освітнього процесу. На зміст методичного супроводу адаптації дітей раннього віку до ЗДО впливають зовнішні та внутрішні фактори, визначені конкретним соціокультурним середовищем та системою освіти, самовихованням, самоосвітою та саморозвитком педагогів, рівнем їхньої фахової компетентності [9].

Під час методичного супроводу процесу адаптації дітей раннього віку до ЗДО Н. Гавриш, В. Рагозіна та С. Васильєва пропонують використовувати такі методи як індивідуальні консультації, семінари, проектування, експертиза та аналіз навчально-методичних розробок, відвідування занять інших педагогів [2].

К. Крутій у якості ключових розрізняють групові (взаємовідвідини, консультації, майстер-класи, семінари та практикуми, творчі та робочі групи, ділові ігри, виставки, участь у методичних спілнотах, конференцій та педради) та індивідуальні (стажування, співбесіда, самоосвіта, наставництво,

індивідуальні консультації, самоосвіта, бесіди) форми методичного супроводу адаптації дітей раннього віку до ЗДО [3].

Отож, методичний супровід адаптації дітей раннього віку до ЗДО – це діяльність ЗДО, спрямована на постійний та індивідуальний вплив на вихователя, батьків для надання допомоги та підтримки у педагогічній діяльності з урахуванням їх знань, умінь, досвіду та навичок.

Список використаних джерел:

1. Волинець К. Методичний супровід творчої діяльності вихователя в умовах закладу дошкільної освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 1 (44). С. 105-110.
2. Гавриш Н., Рагозіна В., Васильєва С. Дидактико-методичний супровід освітнього процесу в групах раннього віку. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки*. 2021. Вип. 199. С. 19-24.
3. Каньоса Н. Адаптація дітей раннього віку до умов закладів дошкільної освіти. *Педагогічна освіта : теорія і практика* : зб. наук. праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка ; [гол. ред. Лабунець В.М.]. Кам'янець-Подільський, 2018. Вип. 24 (1-2018), ч. 2. С. 248-253.
4. Крутій К. Групові форми методичної роботи з педагогами в сучасному дошкільному навчальному закладі / за заг. ред. К.Л. Крутій. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2014. 144 с.
5. Мельник І. Організація методичного супроводу освітньої діяльності ЗДО в умовах інноваційного розвитку. *Дошкільна освіта : теорія, методика, інновації* : зб. матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції. Луцьк, С.228-234.
6. Український тлумачний словник : Близько 250 000 слів / укл. та гол. ред. В'ячеслав Бусел. Київ Ірпінь : Перун, 2016. 1692 с.
7. Шаталова О. Адаптація дітей раннього віку до умов дитячого навчального закладу. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2013. Вип. 14 (1). С. 325-331.
8. Швайка Л. Методична робота в ДНЗ : посібник. Харків : Вид. група «Основа», 2017. 304 с.
9. Шинкар Т., Співакова А. Здійснення методичного супроводу освітнього процесу в групах дітей раннього віку засобом ІКТ. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 13 (18). С. 529-541.

Нонна Мельник,

магістр кафедри практичної психології та психодіагностики,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

Тамара Дучимінська,

кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології та психодіагностики,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ СТИЛІВ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ САМОПРИЙНЯТТЯ ОСОБИСТОСТІ У ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ

Ключові слова: психологічні особливості впливу, сімейне виховання, формування самоприйняття, діти та підлітки.

Однією з основних інститутів виховання у суспільстві є сім'я. У житті кожної людини сім'я займає особливе місце, адже весь досвід, який вона отримує в ній, зберігає протягом усього життя, то діти, виростаючи, повторюють у своїй сім'ї поведінку своїх батьків.

У сім'ї відбувається первинна соціалізація особистості, освоюються перші соціальні ролі, встановлюються основні цінності життя, норми поведінки, формується ставлення дитини до самого себе та оточуючих людей. Вона може бути джерелом розвитку та емоційно-психологічної підтримки особистості, так і джерелом психологічної травми та особистісними розладами: психосоматичними захворюваннями, неврозами, відхиленнями у поведінці.

Важливість сім'ї як інституту виховання обумовлена тим, що вона перебуває протягом значної частини свого життя, і за тривалістю свого на особистість жоден з інститутів виховання неспроможна зрівнятися з сім'єю [1].

Проблемами взаємин батьків та дітей займалися багато авторів: А. Аніщук, І. Бех, О. Кононко, Б. Стельмах, О. Ярош та ін., які відобразили загальні закономірності психологічного розвитку дитини, природу дитинства та його періодизацію.

Аналіз літературних джерел показує, що саме ставлення підлітків визначають як центральне освіту особистості, яке значною мірою визначає соціальну адаптацію особистості, є регулятором поведінки та діяльності [3].

Велике значення у становленні дитини має стиль сімейного виховання. Стиль сімейного виховання – це спосіб стосунків батьків до дитини, застосування ними певних прийомів і методів на дитини, що виражаються у своєрідній манері словесного поводження і взаємодії з дитиною [4].

Будь-яка дисгармонія в сім'ї призводить до несприятливих наслідків у розвитку особистості дитини, до проблем у її поведінці. Існує кілька різноманітних класифікацій стилів сімейного виховання: авторитетний, авторитарний, індиферентний, ліберальний.

У психології прийнято виділяти шість основних стилів сімейного виховання: авторитарний; демократичний (авторитетний); потурання (ліберальний); хаотичний; опікувальний; відчужений (індиферентний).

Авторитарний стиль – батьки пригнічують ініціативу дитини, приймають всі рішення за неї, обмежують самостійність дитини, не обґрунтовують свої вимоги, жорстко контролюють, використовують заборони, догани та фізичні покарання, вимагають від дитини високих досягнень, вторгаються в особистий простір. У підлітковому віці авторитарність батьків спричинить серйозні проблеми [5]. Реакція дітей може бути різною. Більш активні та сильні підлітки чинять опір тиску батьків, конфліктують, відстоюють свою позицію, виявляють

агресивність, починають бунтувати, можуть збігати з дому. Інші, слухаються батьків, поступаються і підкоряються, завжди і в усьому покладаються на батьків. При такому вихованні до підліткового віку у дитини формується або ворожість, агресивність, конфліктність, прагнення домінувати, ненависть до батьків, вирішення питань лише силою, груба, хамська поведінка та ставлення до оточуючих, або нерішучість, невротизованість, не впевненість у собі, боязкість, невміння постояти за себе, втрата почуття власної гідності. Такі підлітки відчують труднощі в адаптації в соціумі та навколишньому світі. У школі їм важко знаходити друзів, встановлювати контакти з вчителями. При такому стилі виховання у дітей формується лише механізм зовнішнього контролю і як тільки загроза покарання ззовні зникає, поведінка підлітка може стати некерованою, антигромадською тощо. батьками, що веде до підозрливості, постійної настороженості та навіть ворожості до оточуючих.

Демократичний стиль виховання (авторитетний) – за цього стилю батьки заохочують ініціативу, особисту відповідальність і самостійність своїх дітей відповідно до віку [2]. Дитина виховується як самостійна, самобутня особистість. Цей стиль характеризується теплим емоційним прийняттям дитини та високим рівнем контролю з боку дорослих. Батьки висловлюють дитині своє кохання, доброзичливість, між батьками та дітьми є порозуміння, теплі почуття, часте дружнє спілкування. Батьки уважні до своєї дитини, емоційно підтримують її, створюють у сім'ї атмосферу кохання та турботи. Підлітки включені до обговорення сімейних проблем, вислуховують та обговорюють думку та поради батьків, беруть участь у прийнятті рішень. Батьки вимагають осмисленої поведінки від дітей, виявляють твердість та послідовність у виконанні дисципліни, що формує правильну, відповідальну соціальну поведінку. Підліток відчуває свою значущість у ній і таке ставлення формує дисциплінованість, відповідальність за свої вчинки, активну життєву позицію, почуття власної гідності, самостійність, самоприйняття, ініціативність та цілеспрямованість, допитливість, зростають незалежними, з адекватною самооцінкою, які вміють контролювати свої бажання, дисциплінувати себе. У школі у таких підлітків не виникають конфлікти з вчителями, оскільки дитина розуміє свої обов'язки та привчена виконувати їх. Підлітки знають, що батьки завжди зможуть його вислухати та допомогти. Батьки у спілкуванні використовують методи переконань, обговорень, компромісу, доказів. У такій сім'ї відсутні фізичні покарання та словесна агресія.

Потурання стилю (ліберальний) – батьки дають дитині «свободу», самостійність і розкутість, дозволяє їй робити абсолютно все, що вона хоче, ні в чому не обмежує. Вони розуміють слово «треба» і батьків не чує [2]. Для самоствердження дитина використовує капризи, вимоги, демонстративно ображається. Батьки вибирають тактику невтручання, не допомагає підлітку і не заважає, не бере участі в становленні особистості. Відносини є дистантними, відчуженими, відсутня довіра. Спілкування з дитиною будується на принципі всездозволеності та низької дисципліни, характерна нездатність чи небажання спрямовувати дитину. У підлітковому віці такі діти часто конфліктують із тими, хто не потурає їм. У школі у підлітків виникають проблеми з однолітками

та педагогами, оскільки вони не привчені виконувати вимоги дорослих, поступатися, слухатися старших, дотримуватися законів та правил. Через що підліток виростає егоїстичним, конфліктним, завжди незадоволений оточуючими, що дає йому будувати нормальні взаємини з однолітками. Не здатний до близькості та прихильності, немає бажання подбати про когось, допомогти, підтримати. Виявляється хамство і всюдозволеність, злодійство, брехня, розбещеність, безвідповідальність, не вміння «тримати слова». Підліток, який виріс в обстановці всюдозволеності, більш схильний до психологічних проблем, фобій, депресій. Він навчений контролювати себе і свою поведінку, нездатний протистояти життєвим проблемам.

Хаотичний стиль – відсутність єдиного підходу до виховання, коли немає чітких конкретних, певних вимог до дитини, між батьками виникають розбіжності щодо вибору виховних манер [3]. Непередбаченість батьківських реакцій позбавляє дитину відчуття стабільності та викликають підвищену тривожність, невпевненість, імпульсивність, невротичні реакції, агресивність та некерованість, антисоціальну поведінку. За такого виховання не формуються самоконтроль і почуття відповідальності, підліток відрізняється незрілістю суджень, мають низьку самооцінку. Про таких підлітків у школі кажуть, що вони некеровані. Їм дуже складно адаптуватися в соціумі, оскільки вони не мають чітких, конкретних орієнтирів в оцінках та поведінці.

Опікуючий стиль (гіперопіка) – батьки хочуть постійно перебувати біля дитини, вирішувати за нього всі проблеми, що виникають, живуть замість нього, позбавляють його самостійності у фізичному, психічному та соціальному розвитку [1]. Батьки надмірно стежать за поведінкою підлітка, турбуються, піклуються та опікуються. Чим пригнічують ініціативу, волю та свободу дитини, позбавляють самостійності, виховує покірність, безволі, безпорадність. Діти виростають слухняними, але невпевненими в собі, своїх силах та можливостях, бояться зробити щось не так, помилитися. Деякі діти у підлітковому віці прагнуть вирватися з-під надмірного контролю та опіки батьків, виявляють агресію, стають неслухняними та свавільними.

Відчужений стиль виховання – передбачає байдужість батьків до особистості дитини [4]. Батьки «не помічають», дитину, не зацікавлені її розвитком та внутрішнім світом, не виявляють інтересу до справ підлітка в школі, до його особистого життя. Активно уникають спілкування з ним, тримають його на відстані від себе, відсутня теплота щодо дитини, ставляться з зневагою, ігноруючи її емоційні потреби. Діти надані самі собі. Такий стиль буває в сім'ях, де батьки байдужі та байдужі до своєї дитини, у неблагополучних сім'ях, де один або обидва батьки зловживають алкоголем чи наркотиками. Таке ставлення робить підлітка нещасним, невпевненим у собі, самотнім, замкнутим, формується агресивність, недовіра до оточуючих, емоційна відчуженість, тривожність.

У сім'ї не завжди стилі виховання можуть виявлятися у чистому вигляді. Батьки у різних ситуаціях застосовують різні стилі. Чергування стилів, непослідовність несприятливо впливає на дитину.

Стиль сімейного виховання відбиває як батьківські особистісні особливості, їх позиції, а й особистість дитини. Від того який стиль сімейного виховання буде застосовуватися в сім'ї, залежить розвиток дитини, формування у неї тих чи інших характеристик характеру, моделей поведінки, особливостей взаємовідносин з батьками та оточуючими. Будь-яка дисгармонія в сім'ї та вихованні призводить до негативних наслідків, до проблем у поведінці.

Список використаних джерел:

1. Берегова Н., Федорчук П. Вплив сімейного виховання на формування особистості дитини. *Вісник Львівського університету. Серія психологічних наук*. 2020. Випуск 6. С. 10-15.
2. Субашкевич І., Сеньків Х. Вплив стилю сімейного виховання на формування цінних орієнтацій підлітків. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Випуск 21. Т. 2. С. 196-200.
3. Цибух Л., Мельничук І., Лазоренко Т. Вплив стилю сімейного виховання на розвиток особистісних якостей підлітків. *Габітус*. 2020. Випуск 15. С. 202-207.
4. Федоренко Р., Мушкевич М., Дучимінська Т., Магдисюк Л. Психологія молоді сім'ї : монографія. Вид. 2-ге, доповн. та змін. Луцьк: Вежа Друк, 2020. 392 с.

Світлана Мельник,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Світлана Міліщук,

викладачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти КЗВО

«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДІТЕЙ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ: СУТЬ, ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА

Ключові поняття: психологічна готовність дитини старшого дошкільного віку до навчання в школі, структура психологічної готовності дітей до навчання в школі.

Одним з найважливіших підсумків психічного розвитку в період дошкільного дитинства виступає психологічна готовність до шкільного навчання, яка полягає в тому, що у дитини до моменту вступу до школи формуються психологічні властивості, притаманні власне школяреві. Різноманітні аспекти психологічної готовності дітей до навчання в школі розкрито в працях зарубіжних психологів (Е. Меймана, А. Біне, Ж. Піаже, С. Штребел) та педагогів (Дж. Селлі, Ст. Холла, Ф. Фребель) та в публікаціях вітчизняних науковців (Т. Романченко, С. Поліщук, І. Біла, М. Деркач, В. Пупченко, А. Валіцька).

В навчальному посібнику Р. Павелків, О. Цигипало «Дитяча психологія» психологічна готовність дітей до навчання в школі визначається як здатність дитини виконувати навчальні завдання і шкільні обов'язки, зумовлена рівнем її загального розумового розвитку [3].

Т. Дуткевич визначає так психологічну готовність дітей до навчання – це один з найважливіших підсумків психічного розвитку дитини в період дошкільного дитинства [4].

Л. Іщенко готовність до школи визначає як «психологічний, емоційний, етично-вольовий та фізичний розвиток дитини, який забезпечує її легку адаптацію до нового етапу життя; це усунення (або хоча б суттєве зниження) негативного впливу на здоров'я та емоційне благополуччя школяра, труднощів переходу до нових умов життя, соціальних відносин і нового виду провідної діяльності» [1].

Як стверджує О. Сулік, готовність до шкільного навчання – це система психологічних характеристик дитини, необхідних для успішного навчання в школі. Психологічна готовність включає здатність дитини до прийняття нової «соціальної позиції» – позиції школяра, тобто здатності управляти своєю поведінкою та розумовою діяльністю, певний світогляд, готовність до оволодіння новою провідною діяльністю в молодшому шкільному віці [1].

Т. Філімонова у навчально-методичному посібнику «Психолого-педагогічна підготовка дітей до школи» наголошує, що психологічна готовність зумовлена дозріванням організму дитини, зокрема, її нервової системи, ступенем сформованої особистості, рівнем розвитку психічних процесів та є підсумком, результатом психічного розвитку дитини в дошкільному дитинстві, результатом діяльності всієї системи виховання і навчання в сім'ї, дитячому садку [5].

Аналіз теоретичних джерел свідчить про те, що проблема визначення структурних складників та критеріїв психологічної готовності дитини до шкільного навчання залишається актуальною не зважаючи на численні дослідження проблеми психологічної готовності дітей до навчання в школі. Так, в навчальному посібнику Р. Павелків, О. Цигипало «Дитяча психологія» визначено такі структурні компоненти: мотиваційна (особистісна), інтелектуальна, емоційно-вольова, соціально-психологічна [4].

Мотиваційна готовність (або особистісна) розглядається, як рівень прояву потреби дитини у спілкуванні з однолітками, уміння підкорювати свою поведінку законам групи, здатність виконувати роль учнів у ситуації шкільного навчання, відповідний рівень сформованості ставлення до школи, шкільних обов'язків тощо.

Інтелектуальна (розумова) готовність характеризує рівень відповідальної сформованості диференційованого сприймання, наочно-образного мислення, мисленнєвих операцій, аналітичного мислення, мовленнєвого розвитку, логічного запам'ятовування, дрібної моторики та сенсомоторної координації, що залежить, передусім, від функціонального дозрівання структур головного мозку.

Емоційно-вольова готовність потребує відповідного рівня прояву позитивних емоцій, відсутність імпульсивних реакцій, можливість довгий час виконувати непривабливе завдання, відповідний розвиток емоційних та вольових якостей особистості дитини, емоційно-вольової регуляції, вольових дій та довільності уваги.

Соціально-психологічна готовність передбачає належну сформованість у дитини вміння вибудовувати свої взаємини з педагогом та однолітками.

Натомість, Т. Дуткевич визначає компоненти психологічної готовності по-іншому. На її думку в структурі психологічної готовності дітей до навчання в школі доцільно визначити: мотиваційну готовність дитини до шкільного навчання, пізнавальну готовність дошкільника до систематичного навчання, вольову готовність дитини виконувати вимоги школи та емоційна готовність дошкільника до входження у систему взаємовідносин шкільного середовища [2].

У навчальному посібнику Т. Поніманської визначено такі основні компоненти психологічної готовності до школи: мотиваційна готовність до навчання в школі, емоційно-вольова готовність до навчання в школі, розумова готовність до навчання в школі, психологічна готовність до спілкування та спільної діяльності [19]. Отже, існують різні думки фахівців щодо структури психологічної готовності, однак здебільшого виокремлюють такі її компоненти: соціальний, емоційно-вольовий, інтелектуальний, мотиваційний [4].

Не зважаючи на те, що науковці по-різному визначають структурні компоненти психологічної готовності дітей до навчання в школі, дослідники притримуються думки про те, що психологічна готовність не зводиться до простої сукупності її компонентів, а складає єдине ціле утворення. У випадках неготовності до навчання в школі кожен з структурних компонентів психологічної готовності дитини до навчання в школі може потребувати свого формування. Тоді говорять про мотиваційну, вольову та ін. неготовність, чим підкреслюється основна проблема, що негативно впливає на інші складові цього утворення [5].

Таким чином, психологічна готовність дитини до шкільного навчання – це один з найважливіших підсумків психічного розвитку в період дошкільного дитинства, показник дошкільної зрілості майбутнього першокласника. Дане поняття науковці трактують по-різному. Нам імпонує таке розуміння даного поняття та його структури: психологічна готовність дитини до школи – це здатність дитини виконувати навчальні завдання і шкільні обов'язки, зумовлена рівнем її загального розумового розвитку, а до її структури входять такі компоненти: мотиваційна готовність, інтелектуальна (розумова) готовність, емоційно-вольова та соціально-психологічна готовність дитини до навчання в школі.

Список використаних джерел:

1. Гуркова, Т. Дефініція поняття «готовність» у психолого-педагогічній літературі. *Науковий журнал. Сумський державний педагогічний ун-т ім.*

А. С. Макаренка . Суми: Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка. 2020. № 9 (103). С. 317-329.

2. Дуткевич Т. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 424 с.
3. Павелків Р. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2016. 432 с.
4. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: навч. посіб.: Академвидав, 2006. 456 с.
5. Філімонова Т. Психолого-педагогічна підготовка дітей до школи: навчально – методичний посібник . Миколаїв: СПД Румянцева, 2020. 218 с.

Ірина Метелькова,

вихователь КЗ «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 35

Луцької міської ради»,

м. Луцьк, Україна

ЗНАЧЕННЯ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ У ВИХОВАННІ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (З ДОСВІДУ РОБОТИ)

Ключові слова: народна творчість, народна дидактика, національно-патріотичне виховання, патріотичні почуття.

Ще ніколи в Україні не було такої пильної уваги до національно-патріотичного виховання, як в останні роки. Тому що ми і наші вихованці здобуємо реальний досвід воєнних реалій, а Україна зусиллями наших захисників, добровольців та звичайних небайдужих мирних жителів відстоює своє право на незалежне існування. І ми, педагоги, маємо прикласти усі зусилля, щоб діти з ранніх років відчували себе палкими патріотами своєї держави, справжніми українцями, гордилися своїм історичним минулим і вірили в прекрасне майбутнє нашої вільної України. Адже національно-патріотичне виховання – це фундамент, підґрунтя, без якого не буде майбутнього нашої держави.

У системі дошкільної освіти національно-патріотичне виховання завжди було і продовжує бути однією з головних складових освітнього процесу, тому що дошкільний вік – це дуже активний і продуктивний період розвитку дитини.

Чинні нормативно-правові документи, які регламентують діяльність закладів дошкільної освіти (Закон України «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти, Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2022 р.), одним із пріоритетних завдань дошкільної освіти визначають формування патріотичних почуттів, національної свідомості, гідності, ціннісного ставлення особистості до своєї Батьківщини, держави, її культури, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України [5].

Що ж означає поняття «патріотичні почуття»? Дослідниця О. Каплуновська дає вичерпну відповідь на це питання. Патріотичні почуття – це не лише почуття любові до України, поваги до народних звичаїв та традицій, рідної мови, національних цінностей українського народу, а й відчуття належності до своєї Батьківщини з її історією, культурою, географією, мовами, етносами [6, с. 8-9].

Дошкільний вік вважається стартом особистісного розвитку дитини. Хоч у неї ще немає соціального досвіду, проте в атмосфері її родини, рідної домівки, міста вже починають формуватися патріотичні почуття. Те, що дитину найбільше вражає у найближчому оточенні, дивує, викликає інтерес та позитивні емоції, закарбовується у дитячій душі. Н. Діденко переконана в тому, що такі «враження ще неусвідомлені, але пропущені через дитяче сприйняття, вони грають величезну роль у становленні особистості маленького патріота» [4, с. 128].

Беззаперечно, дуже дієвим у прищепленні та розвитку патріотичних почуттів дошкільників є звернення до багатой народної творчості. Адже вона є важливою складовою культурної спадщини нашого народу і відображає його історію, вірування, звичаї, традиції та цінності. Також сприяє творчому самовираженню особистості, розвитку уяви, мовленнєвих навичок, моральних цінностей, соціальних вмінь, естетичного смаку дітей, є джерелом перших відомостей про світ речей та природи наших предків.

Творчість народу постійно перебувала і перебуває у центрі уваги українських науковців та дослідників: С. Русової, В. Сухомлинського, А. Макаренка, О. Духновича, О. Богущ, М. Стельмаховича, Л. Калуської та ін. Її педагогічне значення та ефективність доведена ними.

Що ж вміщує у собі це поняття? За визначенням О. Давиденка поняття народна творчість вживають на позначення різних видів та жанрів художньої діяльності народу, його колективної духовної спадщини, в якій зібрано знання про природу, історію, важливі події, давні вірування, звичаї, традиції, побут, культуру тощо. Народна творчість включає в себе: народну скульптуру та архітектуру, мистецтво, іграшки, інструментальну музику, народний танець, ігри та розваги, власне дитячий фольклор, народнопоетичну творчість, народні художні промисли [3].

Український народ із покоління у покоління передає свій соціальний досвід, свої духовні та культурні надбання, навчає мудрості життя. Він є першочерговим вчителем та вихователем для дітей. Тому і виникли терміни «етнопедагогіка», «народна педагогіка» і, як їхня складова, «народна дидактика». Народна дидактика завжди актуальна. Вона повністю співзвучна з освітньою діяльністю як школи, так і дошкільного закладу.

Народна творчість до сьогодні зберегла особливі риси українців (гостинність, працьовитість, вірність, сміливість тощо), притаманні їм моральні цінності, уявлення про добро, красу, правду, життя. Не можна не погодитись із думкою М. Стельмаховича про те, що «діти і підлітки сприймають її легко, природно і просто, навіть не відчуваючи, що їх виховують» [7, с. 8].

Творчі надбання нашого народу відіграють ключову роль у реалізації завдань Базового компоненту дошкільної освіти. Відповідно його основних напрямів ми використовуємо різні види та жанри народної творчості в освітньому процесі закладу дошкільної освіти з метою виховання патріотичних почуттів дітей. І, таким чином, інтегруємо зміст патріотичного виховання у різні види дитячої діяльності. Наприклад:

- *освітній напрям «Особистість дитини»*: прислів'я та приказки про здоров'я та фізичну силу, казки, легенди, пісні, народні ігри, лічилки, примовки;
- *освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»*: народні ігри та іграшки, лічилки, народна мірка, народні ремесла та промисли (вишивка, писанкарство, лозоплетіння тощо);
- *освітній напрям «Дитина в природному довкіллі»*: народні прикмети, заклички, ігри, календарно-обрядові пісні, легенди;
- *освітній напрям «Гра дитини»*: народні ігри, іграшки, лічилки, казки;
- *освітній напрям «Дитина в соціумі»*: прислів'я та приказки, загадки, забавлянки, мирилки, дражнилки, легенди, родинно-побутові, соціально-побутові народні пісні, козацькі пісні, ігри, мистецтво народних майстрів-умільців (іграшки, український національний одяг, вишивка, старовинні меблі, посуд, знаряддя праці, українська архітектура);
- *освітній напрям «Мовлення дитини»*: усі жанри власне дитячого фольклору, народні пісні, іграшки;
- *освітній напрям «Дитина в світі мистецтва»*: усі жанри власне дитячого фольклору, народна інструментальна музика, календарно-обрядові пісні, народні ігри, хороводи, іграшки, мистецтво народних майстрів-умільців (гончарство, вишивка, писанкарство та ін.); народні розписи (петриківський, яворівський, самчиківський, опішнянський).

Із досвіду роботи можна навести багато прикладів того, як використання народної творчості в освітньому процесі ЗДО сприяє формуванню патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку:

- *Казка* в особливій доступній формі дає дітям уроки народної моралі, доброти, знайомить з позитивними та негативними людськими якостями, вчинками, явищами, розширює загальний кругозір, а також розважає.
- *Народні прислів'я та приказки, загадки* допомагають дітям зрозуміти мудрість українського народу, зауважити його гострий розум та далекоглядність.
- Справжньою скарбницею народних знань є *прикмети*. Вони знайомлять дітей з народними спостереженнями, уявленнями про природне довкілля, вчать шанобливо ставитись до народних звичаїв.
- *Народні пісні, танці* допомагають дітям відчувати зв'язок зі своєю історією, традиціями. Збагачують словниковий запас дітей образними засобами, розвивають музичні та рухові навички, естетичний смак.
- Цінним культурним спадком вважаються *народні іграшки* (ляльки-мотанки, свистунці, вітрячки, візочки, фігурки тварин, птахів з різних матеріалів тощо). Вони не тільки урізноманітнюють ігрову діяльність

дошкільників, всебічно їх розвивають, а й несуть у собі відображення культури наших предків.

- *Народні ігри* теж не просто забава. Вони відображають народні звичаї, історичні події, побут, сімейні відносини, працю українців тощо. Завдяки їм у сучасних дітей розвиваються фізичні можливості, організованість, витримка, кмітливість, морально-етичні якості, мистецький хист.
- *Твори декоративно-прикладного мистецтва, ремесла, промисли* наших предків (вишивка, лялькарство, лозоплетіння, ковальство, гончарство, різьбярство) формують у вихованців уявлення про наш народ як талановиту, обдаровану, працювиту спільноту гарних людей, розвивають естетичний смак та почуття прекрасного.

Сучасний вихователь повинен іти в ногу з часом, адже змінюються покоління дітей, змінюються їхні інтереси, навички, творчі здібності та потреби. Щоб оптимізувати роботу з формування у дітей патріотичних почуттів засобами народної творчості, зацікавити їх, активізувати пізнавальну діяльність, крім традиційних, доцільно застосовувати інноваційні інтерактивні методи, прийоми та технології: мультимедійні, проєктні, ігрові (наприклад, ікт-презентації, розвиваючі тематичні відеоролики, інтерактивні дидактичні ігри, створені за допомогою мультимедійних платформ, віртуальні екскурсії до музеїв народної творчості, інтелектуальні та асоціативні карти, коректурні таблиці, лепбуки, мнемотехніку, метод розробки та реалізації тематичних проєктів, інсценізації жанрів дитячого фольклору, нетрадиційні техніки малювання, мінімузеї, «стіни, що говорять», елементи театру тантамарески, створення та розв'язання проблемних ситуацій тощо).

Використовуючи зразки народної творчості під час освітньої діяльності у дошкільному закладі, необхідно враховувати, що народний матеріал для дітей повинен бути: а) доступним; б) зрозумілим; в) відповідати рівню розвитку дошкільників, їхнім віковим і психологічним особливостям.

Способи використання видів та жанрів народної творчості в освітній діяльності ЗДО:

- *супровід щоденних режимних моментів та цікавих справ протягом дня* як найменших дошкільників (миття рук, одягання, гімнастичні вправи, прийоми їжі, сон, розваги), так і старших (ранкові кола, прогулянки, спостереження в природі, ігри, трудова діяльність, самостійна художня діяльність, врегулювання яскравих емоційних станів дітей);
- *спеціально організовані форми роботи з вихованцями* (різні види занять та освітні ситуації, дидактичні ігри (словесні, настільно-друковані, інтерактивні), народні ігри, творчі мініпроєкти, екскурсії, вікторини, брейн-ринги, розваги, свята, конкурси, квести, флешмоби, зустрічі з народними майстрами-умільцями, віртуальні подорожі, театралізація народних звичаїв, обрядів) та спільні з батьками (творчі проєкти, родинні свята, виставки дитячих робіт, буккросинг, консультації, тренінги, студії, онлайн-марафони, майстер-класи, заходи дитячої благодійності (ярмарки).

Наш досвід показує, що уся система роботи повинна бути новітньою, пов'язаною із життєвим досвідом дітей, бути здатною викликати у них емоційні реакції, інтерес, активувати мовленнєву діяльність дошкільників, розширювати їхній кругозір. Має бути створене відповідне доступне дітям розвивальне середовище у групі та закладі дошкільної освіти (мінімузеї, оформлені світлиці, куточки казки, книги, національні осередки тощо). Кожну тему в освітньому процесі ЗДО доцільно підкріплювати співзвучними жанрами дитячого фольклору, продуктивними видами діяльності, різними іграми. Тому, що процес набуття народного досвіду відбувається постійно: як мимоволі, так і цілеспрямовано – під час спеціально організованих форм роботи.

У цьому складному важливому процесі педагоги ЗДО виступають центральними особами, вони повинні бути фахівцями, мати високий рівень професійної майстерності, бути прикладом для наслідування. Так само і виховання у сім'ї чинить величезний вплив на формування патріотичної свідомості дошкільників. Завдяки спільним зусиллям – взаємодії дошкільного закладу та родин вихованців можна виховати справжніх патріотів своєї держави.

Таким чином, українська народна творчість є потужним інструментом у формуванні патріотичних почуттів у дітей та збереження національної ідентичності. Вона чинить пізнавальний, емоційний та виховний вплив. Використання інноваційних інтерактивних методів, прийомів, технологій підвищує мотивацію та інтерес дітей дошкільного віку до народної творчості, робить освітній процес динамічним, більш емоційно насиченим, ефективним, а також сприяє всебічному розвитку дитини.

З упевненістю можемо сказати, що патріотичні почуття, закладені в дошкільні роки, стають не лише фундаментом подальшого розвитку особистості патріота, а й запорукою мирного щасливого майбутнього для держави.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція). *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text> (дата звернення: 19.04.2024.)
2. Виховуємо патріотів змалку. Нові форми роботи з національно-патріотичного виховання в ЗДО / авт.-упоряд. І. І. Нікітіна. Харків : Вид. група «Основа», 2023. 159 с.
3. Давиденко О. Народна творчість. *Енциклопедія Сучасної України ЕСУ*. URL: <https://esu.com.ua/article-71221> (дата звернення: 19.04.2024).
4. Діденко Н. Методика використання народної творчості як умови виховання патріотичних почуттів старших дошкільників. *Вісник Інституту розвитку дитини (додаток): матеріали II Міжнар. студент. науково-практ. конф. «Дитинство. Освіта. Соціум», м. Київ. 21 лют. 2013. Київ, 2013. Вип. 4. С. 124-129.*

5. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. *Аналітично-правова система ZakonOnline*. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/506238_736214 (дата звернення: 19.04.2024).
6. Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку «Україна – моя Батьківщина» / О. М. Каплуновська, Ю. М. Палець, І. І. Кичата; за наук. ред. О. Д. Рейпольської. Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2023. 104 с.
7. Стельмахович М. Українська народна педагогіка : навчально-методичний посібник. Київ : ІЗМН, 1997. 232 с.

Діана Мордас,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Євгенія Дурманенко,

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІЛЮСТРАТИВНИХ МАТЕРІАЛІВ

Ключові слова: пізнавальна активність, формування пізнавальної активності, ілюстративні матеріали, дитина старшого дошкільного віку.

Формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку є *актуальною проблемою* в системі освіти. Важливо створити оптимальні умови для розвитку пізнавальної активності та забезпечити гармонійний розвиток дитини. Ілюстративні матеріали відіграють ключову роль у цьому процесі, стимулюючи цікавість та пізнавальну активність дітей.

Поняття пізнавальної активності дитини є комплексним та багатогранним, охоплюючи різні аспекти її взаємодії з навколишнім середовищем. У контексті психолого-педагогічних досліджень, пізнавальна активність розглядається як фундаментальна властивість особистості, що характеризується прагненням до пізнання, розумової напруги та прояву вольових зусиль у процесі оволодіння новими знаннями [5; 6]. Ця активність виявляється у здатності дитини активно сприймати інформацію, обробляти її та аналізувати, формуючи власне розуміння світу.

Пізнавальна активність дитини тісно пов'язана з такими проявами, як цікавість, допитливість та ініціативність у процесі дослідження навколишнього середовища [1]. Саме ці якості спонукають дитину до активного пошуку нових знань, експериментування та відкриття для себе нових граней реальності. Бажання вивчати світ та засвоювати нову інформацію є рушійною силою пізнавальної активності, забезпечуючи постійний розвиток когнітивних здібностей дитини [3].

Формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку має свої специфічні особливості, зумовлені їхнім фізичним, когнітивним та соціальним розвитком. У цьому віці відбувається інтенсивний розвиток пізнавальних процесів, таких як сприйняття, увага, пам'ять, мислення та уява [4]. Діти старшого дошкільного віку демонструють підвищену здатність до концентрації уваги, покращення запам'ятовування інформації та розвиток логічного мислення. Водночас, вони стають більш самостійними у своїх діях та активно взаємодіють з оточенням, що створює сприятливі умови для формування пізнавальної активності [3;5].

У процесі формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку особливе значення мають ілюстративні матеріали. Як зазначають дослідники [1; 2], використання візуальних засобів, таких як малюнки, схеми, фотографії та інші ілюстративні матеріали, суттєво підвищує ефективність засвоєння інформації дітьми. Ілюстративні матеріали допомагають конкретизувати абстрактні поняття, унаочнюють складні процеси та явища, стимулюють розвиток образного мислення та уяви дитини [4]. Крім того, ілюстративні матеріали роблять процес навчання більш захоплюючим та цікавим для дітей, підвищуючи їхню мотивацію до пізнавальної діяльності [3].

Таким чином, поняття пізнавальної активності дитини охоплює її здатність активно сприймати, обробляти та аналізувати інформацію з навколишнього світу, що проявляється у цікавості, допитливості та прагненні до засвоєння нових знань. Формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку має свої особливості, пов'язані з їхнім фізичним, когнітивним та соціальним розвитком. Використання ілюстративних матеріалів є ефективним інструментом для стимулювання пізнавальної активності дітей, оскільки вони допомагають краще сприймати та розуміти інформацію, розвивають образне мислення та підвищують мотивацію до навчання.

Експериментальне дослідження рівня сформованості пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку проводилося з використанням комплексу діагностичних методів, серед яких ключову роль відігравали спостереження, аналіз та оцінка. Метод спостереження дозволив здійснити безпосереднє вивчення проявів пізнавальної активності дітей у природних умовах освітнього процесу [4]. Дослідники фіксували особливості поведінки дітей, їхню реакцію на нові стимули та ступінь залученості до пізнавальної діяльності.

Аналіз отриманих даних спостереження дав змогу виявити основні фактори, що впливають на рівень пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку. Серед цих факторів особливе значення мають цікавість до навколишнього світу, схильність до спостережень, бажання досліджувати, вміння формулювати запитання та активність у групових діях [6]. Діти з високим рівнем пізнавальної активності демонструють стійкий інтерес до пізнання нового, активно залучаються до спостережень та досліджень, виявляють ініціативу у постановці запитань та прагнуть до спільної діяльності з однолітками.

На основі результатів діагностичного етапу дослідження було розроблено програму формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку засобами ілюстративних матеріалів. Ця програма ґрунтується на використанні різноманітних методик та педагогічних прийомів, спрямованих на активізацію пізнавальної діяльності дітей та розвиток їхніх когнітивних здібностей [5]. Так, одним із ключових компонентів програми є ознайомлення дітей з ілюстративними матеріалами. Цей етап передбачає систематичне використання візуальних засобів, таких як малюнки, фотографії, схеми та діаграми, для унаочнення навчального матеріалу та стимулювання пізнавального інтересу дітей [7]. Через взаємодію з ілюстративними матеріалами діти мають змогу краще зрозуміти та засвоїти нові знання, розвинути навички візуального сприйняття та образного мислення. Важливим елементом програми є також залучення дітей до створення власних ілюстрацій. Цей процес сприяє розвитку творчих здібностей дітей, їхньої уяви та здатності до самовираження [2; 5]. Через створення ілюстрацій діти мають можливість відобразити своє розуміння навколишнього світу, висловити власні ідеї та емоції, а також розвинути дрібну моторику та навички образотворчої діяльності.

Програма передбачає також активне використання ілюстративних матеріалів у навчальних іграх та завданнях. Ігрова діяльність є провідною у дошкільному віці, тому інтеграція ілюстративних матеріалів у ігрові форми роботи дозволяє підвищити ефективність засвоєння знань та розвитку пізнавальних здібностей дітей [4]. Через участь у дидактичних іграх, квестах, вікторинах та інших інтерактивних завданнях з використанням ілюстративних матеріалів діти мають змогу в захоплюючій формі опановувати нові знання та вдосконалювати свої когнітивні навички. Невід'ємною складовою програми є розвиток навичок спостереження та уваги у дітей. Спостереження є основою пізнавальної діяльності, тому формування у дітей уміння уважно розглядати об'єкти, виокремлювати їхні характерні ознаки та встановлювати взаємозв'язки між ними є важливим завданням педагогічної роботи [2]. Використання ілюстративних матеріалів дозволяє тренувати навички спостереження, розвивати зорову пам'ять та концентрацію уваги дітей.

Таким чином, експериментальне дослідження рівня сформованості пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку з використанням методів спостереження, аналізу та оцінки дозволило виявити ключові фактори, що впливають на пізнавальну активність дітей, такі як цікавість до навколишнього, схильність до спостережень, бажання досліджувати, вміння формулювати запитання та активність у групових діях. На основі отриманих результатів було розроблено програму формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку засобами ілюстративних матеріалів, яка включає різноманітні методики та педагогічні прийоми, спрямовані на активізацію пізнавальної діяльності дітей та розвиток їхніх когнітивних здібностей.

Отже, як *висновок*, ми стверджуємо, що формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку за допомогою ілюстративних матеріалів є ефективним та перспективним напрямом розвитку дитячого

навчання. Такий підхід допомагає забезпечити якісне засвоєння навчального процесу та враховує індивідуальні особливості кожної дитини. Ілюстративні матеріали не лише служать джерелом інформації, але й сприяють розвитку творчих та креативних здібностей дітей. Вони допомагають створити стимулювально-розвивальне середовище для навчання та розвитку. Результати дослідження можуть слугувати важливим підґрунтям для подальших педагогічних практик, спрямованих на підвищення ефективності дошкільної освіти та створення оптимальних умов для розвитку пізнавальних здібностей у дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Грінчук Н. Організація ілюстративної діяльності в дошкільних навчальних закладах. Київ: Педагогічна думка, 2019. 220 с.
2. Кравченко Л. Використання ілюстративних матеріалів у дошкільному навчальному процесі. Київ: Ранок, 2016. 180 с.
3. Кузьменко Т. Роль ілюстративних матеріалів у формуванні пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку. Харків: Видавництво ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2018. 220 с.
4. Кушнір І. Психолого-педагогічні аспекти використання ілюстративних матеріалів у дошкільному навчальному процесі. Львів: ПП «Тріада», 2017. 190 с.
5. Лисюк Л. Формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку за допомогою ілюстративних матеріалів. Київ: Іздат, 2015. 160 с.
6. Мельник І. Розвиток пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку через використання ілюстративних матеріалів. Київ: Літера ЛТД, 2019. 240 с.
7. Науменко Н. Ілюстративні матеріали в освітньому процесі. Київ: Літера ЛТД, 2021. С.23-45.

Олена Науменко,

проектна менеджерка у ГО Монтессорі ЮА., дипломована монтессорі-педагогиня для віку 3-6 (Український Монтессорі Центр, Київ)

та 6-9 (Princeton Center for Teacher Education, США) зокрема директорка монтессорі-школи в Шанхаї та тренерка монтессорі-педагогів у Trinity Montessori Education Center (AMS), Шанхай.

УНІВЕРСАЛЬНИЙ УСПІХ МОНТЕССОРІ-ОСВІТИ: ДОСВІД УКРАЇНИ, США ТА КИТАЮ

Ключові слова: монтессорі-освіта, монтессорі-педагог, індивідуалізоване навчання, практичний досвід, експериментальне навчання, культурні відмінності, універсальний успіх, цілісний розвиток, автономія, впевненість у собі, почуття, дослідження, різноманітність, глобальне громадянство, соціальна відповідальність, співчуття, толерантність, навички 21 століття,

навчання впродовж життя, крос-культурне розуміння, індивідуальне навчання, практичний досвід, глобальне громадянство, любов до навчання на все життя.

Монтессорі-педагогіка – це всесвітньо визнаний підхід до навчання дітей раннього віку, відомий своєю ефективністю у сприянні цілісному розвитку дітей. Працюючи в освітніх закладах у різних культурних контекстах в Україні, США та Китаї, я спостерігала неабиякий успіх принципів Монтессорі у вихованні впевнених у собі, незалежних і самокерованих учнів. Незважаючи на культурні відмінності, Монтессорі-освіта виходить за межі географічних кордонів і знаходить відгук у дітей по всьому світу, забезпечуючи їм міцний фундамент для навчання впродовж усього життя та досягнення успіху.

Одним із ключових аспектів Монтессорі-освіти, який сприяє її універсальному успіху, є акцент на індивідуальному навчанні. Класи Монтессорі надають дітям свободу досліджувати свої інтереси та навчатися у власному темпі, дозволяючи їм прогресувати відповідно до їхніх унікальних здібностей та етапів розвитку. Такий підхід дає дітям можливість взяти на себе відповідальність за своє навчання і розвиває почуття автономії та впевненості в собі, незалежно від культурного походження чи мовних відмінностей.

На додаток до індивідуального навчання, Монтессорі-освіта робить сильний акцент на практичному, експериментальному досвіді навчання. Монтессорі-матеріали ретельно розроблені, щоб задіяти органи чуття дітей і сприяти дослідженню, відкриттям і критичному мисленню. В Україні, США чи Китаї я бачила, як діти з ентузіазмом працюють з Монтессорі-матеріалами, занурюючись у цілеспрямовану діяльність, що стимулює їхню допитливість і творчість. Цей практичний підхід до навчання виходить за межі культурних кордонів і знаходить відгук у дітей з різним походженням.

Монтессорі-освіта також прищеплює дітям цінності глобального громадянства та соціальної відповідальності. Завдяки спільним проектам, культурним обмінам і дискусіям про навколишній світ учні Монтессорі розвивають міжкультурне розуміння, емпатію і повагу до різноманітності. Працюючи з дітьми Монтессорі-школи в різних країнах, я спостерігала, як вони демонструють сильне почуття толерантності, співчуття та поваги до різних культур і поглядів.

На закінчення, освіта Монтессорі довела свою універсальну успішність у підготовці дітей до викликів 21-го століття. Наголошуючи на індивідуальному навчанні, практичному досвіді, глобальному громадянстві та любові до навчання протягом усього життя, Монтессорі-освіта дає дітям навички, знання та цінності, необхідні для процвітання у світі, що динамічно та постійно змінюється. Незалежно від культурних чи географічних відмінностей, принципи Марії Монтессорі знаходять відгук у дітей по всьому світу, допомагаючи їм стати впевненими в собі, співчутливими та глобально мислячими особистостями, готовими зробити значущий внесок у розвиток суспільства.

Список використаних джерел:

1. Maria Montessori The Discovery of the Child. New York: Ballantine Books, 1986. 339 с.
2. Maria Montessori The Absorbent Mind. New York: Holt Paperbacks, 1995. 320 с.
3. Maria Montessori The Secret of Childhood. New York: Ballantine Books, 1982. 240 с.
4. Maria Montessori Education for a New World. Santa-Barbara: ABC-CLIO, 1989. 77 с.
5. Maria Montessori From Childhood to Adolescence. New York: Schocken, 1989. 168 с.
6. Монтессорі М. Освіта і Мир. Київ: Монтессорі ЮА 2023. 166 с.

Тетяна Новосад,

*вихователь II кваліфікаційної категорії КЗ «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 40 Луцької міської ради»,
м. Луцьк, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У РОБОТІ ЗІ СТАРШИМИ ДОШКІЛЬНИКАМИ

Ключові слова: інтерактив, інтерактивні методи, інтерактивне навчання дошкільників.

Сьогодні традиційні методики навчання поступово замінюються на інноваційні інтерактивні технології, які сприяють організації ефективної співпраці, розвитку комунікативних умінь та навичок, вмінню критично мислити, аналізувати отриману інформацію, приймати виважені рішення, а також бажання й уміння вчитися, творити, відчувати радість пізнання, що, у свою чергу, сприяє розвитку творчого потенціалу педагога та дитини [1].

Проблема застосування інтерактивних технологій у роботі із старшими дошкільниками у сучасних умовах висвітлена недостатньо і потребує дослідження її теоретичної, змістової та методичної сторін із врахуванням сучасних вимог.

«Інтерактив» – це англomовний термін. «interact», де «inter» – взаємний, «act» – діяти. Таким чином, інтерактивний можна визначити як здатний до взаємодії, діалогу.

Інтерактивне навчання дошкільників – це специфічна форма організації освітньої діяльності, метою якої є забезпечення комфортних умов для взаємодії вихователя і вихованців як рівноправних суб'єктів, за яких кожна дитина, виконуючи певну інтелектуальну роботу, досягає успіхів завдяки високій продуктивності власної навчальної діяльності.

Інтерактивні методи – це способи цілеспрямованої взаємодії дорослого з дітьми, що забезпечують активізацію навчального процесу.

Суть інтерактивного навчання на думку О. Пометун та Л. Пироженко, полягає в тому, що навчальний процес передбачає постійну активну взаємодію

всіх учасників. Тому такий вид навчання можна назвати співнавчанням, взаємонавчанням (колективне, групове навчання у співпраці) [2].

Грунтовному дослідженню теоретичних і методичних засад інтерактивної технології навчання, ефективності її впливу на формування особистості присвячено увагу у працях українських науковців (І. Авдєєвої, М. Клариної, О. Пометун, Л. Пироженко), а також зарубіжних спеціалістів, таких як Т. Альберг, К. Роджерс, К. Бенне та ін.

Аналіз досліджень О. Пометун і Л. Пироженко дозволив констатувати, що інтерактивні методи навчання можна поділили на чотири групи: групове навчання, фронтальне, навчання у грі, навчання у дискусії [3].

Основні інтерактивні методи навчання, які застосовуються у роботі із старшими дошкільниками:

1. «Мікрофон» – інтерактивний метод, в ході якого діти разом з вихователем утворюють коло та, передаючи один одному імітований або іграшковий мікрофон, висловлюють свої думки на задану тему. При цьому всі висловлювання дітей приймаються, схвалюються, проте не обговорюються.
2. «Незакінчене речення» – один з інтерактивних методів, який педагоги використовують у роботі зі старшими дошкільниками. Цей прийом часто поєднується з «Мікрофоном» і дає можливість ґрунтовніше працювати над умінням висловлювати власні ідеї, порівнювати їх з іншими. Діяльність організовують за зразком: визначивши тему, щодо якої діти будуть висловлюватися в колі ідей, педагог формулює початок речення і пропонує дітям завершити його. Кожний наступний учасник обговорення повинен починати виступ із запропонованої частини. Діти працюють із відкритим реченням, наприклад: «Сьогодні на занятті для мене найбільш важливим відкриттям було...» або «Ця інформація дозволяє нам зробити висновок, що...», або «Це рішення було прийняте тому, що...» тощо. Робота за такою методикою дає змогу вільніше висловлюватися щодо запропонованих тем, відпрацьовувати вміння говорити коротко, але по суті й переконливо.
3. «Дебати» – інтерактивний метод, в ході якого діти стоять у колі, висловлюють свої думки на задану тему, передаючи мікрофон один одному, але висловлювання обговорюються: діти ставлять одне одному запитання, відповідають на них, шукаючи спосіб розв'язання проблеми.
4. «Ланцюжок» – інтерактивний метод, в ході якого діти обговорюють завдання та вносять свої пропозиції в імітований ланцюжок. Наприклад, складають казку за таблицею, у якій представлений зміст майбутньої казки у малюнках чи в умовних позначках.
5. «Снігова куля» – інтерактивний метод, в ході якого діти об'єднуються у малі групи і обговорюють проблемне питання або виконують спільне завдання, домовившись про чітку послідовність дій кожного члена групи.
6. «Синтез думок» – інтерактивний метод, в ході якого діти об'єднуються у малі групи, виконуючи певне завдання, як, наприклад, малюнок на аркуші паперу, коли одна група малює і передає малюнок іншій, учасники якої допрацьовують завдання.

7. «Аналіз ситуації». Як показує практика, зміст деяких знань діти засвоюють, аналізуючи певні ситуації, випадки із життя: правові, історичні, моральні тощо, у яких стикаються інтереси людей, життєві погляди, позиції. Ці ситуації можуть аналізуватись дітьми індивідуально, в парах, в групах або аналізуватись в загальному колі. Необхідно пам'ятати, що такий аналіз потребує певного підходу, алгоритму: за допомогою цього методу діти вчаться ставити запитання, відрізняти факти від думок, виявляти важливі та другорядні обставини, аналізувати та приймати рішення. Аналіз наукових джерел дозволив зробити висновок, що використання методу аналізу конкретних ситуацій дозволяє вирішити наступні навчальні цілі: розвиток аналітичного мислення; оволодіння практичними навичками роботи з інформацією: вичленовування, структурування й ранжирування за значимістю проблем; розширення комунікативної компетентності; формування здатності вибору оптимальних варіантів ефективної взаємодії з іншими людьми; стимулювання інновації; підвищення мотивації до навчання.

Отже, однією з основних умов ефективності проведення заняття в ЗДО є використання інтерактивних методів навчання, що дозволяє активізувати розумову діяльність дітей на всіх етапах заняття. Для того, щоб використання інтерактивних вправ приносило бажані результати, було ефективним, слід практикувати їх на кожному занятті, тоді діти звикають до даної форми роботи. Починати слід з простих інтерактивних технологій: «мікрофон», «незакінчене речення». А коли з часом у дітей з'явиться досвід такої роботи, заняття проходять значно ефективніше та цікавіше.

Необхідність упровадження в освітній процес інтерактивних методів очевидна, оскільки сьогодні, як ніколи раніше, підвищуються вимоги до оновлення дошкільної освіти вихованців та відбувається диференціація та індивідуалізація освіти дошкільників.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор – укладач Н. П. Наволокова. Харків.: Вид. група «Основа», 2011. С. 71-72.
2. Каленюк Л. Використання інтерактивних технологій в навчальному процесі початкової школи. *Розкажіть онуку*. 2010. № 5. С.8-30.
3. Пометун О. Інтерактивні методики та система навчання. Київ: Шк. світ, 2007. 112 с.(Бібліотека «Шкільного світу»).

Олена Ознамець,

вихователь закладу дошкільної освіти №8 «Золотий ключик»

Нетішинської міської ради,

м. Нетішин, Україна

СКЛАДАННЯ РОЗПОВІДЕЙ ЗА СЕРІЯМИ СЮЖЕТНИХ КАРТИНОК ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: мовленнєво-творча діяльність, діти старшого дошкільного віку, компоненти мовленнєво-творчої діяльності, мовленнєво-творча діяльність в умовах регламентованого навчання, ініціативна мовленнєво-творча діяльність, творче розповідання.

Одним із напрямів Базового компонента дошкільної освіти в Україні є мовна освіта, досконале володіння рідною мовою. Актуальність даної проблеми визначається концептуальними положеннями Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті щодо мовної освіти громадян, реалізація яких повинна забезпечити вільне володіння державною мовою. Тому, саме заклад дошкільної освіти покликаний сформувавати в дітей інтерес до краси й мудрості живого слова, його значущості в житті людини. Велику роль у здійсненні цих завдань відіграє розповідання дітей. Розповідання сприяє розвиткові мислення і виразності мови. Через розповідь дитина вчиться мислити і висловлювати думки логічно і послідовно.

Навчання складати розповіді ґрунтується переважно на наочному матеріалі – передусім, на картинках, ілюстраціях, завдяки яким збагачуються знання, розвиваються образне мислення й мовлення, уміння самостійно складати розповіді різного типу, у тому числі й за серіями сюжетних картинок.

В основі розповідання за серією картин лежить опосередковане сприйняття навколишнього життя. Картина не тільки розширює і поглиблює дитячі уявлення про різні явища навколишнього життя, але і впливає на емоції дітей, викликає інтерес до розповідання, спонукає говорити навіть мовчазних і сором'язливих.

Мета роботи. Розкрити особливості та етапи навчання складання розповідей дітей старшого дошкільного віку за серією сюжетних картинок.

Розповідання за серією сюжетних картинок – це складна для дитини розумова і мовленнєва діяльність, у якій мають місце аналіз, синтез, встановлення часових відношень, порівняння, узагальнення, умовиводи. Розповідання за серією картинок є дуже ефективним видом роботи з формування зв'язного мовлення дітей дошкільного віку. Тому, у своїй роботі оперувала теоретичними дослідженнями таких сучасних науковців: А. Богуш, Н. Гавриш, В. Гербова, Р. Смірнова та інші.

Мною проведено аналіз літератури з проблеми розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку у процесі складання описових розповідей за серією сюжетних картинок і провела експериментальну роботу, яка включала в себе три етапи: 1) констатуючий експеримент; 2) формувальний експеримент; 3) контрольний експеримент.

Для вивчення стану сформованості вмінь дітей старшого дошкільного віку складанню розповідей за серією картинок застосовувала комплекс *діагностичних завдань*:

№ 1 – складання порівняльної розповіді з використанням парних картинок;

№2 – опис картинок у ігровій ситуації «Ілюстровані завдання»;

№3 – складання зв'язної розповіді за серією картин, які відтворюють послідовність будь-якого явища (*вирощування хліба*);

№4 – складання описової розповіді через ігрову ситуацію «Малюнок у дарунок»;

№5 – складання сюжетної розповіді за пропонованою сюжетною картиною (*«На лісовій галявині»*).

На *формуючому етапі*, виникла необхідність створити методику навчання дітей описової розповіді за серією сюжетних картинок, яка носила б характер технології. Ступінь успішності роботи на цьому етапі залежить від кількості і якості проведених тренінгів за серіями картинок.

Етапи навчання складання описових розповідей дітей старшого дошкільного віку за серією сюжетних картинок.

I етап. Попередня робота.

Робота з реальними ситуаціями. Мета: навчити дітей промовляти ланцюжок взаємопов'язаних дій та їх результатів. Під час спілкування з дітьми доцільно поставити запитання: «Що ми (ти) зараз робимо (робиш)?».

Робота з художнім твором. Мета: навчити дітей встановлювати причинно-наслідкові зв'язки тексту і формувати вміння виявляти мету.

Після читання художнього твору, доцільно провести бесіду за змістом тексту. *Обговорення послідовності дій іде за допомогою запитань:*

- Хто зображений на цій картині?
- Що він робить?
- Яка мета цієї дії?

Основне завдання: тренувати дітей у вибудовуванні причинно-наслідкових зв'язків тексту і сформувати вміння визначати мету героя за його зображуваних дій.

II етап. Покрокова система ігрових вправ з навчання дітей описових розповідей за серією сюжетних картинок. Представлена методика носить узагальнюючий характер. *Завдання вихователя* – адаптувати кожен крок до конкретного віку дітей, з якими він працює. При цьому послідовність кроків не повинна бути порушена.

Впроваджуючи в свою педагогічну практику складання розповіді за серією картинок, необхідно створити в дітей мотивацію щодо певної діяльності. При цьому не рекомендується давати дитині завдання такої форми: «Зараз треба (*ти повинна*) розкласти картинки в потрібній послідовності» або «Ми разом розкладемо картинки як потрібно», оскільки такі фрази не стимулюють інтерес дитини до даного виду діяльності. Краще запропонувати їй погратися.

Крок 1. Мета: розвивати вміння бачити серію картинок в цілому, та вміння дотримуватись правил гри; навчити дитину розкласти картинки зліва на право в одну лінію. ***Хід дій:*** ознайомлення дітей з правилами гри; розгляд всієї серії картинок, та аналіз сюжетної лінії зображень; запропонувати дитині розкласти картинки в одну лінію зліва на право.

Крок 2. Мета: навчити дитину знаходити головного героя, та загальні об'єкти на всіх картинках. ***Хід дій:*** пошук головного героя та предметів, які

зображені на всіх картинках. На цьому етапі слід допомогти дітям не випустити з уваги загальні об'єкти, навіть, якщо вони знаходяться на другому плані.

Крок 3. Мета: навчити дитину знаходити, перераховувати та озвучувати місця, де відбувається дія і на яких картинках. **Хід дій:** розглянути картинки і виявити місце, де відбувається дія. Цей крок повинен проходити динамічно, не обов'язково послідовно з ліва на право перераховуючи місця, які зображені на картинках, але всі зображені місця повинні бути озвучені і названі.

Крок 4. Мета: навчити дітей встановлювати час подій, які зображені на картинках та називати їх. **Хід дій:** встановити пору року або час дня.

Крок 5. Мета: навчити дитину виявляти головного героя на конкретній картинці, та його дії. **Хід дій:** діти поступово відповідають на запитання із кожної картинки, починаючи з крайньої лівої. Хто тут зображений, що вони роблять і для чого (*об'єкт – дія – мета – дія*). Даний ланцюжок запитань стосується всіх героїв.

Крок 6. Мета: навчити дітей будувати послідовність дій (*починаючи з будь якої картинки, яку вибрала сама дитина*). **Хід дій:** запропонувати дитині вибрати будь - яку картинку, яка їй сподобалась, та положити її на будь - яке місце, потім пригадати назву дії об'єкта, його мету та пограти в гру «Що було раніше – що буде пізніше», по чергово додаючи картинки зліва та справа, для того, щоб побудувати логічний ланцюжок.

Крок 7. Мета: навчити дітей складати зв'язну розповідь на основі послідовно викладених картинок. **Хід дій:** запропонувати дитині скласти розповідь за сюжетними картинками, використовуючи *наступну схему*:

- одного разу (*уточнити пору року, частину дня*);
- в такому місці (*уточнити загальне місце події або місце, яке зафіксовано на першому кадрі*);
- такий герой (*вказати на головного героя, героїв на першому кадрі*);
- потім знову цей герой (*перехід до другого кадру*);
- робив (*дію, чи мету дії*) і отримав результат (*загальний*).

Крок 8. Мета: сприяти розвитку розумових дій, які необхідні для складання правильної логічної послідовності серії картинок. **Хід дій:** запропонувати дітям пригадати, в які ігри вони грали з картинками, і які дії при цьому виконували. Можлива колективна творча розповідь дітей, або запропонувати одній дитині розповісти, а решта дітей будуть в ролі слухачів.

III етап. Перевірочні завдання, при виконанні яких діти самостійно складають розповіді за зібраної ними серії картинок. Важливо, щоб серія картин передбачала послідовне розгортання сюжетної лінії, чітко виокремлені композиційні частини розповіді (*перша картинка - початок, зав'язка; друга, третя – середина, розкриття основного змісту, четверта або п'ята - закінчення*), щоб при переході від картини до картини були смислові та граматичні зв'язки між частинами висловлювання (*картинками*).

Працюючи та впроваджуючи в роботу інноваційну методику «Складання розповіді за серією картинок», вихователь не повинен звертати особливу увагу на те, як дитина визначила конкретний крок, головне – щоб дитина назвала і пояснила, що потрібно при цьому робити.

Доцільно використовувати такі *способи подання картин дітям*:

- на початку заняття відкрита лише перша картина, а інші – виставлені, але закриті (*послідовне розглядання картин*);
- на початку заняття вихователь відкриває першу та останню картини. Після фантазування про зміст проміжних картин діти послідовно розглядають решту та складають за ними розповіді;
- вихователь показує дітям одразу всі картини серії, але в порушеній послідовності. Тож діти мають самостійно розмістити картини за логікою зображених подій. Далі заняття проводять за стандартною схемою – послідовне розглядання кожної картини за допомогою запитань вихователя та складання розповідей;
- усі картини, крім останньої, подають закритими. Відповідно до структури (*початок, зав'язка, кульмінація*) дошкільники будують послідовну розповідь, фантазуючи над тим, що може бути зображено на перших картинах;
- картини серії вихователь відкриває через одну. Цей спосіб може мати декілька варіантів залежно від того, які саме картини відкривають спочатку. Заняття проводять за усталеною схемою.

Діагностика вміння складати розповіді за серією сюжетних картинок показала, що 43% дітей старшого дошкільного віку мають низький рівень умінь по даному виді мовної діяльності (*діти не можуть встановлювати зв'язки, тому допускають змістовні і смислові помилки в розповіді; при розповіданні завжди вимагають допомоги дорослого; повторюють розповіді однолітків; словниковий запас бідний*). 47% дітей (*середній рівень*) в розповідях допускають логічні помилки, але самі їх виправляють за допомогою дорослих і однолітків (*словниковий запас досить широкий*). І лише 10% дітей володіють тими вміннями, які відповідають високому рівню (*дитина самостійна у складанні розповіді, не повторює розповіді інших дітей; має достатній словниковий запас*).

Отже, результати *констатуючого* етапу засвідчили про недостатню сформованість мовленнєвих навичок розповідання за серією сюжетних картинок. Переважна більшість дітей виявила низький і середній рівні сформованості мовленнєвих навичок розповідання за серією сюжетних картинок. Високий рівень виявили лише 13% досліджуваних нами дітей.

Результати дослідження на *формульовальному етапі*, засвідчили ефективність розробленої системи роботи навчання дітей описової розповіді за серією сюжетних картинок, що підтвердилося результатами *контрольного експерименту*: кількість дітей з високим рівнем зростає на 20% і була зафіксована у 30% дітей. Середній рівень мовленнєвих навичок зріс на 10% – (*57% дітей*). Низький рівень зменшився на 30% – (*13%*).

У роботі над серією картинок у дітей сформувалося уявлення про основні принципи побудови зв'язного повідомлення: послідовний виклад подій, що відбувся, відображення причинно-наслідкових зв'язків, визначення основної думки і вибір лінгвістичних засобів, необхідних для складання розповіді.

За допомогою таких занять у дитини розвинулося логічне і абстрактне мислення. Діти навчилися розповідати в певній послідовності, логічно пов'язуючи події, оволоділи структурою оповідання, у якому є початок, середина, кінець.

Отже, серії сюжетних картинок є важливим засобом розвитку внутрішнього програмування мовлення дітей. З розвитком внутрішнього мовлення дошкільники починають розгортати висловлювання зрозуміло, цілеспрямовано, логічно та послідовно передавати події в часі. Картинки допомагають дітям вибудувати монолог за структурою, і тому їхні висловлювання набувають ознак конкретності.

Переваги використання даної методики з навчання описових розповідей за серією сюжетних картинок в освітньому процесі:

- серія сюжетних картин унаочнює логічну структуру розповіді, яку складають діти, візуалізує планування власного висловлювання, сприяє формуванню плавності, зв'язності й логічності мовлення;
- робота з серією сюжетних картин забезпечує динамізм процесу сприймання й розповідання, дає змогу підтримувати високий рівень зацікавленості, інтелектуальної та мовленнєвої активності дітей під час мовленнєвого заняття;
- використання маловідомих дітям літературних творів як змістової основи серії сюжетних картин є своєрідною пропедевтикою роботи із цими творами, забезпечує їх свідоме активне слухання та радість від упізнавання знайомого сюжету.

Список використаних джерел:

1. Богуш А., Луцан Н. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Вид. 2-ге, допов. - Київ: Слово, 2014. 304 с.
2. Богуш А., Гавриш Н. Вчимося розповідати. Складання розповідей за серіями сюжетних картин на основі літературних творів: навч.-метод. посіб. Київ: МЦФЕР-Україна, 2013. 32 с.
3. Богуш А. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних закладах. Київ: Слово, 2010. 304 с.
4. Гавриш Н. Навчання розповіді за картиною. *Дошкільне виховання*. 2003. № 1.
5. Білан О. Розповідання засобами ілюстрації в дошкільних закладах. Львів: Аверс, 2003. 78 с.

Катерина Оксюта,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Марія Замелюк,

кандидатка педагогічних наук, старша викладачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ВСЕСВІТ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: діти дошкільного віку, Сонячна система, Всесвіт, астрономічні уявлення, пізнавальний інтерес.

Дошкільна освіта є першим із ступенів безперервної системи освіти. Безпосередньо зміни, що відбуваються в освітній системі, впливають і на питання пізнавального розвитку дітей, що виявляється у формуванні в дітей дошкільного віку астрономічних уявлень про Всесвіт.

Питання формування уявлень про Всесвіт висвітлено у працях Е. Стрілець, Т. Богдан, Г. Беленька, Т. Науменко, О. Половіна, С. Тітаренко та ін.

Ці науковці вважають, що на сучасному етапі дошкільну астрономію необхідно вважати невід'ємною частиною дидактичної астрономії. Вони стверджують, що дитину дошкільного віку цікавлять питання про Сонце, Місяць, планети та Всесвіт загалом [2; 3; 4].

Обґрунтування можливості та доцільності формування уявлень про Всесвіт у дітей дошкільного віку необхідне, але недостатньо висвітлене у сучасній науці та практиці дошкільної освіти сучасними науковцями та практиками. На нашу думку, треба позначити принаймні ще три проблеми щодо формування уявлень про Всесвіт та показати варіанти їх реалізації.

Зокрема, це зміст освітньої діяльності щодо формування уявлень про всесвіт у дітей дошкільного віку. Можна стверджувати, що уявлення дітей про природу Всесвіту – це початкове ознайомлення дітей із системою поглядів на світ небесних тіл [1]. Іншими словами, педагоги дошкільної освіти повинні систематизувати вже наявні у дітей розрізнені уявлення про Сонце, Місяць, Зірки та ін.

Так, вибір методів навчання: традиційних, інноваційних, інтерактивних, активних та ін. Зрозуміло, як зміст навчання, так і методи навчання мають бути адекватними психолого-педагогічним особливостям розвитку дітей старшого дошкільного віку. До найбільш прийнятних видів занять з дітьми старшого дошкільного віку можна віднести рухливі та дидактичні ігри [4, с. 161].

Необхідно запропонувати доступні та цікаві для дітей старшого дошкільного віку книжки, наочні таблиці (картини).

Для формування уявлень про Всесвіт у дітей старшого дошкільного віку створюється предметно-розвивальне середовище, що включає: макет Сонячної системи; макет Землі з власним супутником-місяцем; плакат із зображенням планет Сонячної системи; карти зоряного неба, глобус.

Окремо збирається дидактичний матеріал з вивчення Космосу: дидактичні ігри, навчальні картки, підбираються книги про Всесвіт, створюються картотеки: вірші про Всесвіт і космонавтів, загадки, фізкультхвилинки, пальчикові ігри, експерименти, астрономічний словничок.

Розглянемо детальніше на прикладі пошуково-дослідницької діяльності використання глобусу.

Дослідно-експериментальна діяльність «Зміна дня та ночі».

Мета: показати на моделі як відбувається зміна дня та ночі, зими та літа; розповісти про Південний та Північний полюси.

Завдання: формувати уявлення дітей про будову Сонячної системи, удосконалювати уявлення дітей про частини доби. Розвивати інтерес до експериментування, виховувати інтерес до пізнавальної діяльності.

Обладнання: макет Землі або земної кулі, ліхтарик або лампочка.

Вихователь. Усі знають, що вдень ясно, а вночі темно. Діти, чи замислювалися ви над тим, чому відбувається зміна дня і ночі?

Ви знаєте, що планета Земля має форму кулі. Вона постійно обертається навколо своєї осі, як дзига, тільки дуже повільно. Вісь обертання – це уявна лінія, що проходить від Північного полюса через центр Землі до Південного полюса. Свою розповідь вихователь супроводжує показом на глобусі. Обертаючись, наша планета підставляє сонячним променям то один, то інший бік. День буває на тій частині земної кулі, яка повернена до Сонця та освітлюється його променями. А іншу половину земної кулі в цей час повернуто від Сонця і вона перебуває в тіні. Там ніч. Поки наша планета повернеться один раз навколо своєї осі, проходить ціла доба, а за добу 24 години! А в кожній годині 60 хвилин. Земна куля весь час обертається і тому день і ніч змінюють один одного. Розповідь вихователя підтверджується дослідом із лампою та глобусом.

Доцільно проводити із дітьми старшого дошкільного віку дидактичні ігри. Для прикладу розглянемо одну із дидактичних ігор «Віднови порядок у Сонячній системі».

Мета: закріпити знання дітей про розташування планет по порядку в сонячній системі, запам'ятовуючи назви планет.

Завдання: продовжувати розширювати уявлення дітей про різноманіття Космосу, розвивати творчу уяву, фантазію, вміння імпровізувати; виховувати взаємодопомогу.

Обладнання: моделі планет та Сонця.

Дітям зачитується вірш Наталі Карпенко «Парад планет». Потім діти разом із вихователем ще раз відтворюють порядок планет за назвами. Повторюють їх, а потім розташовують ці моделі за порядком.

Також дітям доцільно проводити дидактичну гру «З'єднай сузір'я». Їм пропонується з'єднати зображення сузір'їв з відповідним малюнком (рис.1):

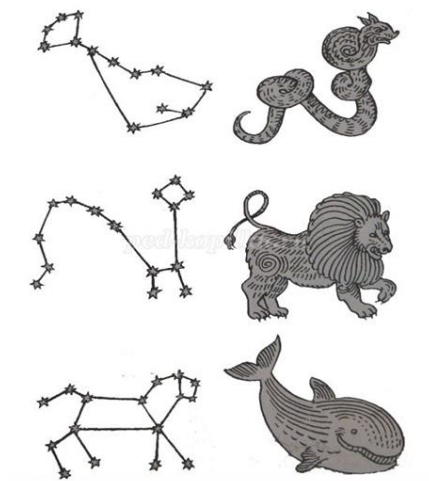

Рис.1. Дидактична гра «З'єднай сузір'я»

Таким чином, ми вважаємо, що формування елементарних уявлень про Всесвіт можливе вже зі старшого дошкільного віку, але при цьому необхідно враховувати наявність у дітей інтересу до цієї теми, науковість та доступність змісту інформації.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 24.03.2024 р)
2. Замелюк М., Поліщук А. Використання авторської казки у формуванні астрономічних уявлень дошкільників. Освіта дошкільників (авторські розвивальні заняття та програми для дітей дошкільного віку) / укладачі Постова К.Г., Онопченко Г.В., Онопченко О.В. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2020. С.132-140.
3. Замелюк М. Мандрівка за маршрутом «Земля-Космос» [Текст] : інтегроване заняття з мовленнєвого та логіко-математичного розвитку за змістовою лінією «Природа Космосу» для старших дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2010. № 2. С. 22-23.
4. Старченко В. Дошкільнятам про зоряне небо. Київ: Наш час, 2007. 95 с.
5. Стрілець С., Богдан Т. Пропедевтика астрономічних знань дітей дошкільного віку. Методичний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» педагогічних університетів та вихователів ДЗН. Чернігів, 2012. 60 с.

Світлана Олійник,

вихователь-методист КЗ

«Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 7 Луцької міської ради»,

м. Луцьк, Україна

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ З ПЕДАГОГАМИ

Ключові слова: методична робота, інтерактивне навчання, педагоги, методи, форми роботи

В умовах модернізації дошкільної освіти методична робота ЗДО покликана створити для педагога принципово нові умови, для яких характерні відсутність жорсткої регламентної педагогічної діяльності, значне розширення інформаційного поля, активізація соціальних функцій педагога, мобільність використання професійних якостей, створення психологічної атмосфери стимулювання педагогічної творчості. Нова парадигма освіти потребує нового педагога – креативного, активного, ініціативного. На сучасному етапі розвитку системи освіти все більше уваги приділяється професійному становленню й

освіті педагога. Сучасний вихователь має володіти творчим мисленням, креативними навичками, вмінням експериментувати, щоб працювати в нових умовах, які вимагають винахідництва і раціоналізаторства. Особливістю творчого педагога є те, що він реалізує свої особистісні й професійні творчі потенції засобами натхненної педагогічної діяльності та активної взаємодії між педагогом і дитиною. Все це переконує передусім у необхідності створення відповідного мікросередовища в колективі ЗДО, щоб стимулювати творчі пошуки вихователів.

Діяльність методичної служби повинна бути спрямована на забезпечення якісної освіти, впровадження у практику роботи цілісного підходу до розвитку особистості, формування життєздатної, гнучкої, творчої людини, всебічно розвиненої, компетентної та здорової особистості, впровадження сучасних моделей освітнього процесу, надання методичної допомоги педагогічним працівникам у організації життєдіяльності дошкільника для досягнення нової сучасної якості дошкільної освіти.

На сучасному етапі використання лише традиційних форм організації методичної роботи не є достатньо ефективним, немає високої результативності. Тому виникає нагальна потреба у застосуванні на практиці інтерактивних методів як засобів оптимізації роботи вихователя-методиста з педагогічним колективом.

Інтерактивне навчання це спеціальна форма організації тієї чи іншої діяльності, яка має достатньо конкретну та прогнозовану мету та організацію комфортних умов навчання, при яких педагог відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність, що робить продуктивним та ефективним весь освітній процес. Процес взаємодії організований таким чином, що практично всі учасники залучені до процесу пізнання, обговорення. Вони мають можливість розуміти і рефлексувати з приводу того, що вони знають, розуміють, про що думають. Сумісна діяльність в даному процесі означає, що кожен учасник вносить свій особистий індивідуальний внесок, має можливість обмінюватися знаннями, особистими ідеями, засобами діяльності, почути думку колег. Відбувається цей процес в атмосфері доброзичливості і взаємної підтримки, що дає змогу отримати не тільки нові знання по обговорюваній проблемі, але і розвиває саму педагогічну діяльність та переводить її на високі форми кооперації та співробітництва. Інтерактивна діяльність передбачає організацію та розвиток діалогового спілкування, яке веде до взаємодії, взаєморозумінню та спільному рішення та прийняттю найбільш загальних, але значимих для кожного учасника задач. Під час інтерактивної взаємодії відбувається не тільки накопичення знань, а також формується механізм самореалізації вихователя.

Форми роботи інтерактивного спрямування дають змогу:

- створити умови для активної пізнавальної діяльності кожного педагога;
- підвищити рівень мотивації, активності й творчості;
- сприяти встановленню відносин співробітництва між колегами;
- формувати організаторські здібності та навички спілкування;
- виробляти вміння приймати нестандартні рішення;

- аналізувати й оцінювати свої дії, рівень власної компетентності;
- набагато краще запам'ятовувати матеріал.

Такі форми роботи цікаві для педагогів, вони вносять в освітній процес свіжі думки, нові ідеї, сприяють згуртуванню колективу, мають значні переваги перед традиційними формами роботи. Їхня оригінальність, новизна викликають інтерес, використання ігрових методів допомагає зняти суб'єктивні бар'єри в спілкуванні (побоювання помилитися, прийняти неправильне рішення тощо). Традиційне навчання більше орієнтоване на правильну відповідь, і за своєю сутністю є формою передачі інформації та засвоєння знань. Натомість інтерактивні форми орієнтовані на запитання і пошук відповіді. Вони охоплюють весь потенціал людини: рівень та обсяг її компетентності (соціальної, емоційної та інтелектуальної), самостійність, здатність до прийняття рішень, взаємодії.

Інтерактивне навчання має такі переваги:

- нестандартний підхід до організації навчання;
- підвищення пізнавальної активності;
- активна міжособистісна взаємодія;
- система оцінювання процесу та результатів спільної діяльності;
- розвиток навичок спілкування та взаємодії в групі: керівник-група, педагог-учасник, учасник-група, учасник-учасник;
- розвиток самоаналізу й аналізу інших у процесі групової роботи.

Досягти потрібного рівня підготовки педагогів можливо за умов використання сучасних технологій, побудованих на інтерактивних формах роботи, що розвивають творчі й дослідницькі навички.

Методи та прийоми інтерактивного навчання педагогів:

«Мозковий штурм» – це процедура групового креативного мислення, а точніше засіб отримання від групи осіб великої кількості ідей. Це швидкий, рішучий наступ у грі, мета якого – групове розв'язання проблем. Першочерговим завданням групи є пошук нових альтернативних варіантів розв'язання проблемних ситуацій. Його вихователь-методист використовує під час колективного планування певної діяльності чи заходу, для накопичення ідей, пошуку рішень, виявлення знань або асоціацій учасників із заданого питання.

«Мікрофон» – пошук і виявлення оригінальних рішень з теоретичних та практичних питань, надається можливість кожному вихователю висловити власну думку.

Робота у парах, малих групах – групова робота, допомагає змінити неконструктивне ставлення до колег на ефективну модель співробітництва. Вихователям пропонується об'єднатися у групи зазвичай за бажанням. Проте якщо розглядається питання методики наприклад вихователі об'єднуються за принципом роботи з дітьми певної вікової категорії.

Метод «Карусель» сприяє конструктивному спілкуванню, підвищує результативність колективної діяльності. Суть методу полягає в тому, що вихователі об'єднуються в дві групи, кожна група обирає лідера, в обов'язки якого входять керівництво процесом обговорення і узагальнення колективної

думки. Протягом певного часу кожна група опрацьовує запропоноване питання. Сформульовані відповіді записують на планшеті (листі паперу). Педагоги розміщуються утворюючи зовнішнє та внутрішнє коло один навпроти одного) по типу каруселі. Потім за сигналом ведучої групи обмінюються записами, передаючи їх по колу. Кожна група ознайомившись з відповідями та думками колег, вносить свої доповнення. Групи обмінюють формулярами доти, доки кожна група не одержить свій власний варіант розробки обраного питання. Кожна група готує стисле повідомлення.

Метод «Броунівський рух» дає змогу вихователям усвідомити загальну картину понять і фактів, формує вміння працювати з літературою, передавати свої знання колегам.

«По той бік дороги» виявляє, наскільки толерантною є група, налаштовує учасників на пошук спільного. Ведучий запрошує учасників стати посередині аудиторії. У центрі – уявна дорога. Учасники, які погоджуються з твердженнями ведучого, переходять на правий бік дороги, а ті, що не погоджуються, – на лівий.

Тренінг – форма методичної роботи, спрямована на здобуття знань, умінь, навичок, корекцію установок для успішного розв'язання навчально-виховних завдань. Під час тренінгу вдосконалюються вміння виступати перед аудиторією, вести ділову розмову, правильно поводитись у конфліктних ситуаціях.

Інтелектуальна розминка сприяє активізації знань, підвищення загальноосвітнього рівня педагогів, складається із питань та відповідей.

Ділова гра – метод імітації прийняття рішень у різних педагогічних ситуаціях, умовне відтворення організаційної ситуації в ігровій формі. Суть гри полягає у тому, що учасники гри продукують свої ідеї відносно заданої проблеми, потім разом аналізують їх до того моменту, коли певне рішення задовольнить усіх або більшість гравців. Ділова гра навчає учасників демократичності й відповідальності. Під час її проведення можна створити такі умови, за яких кожен із учасників отримує можливість максимально розкрити свій потенціал.

«Круглий стіл» – визнаний науковцями як одна з ефективних інтерактивних форм навчання дорослих. Розрізняють міждисциплінарний «круглий стіл» та навчальні зустрічі за «круглим столом». Під час першого на обговорення виноситься тема, яку треба розглянути різнобічно: з погляду психології, педагогіки, фізіології, лінгводидактики тощо. У такому засіданні беруть участь різні фахівці, які коментують заздалегідь запропоновану тему повідомлень, передбачається активна участь педагогів в обговоренні проблеми. На навчальні зустрічі за «круглим столом» виноситься тема, яка хвилює слухачів або яку слід розглянути ґрунтовніше. Запитання до запрошених формулюється заздалегідь. Обговорення, як правило, йде без активної участі слухачів.

Дискусія – колективне обговорення якогось складного питання. Заздалегідь готується література відповідно до теми, учасники ознайомлюються

з темою. Наприкінці дискусії формується єдине колективне розв'язання проблеми або рекомендації.

Педагогічний аукціон спрямований на активний обмін новими ідеями, думками, педагогічними знахідками: їх захист або пропаганду. На аукціоні доцільно презентувати ідею чи проблему, що найбільше хвилює педагогів і щодо якої існує багато різних думок.

Банк ідей – колективне проектування нових ідей для розв'язання практичних проблем, які не можна вирішити в традиційний спосіб.

Бюро педагогічних знахідок покликане дати вихователям інформацію про кращі здобутки педагогів у галузі освіти.

Вікторина – пізнавальна гра, що складається із питань та відповідей, яка підвищує загальноосвітній рівень вихователів.

Синтез думок – пошук і виявлення оригінальних рішень з теоретичних та практичних питань.

Педагогічний КВК проводиться з метою виявлення та збагачення знань педагогів з окремих педагогічних проблем.

Клуб «Що? Де? Коли?» має на меті розширення знань з будь-якої педагогічної проблеми і формування навичок усного виступу.

Методичні посиденьки допомагають створити сприятливий психологічний клімат в колективі педагогів. Пропонуються питання для обговорення, тема оголошується заздалегідь, щоб усі мали можливість підготуватися. Активне обговорення проблеми найчастіше відбувається в невимушеній атмосфері за чашкою кави.

Методичний ринг передбачає підготовку двох опонентів до обговорення питань заздалегідь. Кожен з них має групу підтримки. Група аналізу (журі) оцінює рівень захисту кожного погляду на певне питання, потім усі разом підбивають «підсумки». Щоб зняти психологічну напругу, слід заздалегідь продумати, чим заповнити паузу (педагогічні ситуації, ігрові завдання). До цієї ж форми роботи можна віднести і «Брейн – ринг», «Щасливий випадок», «Слабкий ланцюжок» тощо. Такі заходи проводяться за традиційним сценарієм.

Методичний фестиваль використовується з метою обміну досвідом роботи, запровадження у практичну діяльність нових педагогічних ідей і методичних знахідок. На фестивалі відбувається ознайомлення з кращим педагогічним досвідом, з нестандартними ідеями, методиками, які виходять за межі традицій і загальноприйнятих стереотипів.

Майстер-клас – це можливість познайомитися з новою технологією, новими методиками і авторськими напрацюваннями. Під час майстер-класу ведучий показує, як застосовувати на практиці нову технологію або метод.

Школа передового досвіду створюється за наявності в педагогічному колективі одного чи кількох вихователів – майстрів педагогічної праці, носіїв передового педагогічного досвіду, нових технологій педагогіки. Ефективна робота таких шкіл, коли в кожній з них навчається 3-5 педагогів, які потребують методичної допомоги.

«Акваріум» – форма діалогу, коли педагогам пропонують обговорити проблему «перед обличчям громадськості». Група обирає вести діалог з

проблеми того, кому вона може довірити. Іноді це можуть бути декілька охочих. Всі інші виступають у ролі глядачів. Цей прийом дає змогу побачити своїх колег зі сторони, тобто побачити, як вони спілкуються, як реагують на чужу думку, як залагоджують назріваючий конфлікт, як аргументують власну думку, які докази своєї правоти наводять та ін.

Список використаних джерел:

1. Бадер С. Як активізувати діяльність педагогів під час методичних заходів. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2022. № 11. С. 44.
2. Кіндрат І. Інтерактивні техніки для методичних заходів. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2020. № 12. С. 11-15.
3. Кіндрат І. Що поліпшить методичну роботу? Інтерактив! *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2020. № 12. С. 16-20.
4. Кононко О. Вихователь-методист стратег і тактик. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013. № 4. С.4.
5. Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: Методичний посібник. О.Пометун, Л.Пироженко. Київ: «АПН», 2002. 136 с.

Лілія Онофрійчук,

*канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри дошкільної педагогіки,
психології та фахових методик*

*Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
м. Хмельницький, Україна*

ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З БАТЬКАМИ: НЕОБХІДНІСТЬ СЬОГОДЕННЯ

Ключові слова: заклад дошкільної освіти, діти дошкільного віку, батьки, взаємодія, форми взаємодії.

Дошкільний вік – це унікальний період життя дитини, коли відбуває її інтенсивний розвиток та становлення як члена суспільства. В документах, які регулюють питання освіти в Україні відзначається важлива роль батьків у підготовці дитини до життя. Зокрема, в Законі України «Про освіту» (2024) ст. 11 «Батьки несуть відповідальність за здобуття дітьми дошкільної освіти, відповідно до Стандарту дошкільної освіти обов'язковою є освіта старших дошкільників» [4]. У Законі «Про дошкільну освіту» (2022) ст. 8 акцентується увага на відповідальності сім'ї за розвиток, виховання і навчання дітей, а також збереження їх життя, здоров'я, людської гідності [3]. В Методичних рекомендаціях щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців (2017) визначено пріоритетні напрями у роботі ЗДО та родини, відзначається важливість заходів, спрямованих на партнерський формат взаємин [6]. Основним меседжем нормативно-правових документів є важливість дотримання принципів довіри, особистої зацікавленості, спільних поглядів та партнерської взаємодії між батьками та закладом дошкільної освіти.

Актуальність проблеми налагодження взаємодії ЗДО з батьками розглядається в дослідженнях Н. Гавриш, Т. Галицької, М. Головка, С. Ладивір, І. Молодушкіної, Т. Піроженко, В. Резнікової, О. Рудік, Н. Семенової, В. Таран, О. Шаповалова та інших.

Ключовою фігурою у налагодження взаємодії ЗДО та родини є директор закладу, який має створити такі умови, щоб батьки стали партнерами, союзниками, активними учасниками освітнього процесу в ЗДО.

Основною метою успішної взаємодії ЗДО та сім'ї є визначення найбільш доцільних та результативних форм, методів та прийомів взаємодії з батьками, за принципом врахування запитів батьків.

Як стверджує М. Головка та В. Резнікова «взаємодія ЗДО з батьками реалізується через «активне залучення родин до освітнього процесу, співпрацю, рівноправне партнерство, яке ґрунтується на взаємній довірі, повазі, доброзичливості, спільних установках, адекватних очікуваннях та інтересах, культурі спілкування» [2, с. 63]. Для того, щоб батьки стали активними помічниками та одnodумцями вихователів, необхідно залучати їх до життя ЗДО, постійно тримати в курсі всіх подій, які відбуваються у закладі. Залучення до взаємодії варто здійснювати поступово – покроково і починати вихователю слід із презентації власної компетентності.

Батьки перші впливають на дитину, розкривають їй предметний світ, емоційно його забарвлюють. Як зазначає М. Головка, батьки, зазвичай отримують інформацію стихійно, часто під впливом досвіду старших поколінь, випадкові знання отримують з інтернет-ресурсів, ЗМІ, рідше з самоосвіти та допомогою професіоналів» [2]. Педагогічне просвітництво батьків, яке організовується в ЗДО стає запорукою ефективного розвитку дитини. Тому вихователь повинен обирати доцільний спосіб впливу на кожну конкретну родину, відповідно до її потреб.

Важливо донести батькам необхідність партнерської взаємодії ЗДО з родиною, яка проявляється в усвідомленості рівноцінності у взаєминах, шанобливому ставленні, розумінні, розвитку та підтримці кожної дитини та родини тощо. Як зазначають О. Рудік та І. Молодушкіна вихователь повинен вміти аналізувати отриману інформацію, визначати родинні цінності, моделі комунікації, рольові стереотипи тощо [1].

Більшість науковців (Г. Беленька, Н. Гавриш, Т. Поніманська, М. Машовець, Т. Піроженко, О. Шаповалова та інші) розглядаючи форми співпраці ЗДО з родиною виокремлюють: індивідуальні, групові, колективні або наочно-письмові та наочно-інформаційні. На сучасному етапі поряд з традиційними методами з батьками повинні активно використовуватися нетрадиційні, щоб вони стали активними учасниками, а не пасивними слухачами.

На першому етапі взаємодії важливо вивчити сім'ю через анкетування, тестування та бесіди, які допоможуть створити соціальний паспорт сім'ї в якій живуть діти. Обираючи форму взаємодії доцільно враховувати особливості кожної родини, шанобливо ставитися до приватності родини, демонструвати позитивні якості дитини батькам, її досягнення тощо. Батьки повинні відчувати,

що у них є право на власну думку, систему цінностей, але й розуміти, що вони мають не тільки права, а й обов'язки щодо власної дитини.

Найчастіше педагоги використовують індивідуальні бесіди, консультації, доручення батькам, зазвичай, вранці або ввечері, коли у батьків є бажання дослухатися або обмінюватися інформацією. Їх метою є засвоєння батьками певних знань, умінь, допомога їм у розв'язанні проблемних питань, доведення до батьків інформації від спеціалістів тощо. Важливо з'ясувати очікування батьків та підбирати значиму для них інформацію, доводити її лаконічно, спонукати до висловлення. Педагог повинен уміти не тільки говорити, але й слухати батьків, виражати свою зацікавленість, доброзичливість.

Групові форми взаємодії дають можливість сприяють налагодженню взаємин між батьками, їх залученню до участі в освітньому процесі, підвищенню педагогічної культури, усвідомленню своєї важливості у вихованні дитини. Сучасні педагоги найчастіше обирають дні відкритих дверей, тренінгові заняття, виставки творчих поробок, благодійні ярмарки, гуртки за інтересами або клуб спілкування, школу молодих батьків тощо.

До колективних форм можна віднести батьківські збори, святкові ранки та спільні розваги, родинні свята, зустрічі з цікавими людьми, заходи щодо облаштування благоустрою ЗДО (конкурс «Краща клумба для мами», куш троянд на згадку, облаштовуємо куточок для активного відпочинку разом з татом), зустрічі з адміністрацією тощо. Зазвичай вони організуються 2-3 рази, залучаються директор (керівник) ЗДО, вихователь-методист, психолог, медична сестра, вихователі груп і інші фахівці. Залежно від форми, також можуть до активної участі залучатися батьки.

Наочно-письмові та наочно-інформаційні форми передбачають підготовку пам'яток, папок-пересувок, фотовиставок, матеріалу на стендах, фото звіт про виконання завдань програми, відеорепортажі, які наочно висвітлюють важливу для батьків інформацію, збагачують їх знання, розширюють навички взаємодії з власною дитиною. Значного поширення набувають творчі форми взаємодії з батьками, в яких беруть участь діти, інші педагоги і співробітники закладу. Часто батьки під час її взаємодії з дитиною в домашніх умовах самі виступають у новій ролі (театралізованій виставі, спортивному змаганні, конкурсі тощо).

Сьогодні вимагає урізноманітнення форм взаємодії з батьками, залучення їх до співпраці. Сприяти саморозвитку батьків можна за допомогою дистанційної взаємодії через соціальні спільноти, ютуб канал та веб сайт ЗДО, блоги вихователів та ЗДО. Ефективний результат взаємодії ЗДО і батьків буде за умови вміло побудованого діалогу, який активізує особистий творчий потенціал не тільки дитини, але батьків.

Таким чином, взаємодія ЗДО із сім'єю є складним завданням як в організаційному, так і в психолого-педагогічному аспектах, тому ЗДО має стати відкритим закладом, де батьки не тільки спостерігають за освітнім процесом, а й беруть активну участь у його житті, здійснювати вплив на розвиток педагогічної культури батьків. Заклад дошкільної освіти має спонукати до

пильнішого вивчення запитів, потреб і вимог сучасної сім'ї, до розширення форм взаємодії з батьками чи особами, які їх замінюють.

Список використаних джерел:

1. Взаємодія ДНЗ та сім'ї / уклад.: О. А. Рудік, І. В. Молодушкіна. Харків: Основа, 2013. 222 с.
2. Головка М., Резнікова В. Виховання педагогічної культури батьків як провідний напрям взаємодії дошкільного навчального закладу та сім'ї. *Наук. збірник освіти Донеччини*. 2017. № 1. С. 62-65.
3. Закон «Про дошкільну освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>. (дата звернення: 10.04.24).
4. Закон «Про освіту». URL: https://urst.com.ua/pro_osvitu/st-11. (дата звернення: 10.04.24).
5. Машовець М. Підготовка студентів до співпраці з батьками дітей дошкільного віку : навчально-методичний посібник. Нац. пед. ун-т ім. М. Драгоманова. Київ, 2000. 128 с.
6. Методичних рекомендаціях щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців https://dnz8sumy.at.ua/zakonu/robota_z_batkami_1_9-546-3.pdf. (дата звернення: 10.04.24).
7. Шаповалова О. Роль сім'ї у дошкільній освіті: теорія і практика: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Суми: Редакційно-видавничий відділ Сум ДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 225 с.

Наталія Паламар,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Світлана Боярчук,

викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ КОНСТРУЮВАННЯ

Ключові слова: творчі здібності, предметно-ігрове середовище, конструювання за умовами, за задумом, конструктори.

Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку є пріоритетним завданням у контексті Державного стандарту дошкільної освіти. Зауважимо, що проблема розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку не є новою. Так, науковцями досліджено закономірності формування творчих здібностей у дошкільному віці; природа, особливості та умови їх розвитку у різних видах діяльності (А. Давидчук, О. Загородько, В. Моляко, Л. Шульга та ін.). Конструювання розглядається науковцями як засіб формування

пізнавальної сфери дітей дошкільного віку, мовленнєвої, математичної та здоров'язбережувальної компетентностей (К. Герасименко, Т. Геращенко, М. Онищук, О. Рома), розвитку конструктивних здібностей (С. Безпала, Н. Голота, І. Луценко, Т. Пеккер),

Сензитивним щодо розвитку творчих здібностей педагоги вважають безпосередньо старший дошкільний вік, оскільки саме у цьому віці інтенсивно розвиваються пізнавальні процеси дітей, формується образне мислення, творча уява, зорова пам'ять, що сприяють орієнтації дитини в навколишньому світі, допомагають їй легше й швидше «адаптуватися» у нових, незвичних умовах, знаходити нестандартні рішення навчальних завдань, тобто сприяють становленню дошкільника як творчої особистості.

Поняття «творчі здібності» інтерпретується як динамічний процес формування особистості, спрямований на розширення спектру здібностей та особистісних якостей, які проявляються і збагачуються у практиці різних видів конструктивної діяльності, результати її характеризуються новизною та оригінальністю [4]. Разом з тим, дослідженню можливостей конструювання як засобу розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку присвячено, на наш погляд, не досить уваги. Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми організації конструктивної діяльності дітей дошкільного віку дає змогу зазначити, що І. Біла, Г. Сухорукова підкреслювали її виняткову важливість у розвитку особистості. **Під творчими здібностями розуміємо індивідуальні характеристики дитини, які визначають успішне виконання будь-якої творчої діяльності.** Дитина з розвиненими творчими здібностями вміє застосовувати новий досвід на практиці; помічає деталі; продукує оригінальні ідеї; постійно прагне пізнати щось нове; вміє знаходити альтернативні рішення.

Створення та організація в закладі дошкільної освіти повноцінного розвивального середовища є одним з провідних засобів реалізації завдань творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку. Безбарвне предметно-ігрове середовище або перенасичене однаково чинять на дітей негативний вплив, гальмують розвиток особистості. І тільки варіативне, оптимально організоване предметно-ігрове середовище має розвивальний вплив, спонукає дитину до активної пізнавальної діяльності, позитивно впливає на її емоційну сферу, мобілізує процеси мислення.

Особливо ефективним є модульне предметно-ігрове середовище. Прикладами предметів-модулів можуть слугувати легкі куби різного розміру, виготовлені за типом втулок, і середні за розміром модулі – «меблі-іграшки». Дитина може перетворювати модулі на корабель, будиночок тощо. Середовище повинно пробуджувати у дітей активність, надавати їм можливості для різноманітних видів діяльності, надавати можливість відпочити.

Конструктивна діяльність як специфічний вид дитячої діяльності, відіграє важливу роль у розвитку творчості. Вивчаючи творче конструювання дошкільників, потрібно виходити з того, що творча конструктивна діяльність повинна відповідати характеру конструювання дітей у закладі дошкільної освіти. На нашу думку, на спеціально організованих заняттях з конструювання (конструювання за умовами, за задумом) у дітей розвиваються творчі здібності

Конструювання – це створення моделі, приведення до певного порядку і взаємовідношення різних окремих предметів, частин, елементів. Характерною особливістю процесу конструювання є створення та перетворення (комбінування) просторових уявлень (образів) на основі оволодіння певними знаннями та вміннями. Конструювання належить до продуктивних видів діяльності, оскільки спрямоване на отримання певного продукту (результату). Як стверджує Г. Сухорукова дитяче конструювання – процес створення різних конструкцій, моделей, в яких передбачено взаєморозміщення частин та елементів, способи їх з'єднання [4].

Спостерігаючи за конструктивною діяльністю дітей на занятті, ми з'ясували, що створення задуму майбутньої конструкції і його здійснення – досить складне завдання для дітей: задуми нестійкі та частково реалізовані в процесі конструювання. Однак, деякі діти самостійно ставили завдання, створювали оригінальні конструкції, досить складні за структурою і комбінуванням деталей, їх задуми були чіткі й повністю втілені в конструкції.

З метою розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку система роботи передбачає використання занять з конструювання за умовами, власним задумом [4]. Визначено, що одним з засобів розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку є конструювання. У ньому закладені значні можливості для розвитку гнучкості й оригінальності мислення, здатності конкретизувати, розвивати як свої власні задуми, так і пропозиції інших дітей. Зауважимо, що одним з видів конструювання є конструювання за моделлю, яке сприяє розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. Використовуючи цей вид конструювання, дітям пропонують самостійно відтворити модель будівлі, в якій обриси складових її частин або окремих деталей приховані. Порядок дій під час зведення споруди, діти визначають самостійно.

Для того щоб навчити дітей створювати власні конструкції з урахуванням умов їхнього використання (що має велике значення для розвитку образного мислення і творчості), необхідно пропонувати завдання на перетворення зразків відповідно до заданих умов. Постановка таких завдань сприяє розгортанню активної пошукової діяльності – діти добирають відповідний матеріал, практично випробовують окремі рішення, що позитивно впливає на розвиток самостійності, ініціативи, творчості, на формування вміння планувати досить складну діяльність.

Останнє пов'язане з розвитком у дітей вміння аналізувати умови завдання, вибудовувати послідовність виконання і шукати способи створення конструкції, що відповідає заданим умовам. З метою навчання дітей втілювати колективний задум (створювати задум споруди, обговорювати послідовність зведення споруди т. ін.) пропонували створювати конструкції, об'єднані одним змістом. Внаслідок такої діяльності діти набувають умінь конструювати за власним задумом, можуть самостійно визначати умови, яким повинна відповідати їхня будова, тобто ставити перед собою завдання і створювати оригінальні конструкції, досить складні за структурою. Така діяльність дітей вирізняється пошуком нових рішень.

Отже, конструювання є ефективним засобом розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку. Визначальними чинниками у цьому процесі є створення розвивального середовища, наповненого різними матеріалами для дитячої конструювання (дитячий будівельний матеріал, спеціальні конструктори); використання спеціально дібраних методів та прийомів творчого пошуку; дотримання послідовності занять від простого до складнішого з підбором відповідного матеріалу.

Список використаних джерел

1. Гурковська Т. Конструктор як засіб атрибутивного забезпечення гри. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2014. №5. С. 8-9.
2. Грицкова Ю. Розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами LEGO-конструювання. *Інноваційна педагогіка: зб. наук. праць*. Одеса: Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій, 2019. Вип. 12. Т.2. С.106-109.
3. Журенко Л. Творче конструювання як засіб інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку. URL: http://www.rusnauka.com/25_SSN_2009/Pedagogica/51493.doc.htm
4. Сухорукова Г., Дронова О., Голота Н., Янцур Л. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / за заг. ред. Г. В. Сухорукової. 4-те видання, перер. та доп. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. 378 с.

Оксана Пархомей,

*магістр кафедри практичної психології та психодіагностики, Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна*

Тамара Дучимінська,

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології та психодіагностики, Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна*

ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ

Ключові слова: девіантна поведінка, сімейне виховання, формування самоприйняття, діти та підлітки.

В останні десятиліття набув поширення емпірико-феноменологічний підхід до визначення девіантності, що використовує поняття синдрому (стійкого утворення в структурі особистості) як одного з чотирьох типів аномалії.

Так, до першого типу (синдром порушення поведінки) відносять такі симптоми, як неслухняність, істеричність, деструктивність, безвідповідальність, неадекватність тощо [1].

Другий тип (розлад особистості) включає тривожність, уникнення спілкування, нерозвиненість самосвідомості та почуття неповноцінності.

Третій тип (незрілість) включає незграбність, пасивність і мастурбацію, тоді як четвертий тип (антисоціальні тенденції) включає прогули, поганих друзів і схильність до асоціальних груп [1].

Зокрема, особистість формується за участю та під впливом інших людей, які передають накопичені ними знання та досвід; не шляхом простого засвоєння суспільних відносин, а в результаті складної взаємодії зовнішніх (соціальних) та внутрішніх (психофізичних) задатків розвитку, є єдністю індивідуально-значущих і соціально-типових рис та якостей.

Отже, особистість та її аномалії розглядаються в соціально обумовленій, що розвивається життєдіяльності, у зміні відносин дитини до навколишнього насправді. Ситуативна поведінка індивіда стає залежною від особистісних структур або полегшують прояв девіантних якостей, або які мають щодо них перешкодним змістом.

Причиною протиправних вчинків можуть бути такі якості особистості людини, як жадібність, жорстокість, хитрість, заздрість, брехливість. Причому ці небезпечні якості, коли вони стають синергетиками, можуть свідчити про «передналаштування» до непередбачуваних ситуаціям з демонстрацією негативних якостей, провокувати девіантну та делінквентну поведінки [2].

Особливе місце серед соціальних модуляторів виділяють сім'ї, підкреслюючи, що схильність до девіацій різного ступеня закладається з дитячого віку. Мати вчить дитину необхідному у розвитку її особистісному відокремленню. Цей механізм дає можливість особистості зберігати свою індивідуальність, почуття власної гідності і цим реалізовувати свої претензії на визнання. Саме відокремлення індивідуалізує присвоєну поведінку, ціннісні орієнтації та мотиви людини [3].

Оскільки розвиток особистості через механізми відокремлення-ідентифікації, що визначають самосвідомість, складний та суперечливий процес, не можна точно передбачити, з ким буде себе ідентифікувати і від кого відокремлюватися, відчужувати особистість у процесі свого розвитку.

Таким чином, необхідно наголосити, що розвиток особистісних якостей та певних особливостей поведінки індивіда обумовлено уродженими передумовами; соціальними умовами (особливостями взаємовідносин з батьками, що оточують дорослими та однолітками, змістом діяльності); внутрішньою позицією самого індивіда. Виходячи з цих положень, розвиток поведінки, що відхиляється, зумовлюють такі різноманітні, але взаємопов'язані фактори, як: індивідуальний, що діє на рівні психобіологічних передумов, соціальний, визначається соціально-економічними умовами існування суспільства, психолого-педагогічний, виявляється в дефектах шкільного та сімейного виховання, соціально-психологічний, що розкриває несприятливі особливості взаємодії особистості зі своїм найближчим оточенням у сім'ї, на вулиці, у колективі, тобто. порушення соціалізації [4].

Якщо період до 12 років пов'язаний з розвитком конкретних операцій, то після 12 років дитина переходить у стадію формальних операцій, що характеризується здатністю розробляти та застосовувати ефективні стратегії планування пошуку та організації інформації [4]. Затримки у фізичному або

психічному дозріванні перешкоджають розвитку особистості та проявляються у різних формах девіантної поведінки. У підлітковому віці у дорослих відбувається становлення самостійності, формування самооцінки, потреба у самовизначенні та самостверженні. Між прагненнями і реальними можливостями все ще існує значний розрив і навіть протиріччя.

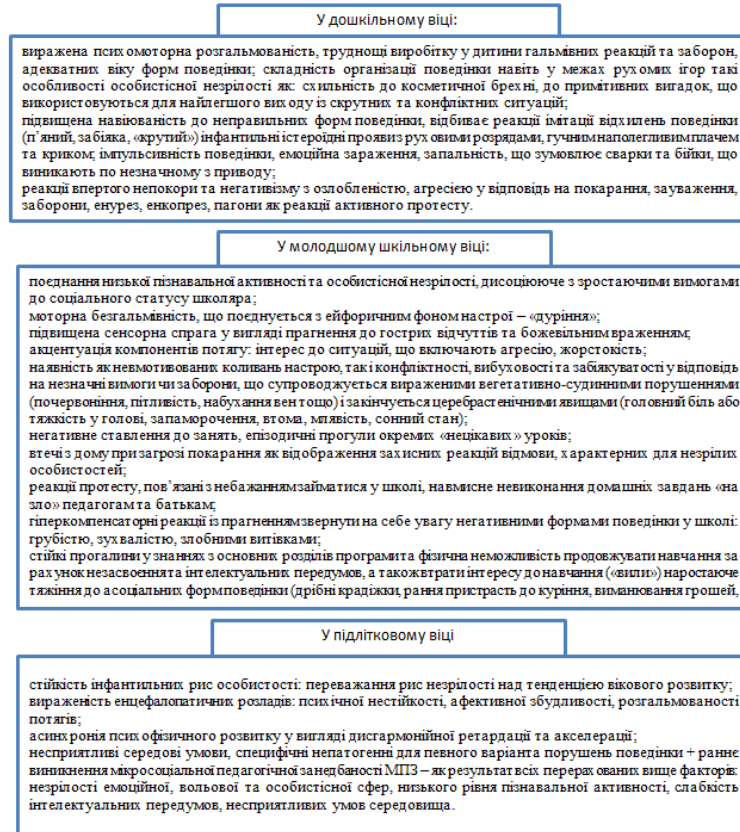

Рис. 1. Чинники ризику патологічного кризу при формуванні девіантної поведінки

З одного боку, підлітки не можуть відмовитися від своїх прагнень, а з іншого – не здатні визнати свої слабкості та обмеження, які часто маскуються зовнішньою незалежністю та рішучою поведінкою. Це період соціалізації (входження у світ людської культури та суспільних цінностей) та індивідуалізації, тобто відкриття та утвердження свого унікального і неповторного «Я».

Тому до девіантної поведінки вдаються особи, які були відкинуті суспільством. Слабкі зв'язки «сім'я – дитина» та «школа – дитина» призводять до того, що молодь орієнтується на групи однолітків як на основне джерело девіантних норм.

Список використаних джерел:

1. Девіантна поведінка: історія, теорія, практика: матеріали конференції / за ред. Максимової Н.Ю., Грись А.М., Максим О.В. Київ, 2021. 106 с.
2. Кордунова Н. Проблеми виникнення антисоціальних груп підлітків. Психогенеза особистості: норма і девіація: зб. наук. статей; [гол. ред. Я. Гошовський]. Луцьк: Вежа Друк, 2018. С. 262 -268.

3. Лелик Х. Психологічні особливості девіантної поведінки особистості підліткового віку. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2019. (1), 171-178. URL: <https://doi.org/https://doi.org/10.32447/22185186.2019.1.17>
4. Сушик Н. Соціальна профілактика девіантної поведінки підлітків. *Нова педагогічна думка*. 2018. № 1 (93). С. 83-86.

Світлана Пастерук,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Світлана Боярчук,

викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЖИВОПИСУ

Ключові слова: естетичне виховання, естетичні смаки, засоби виразності, жанри живопису, діти старшого дошкільного віку.

Важливим засобом естетичного виховання є образотворче мистецтво, зокрема, твори живопису. Вихованню особистості засобами мистецтва присвячені роботи Е. Белкіної, О. Половіної, Н. Миропольської, Л. Шелестової та багатьох інших педагогів. Багатоаспектні напрями досліджень естетичного виховання дітей дошкільного віку представлені в працях Н. Горошко, Н. Кириченко, В. Котляр.

Кузьменко В. визначає естетичне виховання як цілеспрямований, систематичний процес впливу на особистість дитини з метою розвитку у неї здатності бачити красу навколишнього світу, мистецтва і створювати її. У процесі здійснення естетичного виховання необхідно вирішити наступні завдання: систематично розвивати естетичне сприйняття, естетичні почуття та уявлення дітей, їх художньо-творчі здібності, формувати основи естетичного смаку. Естетичне виховання тісно пов'язане з вихованням почуттів [2, с. 29].

Естетичне виховання дітей старшого дошкільного віку є складною та багатогранною сферою педагогічної діяльності, що включає в себе наступні завдання: розвиток цілісності, духовності особистості дитини та послідовне формування естетичної культури; виховання активного ставлення до естетичних явищ дійсності та мистецтва; цілеспрямоване та систематичне формування навичок естетичного сприймання та оцінної діяльності; стимулювання та актуалізація творчого потенціалу і вдосконалення практичних знань, навичок та умінь в галузі мистецтва, розвиток прагнення до творчого потенціалу, прагнення до творчої саморегуляції у різних видах художньої діяльності; розвиток естетичних смаків та почуття прекрасного; сприймання різноманітних видів та жанрів образотворчого мистецтва; стимулювання творчості та уяви, розвиток творчих здібностей дітей, підтримка вільного

самовираження та стимулювання уяви через творчий процес; розвиток таких особистісних якостей, як самовираження, самооцінка, впевненість та креативність [1].

Враховуючи всі ці завдання, естетичне виховання дітей старшого дошкільного віку є важливою складовою їхнього повноцінного розвитку, сприяє формуванню гармонійної особистості з розвиненими творчими здібностями.

Естетичне виховання дітей старшого дошкільного засобами мистецтва передбачає систематичний розвиток естетичного сприймання, почуттів і уявлень дітей; прилучення дітей до діяльності у сфері мистецтва, виховання прагнення вносити елементи прекрасного в побут, природу, власну діяльність; розвиток художньо-творчих здібностей у різних видах діяльності [4].

Естетичне виховання дітей старшого дошкільного віку за допомогою живопису є важливою складовою їхнього повноцінного розвитку та формування особистості. Вивчення та практика живопису допомагає дітям розвивати свої творчі здібності, фантазію та уяву. Вони навчаються сприймати світ навколо через призму мистецтва, розрізняти красу, виразність та гармонію, що відкриває шлях до розширення їхнього естетичного смаку та культурного розвитку. Твори живопису спонукають дітей вільно виражати свої емоції, думки та почуття через малюнок.

Діти старшого дошкільного віку можуть розрізняти різноманітні виразно-зображувальні засоби, які використовуються у творах мистецтва, усвідомлено сприймати їх значення та роль у створенні мистецьких образів. Знайомство з творами живопису сприяє розвитку інтересу до мистецтва загалом, формує художній смак та естетичне сприйняття. Крім того, це створює сприятливе середовище для самостійної творчості, оскільки діти намагаються відтворити свої враження та емоції через малювання та інші види образотворчої діяльності.

Проведене дослідження дало нам можливість виділити рівні естетичного сприймання дітей старшого дошкільного віку творами живопису. Кількісний аналіз показав, що переважна більшість дітей перебуває на середньому та низькому рівні естетичного сприймання творів живопису. Також варто зазначити, що сприймання творів живопису проходить поетапно: від поверхового охоплення до осягнення сутності художнього змісту картини. Перший етап – емоційно-особистісний, для якого характерні особисті мотиви, власні інтерпретації, пов'язані з досвідом дитини, його емоціями та інтересом. Другий етап – дитина виявляє естетичне відношення до твору живопису, дає оцінку змісту, зображеному на картині.

Твори живопису впливають на духовний розвиток дітей, сприяючи розкриттю їх талантів та здібностей [1]. Цей погляд підтверджується результатами психолого-педагогічних досліджень провідних науковців у галузі дошкільної освіти. Безперечно, постійний контакт з мистецтвом живопису надає дітям можливість не лише розвивати творчість, а й навчає їх розуміти та оцінювати духовні цінності, що створюються людством через вікові витоки мистецтва.

Важливо створювати умови для розвитку мистецтва, демонструючи дітям різноманітні твори живопису відомих художників, що допомагатиме розвивати їх естетичний смак та сприйняття краси. Педагогам рекомендується створювати атмосферу відкритості та взаєморозуміння, де діти вільно виражають свої думки та емоції через малюнок.

Це дозволить кожній дитині відчувати себе важливою та унікальною. Важливо створювати умови для самостійності та ініціативи у художній діяльності. Педагогам рекомендується підтримувати індивідуальний підхід до кожної дитини, заохочуючи її власні творчі ідеї та розвиток унікального стилю. Реалізація цих рекомендацій сприятиме ефективному естетичному вихованню дітей старшого дошкільного віку за допомогою засобів живопису, що сприятиме їхньому повноцінному творчому та естетичному розвитку.

Діти, використовуючи різноманітні матеріали та техніки малювання, можуть створювати власні малюнки, що відображають їхні емоції, фантазії та сприйняття навколишнього світу. Наприклад, вони можуть намалювати свій улюблений пейзаж або виразити свої враження від читання казки через образи на малюнку. Демонструючи дітям різноманітні твори відомих художників, педагоги сприяють розвитку естетичних смаків та мистецько-творчої компетентності. Спільне створення картин або колажів може сприяти розвитку співпраці, комунікації та творчої взаємодії між дітьми. Наприклад, вони можуть разом намалювати велике зображення сімейного свята або виготовити колаж на тему «Наша дружна група». Діти використовують різні фарби, олівці та інші матеріали для створення власних образів. Це дозволяє розвивати творчі здібності та відкривати нові засоби виразності. Педагоги можуть організовувати виставки дитячих малюнків, де діти матимуть змогу продемонструвати власну творчість та отримати визнання за свої зусилля. Такі заходи сприяють підвищенню самоповаги та позитивному відношенню до мистецтва.

Отже, естетичне виховання дітей старшого дошкільного віку через засоби живопису є надзвичайно важливою складовою їхнього розвитку і включає такі чинники: цілеспрямований відбір творів живопису; розробка комплексу форм, методів та прийомів використання творів живопису у різних видах і формах спілкування; використання мистецтвознавчих розповідей, мистецтвознавчих бесід.

Список використаних джерел:

1. Демчик К., Матвеева А. Естетичне виховання дошкільників засобами живопису: психолого-педагогічний дискурс. Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі : зб. наук. праць / за заг. ред. О. А. Гнізділової, відпов. ред. Н. В. Ковалевська. Полтава: ФОП Цьома С.П., 2021. Вип. 5. С. 53-58.
2. Кузьменко В. Теоретичні засади діагностики естетичної обдарованості дітей дошкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2013. № 7. С. 28-30.

3. Сухорукова Г., Дронова О., Голота Н., Янцур Л. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / за заг. ред. Г. В. Сухорукової. 4-те видання, перер. та доп. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. 378 с.
4. Шелестова Л., Оверчук О. Експериментальне дослідження особливостей розвитку естетичних здібностей у старших дошкільників. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2015. № 5. С. 25-29.

Вікторія Петрук,

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Рівненський державний гуманітарний університет,
м. Рівне, Україна*

Науковий керівник – Ольга Шадюк,

*канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології
та спеціальної освіти імені проф. Т.І. Поніманської,
Рівненський державний гуманітарний університет,
м. Рівне, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВЛЕННЯ СФОРМОВАНОСТІ ЗНАНЬ У ДОШКІЛЬНИКІВ ПРО ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЮДЕЙ

Ключові слова: діти дошкільного віку, вік, вікові особливості.

Науково доведено, що саме у період дошкільного дитинства починається формування уявлення дитини про світ, стосунки, про себе, про інших людей, які оточують дитину і це все, супроводжується розвитком емоційно-моральних якостей дитини таких, як: гуманізм, колективізм, любові до батьків тощо.

У Базовому компоненті дошкільної освіти України (нова редакція, 2021 рік) зазначено, що дитина дошкільного віку повинна розуміти своє місце в системі людської життєдіяльності та правильно називати основні ознаки різних вікових періодів, а саме: дитинство, юність, зрілість, старість [1].

Варто зазначити, що кожна дитина приходить у цей світ, перш за все, щоб зрозуміти світ і навчитися самовдосконалюватися; зрозуміти, для чого люди живуть на землі; познайомитися з умовами життя та їх основними законами – природними, матеріальними, суспільними; знайти шляхи пошуку сенсу в складному і суперечливому світі. Різноманітні види діяльності дошкільнят як активних суб'єктів перетинаються і переплітаються між собою, а їх ієрархічна структура утворює «особистісний центр» під назвою «Я». Цей центр знаходиться в бутті дитини і формується в результаті взаємин дитини з оточуючими. Однак така інклюзія не означає, що дитина інтегрується в суспільство, навпаки, присутність інших сприяє набуттю та вираженню індивідуальної особистості.

Зважаючи на вищевикладене, можна констатувати, що розуміння дітьми дошкільного віку свого віку та стосунків з людьми різного віку сформує у них навички соціальної поведінки, свідоме ставлення до себе та оточуючих, викликає бажання пізнавати світ і творити добро. Це дуже важливо для

розвитку особистості дитини дошкільного віку та формування життєвих здібностей. Повсякденний досвід дітей можна розглядати як внутрішню логічну основу розвитку у дітей дошкільного віку розуміння плину часу в грі та навчанні, праці та творчості. Діти часто дізнаються про вікові особливості людини спонтанно. Вони рано помічають різницю у віці між близькими і сторонніми людьми, слухаючи дорослих вони самостійно визначають вік людини. Потреба в правильному розумінні та легкому використанні відповідної лексики постійно присутня в різних життєвих ситуаціях. Проте власного практичного досвіду дитини ще недостатньо для формування уявлення про вік.

Період дошкільного дитинства із впевненістю можна назвати «першим фактичним становленням особистості», розвиток діяльності як пізнавального чинника, засвоєння морального досвіду, період активності. Такі вікові особливості, як емоційна чутливість, сильна допитливість, сильна здатність до наслідування, вразливість, створюють сприятливі умови для формування особистості як суб'єкта моральних установок. Тому постає важливе завдання – культурне виховання дітей у міжособистісних стосунках, прищеплення навичок взаємоповаги у спілкуванні та спільній діяльності, формування вміння дотримуватись простих норм співіснування, керуючись соціально значущими цінностями.

Багато дослідників вважають, що діти дошкільного віку повинні знайомитися з основними, універсальними речами, які характеризуються часом. Тому необхідно сформувати знання про властивості часу. Адже вікові та індивідуальні особливості мають різні об'єктивні оцінки часу. Науково доведено, що формування у дітей дошкільного віку базових уявлень про час є невід'ємною частиною всебічного, особливо розумового, виховання дошкільників та підґрунтям для розуміння дітьми вікових особливостей дітей [2].

Сьогодні стає все більш очевидним, наскільки важливо розвивати у дітей відкритість до людського світу як предмет індивідуальних потреб, навичок соціальної поведінки, розвиток свідомого ставлення до себе як вільної і незалежної особистості та до своїх власних обов'язків. Це визначається стосунками з оточуючими, формуванням підготовки до сприйняття соціальної інформації, вихованням співчуття, співпереживання, бажання пізнавати інших, творити добро [3].

Таким чином, дошкільний період можна охарактеризувати як початковий етап, на якому у дітей розвиваються «теоретичні» знання про орієнтацію в часі і формуються єдині сенсорні та логічні уявлення про час, а, відповідно, і закладаються основи формування знань дітей про вікові особливості людини.

На констатувальному етапі дослідження нами було вивчено особливості знань дітей старшого дошкільного віку про вікові особливості людини.

Експериментальне дослідження було спрямоване на розв'язання ряду завдань, серед яких: виявити рівні оволодіння дітьми вміннями вірно визначати вік людини; з'ясувати розуміння дітьми термінів для визначення віку, рівня уявлення причинно-часової залежності між віком і змінами, які відбуваються в зовнішності людини.

На початку констатувального дослідження нами було виокремлено рівні сформованості знань дітей старшого дошкільного віку про вікові особливості людей: низький, середній та високий.

Високий рівень сформованості знань про вікові особливості людей характеризується ґрунтовними знаннями дітей, дошкільники чітко розрізняють часові відношення між ланками запропонованого вікового ряду, орієнтуються на суттєві ознаки віку, правильно вживають однослівні визначення віку. З легкістю називають вікові ознаки людини.

Середній рівень сформованості знань про вікові особливості людей характеризується достатніми знаннями дітей про вікові особливості людини, вони диференціюють відношення між ланками вікового ряду, але не чітко розуміють значення однослівних вікових визначень, не завжди правильно показують на відповідні зображення із віковими особливостями людей. Оцінюючи вік, діти переважно орієнтуються на нехарактерні, випадкові ознаки, визначають вік термінами-замінниками. Дошкільники віднесені нами до даного рівня називають вікові ознаки людини, однак не завжди можуть підібрати правильні терміни.

Низький рівень сформованості знань про вікові особливості людей характеризується відсутністю конкретних знань про вікові особливості людини, їх знання поверхневі, неточні та несистематизовані. Терміни, пов'язані з людським віком, наявні здебільшого в пасивному словнику, а в мовленні вони замінюються неточними словами. Визначаючи вік людини, не всі діти можуть назвати його істотні ознаки.

Для виявлення рівня сформованості у дітей старшого дошкільного віку знань про вікові особливості людини нами було використано ряд діагностичних методик, серед яких: діагностичне завдання на основі фотографій «Хто я, хто ти?»; діагностична методика «Визначи вік людини?»; бесіда на прогулянці.

Розпочали констатувальний етап дослідження із проведення діагностичного завдання «Хто я, хто ти?», до якої було підібрано запитання та завдання опираючись на вимоги Базового компоненту дошкільної освіти та програм виховання та діючих навчання дітей дошкільного віку. До запитань-завдань ми підібрали кольорові фотографії одного формату, на яких зображено людей різного віку жіночої та чоловічої статі: немовля, діти дошкільного віку, діти підліткового віку, люди середнього віку, люди похилого віку.

З метою виявлення знань дітей про вікові особливості людини була проведена діагностична методика «Визначи вік людини?». Перш ніж розпочати роботу за завданнями методики, нами була проведена попередня робота, так, ми нагадали дітям, що зима, весна, літо і осінь разом становлять один рік та пояснили дітям у доступній формі, що роками можна вимірювати великі проміжки часу, також роками вимірюють і вік кожної людини. Після цього, запропонували дітям згадати та сказати скільки їм років і як називається їх віковий період життя.

Перед дітьми стояло завдання визначити основні відмінності у зовнішньому вигляді людей різного віку. Це завдання проходило у два етапи. Так, на першому етапі ми запропонували дітям знайти подібне і відмінне в двох

об'єктах однієї статі з невеликою різницею у віці. Для цього ми обрали такі об'єкти: дівчинка – дівчина, чоловік – дідусь.

На другому етапі ми запропонували дітям таке ж саме порівняння, однак, зображення об'єктів мали більшу вікову різницю. Так, ми запропонували такі зображення: хлопчик – дідусь, дівчина – бабуся.

Останнім етапом експериментального дослідження було проведення бесіди. Особливістю нашої бесіди було те, що ми проводили її під час прогулянки.

За результатами констатувального етапу дослідження нами виявлено, що до високого рівня знань про вікові особливості людей було віднесено 27,2 % дітей експериментальної групи. Середній рівень зафіксовано у 36,4 % дітей експериментальної групи. З низьким рівнем розвитку знань про вік було виявлено 36,4 % дітей експериментальної групи.

Здебільшого, це свідчить про те, що в процесі стихійного знайомства з людьми діти старшого дошкільного віку не можуть самостійно оволодіти чіткими уявленнями про вік та вікові особливості людей, а тим більше знаннями словесних визначень різних вікових етапів.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Київ, 2021. 37 с.: веб-сайт: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovooho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення 10.03. 2021). URL:
2. Ніколова О. Дітям про вік людей. *Дошкільне виховання*. 2002. №9. С.15-17.
3. Поніманська Т. Дитина і соціум. *Дошкільне виховання*. 2004. № 8. С. 4-6.

Оксана Полицяк,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Євгенія Дурманенко,

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти

КЗВО «Луцький педагогічний коледж

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ІГРАШКА ЯК ЗАСІБ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: виховання, патріотичне виховання, дитина старшого дошкільного віку, народна іграшка.

На сучасному етапі становлення українського суспільства й з урахуванням викликів сьогодення (воєнна агресія з боку росії) *актуальною*

проблемою в педагогіці є пошук нових форм і методів, засобів і прийомів патріотичного виховання дітей.

Патріотичне виховання – це планомірна виховна діяльність, спрямована на формування у вихованців почуття патріотизму, тобто доброго відношення до Батьківщини та до представників спільних культури або країни. Таке виховання включатиме розвиток любові до батьківщини, національної самосвідомості й гідності; дбайливе ставлення до рідної мови, культури, традицій; відповідальність за природу рідної країни; потребу зробити свій внесок у долю батьківщини; інтерес до міжнаціонального спілкування; прагнення праці на благо рідної країни, її народу [1].

Одним із завдань патріотичного виховання є виховання громадянської й соціальної відповідальності. Граючись народною іграшкою, діти прилучаються до набутків творчої спадщини свого народу, їм відкриваються особливості його світосприйняття і характеру. Бережно відносячись до народних іграшок, створюючи їх своїми руками вони відчувають свою відповідальність за збереження і розвиток культури свого народу.

Засобом народної іграшки відбувається вивчення і пропаганда культурних надбань свого народу. Дітям дають знання про культуру, обряди і традиції українського народу знайомлять з матеріалом, способом виготовлення, змістом і значенням народної іграшки, формують знання про традиційний одяг, знайомлять з народними ремеслами, дають уявлення про історію створення народної іграшки [2].

Література, культура, мистецтво рідного краю – засоби патріотичного виховання, формування творчих здібностей дітей. Тож знайомлячи дітей з регіонами території України, їх красою, формуються елементи почуття патріотизму.

О. Найден зазначає, що народна іграшка – це галузь українського народного мистецтва, що об'єднує вироби з кераміки, дерева, лози, соломки, паперу та іншого матеріалу; це унікальне явище традиційної народної культури українців, своєрідний світ художніх образів зі своїм особливим розумінням законів краси [4].

Іграшка – пам'ять етносу, нації, народу, людства про своє історичне та доісторичне минуле. Її форма є однією з початкових субстанціональних форм щодо освоєння людиною навколишнього середовища. Народна іграшка є спадщиною подібно до рідної мови, казки, пісні, вона перевірена дитячою любов'ю до неї, дитячою грою, несе у собі художню культуру народної творчості, розвиває самобутні риси естетики свого народу [3, с 10].

У ході дослідження нами встановлено, що іграшка – це духовний образ ідеального життя, ідеального світу, це архетип уявлень про добро – справжнє чи уявне. Справжня іграшка стверджує добро й визначає розрізнення добра й зла. Іграшка ставить перед собою шляхетне виховне завдання – вчити добру й красі, мудрості й співпереживанню. Іграшка впливає на дитячу психіку й на розвиток особистості дитини. Адже для неї вона жива й справжня. Захоплюючись грою з іграшкою, дитина найчастіше ототожнює себе з нею, її «звичками», зовнішністю, її прихованою суттю.

Одним із напрямків у вихованні дитини є виховання культури поведінки. У процесі ознайомлення дітей з народною іграшкою, у різноманітних іграх і спостереженнях необхідно формувати навички ввічливого відношення з близькими для дитини дорослими і однолітками, бережливого відношення до іграшок і речей, якими всі користуються [4].

Використання народної іграшки у вихованні сприяє прилученню дитини до духовного, естетичного, побутового досвіду народу.

Учені наголошують на тому, що, граючись, дитина приєднується до етнонаціональної сфери образних уподобань, художніх особливостей, які водночас мовою свого змісту, розповідають про виробничо-господарську та святково-обрядову діяльність населення, тієї місцевості, того краю, який ця дитина згодом, коли стане дорослою людиною, усвідомить як рідний [4; 5]. Гра з такою іграшкою, візуальне й сенсорно-контактне знайомство з нею є одним із засобів формування в дитини критеріїв причетності до своїх родових, етнонаціональних ціннісних основ. Засвоєння такої іграшки разом з мовою і творами фольклору (колисковими, казками, колядками, співаночками, приказками, загадками тощо) формує перші уявлення про навколишній світ, пробуджує відчуття рідного коріння [3; 5].

Виготовляючи народну іграшку дитина відчуває задоволення від створення прекрасного. Бачучи красу пронизається повагою до історії і культури народу, формуються моральні судження. Коли дитина отримує знання про народну іграшку, вона вчиться описувати її, розповідати про неї, порівнювати іграшки за видами, функціями. Формуються такі моральні якості, як повага до рідної землі, до народних майстрів та їх витворів, до мистецтва взагалі [1].

Певною патріотичною проблемою є використання дошкільниками військових іграшок – будь-яких ігрових предметів, що застосовуються для вирішення конфлікту, захоплення влади чи перемоги шляхом насильства і які можуть бути призначені для нанесення поранень чи вбивства. Вони впливають на формування жорстокості, мілітарних пристрастей, агресивності. Народна іграшка несе в собі патріотичне виховання, моральні норми і культуру наших предків. Змістом народної іграшки є тварини, люди, знаряддя праці та побуту, тому і несе вона собою повагу до праці, любов до людей і тварин [2].

Отже, іграшка – це не лише предмет гри, вона дуже багато може розповісти про історію своєї країни, про звичаї і традиції народу, про традиційний одяг наших предків та їх спосіб життя. З іграшкою пов'язано багато легенд і казок, вона вчить дитину, як правильно поводити себе, і навпаки – як не варто себе вести. Використання народної іграшки в процесі виховання допомагає дитині виявити себе у творчій справі та підштовхує її до активного і самостійного пошуку, допомагає зберегти національні українські традиції, а через іграшки навчити цього і дитину [5].

Список використаних джерел:

1. Білан О. Українське народознавство в закладі дошкільної освіти: [посібник]. Львів : БОНА, 2023. 269 с.

2. Кільова Г. Народна іграшка як засіб виховання дітей. *Рідна школа*. 2018. №6. С. 59-63.
3. Мельниченко К. Українська національна іграшка як засіб виховання дітей дошкільного віку. *Гомін*. 2019. С.4-11.
4. Найден О. Українська народна іграшка: Історія. Семантика. Образна своєрідність. Функціональні особливості. Київ: АртЕк, 2019. 256 с.
5. Найден О. Українська народна іграшка. Семантика пластичних форм. *Народне мистецтво*. 2014. №3-4. С. 10-11.

Юліанія Потапчук,

здобувачка освіти 1 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Алла Бубін,

канд. пед. наук, завідувачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти

КЗВО «Луцький педагогічний коледж

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

КОСТЯНТИН УШИНСЬКИЙ ПРО МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: особистість, моральне виховання, діти дошкільного віку, принцип народності.

Духовність, інтелігентність, освіченість, наявність відповідних моральних та етичних знань, навичок та звичок етичної поведінки дедалі більше актуалізуються як суспільно значущі. Проблеми морального виховання розглядаються у законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту». Особливу увагу на моральне виховання акцентована у Базовому компоненті дошкільної освіти, де зазначається, що основним завданням дошкільної освіти є всебічний розвиток особистості дитини, як найвищої цінності суспільства, виховання у неї високих моральних якостей [2, с. 4].

В складному процесі формування особистості дитини головне місце належить моральному вихованню. Дошкільне дитинство є початковим періодом становлення індивідуальності, коли формуються основи характеру, ставлення до довкілля, людей, до себе, засвоюються моральні норми поведінки, важливі для особистісного розвитку якості психіки. Організація життєдіяльності дитини потребує безпосереднього впливу на неї і взаємодію з нею.

Багатоаспектний пошук основоположних підходів до нової стратегії процесу морального становлення особистості неможливо уявити без урахування думок і поглядів педагогів-класиків, без їхньої багатої педагогічної спадщини. Аналіз наукових джерел засвідчив, що проблема морального виховання дітей дошкільного віку протягом усієї історії людства досліджувалася відомими педагогами минулого (Я.-А. Коменський, Й.-Г. Песталоцці, К. Ушинський, С. Русова та ін.).

Найбільш повно схарактеризував значення морального виховання в розвитку особистості К. Ушинський. Зокрема, він зазначав, що моральний вплив становить головне завдання виховання і є значно важливішим, ніж розвиток розуму взагалі, наповнення голови знаннями і роз'яснення кожному його особистих інтересів. Педагог уважав, що без морального розвитку людини все фактичне пізнання, не несе користі, а може призвести навіть до шкоди самій людині та її оточенню. Освіта відірвана від морального виховання, часто породжує «освічене дикунство». Метою виховання має бути виховання моральної людини, корисного члена суспільства [4, с. 64]. Моральне виховання розвиває в дітей гуманність, повагу до старших, чесність, скромність, відчуття власної гідності. Воно сприяє формуванню почуття обов'язку та волі.

Великою заслугою Костянтина Дмитровича є те, що він одним із перших сформулював ідею народності в педагогіці, подав її як основну складову виховної системи. Така ідея базується на переконаності в тому, що кожен народ має право на навчання рідною мовою на народних традиціях. І хоча педагог не заперечував значення історичного досвіду інших народів, проте вимагав, щоб засвоєння його було підпорядковане принципіві народності.

Ідея народності освіти й виховання яскраво висвітлена у статті «Рідне слово» (1861), в якій автор уперше виступив із цілком сформованим філософсько-психологічним поглядом на рідну мову, «що ніколи на в'яне й вічно знову розпускається», є цвітом духовного життя народу. Мова «є найважливіший, найбагатший і найміцніший зв'язок, що з'єднує віджилі, живущі та майбутні покоління народу в одне велике, історичне живе ціле... Відберіть у народу все – і він все може повернути; але відберіть мову, і він ніколи більше вже не створить її; нову батьківщину може створити народ, але мови – ніколи: вимерла мова в устах народу – вимер і народ» [6, с. 98]. Особливо негативним явищем є навчання чужою мовою: «... коли мова, якою починає говорити дитина, суперечить природженому національному її характерові, то ця мова ніколи не матиме такого сильного впливу на її духовний розвиток, який мала б рідна їй мова: ніколи не проникне так глибоко в її дух і тіло, ніколи не пустить такого глибокого, здорового коріння, яке обіцяло б багатий, пишний розвиток» [6, с. 99].

На думку К. Ушинського моральне виховання дітей потрібно починати з малих років і здійснювати постійно і систематично. Чимало статей педагога присвячені вихованню позитивних рис характеру. Лише виховання змінює духовність характеру «напрям мислення людини, спосіб її дії, звички набуті нею, її розумовий і моральний розвиток [1].

Найважливішими засобами морального виховання К. Ушинський вважав:

- навчання, яке вміло поєднує розвиток мовлення, повідомлення знань та моральне виховання;
- особистий приклад педагога;
- переконання;
- вміле поводження з дітьми;
- заохочення [2].

У моральному вихованні К. Ушинський важливого значення надавав формуванню у дітей звичок і навіть встановив цікаву закономірність у справі їх виховання: чим молодша людина, тим швидше засвоюється або викорінюється звичка. І, навпаки, чим старішою є звичка, тим важче її викоринити.

Педагог дає такі рекомендації для формування звичок: багаторазово повторювати потрібну дію; робити це не поспішаючи, оскільки закріплення відразу багатьох звичок веде до заглушення одного навику іншим; частіше застосовувати здобуті цінні звички.

К. Ушинський вважав, що важливо дотримуватися такого правила: краще менше вимог, але більше уваги до їх виконання. Разом з тим він зазначав, що на формування у дитини звичок значний вплив має приклад життя і поведінки дорослих [4, с. 66].

Значне місце у педагогічній спадщині видатного педагога належить моральному вихованню в сім'ї. Роль матері у родині, вважав К. Ушинський, це роль вихователя. Щоб допомогти матері у цей відповідальний час, педагог написав підручники «Дитячий світ» та «Рідне слово» які можуть використовуватися не лише в навчальній діяльності а й у сім'ї. К. Ушинський вважав, що турбота батьків має бути спрямоване не тільки на те, щоб дати дитині знання, а й сформувати в неї високі моральні якості, як: любов до Батьківщини, свого народу, працьовитість, щирість, скромність. Водночас він підтримував ідею морального виховання дітей в дитячих садках, з роботою яких ознайомився за кордоном. Він вважав що вихователь відіграє важливу роль в житті дитини, в формуванні її патріотичних почуттів та переживань [3].

Моральне виховання, на думку К. Ушинського, має бути нерозривно пов'язане з розумовим і трудовим вихованням дітей. Педагог зазначає, що «саме виховання, якщо воно бажає щастя людині, повинно виховувати її не для щастя, а готувати до праці життя. Виховання має розвивати в людині звичку і любов до праці; воно повинно дати їй можливість відшукати для себе працю в житті» [3].

Отже, погляди Костянтина Ушинського щодо морального виховання дітей дошкільного віку є актуальними, повчальними, вони успішно втілюються під час розбудови української держави, у відродженні й розвитку національної освіти, української педагогіки.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redak_tsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (30.04.2024)
2. Бондаренко І. Г. Педагогічна та літературна творчість К. Д. Ушинського URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/01009mzl-697f.docx.html> (дата звернення: 30.04.2024).
3. Кошель А. К. Д. Ушинський про моральне виховання дітей дошкільного віку. URL: <https://is.gd/LHvNIq> (дата звернення: 30.04.2024).

4. Кравчук Л. Дослідження проблеми морального виховання дитини у педагогічній спадщині К.Д. Ушинського. URL:https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4560/1/L_Kravchuk_02_14_IPPO.pdf (дата звернення: 30.04.2024).
5. Освітня діяльність та педагогічні погляди Костянтина Ушинського. URL:https://subjectum.eu/psychology/history_pedagog/21.html (дата звернення: 30.04.2024).
6. Хрестоматія з української педагогіки: навчально-методичний посібник / Упоряд. О.С. Березюк, О.М. Власенко; За ред. О.С. Березюк, О.М. Власенко. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. С. 81-93, 97-102. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/25154/1/%D0%A5%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%82%D1%96%D1%8F.%20%D0%91%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%8E%D0%BA%20%D0%9E.%D0%A1.%2C%20%D0%92%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%D0%9C..pdf> (дата звернення: 30.04.2024).

Анастасія Приведенець,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Євгенія Дурманенко,

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики

КЗВО «Луцький педагогічний коледж

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ М. МОНТЕССОРІ В СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: дидактичний матеріал, дошкільний вік, заклад дошкільної освіти, педагогічні ідеї М. Монтессорі, педагогічна система.

У змісті Базового компоненту дошкільної освіти зазначається, що у дошкільному віці дуже важливо закладати фундамент для подальшого навчання, а також розвивати загальні навички та навички самостійності, сприятливі для подальшого освітнього й соціального успіху [1, с.5].

Технологія Монтессорі відома своєю інноваційністю та акцентом на індивідуалізацію навчання та розвитку дитини. Вона базується на спостереженні та розумінні природного потягу дитини до навчання, а також активному використанні спеціально підготовлених матеріалів для стимулювання розвитку різних аспектів особистості.

Використання педагогічних ідей М. Монтессорі є поширеним у багатьох країнах світу, включаючи Німеччину, Нідерланди, Польщу та інші. Принципи та методи Монтессорі визнані багатьма педагогами та освітянами як ефективні та відповідні потребам сучасного навчання.

Проблемі розвитку особистості із застосуванням педагогічних ідей М. Монтессорі приділяють значну увагу зарубіжні та сучасні українські учені, а

саме: В. Бондар, А. Ільченко («Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М. Монтесорі»), І. Дичківська, Т. Поніманська («М. Монтесорі: теорія і технологія»), А. Ільченко («розуміння «виховного простору» за М. Монтесорі для створення нових технологій у спеціальній школі») та ін.

Свою педагогічну систему Марія Монтесорі називала «системою саморозвитку дитини в дидактично підготовленому середовищі». Ця система передбачала створення спеціального навчального середовища, в якому діти могли б самостійно вчитися та розвиватися.

Розроблений Монтесорі дидактичний матеріал був зорієнтований на розвиток окремих сфер відчуттів та вмінь дітей. Наприклад, вона створила спеціальні навчальні іграшки та матеріали, які допомагають дітям розвивати здатність слухати тишу та розрізняти звуки, розрізняти кольори, форму, вагу та інші властивості предметів. Ці матеріали призначені для того, щоб зосереджувати увагу дітей на конкретній властивості предмета і сприяти їхньому розвитку через самостійну діяльність та дослідження.

Такий підхід допомагає створити навчальне середовище, яке сприяє активному вивченню та розвитку дітей, а також сприяє розвитку їхньої самостійності, концентрації уваги та спостережливості.

Таким чином, працюючи з дидактичним матеріалом з сенсорики, дитина набуває власний досвід, результатами якого є: розвиток органів чуттів даних природою; удосконалення абстрактного мислення; збагачення активного словника; розвинення творчих здібностей.

Свої погляди щодо тісної взаємодії фізичного і розумового розвитку дитини М. Монтесорі обґрунтовувала тим, що без фізичної активності успішне розвинення психічних здатностей унеможлиблюється [4, с. 11].

Віра в дитину є центральною ідеєю педагогіки Марії Монтесорі, що відображається у всіх аспектах її методики. Вона вважала, що дитина має внутрішній потенціал для саморозвитку, і відносила до неї з повагою та відкритістю, враховуючи її індивідуальні потреби та можливості.

Монтесорі вважала, що діти мають можливість вільно рухатися та обирати своє робоче місце залежно від їхніх індивідуальних потреб та уподобань. Вона рекомендувала розташовувати навчальні матеріали на різних рівнях, так щоб діти могли зручно працювати як за столом, так і на підлозі, на індивідуальних килимках чи столиках.

Цей підхід стимулює рухову активність дітей та сприяє розвитку їхнього рухового координації, моторики та спостережливості. Вільний рух і можливість вибору місця для навчання також сприяють активізації інтелектуальних процесів, так як діти відчують себе більш комфортно та зосереджено, що сприяє кращому засвоєнню знань і вмінь.

Отже, рухова активність дітей не лише сприяє їхньому фізичному здоров'ю, але й є важливим елементом інтелектуального розвитку, що враховується в педагогіці. Монтесорі.

У педагогіці Марії Монтесорі особлива увага приділяється формуванню самостійності та незалежності дитини, а курс «Навички практичного життя» є важливою складовою цього процесу. Цей курс спрямований на навчання дітей

різноманітним практичним навичкам, таким як приготування їжі, прибирання, догляд за рослинами, одягання та розтинання різних предметів. Ці навички не лише допомагають дітям стати більш самостійними в повсякденному житті, але й розвивають їхню координацію рухів, концентрацію уваги та відповідальність.

Педагогіка Монтесорі вірить у природній потенціал дитини до саморозвитку і навчання. Вона намагається уникнути будь-якого авторитарного тиску на дитину та надає їй свободу вибору та самостійності в навчальному процесі. Це дозволяє дитині розвиватися відповідно до своїх індивідуальних потреб та темпу, підтримуючи в ній впевненість та самооцінку.

У закладах дошкільної освіти, де використовуються ідеї Монтесорі, педагогічний підхід зазвичай передбачає, що педагог впливає на дитину не прямо, а через дидактичні матеріали та спеціально організоване середовище. Дитина взаємодіє з цими матеріалами за підготовленою програмою, яку складає педагог, але має свободу вибору та можливість самостійно досліджувати та навчатися.

Крім того, педагог у таких закладах проводить індивідуальні заняття з дітьми, працюючи з ними за столиком або на килимку. Це дає можливість зосередитися на індивідуальних потребах кожної дитини та надати їй необхідну підтримку та стимул до розвитку. Такий підхід сприяє формуванню самостійності, ініціативності та розвитку індивідуальних здібностей у кожній дитині.

Освітні процеси будуються згідно з вимогами Базового компонента дошкільної освіти. Його інваріантні складові реалізуються передусім через Монтесорі-середовище, яке охоплює інтелектуальні та практичні курси: «Космічне виховання», «Навички практичного життя», «Сенсорика», «Математика», «Розвиток мовлення» [3, с. 22].

Такий підхід до роботи в дошкільних закладах, який поєднує освітню програму М. Монтесорі і державну програму «Дитина» [2], є досить продуманим та ефективним. Він дозволяє забезпечити баланс між загальнонаціональними освітніми стандартами та особливостями методики Монтесорі.

Аналізуючи та порівнюючи інваріантні (загальні) та варіативні (індивідуалізовані) складові обох програм, педагоги можуть виявити розбіжності та знайти спільні точки, які допоможуть визначити оптимальний напрям діяльності. Наприклад, варіативні елементи програм можуть бути адаптовані для включення в середовище Монтесорі або для індивідуалізації навчального процесу для конкретної дитини.

Саме це дозволяє поєднати переваги обох програм: загальний стандарт державної програми забезпечує відповідність нормам освіти країни, а філософія та методи Монтесорі додають цінний компонент індивідуалізації та розвитку особистості кожної дитини. Такий підхід сприяє гармонійному розвитку дітей, враховуючи їхні індивідуальні потреби та особливості. Так, варто визначити, що погляд Марії Монтесорі на роль гри у житті дитини відрізняється від традиційних концепцій педагогіки. Вона розглядає гру не лише як забаву, але і як важливий інструмент для розвитку різних аспектів особистості дитини.

Монтессорі вважала, що під час гри дитина активно вивчає світ, розвиває свій інтелект, сприйняття та компетенції. Гра дає дитині можливість експериментувати, вирішувати проблеми, спілкуватися з однолітками та розвивати творчість. Таким чином, гра стає інструментом активного навчання та розвитку.

Педагогічні ідеї Монтессорі успішно реалізовано в сучасних дошкільних закладах у формі Монтессорі-середовища із п'яти зон, які охоплюють такі інтелектуальні та практичні курси: «Навички практичного життя», «Сенсорика», «Математика», «Розвиток мовлення», «Космічне виховання» [6, с. 6].

До того ж, педагогічні ідеї Монтессорі щодо розвитку потенційних здібностей дитини, відображено у спеціально розроблених дидактичних матеріалах. У Монтессорі-середовищі використовуються чотири категорії матеріалів: практичні, сенсорні, математичні, мовні, кожен з яких розташований в певному порядку на дитячих полицях від найпростіших речей до більш найскладніших [5].

Організація занять за допомогою дослідів, експериментів та спостережень відображає важливий аспект методики Монтессорі, що сприяє активному навчанню та пізнанню дитиною оточуючого світу. Враховуючи вікові можливості малюків, важливо підходити до організації таких занять з розумінням їхніх потреб та інтересів.

У роботі з Монтессорі-матеріалами реалізуються завдання освітньої лінії «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі». Виховання та розвиток чуттів – базовий принцип системи Монтессорі.

Сенсорне виховання має для дитини не тимчасове значення, воно – складова «загального гармонійного розвитку», підготовка до майбутньої інтелектуальної діяльності на підсвідомому рівні. М. Монтессорі вважала, що розвиток чуттів полягає не в оволодінні малюком знаннями про колір, форму та інші якості предметів, а у тому, щоб він навчився звертати увагу на свої відчуття.

Ідеї М. Монтессорі стосуються важливості розвитку математичного мислення в дитинстві та підкреслюють, що математика є не лише навчальним предметом, але й необхідною складовою кожної людської свідомості. Основні принципи побудови математичного блоку Монтессорі відображають прагнення розвивати інтелект та абстрактне мислення дитини через конкретний, спостережливий досвід.

Так, метод Монтессорі використовує неординарні математичні матеріали, що дозволяє дітям відчувати математику як щось цікаве і доступне. Ці матеріали надають можливість дітям експериментувати, досліджувати та вивчати математичні концепції через конкретний досвід.

Наприклад, використання конкретних об'єктів для вивчення чисел і операцій дозволяє дітям абстрагувати математичні концепції на ранньому етапі. Це сприяє формуванню стійкого розуміння математичних принципів, які згодом стануть основою для подальшого навчання складніших математичних концепцій.

Крім того, важливою особливістю підходу Монтессорі є відсутність примусу або піднесення досягнення до певного рівня. Дитина вчиться власним темпом і зацікавлена в тому, що робить. Це стимулює інтерес до навчання і розвиток самостійності.

До реалізації завдань освітньої лінії «Мовлення дитини» у Монтессорі-закладах також особливий підхід: методика Монтессорі з розвитку мовлення дитини ґрунтується на фізіологічній основі створюється умови для спонтанного розвитку цієї важливої здатності дітей, а також допомагають їм опанувати різні види мовленнєвої діяльності: слухання, говоріння, письмо, читання, що відповідають сенситивним періодам їхнього розвитку.

Не всі освітні заклади працюють у класичному стилі. Представники посткласичного напрямку використовують педагогічні ідеї М. Монтессорі для реалізації власних ідей, доповнюючи дану систему іншими видами діяльності.

Так, наприклад, у першій половині дня діти працюють за технологією М. Монтессорі, а друга половина присвячена музичним заняттям, конструюванню, образотворчому мистецтву, трудовому навчання, різним виховним заходам.

Крім класичних Монтессорі-матеріалів педагоги використовують інші дидактичні матеріали, створені власноручно, та різноманітні настільні ігри, такі як: сучасні мозаїки, пазли, інші, що сприяють розвитку дрібної моторики, координації зору та рухів.

Так, інтеграція принципів Монтессорі-педагогіки з традиційними вітчизняними виховними та освітніми програмами у дошкільних закладах України є одним із напрямів сучасної педагогічної практики. Ця інтеграція дозволяє поєднати переваги обох підходів, створюючи більш ефективну та гнучку систему виховання та навчання для дітей.

Отже, педагогічні ідеї М. Монтессорі в сучасному дошкільному вихованні спрямовані на підготовку дитини до успішного функціонування у суспільстві та реалізації її потенціалу в житті, розглядаючи навчання як процес, що має відбуватися з урахуванням її індивідуальних потреб і можливостей.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні / В кн. нормативні документи. Упор. Т.Т. Чала. Харків: Вид. група Основа, 2021. 37с.
2. Дитина. Освітня програма для дітей від двох до семи років / Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець та ін.; наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк; наук. ред.. Г. В. Беленька, В. А. Машовець. Київ, 2020. 440 с.
3. Дичківська І., Поніманська Т. М. Монтессорі: теорія і технологія. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2009. 303с.
4. Михальчук Т. Філософські аспекти педагогічної системи Марії Монтессорі. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2011. № 8. С. 10-14.

5. Монтессорі-терапія URL:
<http://www.dcp.org.ua/print/parents/reabil/monte.html>. (дата звернення
 12.03.2024)
6. Пряженцева Т. Монтессорі-заклад: досвід організації діяльності.
Дошкільне виховання. 2014. № 8. С. 6-8.

Катерина Пристайчук,

*магістр кафедри практичної психології та психодіагностики,
 Волинський національний університет імені Лесі Українки,
 м. Луцьк, Україна*

Денис Магдисюк,

*магістр кафедри практичної психології та психодіагностики,
 Волинський національний університет імені Лесі Українки,
 м. Луцьк, Україна*

Алла Пашкіна,

*кандидатка психологічних наук,
 Волинський національний університет імені Лесі Українки,
 м. Луцьк, Україна*

ПОРУШЕННЯ ПСИХІЧНОГО СТАНУ ДИТИНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ

Ключові слова: стрес у дітей, сім'я, військовий конфлікт, психічний стан дитини, арттерапія.

Військові події на сході України мають складну психологічну складність наслідків для всіх верств населення. Ці ефекти відображаються не тільки в психологічних проблемах учасників цих подій та їхніх родин, внутрішньо переміщених осіб і громадян, які лише спостерігають за подіями на Сході.

Для чоловіків-солдатів важлива роль у стосунках між батьком і дитиною. Будинок сім'ї вони сприймають як середовище, яке допомагає розрядити та психологічну стабілізацію як «психічний притулок», а місце, де вони можуть отримати моральну та емоційну підтримку, схвалення.

Проте специфіка військового конфлікту в Україні – це значною мірою учасники не є професійними військовими, а отже, ні вони, ні їхні родини члени не були готові до таких змін у своєму житті. Один лише цей факт робить це складною адаптацію як одному, так і іншому.

Розглянемо вразливу групу в цьому контексті – дітей. Дослідники (Н. Заварова, О. Калашник, І. Музиченко, Г. Отич, О. Павлова, Д. Похілько, Л. Савченко, Д. Савченко та ін.) вказують на постстресовий розлад у дітей, які були свідками військових дій. Такі діти потребують допомоги, щоб впоратися з емоційними спалахами та подолання наслідків травматичних подій.

Зокрема, Н. Тарабрина розрізняє два види психологічних травм: короточасні (сексуальне насильство, стихійні лиха, автокатастрофи, вибухи, стрілянина) та постійні (повторювані) [4].

Арттерапія пропонує широкий спектр переваг відновлення психічного стану (стрес і тривога): уважність (залучення до творчої діяльності може

сприяти уважності, що може допомогти зменшити рівень стресу. Зосередження на теперішньому моменті та творчому процесі може допомогти зменшити тривогу та сприяти розслабленню, сприяти позитивним емоціям і знижувати рівень кортизолу, гормону, пов'язаного зі стресом), відволікання (творча діяльність може здорово відволікати увагу від стресових факторів і турбот. Виконання творчого завдання може допомогти відвернути увагу від негативних думок і сприяти почуттю досягнення та задоволення.

Творче мистецтво допомагає дітям справлятися з проблемами фізичного здоров'я та може бути цінним методом усунення депресії, тривоги та стресу), вираження емоцій (мистецтво та творчість можуть бути способом вираження емоцій і звільнення від стресу та напруги. Це може бути вихід для емоцій, які важко передати словами. Мистецтво можна використовувати як терапевтичний інструмент, щоб допомогти людям і пацієнтам відкритися, поділитися почуттями, поглядами та досвідом як непряму, але чітку форму спілкування), догляд за собою (сприяє почуттю власної гідності та самоповаги), соціальний зв'язок (може сприяти соціальному зв'язку та зменшити відчуття ізоляції та самотності. Відвідування театру, танців, концерту чи комедійного шоу може сприяти розвитку почуття спільності та зв'язку, яких багатьом із нас бракувало останні кілька років, і може мати позитивний вплив на управління стресом і психічне здоров'я) [2].

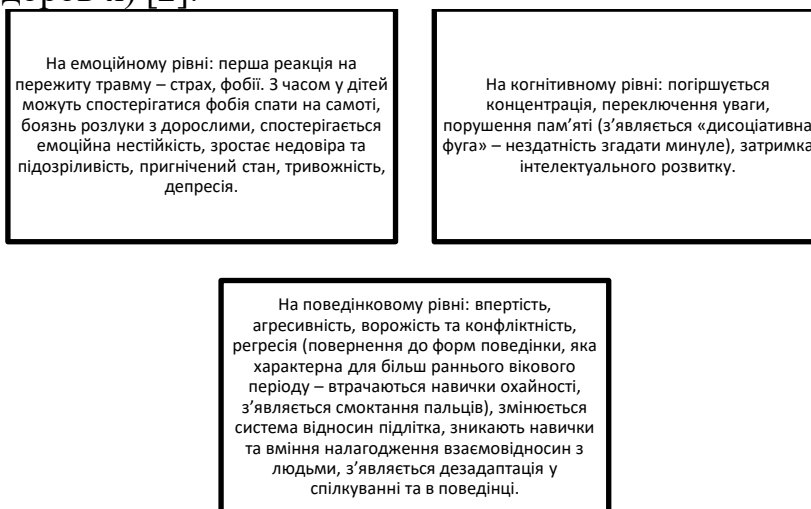

Рис. 1. Прояв психологічної травми

Ось кілька прикладів арт-терапії, які можна використовувати, щоб допомогти дітям керувати своїми емоціями: *малювання мандал* (спосіб досліджувати емоції, представляючи їх кольором, лініями, формою та текстурою), *живопис для емоцій* (допомагає дітям визначити закономірності у своїй поведінці та розробити стратегії керування стресом), *ліплення з глини* (дає дітям контроль над своїми емоціями, коли вони формують і маніпулюють нею),

Арттерапія пропонує багато переваг для дітей, які зазнали порушення психічного стану в умовах військового конфлікту. Завдяки творчій діяльності діти можуть навчитися ефективніше керувати своїми почуттями, одночасно розвиваючи кращі навички спілкування та підвищуючи самооцінку.

Список використаних джерел:

1. Борщ К. Особливості прояву стресу серед дітей в умовах війни. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*, 2023. (1), 47-51.
2. Замелюк М., Федоренко Р. Використання арттерапевтичних технологій у роботі із дитячими страхами. Актуальні проблеми реалізації адаптаційного потенціалу особистості в сучасних умовах життєдіяльності: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 16–17 листопада 2023 р. / За ред. проф. В. А. Оверчук. Вінниця: Вид-во ФОП Кушнір Ю. В., 2023. С.66-70.
3. Пророк Н. Особливості посткризової психологічної діагностики дітей. Освіта України в умовах військового конфлікту на Донбасі : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Лисичанськ, 27 лютого 2017 р.). Лисичанськ : ФОП Чернов О. Г., 2017. С. 157–161.
4. Психологічна допомога дитині у психотравмуючій ситуації. Методичний посібник. Уклад.: Г. Б. Растроста. Суми. НВВ КЗ СОШПО: 2018. 64с.
5. Савченко Л. Психологічна підтримка дітям, які пережили травматичні події. Психологія життєвого простору особистості в сучасних умовах кризи, глобалізації та цифрової трансформації суспільного життя : Матер. Міжнар. наук.-практич.конфер., (м. Одеса, 14-15 вересня 2023 р.). Одеса : Міжнародний гуманітарний університет. С. 259-262.

Інна Прокопюк,

*магістр кафедри практичної психології та психодіагностики,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна*

Людмила Магдисюк,

*кандидатка психологічних наук, доцент кафедри практичної психології та психодіагностики,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна*

АРТТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ УЧНІВ

Ключові слова: арттерапія, креативність, учні, розвиток креативності.

Мистецтво заохочувало людей виражати себе протягом тисячоліть, дозволяючи нам спілкуватися та ділитися своїм внутрішнім «Я» з іншими. У дитинстві ми починаємо розвивати своє буття за допомогою кольорів, форм і безладу. Витрачати час на створення мистецтва вдома можна використовувати як інструмент для подальшого розвитку дитини, дотримуючись при цьому соціального дистанціювання.

Арттерапія особливо підходить у терапевтичній роботі з дітьми, використовуючи форму спілкування, яка є більш знайомою чи доступною, ніж розмовна мова.

Рис. 1. Основні функції арт-терапії

Художня діяльність дозволяє створити міст між поведінкою та символічною мовою. Арттерапія також пропонує цим дітям простір, де можна повністю експериментувати зі своїми власними ресурсами та здібностями для вирішення проблем, стимулюючи спонтанність, автентичність і уяву [1].

Це допомагає їм набутти більше впевненості в собі та самоповаги, що є особливо важливим досягненням для дітей, які можуть почуватися вразливими або відчувати, що не контролюють важливі аспекти свого життя.

Також розвиток креативності посилює когнітивний розвиток, оскільки творчі та інтелектуальні здібності взаємопов'язані. В арттерапії ця стимуляція проводиться у веселій і непрямій формі, сприяючи автономії дитини в її власному процесі навчання.

Поводження з матеріалом або створення символічної роботи в арттерапії полегшує вираження тривожних емоцій, які важко передати безпосередньо [2]. Творчий акт спрямовує напругу та почуття розчарування, тоді як сам створений об'єкт містить і може виявляти ці складні емоції без загрози. Арт-терапевт допомагає їх підтримати, надати сенсу, трансформувати. Дослідження емоцій у рамках терапії потім впливає на життя дитини на спосіб ставлення до інших і до нього самого. Творча робота в безпечному терапевтичному контексті також дозволяє експериментувати та встановлювати обмеження. Досвід обмежень і стримування допомагає дитині безпечно досліджувати переповнені емоції чи почуття [2].

У роботі чи творчому процесі ці емоції, або інші образи чи нечіткі думки набувають форми та стають для нього чи неї контрольованими. Весь цей процес, притаманний творчій роботі, впливає на розвиток їхньої особистості. Арттерапія також відіграє значну роль у сприянні особистому розвитку та самопізнанню [4]. Створюючи мистецтво, діти можуть досліджувати свою особистість, цінності та переконання, сприяючи глибшому зв'язку з собою та світом навколо них. Це самодослідження може призвести до підвищення самооцінки, впевненості та міцнішого почуття мети.

Також, арт-терапія пропонує потужний і трансформуючий підхід до зцілення та особистісного зростання. Використання універсальної мови творчості надає людям унікальний інструмент для дослідження свого внутрішнього світу, подолання емоційних перешкод і початку подорожі до самопізнання та зцілення. Оскільки все більше людей визнають цінність інтеграції творчості в процес зцілення, арт-терапія продовжує отримувати визнання та визнання як життєво важливий компонент цілісної психіатричної допомоги [1].

Терапія креативним мистецтвом – це форма психотерапії, яка використовує творчі модальності, включаючи створення образотворчого мистецтва, драму, танець/рух, творче письмо та мистецтво, пов'язане з природою, – для покращення фізичного, психічного, емоційного та духовного благополуччя.

Арттерапія відрізняється від традиційного мистецтва або перформансу тим, що акцент розширюється, щоб включити увагу до процесів створення та формування сенсу [3]. Арттерапевти працюють з окремими особами та групами, розвиваючи терапевтичні стосунки з клієнтами з чіткими межами, планами лікування та результатами, щоб допомогти їм у зціленні [4]. У межах цих терапевтичних стосунків творче самовираження може мати значний вплив на процес зцілення для всіх людей, включаючи тих, хто переживає травми, залежності та психологічні чи емоційні проблеми. Це також дає їм можливість почуватися незалежними, приймати рішення та відчувати, що вони контролюють свій творчий процес, даючи їм можливість бути активними агентами власного розвитку.

Отже, арттерапія (метод зцілення за допомогою творчості) дає можливість розкрити таланти особистості, їх духовно-емоційні, розумові та інтелектуальні здібності. Цей метод психологічної допомоги сприяє вираженню думок, почуттів, емоцій, потреб, як і будь-яка творчість, вона має високий позитивний емоційний заряд, формує активну життєву позицію особистості, впевненість у своїх силах.

Список використаних джерел:

1. Замелюк М., Магдисюк Л., Ольхова Н. Арт-терапія як засіб творчої самореалізація особистості. *Психологія: реальність і перспективи*. Рівне: РДГУ, 2018. С. 50-57.
2. Магдисюк Л. Діагностика та корекція якості життя особистості методами арттерапії (колаж). *Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka*. 61 (11/2020): Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour». 2020. S. 54-56.
3. Павлюх В. Розвиток креативності в учнів різного віку: навч.-метод. посіб. Кропивницький: КЗ «КОІШПО імені Василя Сухомлинського». 2023. 72 с.
4. Черкун К. Арт-терапія як засіб формування комунікативної компетентності молодших школярів : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 053 «Психологія» / наук. керівник Н. О. Губа. Запоріжжя : ЗНУ, 2022. 52 с.

*здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж
Волинської обласної ради,*

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Євгенія Дурманенко,

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти

КЗВО «Луцький педагогічний коледж Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ТЕХНОЛОГІЯ РВЗ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: дитина старшого дошкільного віку, зв'язне мовлення, розвиток зв'язного мовлення, технологія, технологія розвитку зв'язного мовлення (РВЗ).

Актуальною проблемою дошкільної освіти на сьогодні є розвиток зв'язного мовлення дітей дошкільного віку й пошук нових змісту форм і методів активізації цього процесу.

Використання елементів проблемного навчання, що відповідає тенденції трансформації системи дошкільної освіти, є необхідною складовою методики розвитку зв'язного мовлення. Отримання дітьми нових знань шляхом вирішення проблемних ситуацій і завдань, які містять ці проблемні ситуації, є основою проблемного навчання.

Вітчизняний дослідник Г. Альтшулер розробив систему ТРВЗ (ТРВЗ) – теорію розв'язання винахідницьких задач, яка може бути використана в рамках проблемного навчання [5, с. 4]. Так, у процесі дослідження нами встановлено, що *ТРВЗ базується на:*

- методах і технологіях, що дозволяють оволодіти способами заняття психологічної інерції (РТУ – розвиток творчої уяви);
- методологія вирішення проблем, заснована на законах розвитку систем, загальних принципах вирішення суперечностей і механізмах їх застосування до вирішення конкретних творчих задач;
- освітня система, побудована на основі теорії розвитку творчої особистості (ТРТО).

Ефективність ТРВЗ-педагогіки полягає в її інструментальності та достатній гарантії формування в дітей дослідницьких умінь. За ці якості ТРВЗ називають технологією.

Метою використання цієї технології в дитячому садку є розвиток, з одного боку, таких якостей мислення: як гнучкість, рухливість, системність, діалектичність; з іншого – пошукова активність, прагнення до новизни, мовлення і творча уява [3].

Для організації роботи з розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку за технологією РВЗ необхідно:

- організувати заняття таким чином, щоб вони природно вписувалися в повсякденне життя дітей;

- мати спеціальну іграшку – героя заняття, яка «допомагає» педагогу. Від імені іграшки ставляться проблемні запитання, з нею ведуться навчальні діалоги за темою заняття. Іграшка активно висловлює свою думку, запитує і уточнює незрозуміле, іноді помиляється, плутається, не розуміє. Наприкінці заняття підводяться підсумки з метою формування у старших дошкільників навичок рефлексивного аналізу (що зробили, що нового дізналися, що залишилося незрозумілим тощо). Підведення підсумків здійснюється в найрізноманітніших формах: ігри «інтерв'ю», «скринька новин», «закінчи речення» та інші; обговорення планів на майбутнє; продуктивна діяльність та обговорення отриманої роботи.

У ході дослідження нами встановлено, що *PBЗ-технологія розвитку зв'язного мовлення старших дошкільників передбачає:*

- навчання дітей створенню образних характеристик предметів, де представлені технологічні ланцюжки, які дають змогу надійно навчити дітей старшого дошкільного віку складати порівняння, загадки, метафори;
- навчання дошкільників складанню римованих текстів. Педагогічний вплив для вирішення цього дидактичного завдання організовується як послідовність творчих завдань. Ця технологія розвиває вміння дітей створювати римовані тексти;
- навчання дітей складанню творчих розповідей за картиною, поданих у вигляді системи ігрових завдань, у результаті чого практично кожна дитина може скласти кілька творчих розповідей за картиною;
- навчання дошкільників складанню текстів казкового змісту містить алгоритми організації розумової діяльності дітей для розвитку в них умінь складати казки різних видів [5].

Як стверджує А. Яценко, мовленнєво-творча діяльність дітей під час розповідання за змістом сюжетних картин стане більш ефективною, якщо ґрунтуватиметься на прагненні дошкільнят до експериментування над мовним матеріалом, до виконання винахідницьких завдань, спрямованих на формування вміння сприймати зображення через уявні можливі відчуття від зіткнення зрізними об'єктами, уявні звуки, смаки та аромати й передавати їх у зв'язному висловлюванні.

Методичні поради щодо навчання дітей творчого розповідання (фантазування) А. Яценко сформулювала у вигляді «шести кроків», а саме:

1. Виокремлення об'єктів, зображених на картині (Чарівник “Ділийко”).
2. Встановлення різного рівня зв'язків і взаємодій між об'єктами (Чарівник “Додавайко”).
3. Опис картини за допомогою різних аналізаторів (Чарівники: “Я тільки чую”, “Я відчуваю запах”, “Я сприймаю дотиком”, “Я відчуваю смак”).
4. Опис картини засобами прямої та символічної аналогії. Скарбничка образних характеристик (Чарівник “Порівняйко”).
5. Створення оповідань-фантазій із використанням прийому переміщення в часі (Чарівник “Відставай – забігай”).

6. Складання оповідань від імені будь-якого героя. Точка зору (Чарівник “Перетворяйко”) [6, с. 12-13].

Розглянемо кілька методів, які пропонує нам теорія вирішення винахідницьких завдань.

Метод аналогії, який є в системі РВЗ, має три різновиди: особиста аналогія або емпатія, метод прямої аналогії та метод фантастичної аналогії. Особистісна аналогія передбачає уявлення дитини про себе у вигляді якогось предмета, явища, героя. Пошук подібних процесів і явищ у різних сферах передбачає метод прямої аналогії (наприклад, стежка на карті схожа на змію), а метод фантастичної аналогії включає розв’язування задач, як у казці, незалежно від законів природи.

Відомий багатьом метод – метод мозкового штурму. Він передбачає постановку проблеми та пошук шляхів її вирішення. Проблемні ситуації можуть бути різними, з будь-якої сфери нашої дійсності (наприклад, проблемна ситуація – як залишитися сухим у дощову погоду). Метод «мозкового штурму» сприяє розвитку в дітей умінь аналізу, синтезу, логічного мислення, вміння міркувати, доводити свою точку зору, зв’язно висловлюватися, пояснювати вихід із ситуації.

Відомі також прийоми РВЗ, які сприяють навчанню творчого розповідання як однієї з форм зв’язного мовлення. Ці прийоми передбачають роботу з казкою. Методика «казка навиворіт» передбачає ситуацію, коли дітям пропонується згадати знайому казку і щось у ній змінити.

Методика «колаж із казок» передбачає придумування нової казки за творами, відомими дітям, разом із педагогом.

Приєм «Знайомі персонажі в нових обставинах» сприяє розвитку фантазії. Розвиває вміння складати, знаходити вихід із проблемних ситуацій за допомогою прийому «рятувальні ситуації в казках» (наприклад, допоможи колобку перехитрити лисицю).

Ігрова система, запропонована ТРВЗ-педагогікою, сприяє розвитку зв’язного мовлення дітей дошкільного віку. Це такі ігри, як «Пояснювачі» (вчить писати пояснення, розповідь, міркування), «Добре-погано» (гра передбачає виявлення позитивних і негативних сторін природних явищ, ситуацій, героїв, персонажів), гра «Так-ні» (ведучий задає тему, «загадку», секрет, учасники повинні її розгадати, ставлячи запитання ведучому, на які він може відповісти «так» або «ні»).

Наведемо ще приклади ігор: Гра «Аукціон»: дітям показують реальні або намальовані предмети, дітям потрібно назвати їх, описати, вказати основне призначення та можливості використання. Дитина, яка останньою вкаже, як використовувати предмет, отримує цей предмет (картку із зображенням предмета). Гра «Невмілий» – за правилами цієї гри педагог називає предмет і незвичну для нього функцію, діти називають предмет, який цю функцію виконує, а потім нову функцію, незвичну для другого предмета. «Добери слова» – ведучий називає слово, діти підбирають асоціації до слова (наприклад, ліс – дерева, вовк – мисливець). «Виправ помилку» – педагог вимовляє речення,

в якому порівнюються два предмети; дітям необхідно виправити помилку, запропонувавши два правильних варіанти.

Ще одним прийомом, який сприяє розвитку зв'язного мовлення дошкільників, є складання загадок-заперечень, використовуючи ознаки предмета. Загадки складаються з використанням «чарівних слів» «але» і «ні» (круглий, але не м'яч тощо) [1; 2].

Усі методи і прийоми, які пропонує система РВЗ, сприяють розвитку дитячої уяви, творчого мислення, вміння мислити та міркувати нестандартно.

Результатами використання методики РВЗ у розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку є:

- підвищення концентрації уваги, яка у дітей, як правило, ще нестійка;
- підвищення рівня розуміння мовлення, активізація засобів спілкування, збагачення словникового запасу, формування правильної лексико-граматичної будови мовлення;
- формування навичок зв'язного мовлення;
- розвиток винахідницьких здібностей і мислення дітей, їх творчої уяви, художнього смаку;
- позитивна динаміка в розвитку пам'яті: дитині необхідно запам'ятати нову фразу і правильно її використати в потрібній ситуації;
- активізація розумової діяльності: дитині необхідно розв'язати поставлену перед нею задачу та усно пояснити, як її розв'язати (запропонувати свій варіант);
- зняття комплексів у дітей, розвиток їх емоційної сторони, тобто дитина не тільки розуміє, а й може мімікою і жестами зобразити різні емоційні стани, пояснити їх словами (емпатія) [3].

Таким чином, результативність проведення роботи з використання ТРВЗ у процесі формування зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку пробуджує у них інтерес до оволодіння зв'язним мовленням та сприяє більш ефективному навчанню. Крім того, використання РВЗ відповідає соціальному замовленню на розвиток творчої, різнобічної особистості. Технології РВЗ надають педагогам і дітям творчі методи та засоби, якими може оволодіти людина незалежно від свого віку. Володіючи одним інструментом, діти і дорослі легше знаходять спільну мову і розуміють один одного.

Список використаних джерел:

1. Гін А. Прийоми педагогічної техніки: Вільний вибір. Відкритість. Діяльність. Зворотний зв'язок. Ідеальність: посібник для вчителів. Луганськ: Навчальна книга, Янтар, 2014. 84 с.
2. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2014. 352 с.
3. Методи педагогіки ТРВЗ. URL: https://stud.com.ua/155893/pedagogika/metodi_pedagogiki_trvz_teoriya_rishennya_vinahidnitskih_zadach (дата звернення: 12.03.2024).
4. Розвиток мовленнєвих творчих здібностей у дошкільників методами ТРВЗ. URL: <https://vseosvita.ua/library/rozvitok-movlennevih-tvorcih->

zdbnosteј-u-doskilnikiv-metodami-trvz-konsultacia-251744.html (дата звернення: 12.03.2024).

5. Товкач І. Як розвивати мовлення наймолодших. *Палітра педагога*. 2016. № 4. С. 3-6.

6. Яценко А. Джерельце творчості. ТРВЗ. Харків: Ранок, 2011. 176 с.

Наталія Руденко,

канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти ім. проф. Т. І. Поніманської, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, Україна

ФОРМИ ПЕРЕЖИВАННЯ СТУДЕНТАМИ ТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ключові слова: травматичний стрес, емоційні реакції, здобувачі вищої освіти, методи корекції.

Український народ сьогодні постав перед надскладними випробуваннями виживання в умовах війни. Цей виклик диктує нові вимоги та потребує перебудови практично у всіх сферах життя українського суспільства.

Війна безумовно є психотравмуючим фактором для людей, які опинилися у зоні бойових дій. Адже вони неодноразово можуть ставати свідками жахливих подій, нестерпних страждань важкопоранених та масової загибелі людей, спостерігати руйнування рідного міста або навіть власної оселі внаслідок бомбардування, бачити катування і смерть рідних та близьких, ставати жертвами знущання та гвалтування. Не кожна психіка здатна подолати такий важкий тягар без руйнівних наслідків. Своєчасно надана психологічна допомога щодо подолання стресів особам, які постраждали внаслідок бойових дій, суттєво зменшує ризик виникнення у них складних психологічних проблем у майбутньому житті. Отже, виникла термінова та гостра потреба у всебічному поглибленні науково-теоретичних знань в галузі кризової психології, а також напрацювання практичних навичок щодо надання психологічної допомоги людям, які опинилися в умовах війни.

Реакція травматичного стресу є звичним та природним явищем на отримання травми під час війни, наслідком переживання жахливих та небезпечних для життя подій. Вона об'єднує три типи симптомів: інтрузивні спогади, фізіологічне перезбудження та уникання думок і розмов про важку подію. Така реакція притаманна як дітям, так і дорослим [2, 4].

У результаті інтрузивних спогадів травматична подія переживається кожного разу у різних формах. При цьому людина щосили прагне забути про отриману травму, але нав'язливі думки, відчуття виринають із пам'яті, нагадуючи про неї. Вони зазвичай виникають без будь-яких зовнішніх стимулів і супроводжуються настільки сильними переживаннями, що людина відчуває, ніби трагічні події відбуваються в реальності. Це дії або почуття, відповідні пережитим під час травми. Сюди відносяться ілюзії, галюцинації і так звані

спалахи спогадів (флешбеки), коли перед уявним поглядом, як у кіно, проходять епізоди травматичної події, іноді ще яскравіше й виразніше, ніж це було насправді. Причому не важливо, виникають ці явища наяву, в сонному стані або при інтоксикації (наприклад, під впливом алкоголю або ліків) [3].

Наслідками пережитої травми є й погані сни або нічні жахіття, що повторюються та викликають сильне занепокоєння. Вони можуть протікати з повним зануренням у ті почуття і переживання, які відбувалися під час трагічної події. Людина, прокинувшись від такого сну, відчуває знесилення, напруженість м'язів, тремтіння, підвищену пітливість. Через часті нічні жахи, вона мимоволі опирається засинанню, оскільки боїться знову побачити жахливий сон. Це, в свою чергу, є причиною труднощів при засинанні, порушення тривалості сну, безсоння. Регулярне недосипання, призводить до нервового виснаження, яке доповнює картину травматичного стресу.

Під впливом подразників, які символізують певний аспект травматичної події або нагадують про неї постраждалі можуть проявляти підвищену фізіологічну збудливість, внаслідок чого вони можуть бути надто нервовими, дратівливими, тривожними, лякливими. Окрім того, у людини, яка стикається з ситуацією, що нагадує про травматичну подію, виявляються фізіологічні реакції, що виникли під впливом травматичної події: пітливість, оніміння кінцівок (омертвіння, печіння або мурашки, поколювання в кистях рук і стопах), відчуття слабкості, відчуття тиску в горлі (ком у горлі), прискорене серцебиття, запаморочення, нудота, відчуття не контролюваності власного тіла та ін. [3].

Частим симптомом травматичного стресу є уникання думок, почуттів або розмов, пов'язаних з травмою. При цьому людина усіляко намагається придушити спогади травматичного епізоду і наполегливо уникає всього, що може бути пов'язане з травмою. Зокрема, вона не хоче розмовляти на дану тему, прагне уникати місця та людей, які викликають спогади про травматичну подію. Уникання може бути когнітивним (намагання не думати про травматичні події і не згадувати про них) або поведінковим (намагання уникнути нагадування про травматичні події і про пов'язані з ними місця, людей). Варто зазначити, що явище уникання може спричинити обмеження функціонування особи, яка зазнала травму війни [4].

Такі форми переживання людиною травматичного стресу в умовах війни є природними, але заважають діяльності та потребують корекції.

З метою вивчення емоційних реакцій майбутніх фахівців дошкільної освіти на стрес в умовах війни нами було проведено експериментальне дослідження. У ньому брали участь 31 здобувач вищої освіти педагогічного факультету спеціальності «Дошкільна освіта». Всі представники жіночої статі (віком від 18 до 21 року). База дослідження: Рівненський державний гуманітарний університет. За результатами опитувальника на дослідження емоційних реакцій студентів в умовах війни було встановлено, що більшість студентів відчувають дратівливість (68 %), хвилювання (77 %), страхи (70 %), роздратованість (77 %), неспокій (77,4 %), проблеми з концентрацією уваги (58 %), страх смерті інших членів сім'ї (87 %), порушення сну (55 %). За

результатами методики на визначення симптомів травматичного стресу було встановлено, що більшість респондентів переживають наступні симптоми: періодичні та інтрузивні спогади про травматичну подію, в тому числі думки, образи або відчуття (74 %), дії або почуття, нібито подія повторюється (48 %), інтенсивний психологічний стрес унаслідок впливу нагадувань (45 %), спроби уникнути думок, почуттів або розмов, пов'язаних з подією (74 %), складність засинання або сонливість (67,7 %), дратівливість або спалахи гніву (65 %), труднощі з концентрацією (51 %), гіперпильність (підозрілість) (51 %). Таким чином, результати дослідження показали наявність симптомів травматичного стресу у здобувачів вищої освіти нашої вибірки.

З метою подолання негативних наслідків психотравми війни ми пропонуємо застосування комплексу вправ, методик та технік, спрямованих на нормалізацію реакцій травматичного стресу [1, 2, 5]. При цьому, перш ніж почати працювати безпосередньо з інтрузивними спогадами, доцільно потренуватися у створенні уявного безпечного місця. Дана вправа надає можливість маніпулювати власною уявою і використовувати зорові образи у якості психологічної безпеки, зокрема, коли виникає потреба звільнитися від сильних переживань та емоцій. В ході виконання цієї вправи учасникам пропонується уявити собі місце або ситуацію, в якій би вони почувалися спокійно та безпечно, у якій би їм було комфортно та затишно. Це може бути як справжнє, реальне місце, так і уявне, вигадане. На завершення виконання вправи здійснюється обговорення того, яким саме в уяві постає безпечне місце і які відчуття при цьому виникають.

Загальною метою методів, спрямованих контролювати інтрузивні образи, є прагнення навчитися свідомо викликати в уяві інтрузивний образ, змінювати його за бажанням та вимикати. При цьому пропонується змінювати такі характеристики зорових образів, як: яскравість, контрастність, відстань, деталізація, кольори, швидкість, місце, розмір, тривалість, глибина, чіткість та ін. Для протидії інтрузивним спогадам у нетривалій перспективі корисним є прийом відволікання уваги, який ґрунтується на виконанні таких видів діяльності, як заняття улюбленою справою, гра на музичному інструменті, слухання музики, читання книги, заняття спортом, перегляд фільму тощо.

Подолання порушень сну та нічних жахів передбачає застосування таких прийомів, як: встановлення вечірнього ритуалу підготовки до сну; застосування вправи безпечного місця; практики релаксації безпосередньо перед сном. Особливої уваги заслуговує техніка побудови нової «позитивної» версії сну, яку слід замальовувати, записувати, обговорювати протягом дня. Важливо усвідомлювати, що жахливі сни, як й інтрузивні спогади – це нормальна реакція на пережиту травматичну подію.

У якості корекції підвищеної фізіологічної збудливості одним з найбільш ефективних методів є релаксація, спрямована на почергове напруження та розслаблення груп м'язів, зокрема таких, як: кисті й руки, шия і плечі, м'язи живота, ноги, стопи. Під час релаксації важливо правильно дихати, тому доповненням до розслаблення м'язів є діафрагмальне дихання, яке можна застосовувати на початку та наприкінці вправ з розслаблення м'язів [3].

Під час роботи з униканням необхідно сформувати як найповніший список нагадувань ситуацій, місця події, людей, звуків, запахів, пов'язаних з травмою війни. Варто наголосити, що поведінкове уникання може бути корисним лише у короткотерміновій перспективі. Натомість, у тривалій перспективі доцільне застосування покрокової експозиції травматичних спогадів та тригерів, залучення до зустрічі з травматичними спогадами. Найбільш ефективними засобами роботи зі спогадами є такі, як: листи, записи, малюнки, розмови. При цьому надзвичайно важливо враховувати необхідність саме послідовної та поетапної роботи у наданні допомоги, адже якщо людина психологічно не готова до зустрічі з травматичною ситуацією, то вона не зможе подолати той внутрішній бар'єр, який слугує своєрідним психологічним захистом [3].

Отже, травматична стресова реакція не є винятковою реакцією у осіб, які пережили війну або знаходяться у відносно небезпечному місці, де не ведуться активні бойові дії, але зберігається небезпека військового вторгнення. Не існує правильних або неправильних реакцій травматичного стресу, оскільки кожна людина реагує на складні життєві ситуації по-різному, залежно від віку, статі, минулого досвіду тощо. Це можуть бути дратівливість, нервовість, тремтіння, тривога, депресія, напади гніву, істерика, проблеми зі сном, хвилювання через майбутнє, через власну безпеку, а також за своїх близьких. Оскільки травматичний стрес може бути основою багатьох труднощів, то надзвичайно важливо вміти вчасно його діагностувати, надавати кваліфіковану психологічну допомогу, а також проводити просвітницьку роботу стосовно того, як здійснювати самопомогу в умовах війни, на випадок, коли відсутня можливість взаємодії і безпосередньої професійної допомоги з боку психолога.

Список використаних джерел:

1. Венгер О., Ястремська С. та ін. Посттравматичний стресовий розлад: навч. посіб. для студентів вищ. мед. навч. закл. МОЗ України. Тернопіль: «Укрмедкнига», 2016. 260 с.
2. Мюллер М. Якщо ви пережили психотравмуючу подію: пер. з англ. Львів: Свічадо, 2014. 120 с.
3. Назарець Л., Якимова Я. Особливості прояву основних симптомів ПТСР. *Людина і суспільство: економічний та соціокультурний розвиток*: матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Рівне: Рівненський інститут Університет «Україна», 12 квітня 2021. С. 120-127.
4. Сміт П., Дирегров Е., Юле У. Діти та війна: Навчання технік зцілення: пер. з англ. Київ: Інститут психічного здоров'я УКУ, 2014, 87 с.
5. Харченко В., Шугай М. Психологічна діагностика та корекція посттравматичного стресового розладу особистості: метод. посіб. Остріг: Острозька академія, 2015. 160 с.

Ірина Савлук,

викладачка циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик Фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Ключові слова: декоративно-прикладне мистецтво, творчий розвиток, естетичне сприйняття, розвиток особистості, творчі здібності дітей дошкільного віку.

Творчі здібності особистості є предметом досліджень у філософії, психології та педагогіці. Багато психологів вивчали проблему творчих здібностей, їх сутність, структурні компоненти, взаємозв'язок з інтересами, діяльністю, поведінкою, характером, схильностями, задатками, структурою особистості. У сучасному світі, де панують стандартизація та масове виробництво, все більшого значення набуває унікальність та креативність.

Декоративно-прикладне мистецтво – це не просто спосіб створити красиві речі, але й потужний інструмент для творчого розвитку особистості. Барвіста палітра народного декоративно-прикладного мистецтва розкривається перед дошкільнятами на заняттях з декоративного малювання, аплікації, художньої творчості. Високий результат дає ця робота, коли вона має підсумкові витoki у вигляді фольклорних дитячих свят та фестивалів

Творчість – це людська діяльність, спрямована на створення якісно нових, невідомих раніше духовних або матеріальних цінностей у процесі якої особистість задовольняючи свої потреби в реалізації створює нові знання, об'єкти, робить власні відкриття.

Розвиток творчості повинен починатися з раннього дитинства і здійснюватися різними засобами, серед яких особливе місце належить художньо-творчій діяльності. Однією з таких діяльностей є декоративно-прикладне мистецтво. Воно рано починає привертати увагу дітей, на заняттях з декоративно-прикладного розпису розвиваються естетичне сприйняття, уявлення. Накопичується сенсорний досвід, збагачується мова. У дітей розвиваються розумові процеси: порівняння, аналіз, синтез, узагальнення [2].

Сутність декоративно-прикладного мистецтва сформульована Г. Мунінім: «декоративно-прикладне мистецтво – один з видів художньої діяльності твори якого поєднують естетичні та практичні якості [1, с. 15].

Багато психологів визначають, що створення предметів декоративно-прикладного мистецтва відповідають можливостям дітей, виникає зв'язок між художнім мисленням та формою художньої діяльності, тому заняття дуже важливі для розвитку креативності старших дошкільників.

Заняття з декоративно-прикладного мистецтва розвивають творчі здібності дитини у таких напрямках:

- моральна підготовка готує дитину до позитивного відношення до праці, здатності до творчого вирішення завдань;
- психологічна підготовка формує інтерес до різних видів праці та емоційну готовність до її виконання;

- практична підготовка-надання дитині знань, навичок необхідних для праці;
- фізична підготовка – розвиток волі, витривалості;
- естетична підготовка – виховання бажання у якісній роботі [4].

Розвиток творчості залежить від системи підбору творів народно-ужиткового мистецтва, яку педагог складає враховуючи інтереси і уподобання дітей. У цьому списку представлені різні види народних промислів, різні жанри декоративної творчості України, а саме: вишиванки, вироби із шкіри, металу, килимарство, ткацтво, писанкарство, лозоплетіння, кераміка. Предмети одного виду творчості повинні бути представлені різними регіонами України щоб зацікавити дітей, викликати радість, захоплення.

Залучення народного декоративного мистецтва як активного засобу естетичного виховання в системі декоративного малювання в дитячому садку має свої переваги. Головні з них – широкі горизонти естетичного пізнання і різноманітні аспекти виховного впливу народного мистецтва на процес гармонійного розвитку особистості дитини дошкільного віку. Веселі ляльки, фігурки тварин, птахів, музичні інструменти, знаряддя праці та чимало інших предметів, виготовлених з найрізноманітніших матеріалів, оздоблених розписом, рельєфним декором, приваблюють і дітей, і дорослих. Слід поповнити ігротеки дитячих садків достатньою кількістю ігрового матеріалу, виготовленого народними майстрами з Опішні, Яворова, Одеси, Києва та інших міст України. Обов'язково сподобаються малечі гуцульські сопілки й знамениті яворівські візочки, пташки на гойдалках та театральні іграшки.

Декоративно-прикладне мистецтво як один із видів просторових мистецтв, який охоплює різні галузі творчої діяльності, поєднує естетичні якості та практичні функції, національні звичаї і традиції. Народне мистецтво близьке до розуміння дитини, збагачує її духовний світ, розвиває мислення, моторику, мову, дарує емоційний заряд, повагу до звичаїв свого народу, сприяє розвитку творчих здібностей.

Список використаних джерел:

1. Гулей О. Декоративно-прикладне мистецтво : навч. посіб. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка , 2010. 152 с.
2. Хорунжий В. Декоративно-прикладне мистецтво як засіб формування творчої особистості. URL: <https://vseosvita.ua/> (дата звернення: 12.03.2024).
3. Тимошук О. Декоративно-прикладне мистецтво: посібник для вчителя. Харків: Видавництво «Основа», 2012. 246 с.
4. Григоренко В. Формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва : метод. рек. для вихователів дошк. навч. закл. та студентів спец. «Дошкільна освіта». Івано-Франківськ : НАІР, 2017. 80 с.

Наталія Самарчук,
вихователь КЗ «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 40
Луцької міської ради»,
м. Луцьк, Україна

«КОЛА ЛУЛЛІЯ» ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, «КОЛА ЛУЛЛІЯ», вишивка.

У сучасних суспільно-політичних умовах, коли Україна зусиллями українських військових, добровольців, волонтерів відстоює свободу і територіальну цілісність, пріоритетного значення набуває патріотичне виховання дітей, що включає: розвиток любові до Батьківщини, національної самосвідомості й гідності; дбайливе ставлення до рідної мови, культури, традицій; потребу зробити свій внесок у долю країни тощо.

Надзвичайно важливим є формування в дитини дошкільного віку патріотичних почуттів. Адже саме в цей час закладаються передумови громадянських якостей, розвиваються уявлення дітей про людину, суспільство і культуру. Використання «кіл Луллія» може зробити процес національно-патріотичного виховання більш цікавим та доступним для дошкільнят, може допомогти їм краще зрозуміти та запам'ятати інформацію про Україну, а також розвинути почуття гордості за свою країну.

«Кола Луллія» – один із найбільш ефективних методів ТРВЗ-технології, розроблений Раймондом Луллієм у 13 столітті. Вони складаються з кількох концентричних кіл, на яких розміщені картинки, слова або фрази, пов'язані між собою. «Кола Луллія» можна використовувати для візуалізації складних концепцій, стимулювання критичного мислення та генерування нових ідей.

«Кола Луллія» – неймовірно корисна річ в роботі з дітьми. В процесі гри можна вчити цифри, рахувати предмети, читати слова, пізнавати властивості рослин, тварин, природних явищ та навколишньої дійсності. А також їх можна використовувати для того, щоб познайомити дітей з українською історією, культурою та традиціями.

У своїй роботі ми використовуємо «кола Луллія» для:

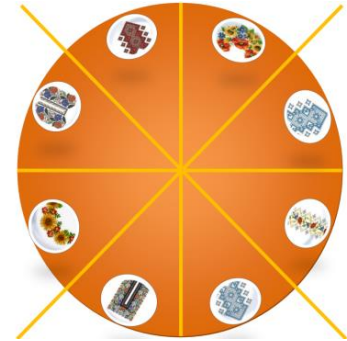
1. Вивчення українських символів.

На одному з кіл можна розмістити український рушник, калину, український вінок, лелеку, сорочку-вишиванку та інші державні символи. На інших – слова, які описують ці символи, наприклад, «синій», «жовтий», «тризуб» тощо.

Другий варіант – загадувати загадки про державні символи України, а діти мають за допомогою стрілочки на колі віднайти правильну відповідь.

2. *Ознайомлення дітей з українською вишивкою.* Запропонувати дітям знайти на колі відповідний орнамент до вишиванки. Водночас згадати що він символізує та колір ниток.

3. *Вивчення українських народних казок:* На одному з кіл можна розмістити назви українських народних казок, наприклад, «Колобок», «Казка про Лисичку та Журавля», «Івасик-Телесик» тощо. На інших колах можна розмістити персонажів цих казок, їхні характеристики та дії.

4. *Вивчення українських народних пісень:* На одному з кіл можна розмістити назви українських народних пісень, наприклад, «Ой, у лузі червона калина», «Ще не вмерла Україна», «Пісня про калину» тощо. На інших колах можна розмістити описи того, як їх можна заспівати та затанцювати.

Для занять з дітьми до 6 років досить двох, максимум, чотирьох кіл на одне заняття.

Дидактичні гри з використанням «кіл Луллія» умовно поділяю на 3 види:

1. Підбір парного зображення.

В одному із секторів встановлюємо картинку, пару до якої діти підбирають, прокручуючи верхнє менше коло. Це може бути пара за кількістю, кольором, іншою відповідністю.

2. Елемент випадковості.

Дошкільнята розкручують водночас 2 кола. Комбінація зображень завжди непередбачувана. Кожне зображення першого кола повинне логічно поєднуватися з кожною картинкою іншого кола.

3. Розвиток уяви.

Встановлюють картинку як для підбору парного зображення, але при цьому розкручують обидва кола. Далі обговорюємо з дітьми несумісну, на перший погляд, комбінацію. Потрібно заздалегідь домовитися з вихованцями, що ситуація казкова, нереальна, а отже, можна пофантазувати.

Переваги використання «кіл Луллія»:

- візуалізація: «кола Луллія» допомагають візуалізувати складні концепції, що робить їх більш доступними для дошкільнят;
- критичне мислення: використання «кіл Луллія» стимулює критичне мислення, оскільки дітям потрібно знаходити зв'язки між словами та фразами, розміщеними на них;

- генерація ідей: «кола Луллія» можна використовувати для генерування нових ідей, наприклад, для написання історій або віршів про Україну;
 - мотивація: дітям подобається працювати з «колами Луллія», оскільки вони вважають це цікавим та захоплюючим заняттям.
- «Кола Луллія» є цінним інструментом, який можна використовувати для національно-патріотичного виховання дошкільнят. Вони допомагають розвинути почуття гордості за свою країну.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. Київ: Видавництво, 2021. 26 с.

2. Богуш А., Гавриш Н. Мовленнєва робота з дошкільниками: шляхи оптимізації. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013. № 3. С. 4 -13.

3. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. Проекту В. О. Огнев'юк ; авт.. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, В. М. Вертутіна [та ін.]; наук. Ред.. Г. В. Беленька ; Київ. ун-т ім.. Б. Грінченка. Київ:Ун-т ім.. Б. Грінченка, 2020. 440 с.

4. Сидорчук Т., Лелюх С. Пізнаємо та фантазуємо з кільцями Луллія. *Практичний посібник для занять з дітьми 3-7 років*. АРКІ, 2016. 40 с.

Ірина Сасовська,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Марія Замелюк,

кандидатка педагогічних наук, старша викладачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

МОЖЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: праця, екологічне виховання, формування пізнавальних інтересів дитини, дитина дошкільного віку.

У процесі екологічного виховання є можливість забезпечити розвиток основних напрямів пізнавальної активності дитини, а саме: розвиток пізнавальних інтересів і потреб; усвідомлення себе в оточуючому світі; врахування індивідуальності кожної дитини; організація оптимальних засобів і способів отримання знань.

Концепція дошкільного виховання націлює на продуктивні методи навчання, іншими словами, навички формування природних знань у дітей,

активно діючи та самостійно «відкриваючи» їх секрети [1]. Цей метод підвищує цікавість дітей та спонукає їх бажання до активної пізнавальної діяльності. Оскільки екологічне виховання є дієвим, якщо під час вирішення його завдання враховується загальний вплив на повний розквіт дитячих здібностей, тоді воно повинне чітко визначити свою позицію, план та організаційну форму, засоби та умови, що має очевидні наслідки в роботі вихователів

Оволодіння практичними навичками трудової діяльності треба розглядати як одне з основних умов виховання у дітей бажання і вміння працювати [6]. Якби не була дитина зацікавлена метою праці, не володіючи трудовими навичками, вона ніколи не досягне результату. Сформовані трудові вміння і навички служать основою для виховання у дітей серйозного ставлення до праці, звички до трудового зусилля, бажання працювати, включатися в працю за власним бажанням, успішно його завершувати.

Відомо, що пізнавальні інтереси дітей старшого дошкільного віку розвиваються з прагнення до нових вражень, яке притаманне всім людям від народження [2]. У старших групах на основі цього прагнення у дітей з'являється бажання дізнатися і відкрити для себе якомога більше в процесі пізнавально-дослідницької діяльності. Виникнення пізнавального інтересу може стати стійкою рисою дітей дошкільного віку за умови правильно організації освітньої діяльності [4]. Сприятливі умови, які педагоги можуть створити разом з батьками, включають: використання методів і прийомів, спрямованих на активізацію процесу засвоєння знань (наприклад, блочно-тематичне планування, створення навчальних ситуацій, дискусії «що ти хочеш дізнатися і чому», створення колекцій, напр, міні-музеїв); ретельний відбір змісту навчання, який є цікавим, актуальним і доступним для сучасних дітей дошкільного віку; впровадження в освітній процес закладу дошкільної освіти експериментування з метою розвитку вміння планувати, моделювати та порівнювати.

У процесі праці найбільш переконливо, наочно діти впевнюються у зв'язку між умовами для рослин, тварин і їх ростом, розвитком. Так, працюючи з дітьми на ділянці ЗДО, можна використовувати найрізноманітніші дослід з рослинами: «Коли проросла насінинка?», «Чим корисна бузина?», «Як рослини п'ють воду?» та ін. Працюючи біля акваріума, можна провести дослід з рибками: «Як дихають рибки?», «Як їдять рибки?» тощо.

Праця в природі вважається одним з основних способів ознайомлення дітей дошкільного віку з природою. Цінність праці в природі полягає у тому, що в процесі трудової діяльності діти контактують з реальними об'єктами природи, що створює найкращі можливості для формування у них реалістичних уявлень про природні об'єкти та зв'язки між ними.

Сьогодні якість освіти розуміється не як засвоєння дитиною певної суми знань, а як здатність дитини самостійно здобувати знання. Тому питання підвищення пізнавальної активності дітей є актуальним. Це питання однаково хвилює науковців, методистів і практиків.

Дослідження науковців (Т. Бастракової, Н. Горопахи, К. Крутій, Н. Лисенко, Л. Присяжнюк та ін.) зосереджено на створенню умов, що спираються

на ідеї гармонії природи та людини, стійкого розвитку біосфери, сприяти подоланню наявних у суспільстві стереотипів шляхом формування духовної, моральної, екологічно освіченої особистості.

Це пов'язано з тим, що особистість формується тільки в процесі позитивної взаємодії з навколишнім світом. Взаємодія дитини з навколишнім світом проявляється в її діяльності. Під пізнавальною активністю розуміють самостійну та ініціативну діяльність дитини, яка спрямована на пізнання навколишньої дійсності (як прояв допитливості) і викликана необхідністю вирішувати проблеми, що виникають у конкретних життєвих ситуаціях [2; 3; 4; 6].

Отже, пізнавальна активність не є вродженою. Вона формується протягом свідомого життя людини. Соціальне середовище є тією умовою, яка визначає, чи стане ця потенційна можливість реальністю. Ступінь розвитку пізнавальної активності визначається психологічними особливостями індивіда та умовами виховання. З огляду на те, що пізнавальна активність є фундаментальною умовою успішного навчання в школі, розвиток пізнавальної активності визначається психологічними особливостями особистості та умовами виховання. Тому двома основними факторами, що впливають на розвиток пізнавальної активності, є природна допитливість дитини та стимулююча діяльність вихователя.

Джерелом дитячої допитливості є послідовний розвиток ранньої потреби дітей у зовнішніх враженнях як унікальної людської потреби в новій інформації. Існують варіації психічного розвитку дітей дошкільного віку (тимчасові затримки та відхилення від вікових норм) та значні варіації розвитку пізнавальної діяльності, зумовлені відмінностями в інтелектуальних здібностях та механізмах.

Одне із завдань вихователів у процесі формування пізнавального інтересу до праці - розкрити дітям роль праці в житті і здоров'ї людини та підвести їх до самостійних висновків про корисність праці, її соціальну значущість і взаємозалежність різних видів праці. Найкращий спосіб досягти цього - навести приклади того, як виконують свою роботу представники різних професій.

Для того, щоб підтримувати інтерес дітей до праці на різних етапах його формування, ми використовували різноманітні методи та прийоми стимулювання інтересу. При цьому ми працювали з розумовими (мисленням), сенсорними (перцептивними), моторними (психомоторними) та вольовими процесами дітей. Ми створювали такі умови для трудового акту, щоб діти могли відчувати задоволення і насолоду, формувати основи особистої культури, розвивати індивідуальні інтереси, смаки і здібності.

Подібно до того, як дітей дошкільного віку цікавлять моральні орієнтири дорослих, ми помітили, що вони намагаються виконувати трудові завдання з ентузіазмом, ефективністю та координацією своєї поведінки. Щоб зацікавити дітей, ми описали кожну професію з точки зору її найхарактерніших особливостей. Захоплюючими були екскурсії на виробництво та розповіді про людей різних професій. Наприклад, під час зустрічі з фермерами діти дізналися про їхню роботу, про техніку, обладнання та інструменти, про послідовність

трудова діяльність та їхній вплив на результат. Вони дізналися, що ті, хто займається сільським господарством, забезпечують населення продуктами харчування, а промисловість – сировиною. Промисловість, яка переробляє сільськогосподарську продукцію, була представлена у вигляді наступної схеми: продукція, підприємства, сировина та місця, куди її відвантажують.

Таким чином, у дітей формується розуміння суспільних потреб у професіях та їх взаємозв'язку. У перші шість років життя діти здатні аналізувати, узагальнювати та здобувати конкретні знання. Тому важливо залучати їх до пізнавальної діяльності, стимульованої причинно-наслідковими запитаннями: «Навіщо треба клеїти книжки?», «Чому треба акуратно складати речі в шафі?». Діти старшого дошкільного віку повинні розуміти важливість досягнутих результатів своїх трудових зусиль, їм слід пояснювати емоційну привабливість трудового процесу.

Наприклад, виривання бур'янів у квітнику дає рослинам більше простору, більше світла і тепла від сонця і більше поживних речовин з ґрунту. Якщо діти отримують задоволення від роботи та емоційно залучені до неї, їхнє бажання долати труднощі буде стимулюватися.

У міні проекті «Зроби сам», організовуючи трудову діяльність дітей дошкільного віку, ми не просто пропонуємо їм виконати певну роботу, а домагалися того, щоб діти сприйняли завдання не як нав'язане дорослим, а як вибране ними самими.

Із педагогами ЗДО проводили: семінар-практикум: «Розвиток пізнавальної активності дітей під час трудової діяльності»; проблемні семінари: «Характеристика, особливості та способи створення розвивального середовища», «Сучасні підходи до організованої та самостійної діяльності дітей у ЗДО»; семінари: «Формування активності дошкільника», «Формування предметно-практичної діяльності дошкільників»; консультації: «Використання санітарно-гігієнічних вимог і правил техніки безпеки під час організації трудової діяльності з дошкільниками»; відкритий перегляд колективної праці дітей, заняття з професіями дорослих через психолого-педагогічне проектування; педрада «Сучасні підходи та психологічні особливості організації трудової діяльності дітей дошкільного віку».

Таким чином, після організації та проведення системи роботи організації праці в природі дітей старшого дошкільного віку, рівень їх пізнавальних інтересів зростає. Вихователям потрібно створити умови для повноцінного розвитку пізнавальних інтересів дітей дошкільного віку: створене розвивальне середовище для організації пізнавальної діяльності, тобто місце, раціонально спроектоване для пізнавальної діяльності дітей, з асортиментом необхідного обладнання і матеріалами для праці в природі; створення безризикового середовища для пізнання – це середовище, де панує позитивна та емоційно тепла атмосфера спілкування, без негативних оцінок поведінки дитини або критичних зауважень щодо об'єкта пізнання чи вибору відповідної поведінки; розширювати інформаційне поле: допитливість дітей старшого дошкільного віку пов'язана з подіями, що вже відбуваються в соціальній сфері (взаємини між дітьми, дорослими та родичами), звичаями українського народу,

моральними категоріями (добро, справедливість тощо), інтерес до подій, що відбуваються в країні, просторово-часовими зв'язками; слід стимулювати пізнавальну активність і мислення під час праці в природі.

У подальшій діяльності потрібно звертати увагу на всі аспекти управління екологічною діяльністю, такі як здатність самостійно здобувати знання в нових або трохи змінених умовах; захисту власних припущень та суджень; позитивне та емоційне ставлення до речей та природних явищ; забезпечте захист довкілля дітьми у простій організаційній формі. Вихователі повинні навчити дошкільнят безпечно спостерігати за природою, не завдавати шкоди природі, не порушувати природних процесів, що відбуваються природним шляхом, та втручатися лише тоді, коли це дійсно необхідне та корисне природі.

Список використаних джерел:

1. Горопаха Н. Екологізація розвивального середовища дошкільного закладу. *Педагогічні науки*. 2018. Т. 1, № 81. С. 395-401.
2. Замелюк М., Луцик Т., Самойліч А. Особливості екологічного виховання дітей дошкільного віку. Психолого-педагогічні, правові та соціально-культурні проблеми сучасного суспільства: Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (20-21 жовтня 2021 р.). Кременчук, 2021. С. 205-208.
3. Іванчук С. Сутність поняття екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2020. № 78. С. 74-78.
4. Молчанюк О. Гармонійна взаємодія людини та природи як основа виховання в особистості ціннісного ставлення до природи. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2019. Вип. 1. С. 98-113.
5. Ошуркевич Н. Сучасні педагогічні технології формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. *Педагогічний процес: теорія і практика (серія: педагогіка)*. 2018. № 1-2 (60-61). С. 65-72.
6. Паласевич І. Педагогічні умови екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку. *Молодь і ринок*. 2021. № 9 (195). С. 88-93.

Анна Сац,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Марія Замелюк,

кандидатка педагогічних наук, старша викладачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ГРИ

Ключові слова: екологічне виховання, гра дитини, діти дошкільного віку, ігрова взаємодія.

У чарівному світі дитинства гра – це не просто розвага; це секретний інгредієнт для всеосяжного зростання дитини. Коли діти досліджують предмети через гру, це веде їх до самопізнання та вивчення нового.

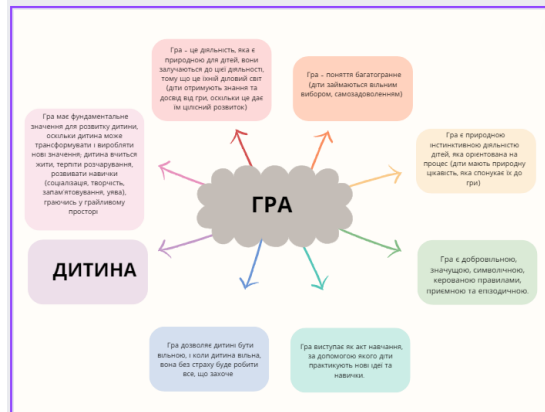

Рис. 1. Можливості гри у розвитку дитини

Отже, гру можна описати як корисну діяльність, якою діти займаються для свого цілісного розвитку.

Різні типи ігор включають вільну гру, гру на самоті, гру спостерігача/глядача, паралельну гру, асоціативну гру, кооперативну гру, змагальну гру, драматичну/фантазійну гру, фізичну гру та конструктивну гру [3].

Рис. 2. Основні характеристики гри

Один із найважливіших екологічних принципів ґрунтується на важливості переробки та повторного використання матеріалів загалом. Дорослі знають основи переробки та знають, як отримати відходи для повторного використання, не вдаючись до нових природних ресурсів, однак для дитини ці поняття можуть бути абстрактними.

За допомогою екологічних освітніх ігор для дітей ми допомагаємо їм на власні очі побачити, що таке переробка. Створення екологічних елементів як діяльність, яка дозволяє їм повторно використовувати матеріали, є прикладом того, як ми можемо допомогти їм зрозуміти ці процеси, головна мета полягає в тому, щоб вони усвідомили, що не все, що використовується щодня, втрачає свою корисність [1].

Зокрема, екологічні ігри дозволяють показати дітям, як ми бережемо навколишнє середовище. Реальний досвід допомагає нам створювати заходи, які в невеликому масштабі імітують те, що ми робимо щодня для збереження природних екосистем. Завдяки правильному поясненню ми можемо зробити екологічні навчальні ігри для дітей найкращим прикладом і дати їм зрозуміти, що їхня участь буде вирішальною в майбутньому.

Екологічні виховні ігри для дітей можуть бути найкращим способом встановлення екологічного розпорядку. Ми всі відіграємо важливу роль у захисті навколишнього середовища через наш щоденний вибір, і діти також можуть набувати рутини, корисної для навколишнього середовища.

Ось деякі з процедур, які ми можемо виконувати:

- *використання води*: вода є дефіцитним ресурсом, і насправді все важливіше використовувати її відповідно. Наші учні бачать, що ми не можемо витратити воду щодня і що відповідне використання залежить від кожного;
- *переробка сміття*: наявність кількох контейнерів вдома посилює обізнаність про те, наскільки важливо повторно використовувати матеріали. Ідентифікація кожного контейнера та їх правильне використання на щоденній основі також є частиною екологічної освіти;
- *догляд за тваринами і рослинами*: догляд за рослинами, які є у нас вдома, і нашими домашніми тваринами також є частиною екологічних процедур. Випадкові поняття з тваринами – це чудова розвага, але ми також можемо навчити їх цінності природи через турботу та відповідальність за відношення до наших домашніх тварин;
- *використання світла*: світло також є дефіцитним ресурсом, використання якого може мати негативний вплив на навколишнє середовище. Як і у випадках з водою, дітям важливо знати, що ми повинні використовувати світло відповідно, уникаючи його використання, коли воно не потрібне;
- *харчування*: не купувати більше, ніж потрібно, і не купувати сезонну їжу також є хорошим способом вивчити їх важливість навколишнього середовища. Їжа впливає як на їхнє здоров'я, так і на навколишнє середовище, тому дуже важливо, щоб вони усвідомили про цінність покупки здорової їжі в правильних кількостях [3;4].

Для дітей як ніколи важливо виходити на вулицю та спілкуватися з природним світом. Ігри з екологічною освітою є частиною освіти, яка підтримує наших вихованців. Ми хочемо, щоб наші діти стали відповідальними громадянами, усвідомлюючи, що їхні рішення мають наслідки для навколишнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Волкова В. Педагогічні умови екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку. Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. *Педагогічні науки*. 2017. Вип. 75 (2). С. 11–15.
2. Горопаха Н. Екологізація розвивального середовища дошкільного закладу. *Педагогічні науки*. 2018. Т. 1, № 81. С. 395–401.

3. Замелюк М., Луцик Т., Самойліч А. Особливості екологічного виховання дітей дошкільного віку. Психолого-педагогічні, правові та соціально-культурні проблеми сучасного суспільства: Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (20-21 жовтня 2021 р.). Кременчук, 2021. С.205-208.
4. Чорна Г., Скірко Г. Формування екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку в різних видах діяльності в природі. *Дошкільна педагогіка*. 2021. Т.2., № 35. С. 163–169.

Валентина Сидорук,

*викладачка Володимирського педагогічного фахового коледжу
імені Агатангела Кримського,
м. Володимир, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Ключові слова: педагогічні технології, природничо-екологічна компетентність, розвивальне екологічне середовище, екологічна стежина, експериментально-дослідницька діяльність, екологічний проєкт.

Ознайомлення дітей дошкільного віку зі світом природи – цілісний та багатогранний процес, що передбачає використання педагогом різних засобів. Від уміння вихователя організувати цікаве спілкування дітей з природою залежить їх інтерес до світу природи, відчуття її краси. Незаперечним є той факт, що одним із найважливіших завдань сучасного закладу дошкільної освіти є підвищення екологічної культури дошкільників, озброєння їх навичками економного, дбайливого використання природних ресурсів, формування активної гуманної позиції у ставленні до природи, формування природничо-екологічної компетентності [6, с. 9].

Поряд із використанням традиційних методів екологічного виховання, сьогодні назріла потреба активного пошуку та впровадження в освітній процес все нових педагогічних технологій, які покликані не лише дати дитині-дошкільнику необхідні знання, а й сформувати стійке позитивне ставлення до природного довкілля, усвідомлення себе частиною великого світу природи, здатність до посиленої природоохоронної діяльності: збереження, догляд та захист природного довкілля; готовність та бажання дотримуватись правил доцільного природокористування [9].

На сьогодні в педагогічному просторі спостерігається інтерес науковців та педагогів-практиків до впровадження педагогічних технологій природничого змісту в освітній процес ЗДО. Зокрема науковці Г. Беленька, Н. Глухова, Н. Горопаха, Н. Лисенко, Н. Кот, З. Плохій стверджують, що початок становлення екологічного світогляду припадає на період дошкільного дитинства, коли у процесі освітньо-виховної діяльності закладаються основи світорозуміння, екологічної свідомості і практичної взаємодії з природою [2, с. 8].

Упродовж усього життя дитину поступово готують до правильного та гармонійного співіснування з природою, демонструють, що людина й природа є рівноправними партнерами, тим самим, прищеплюючи розуміння того, що без природи життя буде неможливим.

Природа активно впливає на всі сторони життя дошкільника. Вона урізноманітнює діяльність дитини, тим самим забезпечує її розумовий розвиток, пізнавальну активність, сприяє моральному вихованню, формуванню ціннісних орієнтацій, є джерелом естетичного розвитку та особливим середовищем для фізичного, трудового та сенсорного виховання [7, с. 13].

Сучасні дослідження науковців Г. Беленької, Н. Горопахи, Н. Лисенко акцентують увагу педагогів-дошкільників на відхід від традиційних підходів у процесі ознайомлення дітей із природою та пошук нестандартних форм роботи, створення інноваційного освітнього середовища, яке б сприяло не лише засвоєнню дошкільниками певних знань про природу, а насамперед спонукало їх до пізнавальної діяльності в природі, надання їм ініціативи у такій діяльності, забезпечувало формування відповідального, бережливого ставлення до природного довкілля [8].

Дошкільний вік є провідним етапом у становленні правильного екологічного світогляду людини. Саме в цьому віці формується природничо-екологічна компетентність, це час, коли діти знайомляться з особливостями навколишнього середовища. Процес ознайомлення дітей із природою – один із найголовніших засобів формування цієї компетентності [4, с. 85].

У Базовому компоненті дошкільної освіти (освітній напрям «Дитина в природному довкіллі») поняття «природничо-екологічна компетентність» трактується як здатність дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що передбачає емоційно-ціннісне ставлення до природи [1, с. 12].

Ефективність формування природничо-екологічної компетентності дошкільників значною мірою залежить від доцільності організації педагогічного процесу в закладі дошкільної освіти та вибору педагогічних технологій.

У науковій літературі існує багато трактувань поняття «педагогічна технологія». Дослідниця Н. Кот характеризує педагогічну технологію як систему екологічного виховання, яка містить в собі ряд взаємопов'язаних і детально описаних заходів, спланованих на весь навчальний рік. На її думку, саме в результаті використання технологій підвищується рівень екологічної вихованості дітей [8].

Застосування педагогічних технологій в освітньому процесі сучасного ЗДО спрямоване на реалізацію державних освітніх програм та стандарту дошкільної освіти. Зважаючи на вимоги Базового компоненту дошкільної освіти, для формування в дошкільників природничо-екологічної компетентності важливо використовувати як традиційні, так і нетрадиційні педагогічні технології.

Традиційні технології спрямовані на використання класичних форм роботи з дітьми (заняття, прогулянки, екскурсії), методів та прийомів навчання

(наочні, словесні, практичні). Вони сприяють формуванню в дошкільників усвідомлено-відповідального ставлення до природи.

Сучасні інноваційні технології екологічного виховання ґрунтуються на ефективних методах формування в дітей екологічних уявлень, серед яких:

- створення розвивального екологічного середовища;
- організація експериментальної-дослідницької діяльності;
- застосування проектної технології (екологічний проект);
- організація екологічних квестів [8].

Процес формування природничо-екологічної компетентності дошкільників значною мірою залежить від доцільності створення та правильного використання розвивального екологічного середовища в дошкільному закладі, організації пізнавальної діяльності дітей у природі, а також від систематичної роботи з дітьми.

Науковці зазначають, що для того щоб екологічне розвивальне середовище виконувало своє призначення, воно має відповідати таким вимогам: надавати дитині свободу, впливати на її почуття, самопочуття, здоров'я. Воно повинне бути безпечним, зручним, максимально інформаційним, створювати емоційний комфорт та затишок, забезпечувати систематичне між дитиною і навколишньою природою [9, с. 6].

Екологічне середовище в сучасному закладі дошкільної освіти передбачає:

1) створення умов для екологічного виховання: розвивального середовища, фонду методичних, наочно-ілюстративних матеріалів (колекції, предметні та дидактичні картини; репродукції художніх картин, енциклопедії тощо), глобуси, карти тощо;

2) організацію «екологічного простору» в приміщенні дошкільного закладу: групові куточки природи, зимовий сад, екологічна кімната, музей природи, міні-лабораторія, город на підвіконні, календарі природи, акваріум (модель прісноводного водоймища, штучно створена мініекосистема), живий куточок;

3) організацію та обладнання «екологічних просторів» на ділянці закладу дошкільної освіти: майданчика природи, «куточка незайманої природи» (лісу, луків, водойми), екологічної стежки, «лікарських грядок», городу;

4) створення умов для праці дітей і дорослих у природній зоні дошкільного закладу [9, с. 10].

Важливим елементом еколого-розвивального середовища сучасного закладу дошкільної освіти є екологічна стежина, яка відіграє особливу роль у вихованні природничо-екологічної компетентності дошкільників, формуванні екологічно грамотної поведінки у природі.

Важливість використання екологічної стежини для організації освітнього процесу в сучасному ЗДО полягає в тому, що вона допомагає вибудувати чітку логічну систему з екологічного виховання дітей, формувати конкретні знання та цілісні уявлення про навколишній світ природи, краще зрозуміти взаємозв'язки та взаємозалежності, що існують у природі. Це своєрідна навчально-пізнавальна лабораторія в природних умовах. Вона доступна для

пізнання дітьми різного віку та дає можливість організувати ознайомлення дошкільників із природою в різну пору року. Її можна прокладати на як на території ЗДО, так і поза її межами, включаючи такі тематичні ділянки, як квітники, трав'янисті рослини, фруктові та дикорослі дерева, кущі, мохи тощо [7, с. 26].

Використання екологічної стежки в освітній діяльності ЗДО сприяє організації ефективної системи роботи з дітьми дошкільного віку, яка включає проведення змістовних спостережень в поєднанні з цікавими розповідями, комплексних занять, організації пошуково-дослідницької, ігрової діяльності, різноманітних видів праці, природоохоронних акцій.

Особливе місце у формуванні природничо-екологічної компетентності дошкільників відводиться експериментально-дослідницькій діяльності, оскільки саме дослідження допомагає їм пізнавати навколишній світ. Доступна для дітей дошкільного віку експериментально-дослідницька діяльність під керівництвом дорослого створює широкі можливості для виховання в них пізнавального інтересу до природного довкілля та розуміння його значення [8].

Експериментально-дослідницька діяльність доступна вже для дітей раннього та молодшого дошкільного віку. У цьому віці діти із задоволенням граються з водою, піском, глиною. А діти середнього та старшого дошкільного віку можуть обирати цікаву для себе проблему та ставити цілі, виділяючи суттєві ознаки та зв'язки, самостійно шукати відповіді на безліч запитань. Вони полюбляють досліджувати властивості об'єктів, встановлювати взаємозв'язки між живою та неживою природою тощо.

Основна мета організації експериментально-дослідницької діяльності дітей у природі:

- формування уявлень про явища природи, їх причини та взаємозв'язки між ними;
- сприяння самостійній діяльності з об'єктами та явищами природи, їх аналізу, порівнянню тощо;
- формування уявлень про причинно-наслідкові зв'язки, які важко з'ясувати самостійно під час спостережень [4, с. 63].

У сучасних умовах особливої популярності серед технологій екологічного виховання дітей набуває проектна діяльність. Педагоги завжди намагаються зробити перебування дошкільників у ЗДО цікавим, пізнавальним та екологічно забарвленим. Для цього вони урізноманітнюють діяльність дітей. І екологічний проект є тому доказом [5].

Метод проектів є інноваційною педагогічною технологією, яка дає можливість безпосередньо перенести педагогічний процес зі стін дошкільного закладу в навколишній світ природи, спонукає дітей до здобуття життєвого досвіду гуманної взаємодії з об'єктами природи, формує їх екологічну культуру. Необхідність впровадження в дошкільному закладі проектної діяльності диктує час, оскільки в сучасному житті важливо навчити дітей самостійно здобувати знання, критично мислити, помічати екологічні проблеми, розуміти причини їх виникнення, знаходити доцільні шляхи їх вирішення та відчувати свою значимість у вирішенні екологічних проблем.

Метод екологічних проєктів відноситься до так званого гуманістичного підходу в педагогіці, оскільки особлива увага акцентується на індивідуальність кожної дитини, її стимулювання до самостійного розвитку творчості, ініціативи, активного пізнання світу природи [5].

Широко застосування в роботі з дітьми дошкільного віку набуває квест-технологія. Квест – це ігрова технологія, яка побудована на використанні навчальних та розважальних завдань.

У науковій літературі поняття «квест» трактується як змагання, що має ігровий характер, під час якого його учасники послідовно виконують заздалегідь підготовлені завдання (розв'язування головоломок, орієнтування на місцевості, побудова оптимальних маршрутів переміщення, пошук оригінальних рішень чи підказок тощо) для досягнення певної мети [8].

Цінність освітнього квесту для роботи з дітьми дошкільного віку полягає в його потужній мотиваційній складовій: освітні цілі реалізуються в захопливій ігровій формі з цікавим сюжетом, що містить елементи пошуку та відкриття. Він допомагає сформувати дружні взаємини у групі та сприяє розвитку в дітей пам'яті, спостережливості, логічного мислення, уваги, уваги.

Квести організують не лише для того, щоб розважити дітей, а й зацікавлювати їх до пошуково-дослідницької діяльності у природі. Для цього потрібно дібрати цікаві завдання, які не повинні бути надто легкими і, водночас, щоб діти могли їх розв'язати. Щоб отримати завдання, на кожній локації дітям потрібно відгадати загадку, знайти відповідь на запитання тощо [3, с. 49].

Незадовільний сучасний стан навколишнього природного середовища спонукає науковців і педагогів-практиків до впровадження в освітній процес дошкільних закладів нових педагогічних технологій, що спрямовані на відхід від традиціоналізму в ознайомленні дітей дошкільного віку з природою. Такий підхід потребує створення інноваційного освітнього середовища, яке б забезпечувало розвиток емоційно-ціннісного та відповідального екологічного ставлення до природного довкілля, що становить основу природничо-екологічної компетентності.

Описані нами педагогічні технології вказують на доцільність та важливість їх використання в педагогічній діяльності сучасного закладу дошкільної освіти. Вони є ефективними формами освітньої роботи, змістовними та цікавими видами діяльності для дітей дошкільного віку. Їх застосування значно урізноманітнює діяльність дошкільників у природі, спонукає до постійного пошуку та досліджень, викликає позитивні емоції від спілкування з природою. Їх систематичне та цілеспрямоване використання в роботі з дітьми зумовлює позитивні зміни, підвищує рівень екологічної вихованості дошкільників та сприяє формуванню природничо-екологічної компетентності.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Київ: ТОВ «МЦФЕР – Україна», 2021. 26 с.

2. Беленька Г. Як мотивувати дітей до пізнання природи. *Дошкільне виховання*. 2018. № 4. С. 8-10.
3. Богомолова Л. Нумо до пригод, або Природничі квести для дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2020. № 6. С. 49.
4. Бондаренко В. Формування екологічного світорозуміння дошкільників через пошуково-дослідницьку діяльність. Харків : Основа, 2009. 284 с.
5. Застосування проєктних технологій в екологічному вихованні дітей. URL: <https://naurok.com.ua/zastosuvannya-proektnih-tehnologiy-v-ekologichnomu-vihovanni-uchniv-262675.html> (дата звернення: 02.05.2024).
6. Каплуновська О. Організація екологічної освіти в сучасному навчальному закладі. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2018. № 8. С. 9-13.
7. Мандруємо екологічною стежиною і дослідницько-експериментальна діяльність дітей дошкільного віку в природі / авт.-упоряд. : С. Ю. Павлюк, Л. С. Русан, Г. І. Колосінська. Тернопіль : Мандрівець, 2016. 168 с.
8. Ошуркевич Н. Сучасні педагогічні технології формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. URL: <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct> (дата звернення: 12.04.2024).
9. Плохій З. Еколого-розвивальне середовище дошкільного навчального закладу (інноваційні підходи). *Дошкільне виховання*. 2016. № 7. С. 6-10.

Ірина Скрипник,

викладач фахових дисциплін спеціальності 012 Дошкільна освіта

ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж

Глухівського НПУ ім. О. Довженка»,

м. Глухів, Україна

СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: професійна підготовка, професійна діяльність, модернізація освіти, стратегія підготовки, професійна готовність.

Актуальність даної теми ілюструється тим, що інтеграція української освіти в європейський простір та спроби модернізації освіти на всіх рівнях - від дошкільного виховання до педагогічно орієнтованих вищих закладів освіти - орієнтують на активний пошук нових пріоритетів.

Проблема визначення стратегій професійної підготовки майбутніх педагогів посідає важливе місце в науковому доробку вчених різних епох: праці Л. Артемової, І. Беґа, А. Дзяджун, О. Кононко, І. Кона, С. Сисоевої та інших є доречними для обґрунтування авторських поглядів на вищезазначені аспекти. Сьогодні у суспільствах усього світу відбуваються значні соціокультурні зміни та трансформації, спрямовані на задоволення очікувань щодо освіти та розвитку, які забезпечують професійні педагоги, а у ХХІ столітті артикульовано новітні напрями та зміст освіти, сформульовано її новітні цілі, визначено домінуючий підхід до навчання та самонавчання, окреслено її нову якісну характеристику. окреслено домінуючий підхід до навчання та

самонавчання, наголошено на його новій якості та якості компетентності вчителя, актуалізовано завдання освітніх закладів і, відповідно, об'єднано виклики, які постануть перед педагогами в майбутньому, оскільки їхня діяльність спрямована на задоволення очікувань суспільства, зокрема батьків дітей. Спільним і домінуючим є глибоке переконання в необхідності вдосконалення професійного розвитку в закладах освіти всіх рівнів.

Це пов'язано з тим, що саме в цей період закладаються основи людяності всіх громадян і нації в цілому. Актуальними в цьому плані є слова Івана Франка «Яка молодь, така й будучність нації». Тому основою нової стратегії ми вважаємо продовження процесу професійного самовдосконалення кожного вчителя у відповідь на виклики сучасної епохи. Іншими словами, це здатність педагога інтерпретувати професійну готовність особистості на рівні загальної освіти до якісної професійної діяльності відповідно до концепції навчання впродовж життя: вчитель 21 століття має бути ерудованим у педагогіці, психології, соціології, філософії, культурології та інших наукових знаннях, що формують творчу та рефлексивну особистість. Від нього цього вимагають.

Сучасні дослідження розкривають погляди науковців (Л. Артемова, А. Беленька, А. Богуш, І. Дичківська, Л. Зданевич, Т. Поніманська, Т. Степанова, Н. Щербакова та ін.) на посилення відповідальності педагогів за підготовку молоді до активного життя. Професійна діяльність педагога сповнена відповідальності за людину, її розвиток, її майбутнє та майбутнє суспільства в цілому. Тому цілком об'єктивно перед усіма педагогами постає завдання професійного саморозвитку та самовдосконалення. На думку науковців (І. Бех, О. Главацька, І. Зязюн, Н. Ничкало, В. Семиченко, С. Сисоева та ін.), професійний розвиток – це цілеспрямований процес, що забезпечує зміни (якісні та кількісні), які ведуть до досягнення особистісних і соціальних очікувань. Він розглядається як процес, що стимулює не лише самовдосконалення людини, а й її матеріального та соціокультурного оточення. Важливим елементом розвитку та підвищення професіоналізму є професійно-освітня спрямованість особистості. Вона забезпечує взаємодію з усіма структурними компонентами суспільства, активний контакт з матеріальним, культурним та освітнім середовищем і сприяє творчому розвитку потенційних можливостей. Саме такий особистісний розвиток педагогів свідчить про їхню готовність до професійного самовдосконалення. Його цілепокладання визначається не лише професійною спрямованістю, а й умонастроєм, який невтомно розкриває свій потенціал (нахили, здібності), збагачує особистий, професійний і життєвий досвід, посилює процес самоусвідомлення та акцентує увагу на шляхах самореалізації в різних сферах життєдіяльності. Розвиток і вдосконалення професіоналізму – це довготривалий процес, який формує не лише професійну компетентність, а й загальний розвиток людини, збагачуючи не лише знання, вміння та навички, а й ціннісні орієнтації.

Педагогом може стати лише той, хто готовий постійно працювати над собою, своїм досвідом і своїми поглядами, творчо інтерпретувати ситуації та шукати різні шляхи вирішення проблем.

Очевидно, що досягнення вищезазначеного стає можливим завдяки особистісному розвитку вчителя, набуттю ним здатності опановувати освітнє середовище, встановленню добрих стосунків з дітьми, колегами та батьками дітей, і водночас усуненню негативних рис, які заважають професійній діяльності. Зрозуміло, що особистісний розвиток педагога зазвичай орієнтований на певний ідеальний образ, досягнення якого є важливою метою.

У наборі ідеальних образів, до яких прагнуть педагоги, очевидним пріоритетом є елемент всебічної обізнаності з інформацією з усіх сфер сучасного життя та проєкція їх на майбутню особистість. Загалом це свідчить про важливість відповідальності майбутніх педагогів за свою професійну підготовку та формування готовності до професійного самовдосконалення і самоосвіти. Як наслідок, набуті компетентності будуть об'єктивно змінюватися крок за кроком.

Педагоги мають глибоко усвідомити, що освіта дітей та готовність до засвоєння її змісту мають бути адаптовані до когнітивної цивілізації. Самонавчання, самоосвіта та саморозвиток мають розглядатися як пріоритетні чинники ефективної інтеграції (а не адаптації) до об'єктивних реалій, що швидко змінюються.

Професія педагога – це не просто виконання громадського обов'язку, а стиль життя, який передбачає постійне прагнення до розвитку, розкриття власного потенціалу та особистих пріоритетів. Водночас вона завжди вимагає активної мотивації до професійної діяльності та усвідомлення її суспільної значущості. Педагоги, які прагнуть до саморозвитку та рефлексії, мають бути глибоко переконані в необхідності безперервної самоосвіти, тобто набуття нових компетенцій. Виходячи з психології людської природи, яка стверджує, що вчитель є вирішальною фігурою в освітньому процесі, його професійний саморозвиток має зосереджуватися на власному особистісному потенціалі. Педагоги, які невпинно самовдосконалюються, повинні розглядатися як більш важливі у взаємодії з дітьми.

Нова ситуація, що склалася в сучасному суспільстві щодо професії педагога, вимагає визнання всіх освітніх установ як організацій, які не тільки несуть відповідальність за створення майбутнього держави, народу і нації в цілому.

Список використаної джерел:

1. Бех І. Принципи сучасної освіти. *Педагогіка і психологія*. 2005. №4. С. 5-27.
2. Главацька О. Основи самовиховання особистості. Київ: Кондор, 2008. 226 с.
3. Зязюн І. Педагогіка добра: ідеали і реалії: Наук.-метод. посібник. Київ : МАТ, 2000. 312 с.

Оксана Скрипник,

*викладач першої категорії циклової комісії викладачів педагогіки, психології та фахових методик дошкільної освіти
Педагогічний фаховий коледж*

Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича,
м. Чернівці, Україна

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: полікультурність, полікультурне виховання, національне виховання, полікультурна компетентність, полікультурний світогляд, принципи полікультурного виховання, професійна підготовка майбутніх педагогів.

Майстерність і мистецтво виховання всебічно розвиненої особистості полягає в умінні педагога відкрити буквально перед кожним, отже й перед найпосереднішим, найважчим вихованцем ті сфери розвитку його духу, де він може досягти вершин, виявити себе, заявити про своє Я, черпати сили з джерел людської гідності, почувати себе не обділеним, а духовно багатим.
В. О. Сухомлинський.

Стрімка динаміка трансформації суспільства ставить перед системою освіти нові нетрадиційні завдання. Це зумовлено тим, що освіта покликана не тільки обслуговувати сьогоденні соціально-економічні запити людини і держави, але й випереджати трансформаційні процеси, формувати їх сутність і кадрове забезпечення. Світові глобалізаційні, інтегративні, нова філософія освіти наполегливо вимагають і нових підходів до виховання людини. І суспільні, і державні, і особисті інтереси в осяжному майбутньому зможе задовольнити лише людина нової формації, в якій дихотомічно розвинені інтелектуальна та почуттєва сфери, яка б легко і вільно почувала себе патріотом своєї країни і громадянином світу, знала та цінувала досягнення національної культури і володіла надбаннями світової культурної скарбниці.

Це нагальне завдання стоїть нині перед освітніми системами багатьох країн. Особливо важливе воно для України після вікових змагань за утвердження себе як самостійного державного утворення, яка в результаті численних намагань здобути незалежність стала на шлях творення суверенної, демократичної, соціальної, правової держави. На цьому непростому шляху новотворень і пересічних громадян, і державних діячів різних рівнів турбують питання: що є головною цінністю в країні; на чому має бути зосереджена увага всіх громадян; яка діяльність на цьому етапі має бути пріоритетною. На ці питання знаходимо відповідь у статті третій Конституції України: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю...» [3, с.130]. Отже, людина, її фізичне здоров'я, морально-духовне багатство – головний ідеал, системотвірна цінність сучасного українського суспільства.

Мета дослідження – визначити особливості підготовки фахівців сфери дошкільної освіти щодо їх спроможності організовувати освітній процес в умовах полікультурної освіти.

Завдання щодо полікультурного виховання дітей та молоді чітко простежуються в Державній національній програмі «Освіта (Україна ХХІ століття)», законах «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Концепції національної освіти і виховання, Національній доктрині розвитку освіти в Україні та в інших нормативно-правових документах. Так, у Державній національній програмі «Освіта (Україна ХХІ століття)» увага приділяється прищепленню дітям шанобливого ставлення до культури, звичаїв, традицій всіх народів, що населяють Україну; у Національній доктрині розвитку освіти в Україні в ХХІ столітті зроблено акцент на формуванні особистості, яка усвідомлює свою належність до українського народу, сучасної європейської цивілізації, підготовлена до життєдіяльності у динамічному світі. У цьому зв'язку, доцільним є висновок про актуальність та сприятливі перспективи полікультурного виховання саме в дошкільному дитинстві.

У результаті вивчення феномену полікультурності українські науковці (І. Лощенова, Н. Терентьєва та ін.) стверджують, що полікультурне виховання – це одночасне набуття знань та відповідне виховання, «передача більш точної та докладної інформації, при повазі до груп меншин, подоланні упереджень та заохоченні терпимості...» [2, с.4].

З огляду на сталу практику формування полікультурного світогляду особистості дитини – як мети і результату виховного процесу, особливої значущості набуває педагогічна спадщина С. Русової, концепція національного виховання якої безпосередньо віддзеркалює цей аспект.

Варто взяти до уваги висновок вітчизняних сучасних дослідників (зокрема, О. Губка), які вважають, що С. Русова започаткувала систему національної педагогіки, ґрунтом якої виступають гуманізм і український національний альтруїзм. Так, у статті «Хроніка національної школи» С. Русова пише: «Як не тяжка наша дійсність, є в ній досить помітне явище – це національне пробудження різних народів. Це пробудження вилилося насамперед в намаганні вчитися рідною мовою» [4, с. 195].

Для визначення глибинних засад полікультурної освіти, ролі національного в складі загальнокультурного варто по-новому оцінити твердження С. Русової про те, що «культурне національне освічення всіх народностей і їх культурне взаємне об'єднання – ось у чому полягає... велика робота...» [4, с. 195].

На підставі поглибленого аналізу здобутків українських шкіл, світового шкільництва С. Русова доходить висновку про найбільш універсальні й ефективні методи усіх напрямків виховання, у тому числі й полікультурного. Так, у засвоєнні національних скарбів, у врахуванні «національної психології» дитини пріоритетного значення великий педагог надає особистісному прикладу вчителя і дуже важливо «щоб діти бачили якомога більше добра і краси».

Про глибоку особистісно-професійну відповідальність вихователя у розв'язанні актуальних виховних завдань свідчить її звернення до студентів у вступній лекції до курсу «Історія педагогіки»: «Хіба є в кожного народу щось коштовніше ніж душі його дітей і хіба є обов'язки вищі за обов'язки виховати з них людей – громадян» [5, с. 152].

Важко переоцінити сьогодні творчий внесок Русової у розвиток педагогічної думки про виховання, формування полікультурної особистості.

Формування полікультурності дітей дошкільного віку є складним та насиченим процесом, вимагає знань особливостей розвитку дитячої особистості, необхідності формування в неї готовності до спілкування з представниками різних країн, етносів, з людьми, які відрізняються не лише кольором шкіри чи мовою, а й звичками та традиціями.

Полікультурна вихованість – інтегрована якість особистості, яка складається з ряду пов'язаних між собою характеристик.

Базовими принципами полікультурного виховання є: принцип діалогу та взаємодії культур; принцип творчої доцільності вживання, збереження та створення нових, культурних цінностей.

Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до професійної діяльності в полікультурному середовищі передбачає включення в зміст навчальних програм полікультурного компоненту, реалізацію педагогічного процесу на принципах рівності й поваги до інших культур, ствердження гуманістичних засад, використання активних форм і методів навчання та виховання, спрямованих на осмислення ролі національного в складі загальнокультурного.

Одним із ефективних способів організації підготовки майбутніх педагогів до полікультурного виховання дітей є забезпечення культурологічної спрямованості гуманітарної освіти. Теоретики полікультурної освіти в переважній більшості віддають перевагу білінгвальній (двомовній) освіті, наслідком якої є успішне опанування як рідною, так і домінантною мовами.

Успішність реалізації полікультурного виховання забезпечується удосконаленням системи освіти й принципів викладання багатьох предметів, зміни існуючих програм, створення підручників на основі врахування засад полікультурної освіти, запровадження нових педагогічних технологій підготовки майбутніх педагогів. Збагачення навчальних предметів етнічним змістом, уведення дисциплін народознавчого циклу, забезпечення культурологічної спрямованості дошкільної освіти, створення умов для запровадження двомовного чи багатомовного навчання – усе це позитивно впливає на розв'язання актуальних освітніх завдань.

Складовими готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності в полікультурному середовищі ЗДО на засадах толерантності визначено когнітивний, емоційний і діяльнісний компоненти.

Когнітивний компонент виявляється в усвідомленні і прийнятті складності, багатомірності реального світу, варіативності його сприйняття, розуміння й оцінювання різними людьми; відносності, неповноти і суб'єктивності власних уявлень про картину світу, тобто визнання плюралізму, багатства та різноманіття її індивідуальних інтерпретацій як об'єктивної реальності.

Емоційний компонент знаходить свій вияв у комунікативних ситуаціях через прагнення знайти спільність у поглядах і позиціях з партнером по спілкуванню, подолати розрив зв'язків один з одним, перебороти роз'єднаність

і нетерпимість по відношенню один до одного. Цей компонент пов'язаний з позитивним прийняттям, розумінням і терплячим ставленням до різноманітних індивідуальних проявів інших людей.

Діяльнісний компонент становить найбільш очевидну частину вияву означеної готовності. До нього належать конкретні уміння майбутніх вихователів, які вони виявляють при налагодженні і реалізації стосунків з оточуючими. Зокрема, це здатність до толерантного висловлювання і відстоювання власної позиції (Я-висловлювання та ін.), готовність до толерантного ставлення до висловлювань інших (сприйняття думок і оцінок інших людей як вираження їхньої точки зору, що має право на існування, незважаючи на відмінність їх власних поглядів), здатність до компромісу і конструктивного діалогу, взаємодії з іншими, уміння домовлятися, узгоджувати позиції, досягати компромісу та консенсусу, не зважаючи на наявні розбіжності.

До педагогічних умов належать загальноосвітні умови, які визначаються історією, стратегічним політичним напрямком розвитку держави, соціодемографічною ситуацією, станом розвитку освітніх систем. До цієї групи умов належать:

- організація єдиного освітнього середовища у вищому педагогічному навчальному закладі, що передбачає організовану роботу таких рівнів (університет, факультет, кафедра, студентська група, студент);

- оновлення змісту освітнього процесу – навчальних планів, включення нових навчальних дисциплін, за необхідності їх інтегрування, перегляд освітньо-кваліфікаційних вимог. Забезпечення у змісті підготовки майбутніх фахівців мовної (в тому числі рідної і іноземних мов) та професійно-практичної складових (передбачає не предметний, а професійно спрямований – орієнтація на педагога конкретної спеціальності).

Однією з визначальних умов забезпечення освітнього процесу, ефективності професійної підготовки майбутніх педагогів до полікультурного виховання дітей є сформованість полікультурної педагогічної компетентності. Формування полікультурної педагогічної компетентності можна здійснити на основі реалізації трьох підходів: а) передбачає формування знання та ерудиції з питань полікультурної освіти; б) оволодіння адекватним стилем педагогічного спілкування в умовах моделювання полікультурної освітньої ситуації; в) формування вмінь та готовності реалізувати полікультурне виховання на практиці.

Таким чином, результати навчання педагогів повинні знайти своє відбиття, насамперед, у їхньому педагогічному мисленні, поведінці, зокрема, в особистому дотриманні принципів міжнаціонального спілкування. Також знання та навички, отримані в процесі освіти і самоосвіти, повинні знайти своє творче застосування в роботі з дітьми та батьками.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт дошкільної освіти в Україні: особливості впровадження / Упоряд.: О.Г.Косенчук, І.М.Новик, О.А.Венгловська, Л.В.Куземко. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 240с.

2. Бойченко. В. Ідея полікультурності у змісті національної освіти, Науковий вісник Чернівецького університету: *Педагогіка та психологія*. 2023. Вип. 177, 3-4, С.40-44.

3. Омеляненко В., Кузьмінський А. Теорія і методика виховання: Навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 415с.

4. Просвітницька діяльність Софії Русової: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету. Серія соціально-педагогічна. Випуск V. Том II / Упорядн. В.А.Гурський. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2007. 344с.

5. Русова С. Вибр. пед. твори. У 2-х кн. Кн.1. Київ.1997 [матеріали симпозиуму 193-196].

Яна Слобода,

здобувачка освіти 2 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Євгенія Дурманенко,

к. пед. наук., доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ ДИТИНИ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ РУХЛИВИХ ІГОР

Ключові слова: здоров'я, фізична активність, особистість дитини молодшого дошкільного віку, гра, рухлива гра.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства надзвичайно гострою є проблема формування фізичної активності дітей в цілому й зокрема дітей дошкільного віку. Саме фізична активність дитини є показником її фізичного здоров'я. Особливо *актуалізується* досліджувана проблема, коли мова йде про дітей молодшого дошкільного віку, який є сенситивним для фізичного виховання особистості, формування основ здорового способу життя, рухової активності тощо.

У дослідженні нами проаналізовано рухливі ігри як засіб формування фізичної активності дітей молодшого дошкільного віку.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що рухлива гра є активною рухливою діяльністю дітей, для якої характерні творчі рухливі дії, мотивовані сюжетом. Зміст рухливої гри складає її сюжет (тема, ціль, завдання), правила і рухливі дії. Головною метою рухливої гри є формування фізичної активності дитини дошкільного віку та розвиток її рухових якостей.

Зазначимо, що формування фізичних якостей (швидкості, спритності, гнучкості, витривалості, сили) у дітей дошкільного віку відбувається під впливом таких чинників, як:

- природно-вікових змін форм та функцій організму людини;
- режиму рухової активності в закладі дошкільної освіти.

Гра при цьому виступає не лише засобом фізичного виховання, а й методом навчання [3].

Рухлива гра, як свідчить аналіз освітньої діяльності сучасних ЗДО, є важливим засобом фізичного виховання дітей в освітньому середовищі у закладі дошкільної освіти. Саме рухливі ігри в освітньому процесі закладу дошкільної освіти сприяють всебічному фізичному розвитку дітей та формуванню у них фізичних якостей. Окрім цього, виконуючи різноманітні ролі, діти дошкільного віку навчаються застосовувати в рухливих іграх свої знання про тварин, комах, птахів, явища природи, засоби пересування та сучасну техніку. Під час проведення рухливих ігор у дітей виховуються також такі морально-вольові якості, як: чуйність, справедливість, організованість, гуманність, чесність, правдивість, рішучість, наполегливість, цілеспрямованість, ініціативність, самовладання, самостійність [1].

Нами також встановлено, що рухливі ігри сприяють вирішенню мовленнєвих завдань, вправлянню в лічбі. До складу багатьох рухливих ігор входять вірші та пісні, що сприяє розвитку мовлення (збагачується словник дітей, розвивається звукова культура мови) та поглибленню естетичних переживань. Також рухливі ігри активізують сприймання, увагу, уяву та розвивають мислення, пам'ять, кмітливість.

У процесі рухливої гри в дітей дошкільного віку збагачується руховий досвід, формуються рухові навички та розвиваються фізичні якості. Зауважимо, що формуючи фізичні якості у дітей дошкільного віку слід враховувати вік, стан здоров'я та рухову підготовленість, що зумовлює рівень розвитку рухових якостей.

У процесі дослідження ми також з'ясували, що педагоги закладу дошкільної освіти повинні спонукати дітей до рухової діяльності, регулювати їхню активність, схвалювати намагання виявляти самостійність, вольові зусилля та ін. При цьому важливо враховувати руховий досвід кожної дитини, притаманний їй темп, рівень рухливості, природні можливості та здібності. Також ми акцентуємо увагу, що кожна рухлива гра повинна мати чітку структуру: мета та завдання, зміст; сюжет (в несюжетних іграх немає); правила та ігрові дії. Рухлива гра має відповідати певним вимогам, як-от: її образність; рухові дії, що обумовлені правилами; ініціативність; виконання ролей згідно із сюжетом [3].

Практика свідчить про те, що до проведення гри вихователю треба добре підготуватися. А саме: вивчити зміст; правила; вірші та пісні; відпрацювати рухи, які він показуватиме дітям. Перед тим як розпочати гру, бажано зацікавити нею, щоб діти краще виконували рухи, які становлять її зміст. Пояснювати зміст гри треба виразно, дохідливо, коротко, щоб не стомлювати дітей. Розповідь повинна викликати у дитини яскраве уявлення про дійових

осіб, яких вони зображатимуть. Емоційно-образне повідомлення сюжету гри допомагає дітям дошкільного віку краще уявити ігрову ситуацію й виразніше виконувати характерні для дитини рухи. У ході гри правила роз'яснюються і уточнюються.

Для кращого засвоєння гри рекомендується, особливо у молодших групах, найскладніші моменти пояснювати жестом і показом деяких рухів. Перед цим бажано нагадати дітям, як треба бігати, стрибати, кидати м'яч тощо. Іноді основний рух можна виконати кілька разів до початку гри.

Правила гри пояснюють докладно лише в тому разі, коли вона проводиться вперше. Повторюючи гру, тільки нагадують основний її зміст. Коли вводяться ускладнення, тоді потрібно пояснити додаткові правила і способи виконання ігрових дій.

Згідно базового компонента дошкільної освіти з дітьми раннього дошкільного віку доцільно використовувати такі рухливі ігри та ігрові вправи: *Ігри з ходьбою, бігом, на утримання рівноваги:* «До ляльок у гості», «До жени мене», «До жени м'яч», «Пройди по стежці», «Пройди по місточку», «Через струмок», «Піднімай ноги вище», «Поїзд», «Хто тихіше», «Повітряна кулька», «Парами на прогулянку», «Горобчики и автомобілі», «Літаки», «Сонечко і дощик», «Жили у бабусі». *Ігри з повзанням і лазінням:* «Доповзи до брязкальця», «Проповзи у ворітця», «До ведмедика в гості», «Не зачепи», «Перелізть через ко лоду», «Будь обережний», «Збери іграшки», «Не заступи за лінію», «Мавпочки», «Кошенята», «Собачки», «Курочка-чубарочка». *Ігри з киданням та ловінням м'яча:* «Прокоти м'яч», «Скоти з гірки», «Передай м'яч», «Кинь і до жени м'яч», «Влуч у ворітця», «Збий кеглю», «Цілься точніше», «Спіймай м'яч», «Перекинь через мотузку», «Цілься в коло». *Ігри із стрибками:* «Пружинки», «Дістань долоню», «Задзвони у дзві ночок», «Піймай комара (метелика)», «Мій дзвінкий веселий м'яч», «Зайчик біленький сидить», «Пташки літають», «Зістрибни у воду». *Ігри на орієнтування у просторі:* «Де подзвонили?», «Знайди предмет (іграшку)», «Дзвіночок» [2].

Отже, рухлива гра є важливим важелем у фізичному розвитку дітей дошкільного віку й, зокрема, у розвитку фізичних якостей. Підсумовуючи вище зазначене, підкреслимо, що рухливі ігри позитивно впливають на фізичний розвиток та оздоровлення дітей дошкільного віку. Усі види рухливих ігор, що використовуються в освітньому процесі закладу дошкільної освіти, мають позитивний вплив на формування не лише фізичних якостей у дітей, а й сприяють становленню особистості дитини. Саме з допомогою рухливої гри діти розширюють та поглиблюють свої уявлення про довкілля; вчать дотримуватись правил, слухати і чути; розуміти пояснення; сприймати показ; помічати красу рухів; виконувати вправи узгоджено з усією групою і відповідно до вказівок педагога; помічати помилки у себе та в інших під час виконання певних рухів в грі; виконувати основні рухи (метання, стрибки, лазіння, повзання, рівновага тощо), що характеризуються великою інтенсивністю та підвищеною швидкістю.

Список використаних джерел:

1. Вільчковський Е., Курок О. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. 428 с.
2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. Проєкту В.О. Огнев'юк; авт. Кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна [та ін.] ; наук. Ред. Г.В. Беленька; Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка. Київ: Ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
3. Залізник, А. Рухлива гра як засіб формування фізичних якостей у дітей дошкільного віку. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2023. (1(9)). С. 65-71. [https://doi.org/10.31499/2706-6258.1\(9\).2023.279338](https://doi.org/10.31499/2706-6258.1(9).2023.279338)

Діана Сопронюк,

здобувачка освіти 2 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Лариса Самсонюк,

здобувачка освіти 2 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Євгенія Дурманенко,

канд.пед. наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ОБДАРОВАНІ ДІТИ, ЇХ ВИЯВЛЕННЯ ТА ДІАГНОСТИКА

Ключові слова: обдарованість, обдаровані діти, талант, здібності, діагностика обдарованості, геніальність.

В Україні проблема підготовки педагога до роботи з обдарованими дітьми *набула актуальності* лише в останнє десятиліття. Однак, не зважаючи на це, вона набуває все більшої актуальності. Особливою уваги заслуговує проблема виявлення та діагностики обдарованих дітей.

Обдарованість, як нами з'ясовано з різних наукових джерел, – це здібність психічного пристосування до нових завдань і умов життя. Всі обдаровані діти мають потребу в знаннях, яскраво виражений інтерес до певної галузі знань. Такі діти вільно і швидко оволодівають відповідними вміннями і навичками. Вони показують високий рівень досягнень. Здібна дитина шукає спілкування з дорослими, бо ті розуміють її краще, ніж однолітки, які часто насміхаються, дають прізвиська. Обдаровані діти часто перебільшено емоційні, вони запальні, легко збуджуються через дрібниці, але це не вередування, а виявлення багатства їх натури.

Творчі діти рідко бувають спокійними, вони страждають від своєї винятковості, але багатьох рятує тонке відчуття гумору, вони цінують його. У них особлива мова, особливе сприйняття. Вони потребують особливого виховання, спеціальних, індивідуальних навчальних програм, спеціально підготовлених вчителів, шкіл.

Дослідники, які вивчають обдарованість дитини, врешті-решт доходять висновку, що обдарованість – своєрідна «іскра Божа», яку треба відшукати в її душі і допомогти не тільки не згаснути, а спалахнути полум'ям. Власне за цим німецький психолог В. Штерн розмежовує поняття «обдарованість», «талант» і «геніальність». Так, характерна особливість таланту полягає, на його думку, в «обмеженні розумових здібностей однією галуззю змісту», а суть геніальності – в «самодовільній творчості». Властивістю таланту є свідомий, поглиблений, всебічний розвиток обдарованості [1]. Також, видатний психолог І. Сікорський вважав, що творчість є однією з ключових ознак обдарованості, оскільки є іманентною особистісною властивістю [1].

Нами в ході дослідження встановлено, що важливим чинником розвитку творчості і обдарованості виступає емоційна сфера. Вчені виділяють рівні психічного розвитку, *названі рівнями обдарованості*, з можливістю пристосування і взаємодії із навколишнім середовищем:

- нижчий (мала обдарованість, «бідна і примітивна психіка», недостатня пристосованість до середовища);
- середній (значно більша здібність пристосуватися, вибір заняття відповідно до схильностей і задатків, діяльність має в основному характер наслідування);
- вищий (висока обдарованість, геніальність, прагнення видозмінити середовище. пристосувати його до своїх потреб [2].

Визначення обдарованості надзвичайно важливе – від цього залежить кого й на підставі яких критеріїв школа відбиратиме в спеціалізовані школи чи програми, й як навчатиме.

Особливо актуальною є проблема виявлення потенційно обдарованих дітей в умовах сім'ї. Саме родина на основі розуміння та прийняття індивідуально психологічних особливостей потенційно обдарованих дітей є джерелом подальшого розвитку їх талантів. Важливо батькам та вчителям не «прогавити» такий значущий в житті дитини момент та посприяти розвитку здібностей талановитих дітей.

Раннє виявлення, навчання і виховання обдарованих і талановитих дітей – одне з головних завдань удосконалення системи освіти. Сучасна освітня практика, спрямована на особистісно зорієнтований підхід, змушує розглядати діагностику дитячої обдарованості як невід'ємну частину цілісного педагогічного процесу[2].

Діагностування обдарованої дитини пов'язується з визначенням її соціального статусу і прогнозом її поведінки, а також направлення її до навчального закладу відповідного типу.

За місцем навчання обдарованої дитини діагностування проводиться з метою визначення її розвитку, що допоможе знайти адекватні методи навчання і виховання, створити спеціальні програми, надати підтримку і соціальний захист.

На особливу увагу заслуговує виявлення обдарованості дітей батьками. Батьки використовують різні виховні стратегії. Стратегія прямого виховного впливу передбачає використання розвивальних ігор, вправ. Найголовніше в

сім'ях – атмосфера пізнавальних інтересів самих батьків (самі читають, ходять на виставки, не нав'язуючи свого інтересу). Така стратегія саморозвитку виявляється найефективнішою.

У кожній дитині закладені певні здібності, тільки в одних вони виявляються дуже яскраво й виразно, а в інших залишаються дрімати всередині. Здібності можуть виявлятися і в ранньому дитинстві, і в зрілому віці.

Доведено, що виділяють *три ознаки здібностей*, які лягли в основу визначення, що найчастіше використовується спеціалістами. Здібності – це індивідуально-психологічні особливості, які, по-перше, відрізняють одну людину від інших, по-друге, стосуються успішності виконання певної діяльності або багатьох діяльностей, по-третє, не зводяться до наявних навичок, умінь чи знань, але які можуть пояснити легкість і швидкість набуття цих знань і навичок [3].

Розвиток здібностей нерозривно пов'язаний із формуванням інтересу.

Обдарованість і талант не люблять тиску. Обдаровані діти відрізняються гарною пам'яттю, багатим словниковим запасом, надзвичайно гостро переживають невдачі, часто перебувають у стресовому стані, впертість і прагнення довести розпочату справу до кінця, що нерідко сприймається дорослими як вередливість, а допитливість може оцінюватися як порушення норми.

Отже, батьки повинні приділяти особливу увагу розвитку пізнавальних інтересів дитини, адже завдяки їм формуються основні інтелектуальні вміння, необхідні для засвоєння знань, закладається основа для подальшого успішного оволодіння знаннями.

Видатний український учений – педагог Василь Сухомлинський зазначав, що до кожної дитини необхідно шукати підхід. Тому батьки повинні розвивати у своїх дітей активну пізнавальну діяльність, зацікавлювати дитину різними видами завдань (пошукових, логічних, ігрових). Батьківська допомога має бути обережною, зваженою, настановити дитину на власні розв'язки, а не насаджувати свої. Головне завдання батьків – прагнути, щоб навчальна праця їх дитини приносила їй радість, а не муки й гіркоту невдач. Дитина, що захоплена справою, яка їй до вподоби, виявляє наполегливість, силу волі, критичне ставлення до загальновідомого.

У творчості дитина може реалізувати всі наявні в неї знання, уміння та здібності. Вона хоче бачити у батьках мудру дорослу людину, яка збагатить її уявлення про світ і про саму себе, допоможе подолати труднощі. Звичайно, перед батьками стоїть проблема формування й плекання не просто особистості, а особистості обдарованої, особистості свідомого українського громадянина

Педагоги мають навчити батьків розвитку творчих здібностей і обдарованості у їхніх дітях. Тут важливе значення мають відкриті запитання, творчі дискусії, глибоке знання батьками психологічної сутності творчого процесу, віра в інтелектуальні сили дитини. Бажано, щоб у дитини був улюблений затишний куточок, де вона може повністю усамітнитися і спокійно подумати. У кімнаті дитина повинна відчувати атмосферу творчості, розкутості.

Отже, обдарованість – це складне психічне явище, система особливостей індивідуума, яке потребує комплексного підходу до діагностики, в тому числі розробки спеціальних авторських діагностичних програм практичними психологами, які б включали різноманітні та взаємодоповнюючі процедури та методики. Неупередженого ставлення до своїх особистісних якостей потребує кожна обдарована дитина.

Список використаних джерел:

1. Антонова О. Обдарованість: досвід історичного та порівняльного аналізу: Монографія. Житомир: Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2005. 456 с.
2. Кульчицька О. Методика діагностики інтелектуальної обдарованості. *Обдарована дитина*. 2007. №1. С. 39-42.
3. Морозова Л., Бондарев І. Діагностика дитячої обдарованості та психолого-педагогічні особливості обдарованих дітей. *Рідна школа*. 2013. №5. С.34-38.

Анастасія Стависька,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Марія Козігора,

PhD за спеціальністю Психологія, старший викладач кафедри педагогіки та психології

КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЯННЯ УСПІШНІЙ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ДО УМОВ РОБОТИ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: ранній дошкільний вік, процес адаптації, умови закладу дошкільної освіти.

Проблема адаптації дітей раннього віку до дошкільного закладу досліджується фахівцями різних галузей, таких як невропатологи, педагоги, фізіологи, педіатри, психологи, через складність ситуацій, пов'язаних з процесом пристосування до нових умов життя.

Адаптація – це активний процес, який може призводити до позитивних результатів, таких як адаптованість, що означає сукупність всіх корисних змін організму і психіки, або негативних наслідків, таких як стрес. Два основні критерії успішної адаптації – це внутрішній комфорт, що виражається в емоційній задоволеності, і зовнішня адекватність поведінки, що виявляється в здатності легко і точно виконувати вимоги середовища.

Пристосування організму до навколишнього середовища є однією з ключових біологічних проблем. Коли адаптаційні механізми не працюють належним чином, виникають «прикордонні стани», коли організм перебуває у

проміжній зоні між здоров'ям і хворобою. При недостатності або погіршенні адаптивних можливостей відбувається дезадаптація – зворотний процес адаптації, що може призвести до відмови від відвідування дошкільного закладу [1].

Соціально-психологічна адаптація полягає у взаємному пристосуванні людей шляхом усвідомлення ролей, норм, способів, форм взаємодії в певних умовах. У цьому процесі людина спочатку включається в групу, пристосовується до неї, ділить переконання та уявлення інших членів групи, а потім впливає на них, змінюючи їхні погляди.

При вступі до закладу дошкільної освіти життя малюка раптово змінюється, і йому необхідно адаптуватися до цих змін: нове середовище, інший розпорядок дня, відмінний стиль спілкування, постійний контакт з однолітками, відсутність матері, потреба дотримуватися правил та слухати виховательку. Цей процес адаптації до нових умов називається адаптацією.

Адаптація може проходити по-різному: деякі діти до дитячого садка вступають з радістю, а інші зі сльозами.

Визначають такі чинники, які впливають на перебіг адаптації:

- фізичні, психічні та психологічні особливості дитини;
- відносини в сім'ї;
- умови в ЗДО.

Вихователька – нова людина в житті малюка. Її завдання допомогти йому освоїтись у нових умовах, гармонійно увійти в дитячий колектив. Для цього під час знайомства з дитиною та батьками педагог має якомога більше дізнатися про майбутнього вихованця.

Запитання, які варто поставити батькам під час знайомства:

- Які звички склались у дитини вдома?
- Які харчові уподобання має дитина?
- Чи склалися певні ритуали засинання?
- Які саме?
- Як до дитини звертаються члени родини?
- Чим захоплюється дитина?
- Чи є якісь особливості поведінки?

Отримана інформація допоможе створити в групі обстановку, максимально наближену до домашньої, та виробити індивідуальну педагогічну стратегію.

Для успішної адаптації дітей раннього віку до умов дошкільного закладу вихователям важливо дотримуватися певних правил:

- Будьте завжди привітні та доброзичливі
- Не порівнюйте дитину з іншими дітьми, а помічайте власні успіхи дитини;
- Не акцентуйте увагу на тому, що викликає в дитини труднощі, а хваліть за те, що їй вдається робити самостійно;
- Не будьте авторитарними. Пояснюйте і давайте дитині вибір там, де це можливо;
- Не підвищуйте голос. Використовуйте ігрові моменти, зацікавлюйте;

- Не карайте, а домовляйтеся;
- Не залякуйте (бабаями, наприклад), а заспокоюйте, використовуючи вправи та ігри на релаксацію. (Перед сном можна дати малюкам послухати звуки природи або класичні музичні твори, адаптовані для дітей);
- Повторюйте ритуали (вони дають дитині відчуття стабільності). Для цього можна використовувати віршики-потішки, що супроводжують режимні моменти. Також важливо послідовно проговорювати всі дії (це створює ситуацію передбачуваності й знижує тривожність дитини): що ми робитимемо, куди йдемо, що беремо;
- Поважайте особистий простір малюка. Будуйте з дітьми «халабуду», або нехай у групі буде якась ковдрочка чи велика, хустка, під якою можна сховатися, – це створить відчуття безпеки і можливість усамітнитися за необхідності.

Діти раннього віку характеризуються підвищеною емоційністю. А емоційний стан дитини, у свою чергу, впливає на швидкість і складність проходження адаптації. З огляду на це, з перших днів перебування дитини в дошкільному закладі необхідно забезпечувати її психологічний та фізичний комфорт, дружню та спокійну обстановку, що допоможе пом'якшити процес звикання малюка до нових умов [2].

Якщо дитина плаче, сумує за мамою, дуже важливо не заперечувати і почуття, а співчувати і підтримувати, проговорюючи їх («Ти сумуєш за мамою. Я розумію...»).

Важливо приймати будь-які почуття дитини: образу, зліють, розчарування, горе. Не уникати, не знецінювати їх, а визнавати, співчувати і давати дитині своїм спокоєм та впевненістю надію, що ви разом зможете з усім упоратися.

Коли ми забороняємо дитині проявляти негативні емоції («Такий великий, а плачеш», «Хороші дівчатка не зляться/так не поведуться» «Чоловіки не плачуть»), ці емоції накопичуються і можуть не тільки гальмувати процес адаптації, а й негативно впливати на здоров'я вихованця.

Дайте вихованцям можливість прожити будь-які емоції в конструктивний спосіб. Так, діти ефективно проживають негативні емоції, коли:

- Бігають, стрибають;
- Вдаряють по м'ячу;
- Кричать, співають;
- Виконують фізичні вправи;
- Б'ють у барабан, стукають іграшковим молотком;
- Рвуть папір;
- Ліплять щось із пластиліну тіста / піску, а потім руйнують;
- Малюють (але якщо наша мета – дати дитині можливість виплеснути емоції, важливо не втручатися в процес, не спонукати її робити малюнок гарним).

На тлі стресу дитина може регресувати у своєму розвитку: перестати ходити на горщик, почати капризувати, часто проситись на руки. Варто підтримувати її в цей непростий для неї час, не акцентувати увагу на

негативних моментах, брати на руки і носити стільки, скільки їй потрібно. Що повніше буде задоволена потреба дитини в захисті, прийнятті та любові, то швидше вона адаптується до нових умов [3].

Зняти фізичне та емоційне напруження, створити невимушену та доброзичливу атмосферу в групі, налагодити довірливі стосунки між дитиною й вихователькою, встановити та закріпити позитивне ставлення до дитячого садочка, допомогти запам'ятати імена нових знайомих, поліпшити настрій усе це допоможе зробити гра. До того ж у веселій та цікавій формі.

Надзвичайно ефективним психологічним засобом розв'язання різноманітних дитячих проблем є терапевтичні казки. Дуже добре, коли вихователі складають їх самі. Нехай персонажами казки стануть дитинчата лісових звірів. В основу сюжету можна покласти ситуації із життя групи. У казці ми маємо можливість показати дитині конструктивні виходи із конфліктних ситуацій, додати впевненості, підвищити її самооцінку. Головне казки завжди мають бути позитивними допомагати малятам зробити правильні висновки.

Щоб мотивувати дитину ходити до дитячого садка, можна вигадати історію про іграшку, яка живе в груповій кімнаті й щодня нетерпляче чекає на неї. Добре буде, якщо батьки придбають іграшку заздалегідь і посадять у шафку малюка. Або педагоги можуть використати котрусь із тих, які вже є в групі. Вихователька від імені цієї іграшки може кожного ранку розповідати про її нові пригоди, тоді діти поспішатимуть до садочка, щоб почути продовження.

Список використаних джерел:

1. Дитина: Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту: О. В. Проскура та ін. Київ, 2016. 304 с.
2. Заїка Н. Супровід новачків: організовуємо роботу. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2018. Вип. 5. С. 4-7.
3. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / наук. кер. О. Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР –Україна», 2014. 204 с.

Надія Стельмах,

*викладач ВСП «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету»,
м. Сарни, Рівненська область*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Ключові слова: логіко-математичний розвиток, логічні операції, поняття «готовність вихователя до професійної діяльності».

Проблема організації навчання та математичного розвитку дітей дошкільного віку потребує значної уваги з боку педагогів ЗДО та батьків дітей дошкільного віку, оскільки математика пронизує усю діяльність людини, а

інформатизація світового простору, розквіт Інтернет-комунікативних технологій потребують людей із високо розвиненим інтелектом і мисленням. Математичні поняття використовуються в повсякденній та професійній діяльності людей. Без них неможливий технічний прогрес, економічне процвітання держави.

У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст., Законі України «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти наголошено на важливості розробки освітніх технологій, спрямованих на розвиток у дитини найбільш продуктивних видів і форм мислення. Ефективне вирішення завдань дошкільної освіти з формування в дошкільників математичних уявлень вимагає від вихователів вносити у власну діяльність прогресивні ідеї, запроваджувати нововведення, винаходити щось корисне.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням проблеми організації навчання та математичного розвитку дітей дошкільного віку займалися такі вчені, як: О. Грибанова, В. Котирло, К. Назаренко, З. Лебедева, П. Гальперін, Л. Георгієв та багато інших. Переорієнтації освітнього процесу на особистість дитини у процесі вивчення елементів математичних знань сприяли дослідження К. Щербакової, О. Фунтікової та ін.

Теоретичним підґрунтям для визначення сутності і структури готовності майбутніх вихователів до формування в дошкільників елементарних математичних уявлень стали праці Л. Балла, О. Безпалько, К. Дурай-Новакової, М. Дьяченко, Л. Кандибовича, М. Левітова, А. Ліненко, Е. Макагона та інших учених, які наголошують про необхідність спеціальної підготовки студентів до формування у дітей елементарних математичних уявлень. Зважаючи на це, методистами обґрунтовано дидактичні засади формування математичних знань у процесі підготовки майбутніх педагогів (О. Грибанова, А. Столяр).

Аналіз праць відомих методистів, доводить, що ця проблема недостатньо розкрита, тому метою статті є обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів до формування логіко-математичної компетентності дошкільників.

Підготовка сучасного вихователя, фахівця, справжнього знавця своєї справи, людини ерудованої, з широким світоглядом має здійснюватися з використанням найновіших технологій, методик, вітчизняного та зарубіжного досвіду.

Аналіз психолого-педагогічних джерел з проблеми готовності вихователя до професійної діяльності, дав можливість визначити сутність поняття «готовність вихователя до професійної діяльності» як цілісне особистісне утворення, що є результатом підготовки, регулятором здійснення вихователем професійної діяльності з педагогічно доцільної організації освітнього процесу в групі закладу дошкільної освіти.

Підготовленість вихователя до формування математичної компетенції дошкільників у віковій групі – це індивідуальний результат його професійної підготовки, що характеризується такими параметрами: реальною спроможністю здійснювати педагогічно доцільну організацію спілкування, взаємодії та взаємо

навчання дітей; практичною здатністю розв'язувати професійні завдання з формування математичної компетенції дошкільників.

Підготовка майбутніх вихователів до опанування методики формування в дошкільників елементарних математичних уявлень розглядається як динамічне явище, що детерміноване внутрішніми й зовнішніми чинниками, і яке відбувається як процес, спрямований на усвідомлення й засвоєння певного змісту професійно-педагогічної діяльності та способів його реалізації [3].

Під готовністю майбутніх вихователів до формування елементарних математичних уявлень розуміємо особливе новоутворення в структурі особистості, що визначає спрямування та характер професійно-педагогічної діяльності, схильність вихователя до сприйняття майбутньої діяльності у сфері математичної підготовки дітей дошкільного віку.

У сучасній дидактиці науковці розглядають навчання елементів математики як логіко-математичний розвиток дошкільника. Можливість і доцільність поєднання логічного та математичного аспектів були предметом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних учених.

Зокрема, Н. Баглаєва [1], дає визначення дефініціям «логіко-математичний розвиток» і «логіко-математична компетентність», які покладено в основу змістових ліній Базового компоненту дошкільної освіти.

Дослідниця вважає, що логіко-математична компетентність дитини старшого дошкільного віку характеризується таким комплексом умінь, як-от: здійснювати серіацію за величиною, масою, об'ємом, розташуванням у просторі, перебігом подій у часі; класифікувати геометричні фігури, предмети та їх сукупності за якісними ознаками і чисельністю; вимірювати кількість, довжину, ширину, висоту, об'єм, масу, час; виконувати найпростіші усні обчислення, розв'язувати арифметичні і логічні задачі; виявляти інтерес до логіко-математичної діяльності [1].

С. Татарінова у своєму дослідженні розкриває сутність логіко-математичних понять та їх зміст у математичній підготовці дошкільників.

Логіко-математична компетентність має таку компонентну структуру:

- мотиваційний компонент – це ставлення дитини до математичної діяльності, виявлення пізнавального інтересу, розуміння значущості математики в житті людей;
- змістовий компонент – це оволодіння математичними знаннями у межах програми вікової групи та наступного періоду навчання дітей;
- дійовий компонент – це оволодіння процесуальними, конструктивними, контрольними-оцінювальними діями.

Сьогодні математична підготовка дошкільників має складатися з двох основних напрямів: логічного та математичного.

Логічні ігри математичного змісту сприяють розвитку у дітей пізнавального інтересу, здібностей до творчого пошуку, бажання і вміння вчитися. Незвичайна ігрова ситуація з елементами проблеми завжди викликає інтерес у дітей.

Цікаві завдання сприяють розвитку у дитини вміння швидко сприймати пізнавальні завдання і знаходити для них правильні рішення. Діти починають

розуміти, що для правильного вирішення логічного завдання необхідно зосередитися, вони починають усвідомлювати, що така цікава задачка містить в собі якусь «каверзу» і для її вирішення необхідно зрозуміти, в чому криється хитрість [2, с. 98].

Для успішного формування логіко-математичних понять та ефективного розвитку розумових здібностей дітей дошкільного віку необхідно розробити цілісний комплекс завдань, дидактичних ігор і вправ з формування та розвитку кожного поняття у процесі пізнавальної діяльності дитини з визначенням часу їх проведення і місця в режимі ЗДО.

Даний комплекс складається з урахуванням складності й обсягу навчального матеріалу, вікових та індивідуальних особливостей дітей. Він передбачає формувальні, закріплюючі та контрольні заняття, розвивальні ігри з розширення й узагальнення знань, продуктивні і репродуктивні вправи на розвиток предметних і розумових дій, завдання для самостійної та індивідуальної роботи дітей. Відповідно до цього змісту доцільно планувати та розробляти дидактичний матеріал для роботи.

З метою організації логіко-математичної діяльності, стимулювання виявів дитиною самостійності й ініціативності використовуються дидактичні посібники, які допомагають створити ігрове середовище [3].

До предметного змісту такого середовища відносяться:

- ігри, предмети і ігрові матеріали, з якими дитина діє переважно самостійно або в спільній з дорослим і однолітками діяльності (наприклад, геометричний конструктор, пазли);
- навчально-методичні посібники, моделі, які використовують дорослі в процесі навчання дітей (наприклад, числова драбинка, навчальні книги);
- обладнання для здійснення дітьми різноманітних видів діяльності (наприклад, матеріали для експериментування, вимірювань).

Найважливішими дидактичними посібниками логіко-математичного розвитку дошкільників, які представляють собою єдину, послідовну систему впровадження у педагогічний процес, є:

- Логічні блоки Д'енеша і їх площинний варіант.
- Кольорові палички Кюїзенера і їх площинний варіант.
- Наочно-дидактичні розробки для ігор з блоками і паличками [5, с. 8].

У професійній підготовці фахівця дошкільного профілю, здатного кваліфіковано керувати процесом логіко-математичного розвитку дошкільника важливо сформувати у студентів готовність до організації та проведення роботи з дітьми дошкільного віку з розвитку елементарних математичних уявлень [3, с. 51].

Основними формами роботи зі студентами є лекційні заняття, проведення семінарських та практичних занять, організація лабораторних занять та індивідуальної і самостійної роботи.

Окрім вище зазначеного, дослідники вивчають роль науково-популярної літератури у професійному становленні фахівця-дошкільника в плані

математичного розвитку дітей. Робота з підручниками, посібниками та іншими друкованими матеріалами розширює математичний кругозір студентів, захоплює і викликає інтерес до математики, допомагає краще зрозуміти навчальний матеріал, сприяє формуванню навичок логічного мислення, вмінню міркувати, зіставляти і протиставляти факти.

Важливим чинником досягнення успіху у справі формування логіко-математичної компетентності дошкільників є те, що педагоги під час освітнього процесу створюють відповідні умови. Особливу увагу в організації освітнього процесу слід приділяти мотивації, оскільки саме вона є однією з важливих умов, що забезпечує активність, підвищення й досягнення об'єктивно можливих результатів діяльності за раціональних витрат часу та сил. Позитивні мотиви навчання зумовлюють його успіх. Необхідно створити такі умови, які забезпечать дитині переживання щодо успіху в навчальній роботі, відчуття радості на шляху просування від незнання до знання [4, с. 111].

Методисти З. Михайлова та К. Носова зазначають, що готовність педагога до здійснення завдань логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку включає в себе наступні компоненти:

- 1) Усвідомлення цілі, завдань і змісту логіко-математичного розвитку дітей.
- 2) Розуміння сутності і особливостей засвоєння дітьми дошкільного віку логічних способів пізнання – порівняння, серіації, класифікації.
- 3) Знання суб'єктних проявів дитини і педагогічна підтримка її в логіко-математичній діяльності
- 4) Уміння створювати умови для продуктивного просування в логіко-математичній діяльності.

Готовність майбутніх вихователів до формування елементарних математичних уявлень є особливим новоутворенням у структурі особистості. Структуру такої готовності майбутніх вихователів складають когнітивний (фахова обізнаність зі змістом навчальних програм, методами і прийомами навчання дітей елементарних математичних уявлень), операційний (уміння планувати математичну діяльність дітей, розробляти й упроваджувати нові підходи і методики з формування елементарних математичних понять) та мотиваційно-оцінювальний (інтерес до математичної діяльності з дітьми, спрямованість на математичну сферу пізнання) компоненти.

Сучасним педагогам дошкільної освіти слід враховувати нові тенденції в організації логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку, а саме: впровадження поняття «освітнє середовище групи»; перегляд та оновлення традиційних форм роботи з дошкільниками; застосування таких актуальних форм роботи, як конструювання, пошуково-дослідницька діяльність, логічні вправи та ігри.

Готовність майбутніх вихователів до здійснення математичного розвитку дітей дошкільного віку є результатом цілеспрямованої професійної підготовки у закладі вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. Практикум: навчальний посібник. Київ. Видавничий дім «Слово», 2013р. 448с.
2. Лазарович Н. Підготовка майбутніх педагогів до формування логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку. *Освітній простір України*. 2018р. № 14. С. 76-81.
3. Лазарович Н., Чупахіна С. Логіко-математичний розвиток дітей дошкільного віку: методичні рекомендації. Івано-Франківськ, 2015р. 90 с.
4. Ляпунова В., Добровольська Л., Жейнова С., Городнича С. Сутність та необхідність математичного розвитку особистості на етапі дошкільного дитинства. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Випуск 26. С. 185- 190.
5. Щербаківа К. Підготовка майбутніх вихователів до забезпечення логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку. *Рідна школа*. 2011. №4 -5. С. 35-39.

Наталія Степанюк,

вихователь-методист КЗ «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 26 Луцької міської ради», м. Луцьк, Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Ключові слова: інформаційно-комунікативні технології, освітня діяльність.

Інформаційно-комунікативні технології (ІКТ) – це не мода, а виклик сучасності. Цей напрям є невід’ємною частиною усього освітнього процесу. Сьогодні успішним є той педагог, який не лише може дати дитині базові знання, а й спрямувати її на самостійне оволодіння ними. Для розвитку пізнавального інтересу дошкільників, матеріал, що пропонує вихователь, має містити елементи надзвичайної, дивовижної, несподіваної інформації. Такої, що викликає у вихованців інтерес до освітнього процесу і допомагає створити позитивну атмосферу навчання. Лише такий підхід до організації освітнього процесу, сприяє розвитку розумових здібностей дітей. Адже здивування будить думку і веде до розуміння.

Форми використання ІКТ:

- Організація освітньо-виховної діяльності з дітьми, родинами вихованців: мультимедійний супровід організованої діяльності, гурткової роботи, створення розвивальних матеріалів, предметно-розвивального середовища, презентації, спільних проєктів, днів відкритих дверей, тематичні тижні та свята в онлайн форматі.
- Систематизація навчально-дидактичного матеріалу: створення фотоколажів, відео, аудіо каталогів.
- Самоосвітня робота вихователя: участь у колективних формах методичної роботи: конференціях, методичних годинах, семінарах, практикумах (розробка матеріалів, діагностика, ведення документації).

- Розвиток профілю та активність сторінки у соціальній мережі Facebook, використання месенджерів для спілкування та додаків, які сприяють якісній та швидкій взаємодії (Viber, Zoom, Telegram, електронна пошта).

Переваги:

- Забезпечення якісними матеріалами, створення нових, навчально-розвиваючих засобів для розвитку дитини, збагачення інтелектуального та емоційного розвитку.
- Розвиток комунікативних здібностей на основі виконання сумісних проєктів.
- Розвиток навиків пошукової діяльності.
- Формування вміння приймати оптимальні рішення в складних ситуаціях.

Різні гаджети є помічниками сучасного педагога. Планування освітнього процесу важко уявити без використання сучасних технологій, адже важливим є результативність діяльності; використання сучасних досягнень педагогічної науки та практики, які забезпечуватимуть формування ключових компетентностей та умінь здобувачів дошкільної освіти; акцентується, які сучасні освітні ресурси педагог використовує у своїй роботі та, можливо, які створює самостійно допомагають цікаво і творчо створити умови для освітньої діяльності в закладі дошкільної освіти. Розуміючи необхідність йти в ногу з часом, залучати різні технічні засоби під час проведення як організованої діяльності, так й інших видів життєдіяльності дитини, сучасний педагог має змогу впроваджувати в освітній процес використання різних видів ІКТ: мультимедійна дошка, плазмовий телевізор, ноутбук, планшет, фото та відео додаків, за допомогою яких, демонструє презентації, відеоролики, ігри.

Суть даної системи полягає у тому, що використання та впровадження ІКТ підвищує мотивацію у здобувачів освіти, розвиває креативність, творчі здібності, сприяє створенню позитивного емоційного фону. Використання мультимедійних засобів сприяє розвитку у дітей мислення, уяви, мовлення, уваги.

Використання сучасних технологій та методик в освітньому процесі постійно спонукають педагогів підвищувати свій професійний рівень. Основне завдання педагога полягає у тому, щоб підібрати найефективніші інструменти ІКТ для розвитку різних умінь та навичок дітей, що допомагає їм поліпшити самооцінку, розвиває здатність краще сприймати й адаптуватися до змін навколишнього середовища.

Основні педагогічні цілі:

- Планування та організація освітнього процесу з урахуванням сучасних досягнень педагогічної науки та практики, теми самоосвіти, проблемних питань ЗДО, створення безпечного середовища;
- Організація партнерської взаємодії між усіма учасниками освітньої діяльності;
- Налаштованість на самовдосконалення та професійний розвиток;
- Передавання інформації є швидким, підвищується ефективність сприймання матеріалу за рахунок більшої кількості ілюстративних матеріалів;

- Створення і поповнення інтерактивної бази методичних і демонстраційних матеріалів, що значно скорочує час на підготовку для ефективної педагогічної діяльності;
- Використання мультимедійних матеріалів сприяє кращому запам'ятовуванню, що дуже важливо для розвитку наочно-образного мислення дошкільника;
- Одночасне використання графічної, текстової та аудіо інформації;
- Моделювання життєвих ситуацій, які не можна чи складно показати дитині, або ж побачити у повсякденному житті (робота транспорту, відтворення звуків, які видають тварини тощо.);
- Активізація мимовільної уваги та розвиток довільної, залучення вихованців до розвитку пошуково-пізнавальної діяльності;
- Можливість підвищення професійного рівня володіння педагогами різними інтерактивними методами та формами організації життєдіяльності дітей, використання цифрових технологій.

Професійна компетентність вихователя є необхідною умовою підвищення якості освітнього процесу в ЗДО. Однією із нагальних проблем роботи сьогодні є питання цифрової компетентності. Педагоги сучасності мають змогу пройти навчання в онлайн форматі, під час якого детальніше знайомляться з різними цифровими технологіями. Здобуті навички використовувалися під час підготовки до організованої діяльності, проведення свят, виступів на педагогічних радах семінарах ,практикумах, тощо

Сучасний етап актуалізує вирішення питання формування професіоналізму педагога, рівня його професійної компетентності й культури, перспективи зростання. Педагог сьогодні має бути свого роду провідником дітей до знань, порадиником, помічником, партнером. Професійна компетентність вихователя, як спроможність доцільно й ефективно діяти за певних обставин, реалізовувати отримані знання, має певні складові:

- ✓ система фахових знань і умінь;
- ✓ професійні здібності;
- ✓ професійно значущі риси особистості;
- ✓ уміння раціонально використовувати та впроваджувати знання в освітній процес.

Отже, система роботи за даним питанням допомагає організувати, добирати, придумувати, збагачувати освітню діяльність сучасним демонстраційним, розвивальним та інформаційно-комунікативним матеріалом. Сприяє організації діяльності таким чином, щоб вправлятися у засвоєнні дитиною вмінь та навичок, спонукає включатися в усі сфери життєдіяльності людини. Дане питання є цікавим та дієвим для подальшого вивчення та впровадження в простір дошкільної освіти.

Перелік найкращих онлайн сервісів для продуктивної діяльності педагога.

- [Безкоштовні онлайн-пазли](#)- Сервіс в якому можна складати пазли онлайн і самостійно вибирати складність.

➤ [Обробка JPEG фотографій онлайн - IMG online](#)

Сервіс для простої та якісної обробки світлин із додаванням різних спецефектів.

➤ [Wordwall](#) Простий спосіб для створення власних навчальних ресурсів. Вікторини, вправи на співставлення, ігри зі словами і багато іншого.

➤ **Платформа інтерактивного контенту та гейміфікації**

Інтерактивний контент – це Ігри, Тести, Слайдери, Інтерактивні зображення, Калькулятори, «До та після», Таймлайни та інші формати, з якими користувачі можуть взаємодіяти, а не просто дивитися чи читати.

➤ На сайті зібрані тисячі цікавих ребусів для дітей та дорослих. А за допомогою чарівного генератора одним натисканням кнопки можна перетворити в ребус будь-яке слово чи фразу.

➤ Ігрова навчальна платформа, що використовується в навчальних закладах. На сайті надано каталог ігор – «Kahoot» – кожна з яких є вікториною, що містить питання з декількома варіантами відповідей.

➤ [Padlet: Краса врятує роботу](#)

Зробіть красиві дошки, щоб збирати, систематизувати та презентувати будь-що.

- Створення інформаційного контенту за допомогою онлайн інструменту графічного дизайну CANVA. Платформа приваблює все більше користувачів серед педагогів, адже допомагає створити безліч презентацій, плакатів, навчальних постерів, які є важливим візуальним інструментом освітньої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти /наук.кер. Піроженко Т.О., член-кореспондент НАПН України, д-р психол. наук; авт.кол.: Байер О.М., Безсонова О.К., Брежнєва О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л.П., Косенчук О.Г. та ін. Наказ МОН України від 12.01.2021 р. № 33.

2. Всеосвіта: Бібліотека методичних матеріалів: Дошкілля: ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІКТ У РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ; авт. О. М. Гуменюк URL: <https://vseosvita.ua/library/onovlenna-zmistu-doskilnoi-osviti-slahom-vikoristanna-ikt-u-roboti-z-doskilnikami-205>

3. Дитина: Освітня програма для дітей від 2 до 7 років /наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна [та ін.]. Київ: Ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.

Софія Стеренчук,

здобувачка освіти 1 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Алла Бубін,

канд. пед. наук, завідувачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти

КЗВО «Луцький педагогічний коледж

Волинської обласної ради,

ФРІДРІХ ФРЕБЕЛЬ – ЗАСНОВНИК ІДЕЇ ДИТЯЧОГО САДКА

Ключові слова: дитячий садок, дитина, виховання, розвиток дитини, гра, дар, вихователь.

Особистісно орієнтована педагогіка ХХІ століття потребує переосмислення творчого використання педагогічної спадщини різних історичних епох. Ми вивчаємо історію розвитку педагогічної думки через сприйняття життя і творчої діяльності видатних постатей, що внесли значний вклад у розвиток дошкільної педагогіки. Одним із класиків наукової системи про виховання та освіту дошкільників є Ф. Фребель.

Фрідріх Вільгельм Фребель – це видатний німецький вчений, педагог, творець ідей і практики суспільного дошкільного виховання, який започаткував підготовку вихователів дошкільних закладів.

У 1837 р. у Бланкенбурзі Ф. Фребель відкрив «заклад для ігор та занять дітей молодшого віку», який поклав початок новому типу виховних закладів

для дітей дошкільного віку. У 1840 р. педагог дав йому назву «дитячий садок», у якій закладено два значення: з одного боку, діти перебувають переважно під безпосереднім впливом природи, з іншого, педагоги піклуються про дітей подібно до того, як садівник дбає про рослини саду, надаючи їм усе необхідне для розвитку, усуваючи шкідливі впливи [1, с. 33].

Серед характерних складових педагогічної системи Ф. Фребеля виділяємо: обґрунтування засобів і методів виховання дітей дошкільного віку; розробка теорії гри та створення практичних посібників для дитячих ігор; організація закладу для виховання дітей.

Теоретичні засади педагогіки Ф. Фребеля будуються на визнанні провідної ролі виховання, його освітніх можливостей у розвитку дитини. Метою виховання педагог вважав розвиток природних здібностей дитини. Він наголошував, що виховання повинно керувати «саморозкриттям дитини», але, на думку вченого, саморозкриття неможливе без зовнішніх впливів, тому необхідні різноманітні засоби виховання й види діяльності, що і забезпечать розвиток здібностей, задатків та інтересів дитини [2, с. 17].

Основне завдання виховання – не зіпсувати вродженої позитивної природи дитини, яка має потребу в діяльності, у процесі якої відбувається чуттєве сприйняття навколишнього світу.

Серед характерних складових педагогічної системи Ф. Фребеля виділяємо: обґрунтування засобів і методів виховання дітей дошкільного віку; розробка теорії гри та створення практичних посібників для дитячих ігор; організація закладу для виховання дітей.

Для Ф. Фребеля у вихованні було важливим, щоб три основні елементи існування дитини – творчість, почуття і думка – склали щось єдине, неподільне, щоб дитина проявляла дію, відчуття і мислення одночасно. У своїй методиці він постійно підкреслює єднання між розумом і почуттям.

Вчений визначив такі періоди розвитку: раннє дитинство (2-3 роки); дошкільний вік (3–7 років); раннє шкільне дитинство (7–10 років); систематичне шкільне навчання (від 10 років і більше). Зазначена вікова періодизація відповідає даним сучасної науки [2, с. 6].

Зміст діяльності дитини у дитячому садку, на думку педагога, передбачає засвоєння знань дітьми, завдяки яким укріплюється їх тіло, вправляються почуття, розвивається розум; ознайомлення з природою і людським світом, здійснення морального, трудового, естетичного виховання.

Педагог вважав, що у дошкільному віці для розвитку дитини недостатньо тільки домашнього виховання. За Ф. Фребелем діти в ранньому віці повинні отримувати досвід та вчитися досліджувати навколишній світ у колективі своїх однолітків.

Педагог розробив організаційні засади функціонування дитячого садка, запропонував різноманітні види дитячої діяльності. Особливу роль він відводив грі, вважаючи її найбільш відповідною природі дитини діяльністю.

Значне місце в освітньому процесі дитячого садка надавав малюванню, ліпленню, конструюванню, прогулянкам в природу, елементарній трудовій діяльності на квітнику і городі, рухливим іграм, виконанню пісень.

Учений підкреслював значення розповіді та бесід, але не включив до своєї програми навчання дітей читання, письма, рахунку. Педагог розробив серію дидактичних матеріалів під назвою «Шість дарів для дитячих ігор». Він складається з 1) 6 кольорових м'ячів, обмотаних шерстю, пофарбованих в кольори веселки (червоний, жовтий, блакитний, помаранчевий, зелений і фіолетовий), які даються дитині ще на першому році його життя, 2) дерев'яних куль, циліндра і куба (отримуваних дитиною до кінця першого року), 3) куба, розділеного на 8 кубиків, 4) куба, розділеного на 8 продовгуватих брусків, 5) куба, розділеного на 27 кубиків, з них 21 цілих, 3 розділені на 6 призм і 3 розділені на 4 частини кожен, всього таким чином 39 геометричних тіл, 6) 27 цеглинок, з них 21 ціла, 3 розділені навпіл і 3 розділені вздовж, всього 33 геометричних тіла [4, с.13].

Ф. Фребель запропонував систему занять, ігор, вправ з «дарунками», яка спряла засвоєнню дітьми поняття про ціле та частини, подібність предметів та їх розмаїття, рух і спокій. Дидактичні матеріали педагога ускладнюються у відповідній послідовності. Основний методичний принцип, що лежить в основі більшої частини «дарів Фребеля» – принцип переходу від цілого до частин і знову до цілого. Матеріал Ф. Фребеля простий, систематично та поступово ускладнюється, дає можливість дитині творчо комбінувати його [1, с. 34].

Одним із найважливіших аспектів, пов'язаних з організацією роботи дитячого садка, Ф. Фребель вважав здійснення фахової підготовки педагогів. Він визначив вимоги до особистості вихователя: повага до особистості дитини, бережливе ставлення до зростаючої дитячої душі, щира турбота про її фізичний, психічний, розумовий розвиток, ґрунтовна дидактико-методична підготовка, добре знання вікових особливостей дітей, врахування їх індивідуальних проявів. Особливу увагу Ф. Фребель надавав здатності педагога тонко відчувати та своєчасно реагувати на рухи душі дитини, допомагаючи розкрити індивідуальні особливості [5, с. 142].

Отже, Ф. Фребель розробив цілісну теорію та методику дошкільного виховання, яка ґрунтувалася на його власному педагогічному досвіді, була безпосередньо ним апробовано. Погляди педагога щодо розвивального характеру виховання, врахування індивідуальних особливостей дитини, виховних можливостей дитячих ігор, а також розроблена система занять з «дарунками» актуальні та потребують впровадження в практику роботи сучасних закладів дошкільної освіти.

Список використаних джерел:

1. Бубін А. Педагогічна концепція Фрідріха Фребеля. II Всеукраїнська науково-практична конференція: *«Актуальні проблеми реформування дошкільної та початкової освіти України у контексті євроінтеграційних процесів»*. Рівне, 2019. С. 33-35.
2. Інтегрування педагогічних ідей Фрідріха Фребеля : від класики до інновації. Методичні аспекти підготовки фахівців дошкільної освіти : навчально-методичний посібник / уклад. Н. Іванова, С. Боярчук, А. Бубін, М. Замелюк, С. Міліщук, Д. Стасюк, А. Циплюк. Луцьк, 2020. 162 с.

3. Історіографія педагогічної системи Фрідріха Фребеля. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/237009639.pdf> (дата звернення 30.04.2024).
4. Машкіна Л., Мисик О. Педагогічна система Фрідріха Фребеля: теоретичний аспект. URL: <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2023.90> (дата звернення 30.04.2024).
5. Улюкаєва І. Історія дошкільної педагогіки: підручник. Київ : Видавничий дім Слово, 2016. С.133-144.

Ольга Тарасюк,

здобувачка освіти 1 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Алла Бубін,

канд. пед. наук, завідувачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти

КЗВО «Луцький педагогічний коледж

Волинської обласної ради,

РОДИННЕ ВИХОВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНИХ ПОГЛЯДАХ СОФІЇ РУСОВОЇ

Ключові слова: Софія Русова, родинне виховання, сім'я, мати, народна творчість, дитина.

У сучасному суспільстві йде постійний процес переосмислення загальнолюдської культури, освіти, традицій. Особливу актуальність викликають питання наукових досліджень культурно-історичних і духовно-національних сімейних традицій народу, що були в Україні фундаментом сімейного виховання.

Важливе місце в розробці теоретичних основ виховання дітей у сім'ї посідають праці Софії Русової – відомого громадського діяча, педагога світового рівня, активної учасниці українського жіночого руху, життя якої було і залишається прикладом відстоювання інтересів українського народу, його незалежності.

Педагогиня надавала виняткового значення вихованню в сім'ї. До висвітлення вказаних проблем С.Русова зверталася у працях «Дошкільне виховання», «В дитячому садку», «Мати в поезії Шевченка» та інших.

На думку педагогині, жоден з інститутів виховання не може зрівнятися з родиною. У ній закладаються основи особистості дитини, саме в родині дитина одержує перший життєвий досвід, робить перші спостереження й учиться, як поводитися в різних ситуаціях. Дуже важливо, щоб те, чому батьки учать дитину, підкріплювалося конкретними прикладами, щоб вона бачила, що в дорослих теорія не розходиться з практикою. Головне у вихованні маленької людини – досягнення щиросердечного єднання, морального зв'язку батьків з дитиною. Батькам ні в якому разі не варто пускати процес виховання на самоплив. Перший й основним завданням батьків є створення в дитини впевненості в тім, що її люблять і неї піклуються [4, с. 242].

Софія Русова наголошувала, що нація народжується коло дитячої колиски лише на рідному ґрунті, тільки серед рідного слова й пісні здатна вирости національно свідома дитина. Тим самим унікальна роль матері – першої виховательки дитини. Від її розуму, серця, любові, без перебільшення, залежить життя й благополуччя дитини. «Найкращим ... керманичем мусить бути рідна мати дитини – природна вихователька своїх дітей», – зазначала С. Русова [3, с. 321]. Як глибокий знавець психології, вона особливого значення надавала материнському інстинкту, підкреслюючи, що мати інший раз і без наукової підготовки, одним інстинктом вміє читати в дитячій душі й добре розуміти її.

Педагогиня підкреслювала, що сімейне виховання має розпочинатися з перших днів життя дитини в колі сім'ї через колискову, забавлянки, казку, пісні, лічилки, ігри, тобто через всі національні скарби, які залучають дітей до національної культури. За переконанням С. Русової, перші моральні почуття в дитини виникають у сім'ї. Турбота, ласка з боку рідних, радість, яка оточує дитину в здоровій, згуртованій сім'ї, виховують у дітей перші почуття симпатії, любові та пошани до батьків, дідусів і бабусь, братів, сестер, породжують прагнення спілкуватися з ними, а згодом і піклуватися про них. Приклад батьків, старших членів сім'ї стає для дитини тим животворним джерелом, з якого виростає поступово почуття любові до людей, до свого рідного краю, народу [2, с.338].

Цитуючи улюбленого Г.Сковороду, просвітителька наголошувала, що система родинного виховання має будуватися на трьох головних засадах:

- у любові і добрі треба народити дитину, бути відповідальним за це народжене життя;
- виплекати малюка у доброму молодому здоров'ї – фізичному і духовному;
- навчити дитину вдячності: батькам, родині, землі, яка тебе виплекала, вдячності небесам – за велику безмежну любов, яка нам дається [4, с. 244].

Софія Русова вважала, що родинне виховання повинно базуватися на принципах любові, поваги, розуміння та підтримки. Вона закликала батьків бути відкритими до спілкування з дітьми, розуміти їхні почуття та потреби, сприяти їхньому самовираженню та саморозвитку.

Педагогиня великого значення надавала влаштуванню дітей-сиріт: «...держава мусить подбати про дітей-сиріт і впорядкувати для них притулки, які повинні... прийняти той родинний характер, який тільки й можливий для виховного інтернату, з поділом дітей на невеликі групи (15–20) під загальним доглядом одного вихователя» [3, с. 296].

У своїх педагогічних поглядах Софія Русова наголошувала на важливості створення гармонійного середовища в сім'ї, де діти могли б почувати себе захищеними, усвідомлюючи свою важливість та цінність. Вона прагнула до того, щоб родинне виховання сприяло розвитку позитивних рис особистості дитини, таких як емпатія, вміння співпереживати, толерантність та

взаємоповага. С.Русова підкреслювала значення прикладу батьків для дітей, як важливого фактора формування їхньої особистості.

Отже, проаналізувавши педагогічну творчість Софії Русової зазначаємо, що проблема родинного виховання проходить лейтмотивом майже у всіх творах вченої. Зазначимо, що всебічне, глибоке вивчення і творче використання психолого-педагогічної спадщини педагогині допоможе у розв'язанні сучасних проблем сімейного виховання дитини та зосередить увагу батьків на важливості виховання дітей з народження в сім'ї.

Список використаних джерел:

1. Джус О. Життя і творчість Софії Федорівни Русової (1856-1940): науково-методичний посібник. Івано-Франківськ: НАІР. 2016. 216 с.
2. Історія української школи і педагогіки: навчальний посібник/ О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко. Київ: Знання, 2003. 449с.
3. Русова С. Вибрані педагогічні твори : у 2 кн. / С. Русова; упоряд.: Є.І. Коваленко, І. М. Пільгук. Київ : Либідь, 1997. Кн. 1. 272 с.
4. Улюкаєва І. Історія дошкільної педагогіки: навч. посібник. Харків : Вид-во «Діса плюс» 2016. 354 с. URL: <https://bit.ly/3mTLIoX>

Анна Ткачук,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Євгенія Дурманенко,

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики

КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ЗАНЯТТЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ СВІТОГЛЯДНИХ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: базові світоглядні уявлення, дитина старшого дошкільного віку, заняття, заклад дошкільної освіти, формування базових світоглядних уявлень дитини.

Актуальність дослідження. Формування базових світоглядних уявлень дитини є важливою й актуальною педагогічною проблемою, оскільки саме світоглядні уявлення визначають роль і місце особистості дитини у світі, сприйняття нею навколишньої реальності. В основі базових світоглядних уявлень дитини лежить світосприйняття. У психолого-педагогічній літературі питання формування світосприйняття досліджуються як важливий аспект психічного розвитку дитини. Світосприйняття, як його розглядають учені, визначається як особистий досвід формування пізнавальних уявлень про навколишній світ, що здійснюється за допомогою наочних образів та сприйняття [1]. Так, зокрема О. Кононко визначає світосприйняття як внутрішній погляд дитини на природу, культуру, людей та життя. Це не просто

сприйняття оточуючого, а цілеспрямований аналіз і враження, які включають в себе не лише фізичні аспекти, але й емоційні та сенсорні відчуття [5].

Дошкільний вік є періодом інтенсивного формування особистості, де дитина активно асимілює інформацію про світ. У цей час заняття в дошкільних установах стають основним засобом впливу на її світоглядні уявлення. Важливо враховувати, що дитина в цьому віці ще не має глибоких уявлень, тому педагогічний вплив може суттєво визначити її подальший розвиток [2].

У сучасному вихованні дітей старшого дошкільного віку важливим є пошук нових змісту, ефективних форм і методів формування світоглядних уявлень у дітей.

Одним із ключових інструментів для досягнення цієї мети є організація занять, спрямованих на розширення розуміння дітьми навколишнього світу, розвиток їхніх інтелектуальних та емоційних здібностей. Заняття, спрямовані на формування світоглядних уявлень у дітей старшого дошкільного віку, становлять комплексну педагогічну практику. Основною метою таких занять є *активізація пізнавальних процесів, розвиток творчого мислення та поглиблення розуміння дітьми ключових аспектів світу навколо них* [4].

Практика свідчить про те, що важливим аспектом є *створення цікавого та стимулюючого середовища для дітей під час занять*. Заняття можуть включати різноманітні інтерактивні ігри, тематичні вправи, арт-проекти та інші форми, спрямовані на активізацію уяви та розвиток комунікативних навичок. Вихователь відіграє ключову роль у проведенні таких занять. Він повинен бути готовим враховувати індивідуальні особливості дітей та використовувати методи, що відповідають їхнім можливостям та інтересам. Важливо виявляти та підтримувати їхню цікавість, сприяючи активному залученню до процесу навчання.

Заняття не повинні бути відокремлені від загального контексту виховання. Вони мають інтегруватися з іншими аспектами педагогічної практики, зокрема, з роботою над розвитком соціальних навичок, етичного виховання та стимулювання творчих здібностей.

Систематична оцінка здобутих знань та умінь є важливим етапом у процесі занять. Застосування індивідуального підходу дозволяє виявити успіхи та труднощі кожної дитини, що в свою чергу дозволяє вчасно вносити корективи в процес формування її світогляду.

У процесі дослідження нами встановлено, що основними методами, які можна застосовувати під час занять бесіда та дидактична гра. Бесіди проводити з метою обговорення з дітьми різних тем, пов'язаних із формуванням світоглядної позиції, які дозволять дітям висловлювати свої думки та почуття, обмінюватися досвідом.

Дидактичні ігри також сприяють розвитку пізнавальних здібностей дітей, формуванню в них уявлень про світ, розвитку морально-етичних цінностей. Також під час проведення занять широко застосовувати засоби народознавства, як-от народні пісні, казки, легенди, вірші, прислів'я, приказки.

Під час вивчення народних символів України діти знайомляться з українськими народними традиціями, наприклад, як висаджували вербу на

городі та біля ставка, криниці, оскільки вважалося, що вона оберігає джерельця та річки від замулювання. Упродовж цього заняття з дошкільниками можна вивчати прислів'я та приказки про вербу та калину.

Українському фольклору можна присвятити окреме заняття «Скарби українського народу», яке має на меті розширити та поглибити знання дітей про красу української мови за допомогою усної народної творчості (пісні, казки, заклички, потішки, забавлянки, ігри, загадки, скоромовки, прикмети), занурити їх у світ української народної творчості, формувати в дітей уявлення про народний фольклор, українську мову та літературу, систематизувати їхні знання із цих тем, виховувати почуття патріотизму, національної гордості, любов до рідної мови. Для цього впродовж заняття діти подорожують країною українського фольклору, під час кожної зупинки грають в тематичні ігри та виконують дидактичні вправи [3].

Щоб ознайомити дітей з побутом українців, можна обрати екскурсію до міського музею.

Нами також доведено, що однією з ключових складових успішного формування уявлень у дітей старшого дошкільного віку є *урахування їхніх індивідуальних особливостей*. Кожна дитина унікальна, з власним темпом розвитку, інтересами та потребами. Тому, важливо, щоб заняття були адаптованими до кожного учасника групи. Це означає, що вихователь повинен враховувати різні рівні знань, вмінь і інтересів дітей, щоб кожна дитина мала можливість максимально ефективно вивчати матеріал і розвиватися.

Диференційований підхід до навчання дозволяє вихователю пристосувати заняття до потреб кожної дитини. Наприклад, для дітей з високим рівнем розвитку можуть бути запропоновані більш складні завдання або додаткові вправи, що стимулюють їхнє мислення. У той же час, для дітей з меншими навичками або особливими потребами можуть бути використані спеціальні методи або індивідуальні підходи для забезпечення їхнього успіху.

Основна ідея полягає в тому, щоб *кожна дитина відчувала підтримку і стимул до розвитку на заняттях*. Це сприяє позитивній мотивації і впевненості у власних здібностях, що в свою чергу сприяє більш ефективному формуванню базових світоглядних уявлень. Такий індивідуалізований підхід покращує результати навчання та створює сприятливу атмосферу для розвитку кожної дитини.

Використання інтерактивних методик та групової роботи є ключовими елементами оптимізації процесу формування базових світоглядних уявлень у дітей старшого дошкільного віку. Цей підхід сприяє активній взаємодії між дітьми та стимулює обмін думками і ідеями. Різноманітні ігри, дискусії та колективні проекти допомагають дітям сприймати інформацію більш ефективно та відчувати задоволення від навчання.

Таким чином, заняття, спрямовані на формування світоглядних уявлень у дітей старшого дошкільного віку, виступають ключовим інструментом педагогічної роботи, створюючи позитивне враження від навчання та готуючи дітей до подальшого навчання та життя.

Список використаних джерел:

1. Беленька Г., Богиніч О., Богданець-Білоskalенко Н. Дитина: освітня програма для дітей від двох до семи років. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. 2016. 304 с
2. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль: Мандрівець, 2017
3. Богуш А. Національно-патріотичне виховання в українському дитячому садку. Концепція Софії Русової та сьогодення. *Дошкільне виховання*. 2016. (№2). С.2-5.
4. Коган К. Морально-етичне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами українського фольклору: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08, Львів, 2015. 21с.
5. Кононко О., Луценко В., Нечай С., Плохій З., Сидельникова О., Старченко В., Терещенко О., Шелестова Л., Якименко Л. Формуємо у старших дошкільників цілісне світобачення: навчально-методичний посібник. Київ: «Імекс-ЛТД». 2013 .260 с.

Софія Тумік,

*здобувачка освіти 1 курсу спеціальності 016 Спеціальна освіта ОС «Магістр»,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ ТА ЇЇ СІМ'Ї

Ключові слова: психолого-педагогічний супровід, дитина з особливими освітніми потребами.

Одним із основних завдань модернізації системи спеціальної освіти є пошук оптимальних моделей освіти дітей із різним рівнем психофізичного розвитку. Реалізація цього завдання можлива через систему раннього виявлення та ранньої допомоги дітям з відхиленнями у розвитку. Це особливо важливо у зв'язку з тим, що за останні десятиліття в Україні різко зросла кількість дітей, які потребують комплексної підтримки фізичного, соматичного та психічного здоров'я.

Результати провідних наукових досліджень (І. Брушневська, С. Єфімова, В. Засенко, О. Ігнатченко, К. Ігнатенко, А. Колупаєва, О. Колишкін, Л. Наконечна, М. Порошенко, Р. Процюк, Л. Прохоренко, Ю. Рібцун, І. Сухіна, О. Склянська, М. Шпак, О. Штогун та ін.) психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами та її сім'ї свідчать про те, що число новонароджених з проблемами в стані здоров'я, фізіологічної, незрілістю становить більше дітей дошкільного віку. Очевидно, що проблема ранньої комплексної реабілітації та соціальної адаптації дітей з особливими освітніми проблемами у суспільство є в даний час надзвичайно актуальною в галузі охорони здоров'я та освіти.

Метою психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП, дитини дошкільного віку є забезпечення оптимального розвитку, успішна інтеграція в соціум.

Завданнями психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП, що перебуває в ЗДО є: запобігання виникненню проблем розвитку дитини; допомога (сприяння) дитині у вирішенні актуальних завдань розвитку, навчання, соціалізації: навчальні труднощі, проблеми з вибором освітнього та професійного маршруту, порушення емоційно-вольової сфери, проблеми взаємин із однолітками, вихователями, батьками; психологічне забезпечення освітніх програм; розвиток психолого-педагогічної компетентності (психологічної культури) дитини, батьків, освітян.

Організаційно-педагогічними умовами організації психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами та її сім'ї є: побудова діалогічних відносин педагогів та батьків з метою визначення єдиних підходів до цілісного розвитку дитини, на основі ціннісно-орієнтаційної єдності спільної педагогічної діяльності у групі; здійснення своєчасної екстраполяції освітніх запитів батьків до педагогічного процесу інклюзивної групи через спільне освоєння проектної діяльності педагогами та батьками за допомогою послідовних, взаємопов'язаних етапів осмислення, інтерпретації та рефлексії організації взаємодії; практико-орієнтоване освоєння способів взаємодії педагогів та батьків в інклюзивній групі направлено на подолання відчуження між учасниками освітнього процесу у контексті діяльнісного підходу.

Перевірка їх достатності, надійності й ефективності вимагала визначення змісту і методики їх реалізації у процесі проведення формувального експерименту.

Реалізація першої педагогічної умови – побудова діалогічних відносин педагогів та батьків з метою визначення єдиних підходів до цілісного розвитку дитини, на основі ціннісно-орієнтаційної єдності спільної педагогічної діяльності у групі – вивчення та проведення психодіагностики сім'ї за допомогою: спостереження, бесіди з батьками та фахівцями; анкетуванням, тестами-опитувальниками батьків; упроваджувалася в освітній процес ЗДО: підвищення педагогічної культури освітян інклюзивної групи шляхом освоєння нових педагогічних технологій інтеграції діяльності педагога та спеціалістів групи, проектної діяльності з питань взаємодії з батьками, технологій співробітництва, ігрових технологій; обміну досвідом спільної роботи педагога та батьків з дітьми; цілеспрямована просвітницька діяльність серед батьків у режимі педагогічного всенавчання (в режимі дня групи; групове та індивідуальне консультування; гурткова робота); круглий стіл «Інклюзивна група: якість та перспективи» щодо організації та управління якістю взаємодії.

Упровадження другої педагогічної умови – здійснення своєчасної екстраполяції освітніх запитів батьків до педагогічного процесу інклюзивної групи за допомогою послідовних, взаємопов'язаних етапів осмислення, інтерпретації та рефлексії організації взаємодії – відбувалося через психологічні тренінги «Ефективний батько»; «Щаслива родина»; майстер-класи «Батьківська майстерність», «Моя родина»; круглий стіл «Виховання дитини з

ООП»; допомогу батьків з домашніми завданнями: батьки можуть допомогти своїм дітям із домашніми завданнями, надаючи вказівки, підтримку та заохочення; відвідування заходів в ЗДО: батьки можуть продемонструвати свою підтримку освіти своїх дітей, відвідуючи заходи в ЗДО, такі як дні відкритих дверей, батьківські конференції вистави; волонтерство в групі: батьки можуть сприяти навчанню своїх дітей, працюючи волонтером.

Реалізація третьої педагогічної умови – практико-орієнтоване освоєння способів взаємодії педагогів та батьків в інклюзивній групі направлено на подолання відчуження між учасниками освітнього процесу у контексті діяльнісного підходу – здійснювалася у форматі створення діалогічних відносин педагогів та батьків, з метою визначення єдиних підходів до цілісного розвитку дитини на основі ціннісно-орієнтаційного єдності спільної педагогічної діяльності в інклюзивній групі; форм роботи: індивідуальні корекційно-розвиваючі заняття з дитиною логопеда, дефектолога, психолога; включення дитини з особливими освітніми потребами у середовище здорових однолітків (Міні-дитячий садок); гурткова діяльність; дозвільна діяльність; консультативна та просвітницька робота з батьками; організація спільних занять для сім'ї («М'яка школа»).

Розроблена програма психолого-педагогічного супроводу сім'ї дитини з особливими освітніми потребами передбачала: створення психолого-педагогічних умов для розвитку та соціалізації дитини з розробленням програми психолого-педагогічного супроводу сім'ї дитини з особливими освітніми потребами; реалізація системи психолого-педагогічних заходів у ході виховно-освітнього процесу; активізація взаємодії з батьками для нормалізації взаємовідносин у сім'ї.

Напрями освітнього експерименту виступали: психолого-педагогічне супроводження сім'ї дитини з розроблення програми психолого-педагогічного супроводу сім'ї дитини з особливими освітніми потребами; взаємодія з батьками (бесіди, консультації, анкетування тощо); корекційно-розвиваюча робота з дитиною.

Очікуваними результатами комплексного психолого-педагогічного супроводу сім'ї дитини з особливими освітніми потребами передбачала підвищення рівня психофізичного розвитку у дошкільнят з обмеженими можливостями здоров'я, стабілізація емоційного фону у дітей, соціалізація дітей, нормалізація батьківсько-дитячих відносин.

При організації комплексного психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами та її сім'ї використовувалися такі методи та форми роботи: знайомство з сім'єю, бесіда з батьками, анкетування, діагностика дитини з метою виявлення основних проблем у розвитку, розробка індивідуального освітнього маршруту для дитини, проведення індивідуальних корекційно-розвивальних занять з дитиною, проведення індивідуальних та групових занять з батьками, включення дитини до середовища здорових однолітків (проведення спільних заходів, свят), спільні заняття дитини з батьками.

Таким чином, своєчасне виявлення дітей з проблемами розвитку та рання і комплексна корекція відхилень дозволяє запобігти виникненню вторинних порушень розвитку, скоригувати наявні труднощі і таким чином значно знизити ступінь соціального неблагополуччя і допомогти кожній дитині досягти максимально можливого рівня загального розвитку, освіти та соціальної інтеграції. Результат – досягнення кожною дитиною максимально можливого рівня загального розвитку, освіти та соціальної інтеграції.

Список використаних джерел:

1. Білан Б., Лемещук М. Форми психолого-педагогічної підтримки батьків дітей з особливими освітніми потребами. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2020. Вип. 2, ч. 2. С. 13-25.
2. Брушневська, І. Використання ймовірного прогнозування у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2023. № 2. С. 114-119, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2023.2.17>.
3. Колбасова Х. Психологічний супровід навчання дітей з ООП за умов воєнного часу: на допомогу батькам та освітянам. *Журнал «Наукові інновації та передові технології» (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»)*. 2022. № 7(9). С.46-58.

Дарина Трубакова,

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Рівненський державний гуманітарний університет,
м. Рівне, Україна*

Науковий керівник – Наталія Маліновська,

*канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри
дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти
Рівненський державний гуманітарний університет,
м. Рівне, Україна*

СУЧАСНА ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ВИМІР

Ключові слова: професійна підготовка, професійна підготовка майбутнього вихователя, майбутній фахівець, дошкільна освіта.

Сучасна освіта орієнтована на підготовку компетентних і кваліфікованих спеціалістів, які відповідають світовим стандартам та володіють знаннями та навичками, необхідними для успішної професійної діяльності та активної участі в житті суспільства. Насамперед це стосується підготовки вихователів закладів дошкільної освіти, від діяльності яких залежить фізичний, емоційний та духовний розвиток дітей дошкільного віку, їхня адаптація до навколишнього середовища.

Оскільки головною умовою підвищення якості освіти є успішність професійної діяльності педагогічних кадрів, актуальним є створення в системі

освіти умов для розвитку індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх вихователів, усвідомлення й освоєння нових цінностей, що стимулюють творчий пошук перспективних підходів і технологій, зокрема й психолого-педагогічного аспекту в професійній підготовці.

Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) передбачає перехід до гнучкої, динамічної ступеневої системи підготовки фахівців, формування мережі закладів вищої освіти, здатної за освітніми та кваліфікованими рівнями, типами, формами і термінами навчання, джерелами фінансування задовольняти інтереси особи, потреби кожного регіону у педагогічних кадрах [2].

У системі вищої педагогічної освіти відбуваються процеси реформування та модернізації, спрямовані на прогресивний розвиток та задоволення потреб суспільства і держави у висококваліфікованих фахівцях. Це передбачає відповідні зміни у професійно-педагогічній підготовці вихователів для роботи з дітьми дошкільного віку.

Проблему підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти аналізували сучасні науковці, зокрема, компетентнісний підхід (Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богущ, Н. Гавриш, І. Рогальська-Яблонська;) діяльнісний підхід (З. Курлянд, Н. Мирончук, В. Давидова;), формування цілісної системи професійних знань, умінь і навичок (О. Вознюк, О. Дубесенюк, Н. Гавриш, Т. Жаровцева, К. Крутий;), інтерактивне навчання (О. Пометун, Л. Пісоцька;), формування професійної майстерності (Л. Загородня, Ю. Косенко, Т. Швець;), організація еколого-дослідницької діяльності дітей у природі (З. Плохій та ін.).

Результати аналізу сучасних наукових досліджень свідчать, що для системи вищої освіти пріоритетним напрямком є якісна підготовка фахівця, формування у нього світоглядних позицій, переконань, творчих здібностей, професійної гнучкості.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «підготовка» розглядається як дія за значенням підготувати; запас знань, навичок, досвід і т ін., набутий у процесі навчання, практичної діяльності.

У Педагогічному словнику термін "професійна підготовка" тлумачиться як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей особистості, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної праці за обраною професією [8, с. 101].

Т. Танько наводить таке визначення професійної підготовки – це система організаційних та педагогічних заходів, які забезпечують формування в особистості професійної спрямованості, системи знань, навичок, умінь і професійної готовності, що, в свою чергу, визначається як суб'єктивний стан особистості, яка вважає себе здатною і підготовленою до виконання певної професійної діяльності та прагне її виконати [6, с. 16].

Найчастіше підготовку студентів до педагогічної діяльності дослідники пов'язують з її кінцевим результатом – формуванням готовності до певного виду педагогічної діяльності. Л. Зданевич стверджує, професійна підготовка майбутнього вихователя – це спеціально організований освітній процес, спрямований на формування у майбутніх фахівців високого рівня готовності до

ефективного здійснення професійної діяльності в галузі дошкільної освіти [3, с. 136].

Заслуговує на увагу тлумачення підготовки майбутніх вихователів, запропоноване Н. Трофаїлою. Авторка вважає, що це цілеспрямований процес у межах загальної професійно-педагогічної підготовки майбутніх вихователів у закладах вищої освіти, спрямований на формування теоретичних та методичних знань і вмінь, необхідних задля ефективної взаємодії з дітьми дошкільного віку з метою розвитку їхньої емоційної сфери та профілактики емоційного неблагополуччя [7, с. 276].

Професійне становлення майбутнього вихователя в процесі його підготовки у вищій школі передбачає не лише оволодіння певною сукупністю знань, умінь, навичок, але і його особистісне самовдосконалення, активізацію професійної позиції, виховання таких якостей, як комунікативність, тактовність, критичність тощо. Необхідною умовою успішності його професійної діяльності виявляється сформованість, цілісність його особистості [4, с. 74].

На думку Г. Беленької, професійна підготовка майбутнього фахівця в закладі освіти включає наступні компоненти:

- зміст підготовки відповідно до цілей, конкретних завдань та специфіки професійної кваліфікації (зміст підготовки розглядається як мета та результат фахової підготовки у відповідності до освітньо-кваліфікаційного рівня);

- педагог як конструктор та організатор процесу навчання, розвитку і виховання майбутнього фахівця;

- педагогічний інструментарій – методи, прийоми, засоби навчальної взаємодії, організаційні форми навчання;

- суб'єкт навчання як активний учасник навчальної діяльності, результатом якої є особистісне оволодіння професійним досвідом та вміння його творчо застосовувати у майбутній діяльності [1, с. 24].

I. Підліпняк виокремлює професійні функції вихователя дошкільного закладу:

- 1)гностично-дослідницька, яка має на меті вивчення індивідуально-особистісних особливостей дітей; збір і аналіз фактів їхньої поведінки, встановлення причин і наслідків учинків вихованців; проектування розвитку особистості кожної дитини і дитячого колективу загалом; засвоєння передового досвіду, нових педагогічних технологій;

- 2) виховна, яка реалізується в розробленні та здійсненні змісту виховання і навчання, відборі нових форм і методів щодо формування в дитини ставлення до природи, навколишнього світу, інших людей і себе, інтересу та культури пізнання;

- 3)конструкторсько-організаційна, яка спрямована на організацію освітнього процесу в дошкільному закладі; використання нових форм, які забезпечують ефективний розвиток дітей; моделювання і керівництво різними видами їхньої діяльності; педагогічне управління їхньою поведінкою й активністю;

4) діагностувальна, яка полягає у визначенні рівня розвитку дітей, стану педагогічного процесу, завдань освітньо-виховної роботи з дітьми і батьками, підсумків власної педагогічної роботи та їхньої відповідності вимогам часу; використанні корегувальних методик;

5) координувальна, яка забезпечує єдність роботи дошкільного середовища, сприятливого для становлення самостійної, творчої особистості дитини; використання педагогічно доцільних форм роботи з батьками на основі диференційованого підходу до різних типів сім'ї [5, с. 32-33].

Майбутньому фахівцеві дошкільної освіти повинні бути притаманні такі вміння:

1) конструктивні, які передбачають планування освітньо-виховної роботи відповідно до вимог програми; вибір доцільних засобів, форм і методів навчання дітей; індивідуальний та диференційований підходи до дітей;

2) комунікативні, які передбачають налагодження педагогічно-вмотивованих контактів з дітьми, батьками, колегами; вміння регулювати міжособистісні стосунки дітей;

3) організаторські – організація дитячого колективу і керування ним; організація роботи з батьками, залучення громадськості на допомогу дошкільному закладу у вихованні дітей;

4) дидактичні, які допомагають пояснити дітям зміст навчального матеріалу з урахуванням їхнього віку; керувати самостійною пізнавальною діяльністю дітей, сприяти розвиткові інтелектуального потенціалу; озброювати дітей методами самостійної пізнавальної діяльності;

5) перцептивні, до яких належить здатність проникати у внутрішній світ дітей; адекватно сприймати та розуміти психічний стан вихованців; спостережливість, яка дає змогу аналізувати реальний стан вихованця в конкретній ситуації;

6) сугестивні, які виявляються в безпосередньому емоційно-вольовому впливі на вихованців для створення в них певного стану, спонукання до конкретних дій;

7) пізнавальні, що передбачають вивчення дітей, дитячого колективу; ознайомлення з новою психолого-педагогічною літературою, використання досягнень науки в практиці; аналіз передового педагогічного досвіду і його творче використання у власній діяльності;

8) прикладні вміння лежать в основі володіння вміннями й навичками творчого характеру – малювати, танцювати, грати на музичних інструментах, вишивати, ліпити, моделювати, плести та ін.; володіння технічними засобами навчання, комп'ютерною технікою;

9) уміння в галузі педагогічної техніки [9, с 378-379].

Орієнтація сучасної вищої педагогічної освіти на фахівця інноваційного типу, який здатний реалізувати освітні стандарти, впроваджувати нові освітні технології, вимагає ефективної організації цілісної професійної підготовки майбутніх вихователів в умовах закладу вищої освіти, оновлення її змісту, використання доцільних засобів, методів, форм його реалізації.

Список використаних джерел:

1. Беленька Г. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільного віку в умовах університетської освіти. *Наукові записки*. Серія «Психолого-педагогічні науки»/ заг. ред. Є. І. Коваленко. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2012. № 4. С. 114-119.
2. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). Київ: Райдуга, 1994. 61 с.
3. Зданевич Л. Модель професійної підготовки майбутніх вихователів ДНЗ до роботи з дезадаптованими дошкільниками. Теорія і практика професійної майстерності в умовах цілежиттєвого навчання: монографія/ за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Рута, 2016. С. 136-154.
4. Куліш Р. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до професійної діяльності. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського*. 2015. Випуск 1.45 (106) С. 73-77.
5. Підлипняк І. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2013. № 44. С. 28-34.
6. Танько Т. Теорія та практика музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах: Автореф. дис. ... доктора пед. наук /ХДПУ ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2004. 41 с.
7. Трофаїла Н. Професійна підготовка майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку і контексті сучасної наукової думки. Педагогічна освіта: теорія і практика. Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільського нац. ун-т імені Івана Огієнка; Ін-т педагогіки НАПН України гол. ред. Лабунець В. М.. № 20. Ч.2. Кам'янець-Подільський, 2016. С. 273-278.
8. Чаговець А. Сучасна професійна підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Теоретичний аспект. *Обрії*. 2015. № 1. С. 99-102.
9. Шовш К., Біда О., Маргітич А. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. Випуск 207. 2022, С. 376-380.

Надія Фроленкова,

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри дошкільної педагогіки,
психології та фахових методик,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
м. Хмельницький, Україна

ДЕФІНІТИВНО-СМИСЛОВИЙ АНАЛІЗ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: самореалізація, професійна самореалізація, професійна діяльність, індивідуальна траєкторія, вихователь, діти дошкільного віку.

Сучасні тенденції розвитку освіти акцентують увагу на підготовці компетентних, творчих, ініціативних фахівців, здатних до самореалізації в

професійній діяльності. Відповідно, в існуючих трансформаційних умовах соціуму досить актуальною є проблема формування у майбутніх фахівців дошкільної галузі здатності до професійної діяльності, формування вмінь, особистісних якостей, професійної самореалізації, реалізації індивідуального підходу тощо. Самореалізація в процесі професійної підготовки є надважливою для розвитку майбутнього вихователя, тому вимагає від сучасних фахівців дошкільної освіти нових знань, вмінь та навичок.

Теоретичним підґрунтям стали праці з акмеологічної складової проблеми професійної самореалізації особистості – А. Борисюк, А. Деркач, М. Іванчук, В. Клименко, Н. Кузьміна, В. Огнев'юк, Л. Орбан-Лембрик, С. Сисоєва, Т. Титаренко.

Проблеми професійної самореалізації майбутніх фахівців дошкільної освіти лежать в основі сучасних психолого-педагогічних досліджень науковців Л. Зданевич, Л. Коваленко, С. Мітіної, О. Темченко, Л. Пісоцької, М. Фіцули, М. Ярославцевої та інших. До аналізу процесу формування саморозвитку вихователя закладу дошкільної освіти, його гнучкості та мобільності у професійній діяльності зверталися такі вчені, як: Є Волинець, Ю. Волинець, Н. Стандік, С. Крамаренко та інші.

Зокрема, С. Вітвицька, Л. Малаканова й О. Семенов у своїх наукових працях наголошують на професійному становленні майбутнього фахівця дошкільної освіти, який має адаптуватися, пристосувати особистісні якості, мотиви та потреби до взаємодії з суб'єктами освітнього середовища.

Системний підхід дозволяє розглядати професійну самореалізацію майбутніх фахівців дошкільної освіти як складну систему, що включає в себе мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та особистісний компоненти. Мотивація до професійної самореалізації майбутніх фахівців дошкільної освіти визначається сукупністю факторів, таких як: свідомий вибір професії, інтерес до роботи з дітьми, прагнення до саморозвитку та самовдосконалення, бажання бути корисним суспільству.

Когнітивний компонент професійної самореалізації включає в себе знання про специфіку роботи вихователя, вміння організувати освітню діяльність з дітьми, володіння методиками та технологіями дошкільної галузі, здатність до рефлексії та самоаналізу.

Діяльнісний компонент професійної самореалізації проявляється в активній участі майбутніх фахівців в освітньому процесі, проходженні педагогічної практики, участі в науково-дослідницькій роботі, волонтерській діяльності.

Особистісний компонент професійної самореалізації включає в себе комунікабельність, емпатію, творчість, відповідальність, пунктуальність, терпимість та ін. Тому, самореалізація студента відповідно до освітньо-професійної програми спеціальності 012 Дошкільна освіта є важливою складовою його становлення як професіонала, який буде здатен досягати власних цілей, розвивати особистісні якості, використовувати творчі й інноваційні підходи у роботі з дітьми раннього та дошкільного віку.

Так, на думку О. Темченко, важливим інструментом, від якого залежить ефективність розвитку професійної позиції майбутнього педагога є постійне самовдосконалення – «свідома професійна діяльність в системі його безперервної педагогічної освіти, яка спрямована на підвищення професійного рівня, професійну самореалізацію, подальший розвиток професійно важливих якостей, підвищення ефективності освітньої діяльності відповідно до інтересів, потреб та можливостей здобувачів освіти, а також до вимог суспільства, особистісного та професійного розвитку людини» [3, с. 264].

Використання інноваційних методів для професійної самореалізації майбутнього фахівця дошкільної освіти сприятиме розвитку умінь до пошуку нетипових підходів до вирішення педагогічних завдань, формуванню здатності розробляти нові методи, прийоми, форми і засоби, що сприяють набуттю уміння втілювати теоретичні настанови в конкретні педагогічні заходи.

Згідно позиції Л. Коваленко, констатуємо, що професійна самореалізація, набуття культури для реалізації педагогічної діяльності є безперервним особистісним процесом самопізнання і саморозвитку [2, с. 98]. Для майбутнього фахівця дошкільної освіти цією можливістю стає навчання у закладі вищої освіти, де окрім набуття теоретичних знань він має змогу опанувати практичні навички, уміння і набути професійних компетентностей.

М. Фіцула вважає, основним у цьому аспекті є педагогічна практика, яка в системі професійної підготовки майбутнього фахівця дає можливість для самовизначення у професії й набуття відповідних якостей для формування культури професійної самореалізації [4, с. 126].

М. Ярославцева стверджує, удосконалення педагогічної практики, забезпечення можливостей для професійної самореалізації фахівця дошкільної освіти передбачає її організацію в певній логічній послідовності: етап входження й орієнтації в професії, етап професійної ідентифікації та етап самореалізації у професійній діяльності [5, с. 7].

Л. Зданевич, Л. Пісоцька, Н. Фроленкова розглядають поняття «професійна самореалізація майбутнього фахівця дошкільної освіти» як комплексну структуру, яка охоплює такі елементи, як:

- цілепокладання (процес перетворення знань, взаємодія із соціумом, програми та засоби досягнення поставленої мети);
- самооцінювання (самопізнання, емоційне, когнітивне та ціннісне відношення, система соціальних взаємин);
- самореалізація (самоорганізація, самоврядування, інтеграція всіх психічних процесів, якостей та властивостей, об'єкт самосвідомості), яка включає:
 - професійні мотиви (стійка педагогічна скерованість інтересів і потреб, суспільно значуща діяльність, цінності);
 - науково-теоретичні, оперативні знання і педагогічні здібності (організація педагогічної діяльності та вмінь організації роботи з суб'єктами освітнього процесу);
 - педагогічна творчість, інтуїція та рефлексія [1, с. 217].

Усі структурні елементи професійної самореалізації фахівця з дошкільної освіти взаємопов'язані між собою і становлять повний цикл формування особистості.

Критерієм успішності професійної самореалізації майбутнього фахівця дошкільної освіти є кар'єрний розвиток, який включає високий рівень компетентності в обраній професії, прагнення до професійного розвитку шляхом підвищення кваліфікації та вдосконалення, а також до складніших досягнень та подальшого розвитку професійних навичок.

Розуміємо професійну самореалізацію майбутнього фахівця дошкільної освіти як процес реалізації потенційних педагогічних можливостей, уміння реалізувати себе як індивідуальність у педагогічному процесі, впровадження в освітній процес ідей, планів, професійних потреб, розкриття власного педагогічного «Я» у процесі планування, організації й проведення диференційованих видів педагогічної діяльності з дітьми дошкільного віку.

Професійна самореалізація майбутнього фахівця дошкільної освіти починається з бажання прийняти себе, усвідомлення необхідності професійного саморозвитку, зміни свідомості та мислення. Забезпечення повного циклу руху в освіті дозволяє майбутнім фахівцям дошкільної освіти професійно розвиватися за індивідуальною траєкторією відповідно до актуальних життєвих стратегій. Професійна самореалізація пов'язана з прагненням до професійного вдосконалення, що виявляється в організації процесу дошкільної освіти та створенні належних умов для кожної дитини дошкільного віку.

Узагальнені наукові дослідження вчених дозволяють розглянути основні функції, які виконує процес самовдосконалення та самореалізації професійної діяльності майбутнього фахівця з дошкільної освіти такі, як:

- розвиток професійних навичок, педагогічної техніки, виконавчих умінь, вербальних і невербальних комунікативних навичок (техніки мовлення і спілкування, рухів міміки та жестів, інтонації);
- розвиток навичок застосування технічних засобів навчання, включаючи комплексні навчальні технології;
- вдосконалення та збагачення знань (професійних дисциплін, методик, дидактики, психології, етики тощо);
- розвиток сучасного стилю педагогічного мислення (системності, почуття міри, конкретності, вибірковості, гнучкості й економічності);
- формування та вдосконалення рефлексивних навичок;
- виховання стійких моральних якостей людини (віри, гуманізму, виховного оптимізму, принциповості, доброти, щедрості духу й інших);
- розвиток мотивів творчої діяльності (любові і поваги до дітей, захоплення предметом, потреби в самореалізації тощо);
- розвиток саморегуляції діяльності, культури емоцій та вольового вираження;
- розширення світогляду, професійних цінностей та переконань [5, с. 13].

Сформульовані функції самовдосконалення відповідають особливостям науково-методичної роботи закладів дошкільної освіти стосовно майбутніх вихователів.

Отже, безперервність процесу професійного самовдосконалення формує здібності педагогів визначати перспективу свого професійного зростання та самореалізації, відчувати постійну потребу в цьому, незалежно від ступеня вдосконалення системи педагогічної діяльності. Професійна самореалізація важлива для майбутнього фахівця ЗДО, оскільки вона допомагає не лише якісно виконувати свою роботу, відчувати від неї задоволення, але й сприяє розвитку практико-орієнтованого, фахово-компетентного спеціаліста, який відповідає бурхливим викликам сьогодення, тому професійна самореалізація майбутніх фахівців дошкільної освіти є важливим фактором, що забезпечує якість освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Зданевич Л., Пісоцька Л., Фроленкова Н. Професійна самореалізація майбутнього фахівця дошкільної освіти. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 59, 2023. С.216-219.
2. Коваленко Л. Культура професійної самореалізації вчителя як наукова проблема педагогіки вищої школи. *Інноваційна педагогіка*, 2020. № 2 (21). С. 98–101. URL: <http://surl.li/qnsbd>.
3. Темченко О. Моделювання як ефективний метод дослідження процесу формування професійної позиції майбутнього вчителя. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки)*. 2016. № 1 (298). Частина I. С. 262-267.
4. Фіцула М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Академвидав. 2006. 352 с.
5. Ярославцева М. Формування професійної самореалізації майбутніх фахівців дошкільних навчальних закладів у процесі педагогічної практики: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Міністерство освіти і науки України ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький. 2015. 24 с.

Анастасія Хомич,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Євгенія Дурманенко,

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики

КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: соціальна компетентність, дитина старшого дошкільного віку, формування соціальної компетентності, взаємодія ЗДО та родини, ігрова діяльність.

Проблема формування соціальної компетентності особистості є надзвичайно *актуальною* та складною, адже від рівня її сформованості залежить успішність соціалізації людини та її активної й конструктивної взаємодії з іншими людьми.

Як свідчить аналіз психолого-педагогічної літератури, формування соціальної компетентності у дітей дошкільного віку є складним та тривалим процесом. Для ефективної соціалізації та її результату – сформованості соціальної компетентності необхідно розуміти особливості цього вікового періоду. Так, як нами з'ясовано в дослідженні, важливим елементом у розвитку соціальних можливостей дитини дошкільного віку є розвиток його самосвідомості. Вже дитина старшого дошкільного віку починає сприймати себе як частину суспільства. Потрібно, щоб дитина усвідомлювала свої думки, почуття та емоції, а також вміла асоціювати себе зі суспільством та розуміти свою залежність від нього. Для розвитку особистості корисно розширювати та поглиблювати елементарні уявлення, сприяти порівнянню внутрішнього світу дитини зі світом навколо та інтересами близьких людей, товаришів.

Діти віком від п'яти до шести років мають достатньо знань та ідей, щоб формувати свій соціальний статус. О. Кононко називає цю позицію – первинну соціальну позицію, що є важливим етапом для нормального розвитку особистості [1].

Дитина старшого дошкільного віку має потребу у прояві самостійності, що ґрунтується на вже сформованих у попередньому віковому періоді процесах. У цьому віці, старший дошкільник навчається самостійно приймати рішення та виявляти інтерес до своїх ровесників. Крім того, дитина отримує певні обов'язки, що відповідають її віку та можливостям. Ми розглядаємо саме цей віковий період – *старший дошкільний вік*.

За словами І. Рогальської, діти-дошкільники сьогодення відрізняються від своїх попередників за світоглядом, рівнем обізнаності та розумового розвитку. Вони стали більш практичними, самостійними та активними, але водночас проявляють збільшену тривогу та агресивність. Загалом, вони демонструють комплексний спектр особистісних рис, який потребує уважності та відповідального підходу до виховання та навчання [3].

На думку дослідників, для наукового аналізу проблеми формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку *важливим є врахування вікових особливостей розвитку дитини в дошкільний період, серед яких такі:*

- 1) дитина-дошкільник як особистість перебуває на етапі становлення, дозрівання і розвитку; формування основ особистісної активності, самостійності, ініціативності, відповідальності та особистісного становлення;
- 2) самоцінність цього періоду визначається наявністю дитячої субкультури;
- 3) дошкільний вік пов'язаний із домінуванням ігрової діяльності;
- 4) дитячі види діяльності мають специфічний характер і формують головні досягнення дитини у її фізичному, психічному та соціальному розвитку, завжди

відповідають інтересам і потребам дитини;

5) це сенситивний період для первинної соціалізації особистості;

б) період формування ціннісного ставлення до природи, культури, людей і самого себе, орієнтацій на світ людей, осягнення змісту і форм людських стосунків;

7) висока емоційна насиченість усіх сфер життєдіяльності дитини, її допитливість, безпосередність, оптимізм як важлива передумова для емоційно практичного пізнання довкілля і самої себе;

8) чутливість до соціально-психологічних механізмів навіювання, наслідування.

Сім'я є першою фазою соціалізації дитини, де вона встановлює свої перші зв'язки з іншими людьми та розвиває власні цінності. Формування початкових соціальних зв'язків дитини поза межами родини є другою фазою соціалізації. У дошкільному закладі дитина встановлює зв'язки з однолітками та новими дорослими, що набуває важливого суспільного досвіду і знань, необхідних для подальшого життя серед людей. Тут вона залучається до різних видів діяльності, яка сприяє її розвитку.

Першим соціальним інститутом, який відповідає за соціальну зрілість дітей дошкільного віку, є дошкільний заклад з його виховною, консультативною та просвітницькою функціями. Саме специфіка дитячого садка допомагає полегшити процес входження зростаючої особистості в широкий світ реальних соціальних відносин, прищеплює навички практичного життя, індивідуалізує та соціалізує її. Неабияку роль у цій роботі відіграють дорослі, а саме: батьки та вихователі. Найближчі дорослі створюють певний виховний простір, який відповідає умовам духовності, захисту та раціонального дозування позитивних та негативних переживань. Це дає дитині відчуття впевненості в собі та людях, які оточують її.

У закладі дошкільної освіти дитина формує певну соціальну поведінку та здатність бути адекватною в будь-якій ситуації відповідно до вимог та сподівань авторитетних дорослих. У результаті такого досвіду розвиваються соціальні потреби, здібності, мотиви поведінки та діяльності.

Соціальний розвиток має важливе значення для особистісного становлення дитини. Він гарантує формування соціальної компетентності, яка є ключовою для усвідомлення того, як правильно поводитися та бути гармонійним та співзвучним з іншими людьми. Це надає можливість почуватися комфортно в будь-якому товаристві та розвивати позитивні міжособистісні взаємини [1].

У практичній педагогічній діяльності з формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку конструктивними, на нашу думку, є дослідження Т. Поніманської, які описують соціальну компетентність за наступними *складниками*: пізнавальний компонент – рівень та зміст знань про людину (поінформованість); ціннісний компонент – ставлення до людини як до найвищої цінності, повага до життя та діяльності, гідність кожної людини (гуманність); емоційний компонент – зацікавленість до людей, бажання спілкуватися з ними, пізнавати їх, прагнення бути

схваленим іншими людьми, уміння співчувати, співпрацювати, розуміти емоції та почуття інших та керувати своїми почуттями у процесі спілкування (чуйність); оцінний компонент – уміння об'єктивно оцінювати вчинки людей та їх взаємини, бути толерантним, справедливо ставитися до людей (справедливість); поведінковий компонент – оволодіння етичними еталонами поведінки та спільної з іншими діяльності, уміння пропонувати, надавати та приймати допомогу, здійснювати моральні вчинки з власного бажання, уміння спілкуватися (моральна активність) [2].

Отже, як висновок зауважуємо, що родина разом з закладом дошкільної освіти мають формувати в дитини старшого дошкільного віку соціальну компетентність, що тим самим сприятиме особистісному становленню дитини та формуванню її соціальної зрілості.

Список використаних джерел:

1. Кононко О. Виховуємо соціально компетентного дошкільника: навч. метод. посіб. до Базової прогр. розв. дитини дошк. віку «Я у Світі». Київ: Світич, 2009. 208 с.
2. Поніманська Т. Гуманність: ціннісний аспект. *Дошкільне виховання*. 2002. №4. С.3-6.
3. Рогальська І. Компетентнісний підхід як сучасна основоположна концептуальна ідея соціалізації дошкільників. *Формування професійної компетентності вихователя дошкільного навчального закладу в умовах глобалізації*: зб. наук. пр. Херсон, 2009. С. 22-24.

Тетяна Хоміцька,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Марія Замелюк,

кандидатка педагогічних наук, старша викладачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

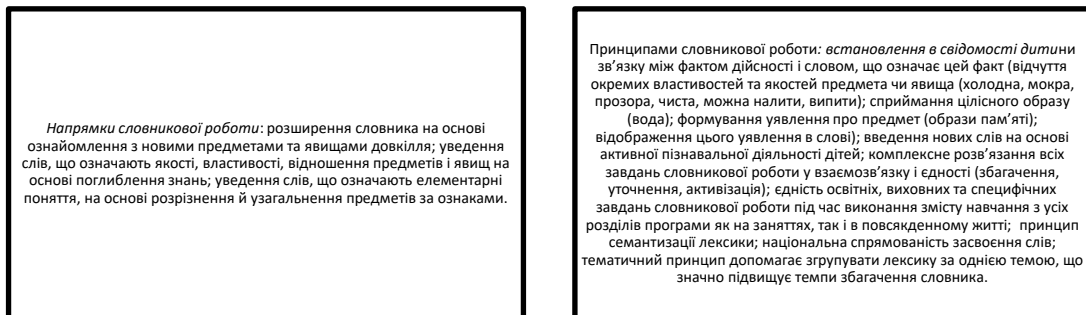
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ У РОЗВИТКУ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: поетичні твори, словниковий запас, вірш, дієслова, прикметники, прислівники, мовленнєвий розвиток.

Пробудження інтересу до поетичних творів сприяє розвитку у дитини здатності уважніше вслухатися в зміст вірша, прагнути зрозуміти і запам'ятати його зміст. Діти осмислюють почуте в поезії, встановлюють зв'язки між почутим і побаченим, намагаються інтерпретувати зміст вірша на основі власного досвіду. Поетичні твори також слугують цілям словникової роботи з дітьми.

Зміст словникової роботи передбачає постійне розширення, поглиблення та узагальнення знань про навколишній світ. Він визначається на основі аналізу розвитку дитини та загальної програми виховання. Саме словниковий запас необхідний дітям для спілкування, задоволення своїх потреб, орієнтування в навколишньому середовищі, пізнання світу, розвитку й удосконалення різних видів діяльності. З цієї точки зору зміст словникової роботи включає слова, що позначають матеріальну культуру, природу, людей, їхню діяльність, способи дій, а також їхні почуття і ставлення до дійсності. Словник дітей збагачується і активізується в процесі ознайомлення з природним, матеріальним і соціальним оточенням [1].

Проводячи словникову роботу в ЗДО, вихователі також звертають увагу на виховну спрямованість – виховання любові до батьків, рідних, Батьківщини, поваги до праці, працьовитості, чесності. Основою засвоєння лексики є чуттєвий досвід дитини, процес відчуття і сприйняття. Відчуття і сприйняття – єдине джерело знань про навколишній світ. Щоб дізнатися значення слів, діти повинні відчувати, побачити, «спробувати на смак» і «доторкнутися» до їх властивостей, характеристик і ознак.

Напрямки словникової роботи: розширення словника на основі ознайомлення з новими предметами та явищами довкілля; уведення слів, що означають якості, властивості, відношення предметів і явищ на основі поглиблення знань; уведення слів, що означають елементарні поняття, на основі розрізнення й узагальнення предметів за ознаками.

Принципами словникової роботи: *встановлення в свідомості дитини зв'язку між фактом дійсності і словом, що означає цей факт (відчуття окремих властивостей та якостей предмета чи явища (холодна, мокра, прозора, чиста, можна налити, випити); сприймання цілісного образу (вода); формування уявлення про предмет (образи пам'яті); відображення цього уявлення в слові);* введення нових слів на основі активної пізнавальної діяльності дітей; комплексне розв'язання всіх завдань словникової роботи у взаємозв'язку і єдності (збагачення, уточнення, активізація); єдність освітніх, виховних та специфічних завдань словникової роботи під час виконання змісту навчання з усіх розділів програми як на заняттях, так і в повсякденному житті; принцип семантизації лексики; національна спрямованість засвоєння слів; тематичний принцип допомагає згрупувати лексику за однією темою, що значно підвищує темпи збагачення словника.

Рис. 1. Напрямки та принципи словникової роботи

Дослідження О. Сахарової виявили кілька тенденцій у розвитку словникового запасу дітей за допомогою поетичних творів [3]. Пояснення значення слів на основі зв'язку їх із загальними поняттями; активне використання дієслів, прикметників, прислівників та інших частин мови; влучне використання емоційно забарвленої лексики та образних виразів; частіше використання нестандартних відповідей з використанням поетичної мови твору; менше повторень у відповідях на запитання за змістом вірша; дитячі розповіді збільшення загальної кількості слів, включених у твір, самостійних художньо-мовних висловлювань [2].

Дослідження (Л. Василенко, О. Сахарової, М. Савчин, Н. Шалди, М. Федорової) показують, що збагачення словника дітей поетичними творами ґрунтується на їх безпосередньому чуттєвому досвіді, що ефект засвоєння поетичної мови твору визначається розумінням дітьми лексичного значення слів і образних виразів, що темп засвоєння лексики і образних виразів залежить від поетичного слуху дітей розвитку та індивідуальних особливостей мовленнєвого розвитку, а також те, що здатність дітей старшого дошкільного

віку засвоювати лексичний матеріал залежить від рівня їхньої активності в процесі його використання.

Читання поезії допомагає дітям зрозуміти порівняння, епітети та метафори, якими рясніють твори Тараса Шевченка та Лесі Українки. Вихователі можуть проводити цілеспрямовану роботу на основі поетичних творів для розвитку словникового запасу дітей старшого дошкільного віку. Наприклад, у вірші «За сонцем хмарки пливуть» можна звернути увагу дітей на антропоморфні метафори та порівняння образів природи і зорових образів («хмарки пливуть», «сонечко нас заколисує», «туман вкриває море», «вкриває нас, як малих дітей»). Діти не тільки починають розуміти метафоричні вирази, які використовує поет, але й намагаються використовувати їх у власній розмовній мові [1].

Розумінню поезії дітьми часто сприяє мелодійність і музикальність вірша, а також те, що пісенність або ритм вірша нагадує пісню («Тече вода з-під явора», «Тече вода з-за гаю»).

Збагачення словникового запасу дітей за допомогою поезії ґрунтується на їхньому безпосередньому чуттєвому досвіді. Ефективність засвоєння поетичних висловів залежить від розуміння дитиною лексичного значення слів і образних виразів (ця робота проводиться на літературних заняттях).

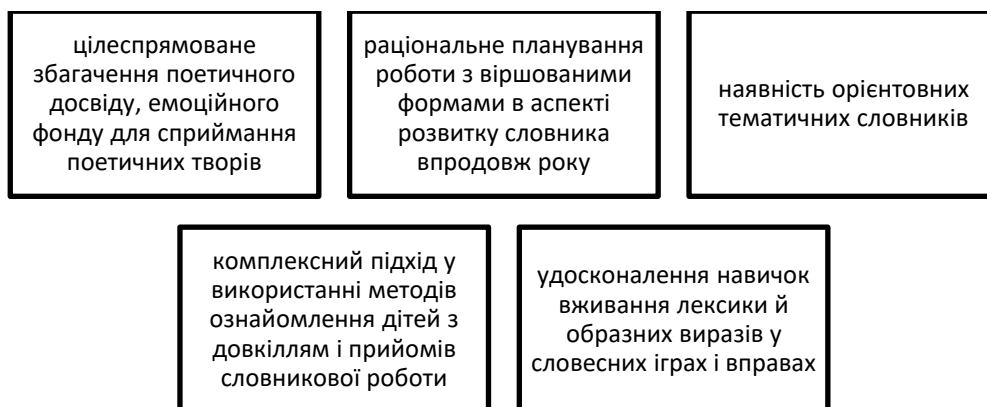

Рис. 2. Педагогічні умови збагачення словника дітей засобами поетичних творів

Темп засвоєння лексики і образних виразів залежить від ступеня розвитку поетичного слуху дитини та індивідуальних особливостей мовного розвитку.

Інтенсивність засвоєння лексики в поетичних творах дітей старшого дошкільного віку визначається рівнем активності дитини в процесі використання лексики в різних видах діяльності та в повсякденному спілкуванні.

Таким чином, лірична поезія Т. Шевченка та Л. Українки, використана на заняттях з дітьми дошкільного віку, сприяє формуванню словникового запасу, художньо-мовленнєвих умінь і навичок дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Гавриш Н. Організуємо освітню роботу з дітьми на основі літературного тексту. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2022. № 1. С. 13-18.

2. Крутій К. Формування граматичної правильності мовлення в дошкільників у контексті комунікативного розвитку: термінологічне поле. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2018. № 3. С. 28-35.
3. Сахарова О. Педагогічні умови збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету : збірник наукових праць. Серія : Педагогічні науки*. Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2020. Вип. 49. С. 121-127.
4. Шалда Н. Книжка в гості завітала. *Палітра педагога*. №2. 2018.

Марина Цимбалюк,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Марія Замелюк,

кандидатка педагогічних наук, старша викладачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

РУХОВА АКТИВНІСТЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: фізичне виховання, рухова активність, діти старшого дошкільного віку.

Діяльність дітей у дошкільні роки відіграє вирішальну роль у їхньому розвитку, сприяючи різним аспектам росту та навчання. Ці заходи сприяють когнітивному розвитку, залучаючи дітей до ігор і головоломок, які стимулюють навички вирішення проблем, пам'ять і критичне мислення. Завдяки таким заняттям, як сортування, зіставлення та послідовність, діти дошкільного віку покращують свої когнітивні здібності та глибше розуміють поняття. Також підтримує соціальний та емоційний розвиток, заохочуючи командну роботу, спілкування та емпатію. Групові дії, такі як рольові ігри, спільні ігри, допомагають дітям навчитися взаємодіяти з однолітками, виражати свої почуття та розвивати позитивні стосунки. Цей досвід зміцнює впевненість, стійкість і емоційний інтелект, готуючи їх до майбутніх соціальних взаємодій.

Нарешті, така діяльність сприяє фізичному розвитку через активну гру та рухливі завдання. Такі види діяльності, як ігри на свіжому повітрі, танці, мистецькі та ремісничі проекти, сприяють розвитку великої та дрібної моторики, координації та просторового сприйняття.

Зокрема, заняття фізичною активністю також покращують загальний стан здоров'я та самопочуття, створюючи міцну основу для здорового способу життя. Загалом, забезпечують цілісний підхід до розвитку дитини, сприяючи її когнітивному, соціально-емоційному та фізичному розвитку у веселій та інтерактивній формі.

Рухова активність життєво важлива для фізичного та розумового розвитку дитини, особливо протягом перших п'яти років життя. Батьки та

вихователі заохочують дітей до фізичної активності з раннього віку, щоб вони могли виробити здорову поведінку, яка триватиме все життя.

Для фізичного розвитку потрібно більше, ніж просто стати вищим, сильнішим або більшим. Відбувається ряд змін у розмірах, формі та пропорціях тіла. На фізичний ріст і розвиток часто впливають біологічні фактори та чинники навколишнього середовища.

Значення фізичного розвитку дошкільнят:

- *ріст і розвиток мозку*: фізичне дозрівання тіла дитини в поєднанні з розвитком мозку призводить до набуття нових рухових навичок. Рух включає в себе більше, ніж просто рух рук і ніг. Розвивається мозок, який має здатність координувати зорові та слухові сигнали, щоб спрямовувати їхні рухи, наприклад, вирішуючи, як сильно чи м'яко бити м'яч;

- *поліпшення здоров'я*: фізичні вправи також сприяють психічному здоров'ю та самооцінці дітей;

- *харчування*: маленькі діти потребують безпечної, поживної дієти, яка включає вітаміни, мінерали та інші поживні речовини, щоб досягти оптимального фізичного росту та розвитку, особливо в періоди, коли їх мозок і тіло ростуть такими швидкими темпами. Заохочуючи цю здорову поведінку самостійно як сімейний догляд за дітьми, ви служите зразком для наслідування для дітей.

- *культурні відмінності*: незважаючи на загальні тенденції розвитку дітей, наприклад, як діти набувають рухових навичок, існують культурні відмінності. Культура, місце народження та життєві обставини дітей впливатимуть на те, як вони ростуть і оволодівають руховими навичками. Завжди поважайте та чуйно ставтеся до походження та попереднього досвіду дітей. Місія дорослого полягає в тому, щоб допомогти дитині повністю реалізувати свій потенціал.

З настанням епохи технологій діти тепер прив'язані до телефонів і планшетів. Сьогодні нерідко можна побачити дітей, які цілими днями лежать на дивані, пересуваючись лише для того, щоб поїсти або скористатися туалетом. Заохочення дітей гратися і менше сидіти всередині – це саме по собі завдання. Все, що вони хочуть робити, це грати на своїх електронних пристроях. Це одна з найшкідливіших звичок у дитини. Відсутність фізичної активності може призвести до ожиріння, затримки розвитку дитини, високого кров'яного тиску та багатьох інших проблем. Щоб запобігти цьому, вкрай важливо забезпечити дитині певну фізичну активність. Фізична активність – це обов'язково прогулянки на свіжому повітрі; закладає основу здорового та активного життя.

Коли діти йдуть до ЗДО, вони найбільше чекають можливості пограти. Це найбільша користь для них від відвідування ЗДО. Але чому гра має бути обмежена лише дошкільним часом? Батьки повинні завчасно включити в розклад дитини час для ігор на свіжому повітрі. Будь-яка діяльність на свіжому повітрі корисна, якщо вона відповідає віку вашої дитини. Діти, які займаються фізичною активністю в дитинстві, ймовірно, будуть більш активними навіть після того, як виростуть і стануть дорослішими. Ці фізичні навантаження

допомагають зменшити ймовірність хронічних проблем зі здоров'ям у дітей. Вони менш схильні до проблем зі здоров'ям і мають сильніший імунітет

Діти дошкільного віку зазвичай відчувають значний фізичний розвиток у міру зростання. Це включає в себе вдосконалення дрібної та великої моторики, наприклад здатність бігати, стрибати, ловити м'яч і малювати прості фігури. Їх координація та рівновага також покращуються, що дозволяє їм займатися більш складними фізичними навантаженнями. Крім того, діти дошкільного віку продовжують рости у зрості та вазі, а їх м'язова сила та контроль поступово збільшуються. Батькам та вихователям важливо надавати можливості для фізичної активності та ігор, щоб підтримувати цей розвиток.

Список використаних джерел:

1. Гаращенко Л., Данилова І. Оптимізація рухової активності дітей дошкільного віку під час проведення ранкової гімнастики. *Молодий вчений*. 2018. № 8.1 (60.1). С. 38-42.
2. Марчук, Д. Особливості методики корегуючої гімнастики для дітей старшого дошкільного віку. Секція природничо-економічних дисциплін. 2022. С. 80-81.
3. Паренко Д. Ранкова гімнастика як засіб закріплення навиків ходьби та бігу молодших дошкільників. *Наука майбутнього : збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених / гол. ред. В.В. Гоблик. Мукачєво : РВВ МДУ, 2022. Випуск 2(10). С. 154-158.*

Світлана Цісарук,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Марія Замелюк,

кандидатка педагогічних наук, старша викладачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ЗНАЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ У РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: екологічне виховання, формування екологічної культури, діти дошкільного віку.

Сучасний стан довкілля потребує формування у людей нового типу мислення, екологічної свідомості та відповідальності. Цей процес починається з раннього дитинства, тому особливої актуальності набуває екологічне виховання дошкільників.

Екологічне виховання – це процес, у якому батьки та вихователі вчать дітей поважати та дбати про нашу планету, готуючи їх жити в гармонії з природним середовищем [3].

Екологічна освіта: є критично важливим аспектом навчання, який прищеплює дітям повагу, захоплення та турботу про наш природний світ;

допомагає дітям зрозуміти важливість збереження наших природних ресурсів і дає їм інструменти, щоб стати відповідальними розпорядниками навколишнього середовища; спонукає дітей ставити запитання та критично мислити про навколишній світ (вчать розглядати питання з різних точок зору та виробляти власну думку; вчать зважувати докази та приймати зважені рішення), ці навички критичного мислення необхідні для успіху в школі та в житті; дає дітям інструменти, необхідні для того, щоб стати відповідальними розпорядниками навколишнього середовища (дізнаються про екологічні проблеми та рішення, а також вчать діяти для вирішення цих проблем; дізнаються про вплив своїх дій на довкілля та розвивають почуття відповідальності за його захист); покращує наукову освіту, надаючи дітям реальні приклади наукових концепцій (вивчають екосистеми, кругообіг води, вуглецевий цикл та інші наукові концепції в контексті, який має відношення до їхнього життя; розвивають розуміння того, як наука використовується для вирішення екологічних проблем і розробки рішень); покращує успішність (діти, які беруть участь у програмах екологічної освіти, досягають кращих результатів у науках, математиці та читанні; розвивають навички критичного мислення та вчать працювати разом з іншими), ці навички необхідні для успіху в школі та в житті; дає дітям можливість спілкуватися з природою (вчать цінувати світ природи та розвивають почуття дива та цікавості до нього; вчать спостерігати та досліджувати навколишнє середовище та розвивати відчуття місця), зв'язуючись із природою, діти розвивають відчуття благополуччя та зв'язку з навколишнім світом.

Отже, екологічна освіта має важливе значення для того, щоб діти зрозуміли важливість збереження наших природних ресурсів і стали відповідальними розпорядниками навколишнього середовища. Вивчаючи довкілля, діти розвивають навички критичного мислення, усвідомлюють вплив своїх дій на довкілля та вчать цінувати красу та складність світу природи.

Перший крок – бути еко-зразком для своєї дитини. Діти вчать через спостереження, тому повсякденна поведінка батьків, наприклад розділення сміття, економія води чи енергії, має велике значення. Важливо говорити з дітьми про причини та наслідки наших дій щодо навколишнього середовища, показуючи їм, як наш щоденний вибір впливає на майбутнє Землі.

Також вкрай важливо впроваджувати екологічне виховання у повсякденну діяльність. Це може бути, наприклад, спільна посадка рослин, вибір екологічних продуктів у магазині чи участь у місцевих акціях з прибирання та захисту довкілля.

Батьки та вихователі також повинні заохочувати дітей до творчості у використанні матеріалів, яким можна дати друге життя, наприклад, створюючи перероблені іграшки. Також варто використовувати можливості екологічного виховання під час прогулянок, спостерігати та пояснювати, як влаштована природа. Піклуючись про навколишнє середовище для своїх дітей і майбутніх поколінь, батьки формують у молодих умах екологічну свідомість, яка є вирішальною для сталого розвитку та здорового майбутнього нашої планети [2].

Таке виховання в душі екології не лише вчить відповідальності за навколишній світ, а й формує у дітей почуття причетності та поваги до природи.

У сучасних наукових джерелах (Н. Горопахи, О. Каплуновської, К. Крутій, Н. Лисенко, Л. Присяжнюк та ін.) досліджується здатність помічати і розуміти стан живої природи, її краси є тонким процесом у душі дитини, який залежить від прояву зацікавленості рослиною або твариною, а також від ступеня розвитку моральних почуттів і спостережливості.

Для навчання дітей екології важливий практичний підхід. Турбота про нашу планету та довкілля у повсякденному житті полягає у копіткій праці з дошкільниками у роз'ясненні, як кожен із нас – дорослий і дитина, навіть найменшими способами може позитивно впливати на великий світ навколо нас.

Серед практичних способів навчити дітей екологічної вихованості можемо виділити:

- *гра з еко-іграшками*: вибирати іграшки з екологічних матеріалів, наприклад, дерев'яні або такі, що не потребують батарейок. Дорослий також може створювати іграшки з дитиною з речей, які є у вас вдома, наприклад, коробок або пляшок. Такі проекти неймовірно креативні, а також це чудова можливість корисно та екологічно провести час усією родиною;
- *спостереження за природою*: проводити час на вулиці, спостерігаючи за рослинами та тваринами. Це чудова можливість поговорити про роль кожної рослини та тварини в екосистемі. Ви можете піти в парк, зоопарк або ферму;
- *посадка рослин*: посадка дерев, квітів разом або навіть невеликого саду на балконі – це практичний урок про рослини та їх значення для навколишнього середовища. Найпростішим для посадки вдома і спостереження буде крес-салат. Крім того, паростки крес-кресу мають трохи гострий смак і їх можна додавати в страви. Регулярне вживання крес-салату приносить користь здоров'ю;
- *проєкологічні заходи*: заохочування дитини брати участь у місцевих заходах з очищення парків і лісів. Це не лише практичне навчання, а й можливість познайомитися з іншими людьми, які активно піклуються про довкілля [1; 3; 4].

Кожен із цих заходів – це не лише практичне вивчення природи, а й чудова нагода провести час разом та сформувати екологічну культуру дітей дошкільного віку.

Зокрема, метою екологічного виховання та розвитку є формування системи наукових знань, поглядів і переконань, що становлять основу відповідального та ефективного ставлення особистості до довкілля. У зв'язку з цим зміст освітньої діяльності вихователя полягає в розкритті багатогранних цінностей природи – естетичних, гігієнічних, рекреаційних і практичних.

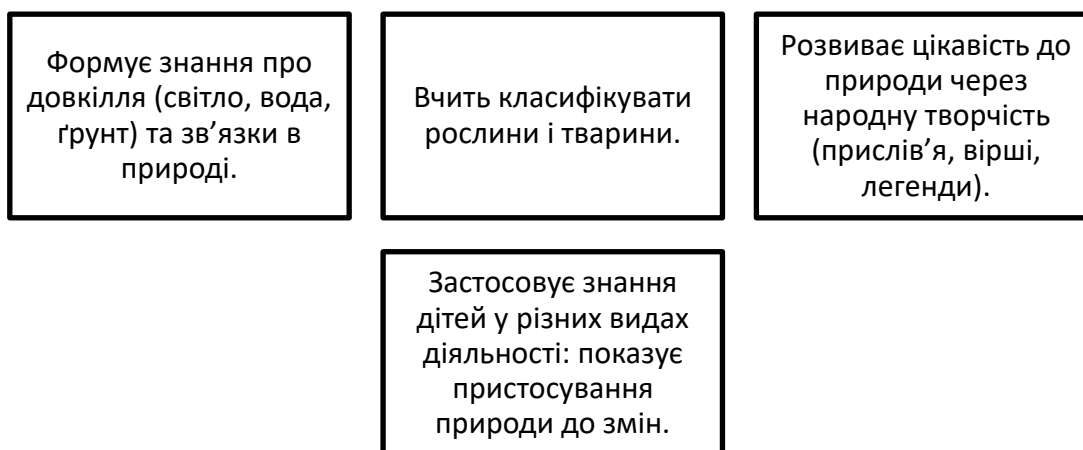

Рис. 1. Формування екологічної грамотності у дітей дошкільного віку вихователем

Одним із дієвих чинників активізації дітей є контакт із природою, яка є багатим джерелом переживань, відчуттів. Пряме спілкування дитини з природою викликає у неї бажання бути активним, а також пробуджує почуття турботи та дружби до світу рослин і тварини.

Екологічне виховання виховує у дітей повагу та любов до природи на все життя. Коли діти вивчають навколишнє середовище, вони: вчаться цінувати його красу та важливість у своєму житті; розвивають зв'язок із світом природи, який залишається з ними протягом усього життя; вчаться цінувати ресурси, які надає довкілля, і брати відповідальність за їх збереження.

Екологічна культура формує такі ставлення дітей, як: почуття моральної відповідальності за стан навколишнього природного середовища; соціальне, дорослий повинен надавати достовірні знання про навколишнє середовище та звертатися до дитячої уяви, пробудити в них, з одного боку, екологічну свідомість, а з іншого – чутливість до краси і багатства природи, а також формотворення здатність і готовність діяти на благо довкілля.

Список використаних джерел:

1. Волкова В. Педагогічні умови екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку. Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. *Педагогічні науки*. 2017. Вип. 75 (2). С. 11-15.
2. Горопаха Н. Екологізація розвивального середовища дошкільного закладу. *Педагогічні науки*. 2018. Т. 1, № 81. С. 395-401.
3. Замелюк М., Луцик Т., Самойліч А. Особливості екологічного виховання дітей дошкільного віку. Психолого-педагогічні, правові та соціально-культурні проблеми сучасного суспільства: Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (20-21 жовтня 2021 р.). Кременчук, 2021. С.205-208.
4. Чорна Г., Скірко Г. Формування екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку в різних видах діяльності в природі. *Дошкільна педагогіка*. 2021. Т.2., № 35. С. 163-169.

Ольга Шостак,

канд. філол. наук, старший викладач кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської,

*Рівненський державний гуманітарний університет,
м. Рівне, Україна
Іванна Семенюк,
здобувачка вищої освіти педагогічного факультету,
Рівненський державний гуманітарний університет,
м. Рівне, Україна*

РОЛЬ ВИРАЗНОГО ЧИТАННЯ ПОЕЗІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ ІНТОНАЦІЙНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ В СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Ключові слова: виразне читання, поезія, інтонація, діти старшого дошкільного віку.

Комунікативна компетентність – одна з провідних базисних характеристик особистості, що формується на етапі дошкільного дитинства (А. Богуш, М. Вашуленко, Н. Гавриш, К. Крутій та ін.). Саме тому вчені приділяють значну увагу розвитку мовлення дітей дошкільного віку [1].

Слід відзначити, що формування інтонаційної виразності мовлення в дошкільників є важливим етапом у їх мовленнєвому розвитку. Читання поезій відіграє важливу роль у становленні інтонаційної сторони мовлення. Саме інтонація впливає на виразність декламування і водночас на відтворення змісту художнього тексту.

Кожне слово поетичного твору пов'язане одне з одним, завдяки цьому воно набуває особливої емоційності та виразності. Недарма поезія вважається найскладнішим видом словесного мистецтва. Мова поезії вирізняється своїми художньо-естетичними якостями, а саме: барвистістю, красою, виразністю. Поезія (від грецьк. ποιēsis – творчість) – це художньо-образна словесна творчість [5].

Виразно читати означає «діяти словами», тобто впливати на слухача, робити так, аби він побачив саме те, що декламатор хотів передати [4]. Основними засобами навчання дітей виразного мовлення є: виразне мовлення дорослих (педагогів, батьків); використання дитячої художньої літератури, насамперед поетичних текстів.

Розвиток навичок виразного читання в старших дошкільників передбачає оволодіння технікою мовлення. До її складників зараховують: дихання (становить фізіологічну основу мовлення); голос (основний інструмент мовця); дикцію (чітке вимовляння звуків, слів, фраз); орфоепію (правильну літературну вимову). Відтак, опанувавши техніку мовлення, діти старшого дошкільного віку вдало користуються голосом, фонаційним диханням, дикцією і дотримуються при цьому орфоепічних норм. Тому дітям варто пропонувати до виконання відповідні вправи для розвитку правильного дихання, чіткої вимови, поетичного слуху та вміння керувати власним голосом [3]. Щоб навчити дошкільників виразно читати віршів, необхідно також працювати і над логічним наголосом, що підкреслює важливі змістові нюанси художнього твору [2, с. 261].

Дошкільники найбільше навчаються шляхом імітації та повторення. Вони спостерігають за оточуючими та намагаються наслідувати їх мовлення, звертаючи увагу на інтонацію, темп і виразність.

Виразне читання поезій допомагає дітям зрозуміти, як інтонація може змінювати сенс та емоційне забарвлення тексту. Вони навчаються використовувати різні інтонаційні моделі для передавання ритму, тону, акцентуації та емоцій поезії. Діти використовують різні голосові техніки, такі як зміна гучності, тембру і швидкості мовлення. Це допомагає їм виразити свої почуття. Дошкільники вчаться чітко вимовляти слова, правильно наголошувати та розуміти значення слів і фраз. Виразне читання поезій також розвиває навички фонематичного сприймання.

У ЗДО практикують вивчення віршів цілісно, а не за частинами для кращого запам'ятовування тексту. У процесі вибору творів звертають увагу на доступність змісту й образність тексту. У різних вікових групах вивчення поезій має свою специфіку. Старші дошкільники, наприклад, вивчають три-п'ять віршів упродовж трьох місяців. Для цього пропонують тексти більші за обсягом. Великі твори зазвичай вивчають на двох заняттях. Діти середнього і старшого дошкільного віку читають вірші за ролями.

Формування навичок вдалого інтонування художнього тексту сприяє вдосконаленню дитячого побутового мовлення. Дошкільники застосовують ці навички під час власних розповідей, діалогів. За допомогою різних інтонацій діти вчаться передавати свої емоції.

У дітей старшого дошкільного віку виникає значний інтерес до змісту твору, формується здатність глибше розуміти художній текст, усвідомлювати почуття, що виникають під час слухання. З огляду на це значно розширюється коло читання завдяки творам українських письменників-класиків (Леся Українка, М. Рильський, В. Сосюра та інші).

Отже, поетичне слово – це могутній, дієвий засіб розумового, морального й етичного виховання дітей дошкільного віку. Поезія має ритмічну структуру, багатство образів та римований характер, що сприяє розвитку мови і мовлення дітей. Вона допомагає розширювати словниковий запас, вчитися правильної дикції та інтонації, розкриває світ фантазії та художнього вираження, що розвиває творчість і уяву.

Список використаних джерел:

1. Богуш А., Попова І. Розвиток образного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами поетичного гумору: навчальний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2014. 200 с.
2. Федотова С. Методика розвитку виразного мовлення дітей дошкільного віку. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2022. Випуск 204. С. 261-264.
3. Формування навичок виразного читання художніх творів у дітей дошкільного віку. URL: http://osvita-mvk.if.ua/content&content_id=1368 (дата звернення: 16.03.2024).

4. Що таке виразне читання? URL: <https://naurok.com.ua/post/mistectvo-viraznogo-chitannya-koli-tvir-ozhivae> (дата звернення: 15.03.2024).

5. Поезія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%B5%D0%B7%D1%96%D1%8F> (дата звернення: 12.03.2024).

Тетяна Шумбарська,

вихователь закладу дошкільної освіти №8 «Золотий ключик»

Нетішинської міської ради,

м. Нетішин, Україна

ДИВОВИЖНИЙ СВІТ ЗЕНТАНГЛ

Ключові слова: зентангл, зентангл-візерунки, арт-терапія, зображувальна діяльність

Я не можу... У мене не вийде... Як часто ми чуємо це від дітей та дорослих у житті. І особливо на заняттях зображувальної діяльності. «Я не вмію малювати», «У мене ніколи не вийде малювати красиво», «Я не люблю малювати». Чому ці фрази звучать? Найчастіше вони пов'язані з тим, що немає почуття задоволеності та радості від власних успіхів. Спробую переконати вас і ваших дітей, що маєте здібності до малювання, що ви успішні, творчі і навіть талановиті художники. І цьому мені допоможе сучасне мистецтво зентангл. Це наймолодший вид зображувальної діяльності. Я пропоную поринути у світ графічного малювання та спробувати свої сили у популярній техніці зентангл. Ця техніка дозволяє людям далеким від зображувальної діяльності висловити свої думки, ідеї та відчутти себе творцем і навіть талановитим художником.

Зентангл (від zen – «рівноваженість, спокій» та rectangle – прямокутник), як напрямок виник зовсім недавно, у 2006 році. Він був придуманий американськими художниками Марією Томас та Ріком Робертсом. На даний час «зентангл» як сучасний метод психологічної корекції тривожності – привертає до себе дедалі більшу увагу. Причини цього криються в «м'якості» та привабливості самого процесу малювання, у використанні зорового та пластичного вираження своїх переживань та конфліктів. Основною перевагою арт-терапії є те, що цей метод доступний для кожного – не потребує спеціальної підготовки, навичок та талантів. Вона поєднує у собі малювання та медитацію.

Можливе використання зентангла як одного з ефективних підходів до здійснення педагогічної допомоги дітям з ООП, оскільки ця техніка підвищує адаптаційні здібності дитини до повсякденного життя в ЗДО, знижує втому, ліквідує негативні емоційні стани та їх прояви, пов'язані з навчанням та спілкуванням, спирається на здоровий потенціал особистості, внутрішні механізми саморегуляції розвиває почуття внутрішнього контролю.

Цінність застосування малювання «зентангл» у тому, що з його допомогою можна символічно експериментувати з різними почуттями, висловлювати їх і вчитися контролювати. Зентангл допомагає зібратися з

думками, сконцентруватися, звільнитися від накопичених переживань, заспокоїтися, розвинути посидючість, акуратність, підготувати руку до письма.

Зентангл малюється за чіткими правилами:

- на квадратах паперу зі стороною 9x9 см малюється абстрактний візерунок, що не має верху чи низу, тобто не орієнтований у просторі;
- чорний візерунок на білому тлі;
- у зентанглах можуть зображуватись лінії, геометрія, спіралі, будь-які візерунки,
- зентангл задуманий бути невеликим і відносно швидким, так що його можна створити у будь-який час, коли надходить натхнення, проте всі лінії у зентанглі мають бути зроблені акуратно.

Класичний зентангл виконується так:

1. Нанесіть на квадраті паперу чотири точки в кожному кутку.
2. З'єднайте ці точки, визначивши межі малюнка.
3. Олівцем намалюйте напрямні лінії – струни (strings, щоб розділити область малюнка на секції.
4. За допомогою лінеру (або гелієвої ручки) заповніть кожну секцію, відокремлену струною, орнаментами (лінії, крапки, плями). Деякі ділянки можуть бути відкритими. Існують стандартні візерунки «зентангл», які можна просто скопіювати, а можна придумати візерунки самому.

5. Фон навколо малюнка можна доповнити невеликими елементами

Щоб навчитися малювати зентангл, потрібно вивчити і опрацювати різноманітні зентангл-візерунки. На цей момент їх існує вже дуже багато: частина з них – запатентовані візерунки, створені Марією Томас, а інша частина придумана іншими художниками та її послідовниками. Після закінчення виконаної роботи, я зробила висновок, що дана техніка малювання робить на малюючих виключно позитивний вплив: сприяє релаксації; приносить натхнення; сприяє розвитку творчих здібностей; позбавляє від стресу та негативних емоцій; покращує зорово-рухову координацію та концентрацію уваги.

Зентангл, як метод арт-терапії, що застосовується в роботі з дітьми дошкільного віку, можна правомірно подати як здоров'язберігаючу інноваційну технологію, яка може виявлятися через систему методів спонтанної творчості нарівні з іншими технологіями.

У результативності та безперечній користі застосування арт-терапевтичних прийомів у роботі з дітьми переконує наступне:

- встановлюється тісний контакт усіх членів процесу;
- у дитини з'являється відчуття значущості, підвищується самооцінка;
- виховується почуття колективізму;
- відзначається високий ступінь активізації самостійної роботи кожної дитини, малотовариські діти легко включаються до роботи;
- на заняттях застосовується індивідуальний підхід до кожної дитини;
- створюється комфортний психологічний клімат: доброзичливість, відкритість, відвертість, вислуховуються думки кожного;

- стимулюється творчий підхід, розвивається увага;
- йде розвиток мовлення та комунікативних навичок; вміння чітко та ємно викладати свої думки;
- зменшується відчуття тривожності, підвищується рівень уваги, знімається зайва агресивність, м'язові затискачі.

Список використаних джерел:

1. <https://artteritoriya.blogspot.com/2016/06/doodle-zentangle-zendoodle.html>
2. Блог вчителя математики Грязнової Наталії Олександрівни https://gryaznovan.blogspot.com/2017/08/blog-post_42.html

Світлана Щербакова,

директор КЗ «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 23

Луцької міської ради»,

м. Луцьк, Україна

ІННОВАЦІЙНЕ РОЗВИВАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ – ІНТЕГРАЛЬНИЙ ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ ЗДО

Ключові слова: дошкільна освіта, інноваційне освітнє середовище, інноваційні технології, педагогічна творчість.

Найважливішу роль у здійсненні якісної дошкільної освіти відіграє розвивальне середовище закладу, створене для комфорту дітей, забезпечення реалізації прав дитини на здобуття дошкільної освіти, її фізичний, розумовий, духовний розвиток, соціальну адаптацію та важливі для життя компетентності. Загальновідомим є факт, що середовище – це одне з чотирьох (поряд зі спадковістю, діяльністю та вихованням) загальновизнаних у педагогічній науці чинників, що впливають на розвиток особистості. Саме освітнє середовище визначає інноваційний підхід до організації, змістового наповнення й реалізації освітнього процесу.

Інноваційне освітнє середовище – це педагогічно доцільно організований простір життєдіяльності, який сприяє розвитку інноваційного ресурсу особистості, це складна, відкрита, динамічна, інтегративна система. Складниками інноваційного освітнього середовища є гуманістичні підходи до його облаштування, наявність матеріально-технічних можливостей закладу, формування інноваційних процесів, самовдосконалення особистості, застосування інноваційних технологій та ідей, робота у творчому пошуковому режимі.

Сучасне освітнє середовище створює неповторне індивідуалізоване та персоналізоване враження, де у кожного є можливість відшукати себе. Облаштування сучасного універсального дизайну в закладі – доступного, безпечного, розвивального, дає змогу дітям задовольнити власні інтереси та потреби, впевнено просуватися за індивідуальними траєкторіями розвитку, а педагогам – підвищити ефективність форм і методів реалізації освітнього

процесу, ефективно використовувати потенціал різних його моделей організації. Важливим при цьому є застосування інноваційних технологій задля реалізації завдань освітніх програм.

Створення сучасного інноваційного освітнього середовища вимагає забезпечення оптимальних умов для розвитку й саморозвитку дитини. Спостерігаючи та досліджуючи активність вихованців у цьому освітньому середовищі, педагоги набувають компетентності щодо його облаштування.

Працюючи над розбудовою внутрішньої системи забезпечення якості освіти, вивчаємо та оцінюємо якість освітньої діяльності згідно критеріїв, правил і процедур оцінювання, визначених у ч.4 ст.41 Закону України «Про освіту».

Здійснюючи самооцінювання освітнього розвивального середовища, визначили, що для його дієвого функціонування слід дотримуватись основних вимог:

- розвивальне середовище має бути доступним;
- сприяти збереженню здоров'я дітей;
- активізувати, створювати мотиваційні ситуації;
-
- забезпечувати гармонійний розвиток особистості.

Розвивальне предметне середовище проєктуємо і моделюємо так, аби повноцінна освітня робота з вихованцями могла тривати упродовж усього періоду перебування дітей у закладі - під час різних режимних процесів, у різних видах організованої та самостійної діяльності дітей як у приміщеннях, так і на майданчиках, інших ділянках території закладу, передбачених для освітньої роботи. За допомогою такого предметного середовища педагог створює необхідні умови, що забезпечують особистісне зростання кожної дитини.

Педагогічний колектив закладу декілька років поспіль працює над методичною проблемою «Професійна мобільність педагога в контексті використання інноваційних технологій». Педагоги ефективно використовують такі інноваційні технології: проєктна діяльність, круги Луллія, кольорові палички Кюїзенера, методика розвитку творчих здібностей шляхом використання нетрадиційних інструментів, ТРВЗ, едьютейнмент, спадщина В. О. Сухомлинського, музейна педагогіка, «Стіни, які говорять» К. Крутій. З метою досягнення освітніх результатів обрано оригінальні підходи у використанні технологій та забезпечено оптимальні умови для розвитку й саморозвитку дитини.

Працюючи за технологією ТРВЗ, вихователь для складання дітьми творчої розповіді за картиною використовує прийом приходу маленьких помічників (Малювайко, Побачко, Почуйко, Ароматик, Апетитик, Доторкайко, Розділяйко, Збирайко, Об'єднайко, Відставайко, Забігайко, Порівняйко, Складайко, Розповідайко), кожен з яких уособлює той чи інший сенсорний аналізатор. Дошкільники, занурюючись у дивовижний світ картини, ставлять безліч запитань і дивують нестандартними судженнями, щиро прагнучи допомогти чарівним гномам.

Музей «Цікавинки рідного краю» в ЗДО є оригінальним простором для розвитку мейкерства та впровадження STREAM-освіти, для «пробудження» творчої активності дитини, розвитку її допитливості. Це інтерактивне середовище, де відвідувачі не тільки пізнають навколишній світ, отримують знання про історію та географію рідного краю, а й грають, майструють, досліджують, відтворюють взаємозв'язки між об'єктами в музейних колекціях, розвивають власну креативність та експериментують в STEAM-лабораторії.

Збагаченню словникового запасу, розвитку творчого мислення дошкільників, вихованню любові до рідної мови сприяє використання творів В. О. Сухомлинського. Педагог залучає дітей до переказу змісту творів великого педагога та самостійного створення казок з допомогою «Фетрових помічників» – цікавих книжок, створених з фетру, що спрямовані для індивідуальних та групових занять з малюками. Дошкільнятам доступне сприймання ілюстрацій, якщо створити для цього відповідні умови, які сприятимуть не тільки поглибленому розумінню дітьми тексту художніх творів, а й стимулюватимуть складанню розповідей за змістом малюнків.

Цікаво та змістовно організувати освітню діяльність з дітьми дошкільного віку допомагає технологія «едьютейнмент». Дана технологія поєднує в собі розважальні прийоми, методи інтерактивного й активного навчання, мотивацію до пізнання та взаємодії, які реалізуються шляхом комплексного застосування дидактичних засобів навчання та з урахуванням психологічних потреб вихованців. Педагог «занурює» дитину у матеріал-інтерактив, використовуючи у своїй практиці досягнення науки для передачі інформації – не тільки в текстовій формі, але й в аудіо, відеоформаті за допомогою анімації і цікавих презентацій.

Процес творчості за допомогою нетрадиційних інструментів – зовсім не складний, нагадує цікаву, захоплюючу гру, а результат його є завжди позитивний, незалежно від здібностей та обдарувань дитини. Для малювання, ліплення дитина може використовувати майже все: зіп-пакети, камінчики, харчову, бульбашкову, крейдяну плівку, дерев'яні гудзики, мозаїку, тирсу, піну для гоління, сипучі матеріали, харчові барвники, повітряні кульки, 3D-ручку, повітряний пластилін, моделін, солоне тісто, PLAY-DOH тощо. Фантазуючи, створюючи власні картини, діти можуть реалізовувати свої творчі задуми, відтворювати в малюнках настрої та емоції в спеціально облаштованій художній студії закладу.

Характерними особливостями освітньої технології «Стіни, які говорять» К. Крутій, що реалізується в створеному педагогами предметно-розвиваючому середовищі є те, що дитина, отримуючи необхідну інформацію, має право вибору планувати власну діяльність, конструктивно використовувати наявні ресурси. Стіни, стеля та підлога ніби стимулюють дітей експериментувати, досліджувати. Застосування даної технології спонукає малюків спілкуватись один із одним, обмінюватись знаннями, здійснювати пошук нової інформації, візуалізувати отримані раніше знання.

Прояв педагогічної творчості в колективі заради якості дошкільної освіти, пошук засобів формування в дітей креативних та особистісних рис сприяє

створенню і реалізації інноваційних проєктів, що допомагають по-новому поглянути на освітній простір закладу, своєчасно підлаштовувати його під запити дітей та особливості їхнього розвитку. Результативною виявилась реалізація проєкту «Настрій здоров'я» педагогами закладу. Впровадження інноваційних підходів та технологій таких, як масаж колочими м'ячиками, вживання вітамінних фіточаїв, пальчикова гімнастика, звукотерапія, кольоротерапія, сміхотерапія, використання соляних мішечків, проведення точкового масажу з елементами А. Уманської, гімнастики для очей за методикою В. Базарного, дихальної гімнастики О. Стрельникової, ігор-медитацій, психогімнастики сприяли оздоровленню малюків, формуванню вміння піклуватися про своє здоров'я.

Отже, сучасний освітній процес неможливий без інноваційного оновлення, залучення нових технологій, їх апробації та адаптації до вимог нового змісту. Саме створення в закладі повноцінного інноваційного простору стимулює до формування в педагогів відповідної мотивації для реалізації завдань сучасної дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Бех І. Принципи сучасної освіти. *Педагогіка і психологія*. 2005. № 4. С. 5-27.
2. Як створили освітнє середовище, яке мотивує, активізує, зберігає та розвиває: *Практика управління дошкільним закладом*. 2021. № 1. С. 14-22.

Анна Юнчик,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Євгенія Дурманенко,

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти

КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ПРОФЕСІЇ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАНЯТТЯХ З ОЗНАЙОМЛЕННЯ З СУСПІЛЬНИМ ДОВКІЛЛЯМ

Ключові слова: професія, формування уявлень про професії, дитина старшого дошкільного віку, заняття, ознайомлення з суспільним довкіллям.

Формування уявлень про професії у дітей старшого дошкільного віку є однією із важливих освітніх проблем сучасності. Так, згідно з Законом України «Про дошкільну освіту», дошкільна освіта спрямована на формування у дитини дошкільного віку моральних норм та набуття нею життєвого соціального досвіду. У напрямі освіти «Дитина у сенсорно-пізнавальному просторі» Базового компонента дошкільної освіти в Україні зазначено, що дитина дошкільного віку

має проявляти інтерес та повагу до різних професій та демонструвати позитивне емоційно-ціннісне ставлення до людської праці та професійної діяльності дорослих.

У ході дослідження нами встановлено, що перше знайомство з різноманітним світом професій відбувається вже в дошкільному віці. Вкрай важливо донести до кожної дитини, що всі професії є важливими і необхідними, а також що для володіння будь-якою професією потрібно докласти багато зусиль, наполегливо навчатися і працювати. Метою є виховання у дітей дошкільного віку почуття любові і поваги до праці.

Вчені (зокрема, Г. Беленька) наголошує на важливості розвитку самостійності у дітей в період дошкільного віку. «Якщо самостійність дитини буде розвиватися вже у період дошкільного віку, ця маленька особистість буде усвідомлювати відповідальність за свої вчинки, матиме впевненість у власних виборах і з легкістю впорається з труднощами та викликами сьогодення» [1]. Науковиця підкреслює, що самостійність у дітей є важливою передумовою для успішного розвитку та життєвого шляху. Якщо дитина вже на ранньому етапі навчиться робити власні вибори, приймати рішення та відчувати відповідальність за свої дії, вона матиме змогу легше впоратися з різноманітними труднощами та викликами, з якими зіткнеться у майбутньому.

Цей підхід до розвитку дитини відповідає сучасним педагогічним тенденціям, що акцентують на індивідуалізації навчання та стимулюванні самостійності та творчості. Створення умов для розвитку самостійності допоможе дитині розкрити свій потенціал, навчитися робити вибори та діяти відповідно до власних переконань та цінностей [2, с. 77-87].

Нами зроблено висновок, самостійність дитини потрібно формувати через ознайомлення її з працею та залучення до цієї діяльності. Дитина, яка розуміє важливість процесу праці, буде відноситися до нього з цінністю, поважати працю інших людей.

Формування уявлень про професії у дітей дошкільного віку допоможе дитині ознайомитися з працею дорослих, що є важливою складовою соціалізації. Під час цього процесу вона засвоює нові норми та правила поведінки. Ознайомлення з професіями є також способом формування уявлень дітей про довкілля. Дитина, ознайомлюючись з працею дорослих, засвоює нові поняття про простір, інструменти праці та інше.

Перші спроби визначення змісту і структури уявлень дітей дошкільного віку про професії та працю дорослих належать К. Ушинському, А. Герду, В. Грецовій (праця в природі) та іншим відомим педагогам. М. Бурмістрова, Т. Гусева, М. Захаров, І. Заболотна, М. Корольова, Н. Кубайчук у своїх дослідженнях звертали увагу на систему змісту формування знань дітей про працю дорослих, трудову діяльність та професії.

Формування навичок трудової діяльності розпочинається у дитини з перших днів життя і триває протягом дошкільного віку, коли діти намагаються наслідувати працю дорослих. Педагоги повинні допомагати дітям усвідомити, що цей процес має певну послідовність операцій, вимагає відповідних зусиль та вмінь. З часом діти починають розуміти, що перед тим, як приступити до праці,

треба знати її мету, уявити її процес і результат, підібрати необхідні засоби (речі, комплекс речей, якими людина діє на предмети праці) і предмети праці (сировина, матеріали тощо), здійснювати цілеспрямовані трудові дії, взаємодіяти з іншими людьми. Якщо дитина постійно бере участь у трудовій діяльності, вона поступово навчатиметься подолати труднощі, буде впевненішою та намагатиметься проявляти самостійність. [4, с. 60-65]

Основне завдання вихователя у закладі дошкільної освіти у контексті формування уявлень дошкільників про професії – це виховання у дітей любові до праці, цінності праці, передача необхідних знань та стимулювання бажання працювати та вчитися, щоб отримати професію у майбутньому.

З урахуванням вищезазначеного, формування уявлень дошкільників про професії стає важливим завданням вихователя у закладі дошкільної освіти. Процес формування уявлень дітей про професії включає такі компоненти [5]:

- ознайомлення дітей зі світом праці та професій через ігри;
- використання різноманітних методів і засобів для формування уявлень дітей про світ професій;
- створення змістовного, насиченого та комфортного предметно-розвиваючого середовища;
- забезпечення умов для праці як для дітей, так і для дорослих на території дошкільного закладу.

У сучасному світі вихователь повинен використовувати цікаві методи навчання та форми роботи з дітьми дошкільного віку, такі, як: проведення бесіди; проектна діяльність з формування уявлень дітей про професії, яка передбачає організацію вихователем короткострокових та довгострокових проектів. У такій діяльності беруть участь батьки дітей дошкільного віку. Наприклад, у дошкільному закладі може бути проведений проект на тему «Професії моїх батьків», «Моя майбутня професія», «Вчимося працювати як дорослі», «Я і світ професій», «Всі професії важливі». Під час такої діяльності дитина детально вивчає професію батьків та їх обов'язки як фахівця, вчиться вирішувати проблеми та шукати вихід із складних ситуацій. Проект може включати різноманітні заняття, ігри, вправи, театралізовані вистави, розваги, вікторини, спільну діяльність дітей з батьками вдома (створення колажів, виготовлення виробів, збір інформації та матеріалів), квести, відеозаписи діяльності дітей, екскурсії, зустрічі з представниками професій тощо. Проект відкриває багато можливостей для творчої та пізнавальної активності дітей у вивченні світу професій [2; 3, с.60-65].

Велике значення у роботі з ознайомлення дітей із працею дорослих та професіями відводиться грі. У старшому дошкільному віці, через освоєння дій з предметами та порівняння їх з діями дорослого, в дитини формуються уявлення про дорослого як про зразок. Дитина старшого дошкільного віку наближається до «відкриття» світу дорослих. Головною потребою дитини стає входження в світ дорослих, зростає бажання бути схожим на дорослих та діяти разом з ними. Через обмежені можливості (фізичні, психічні та інші), дитина не може виконувати всі функції дорослого. Тому виникає протиріччя між бажанням дитини бути як дорослий і неможливістю це реалізувати. Проте частково ця потреба дитини реалізується у нових видах діяльності, зокрема у сюжетно-рольових іграх. Діти

починають оволодівати соціальними відносинами та розуміють підпорядкованість позицій у різних ситуаціях, коли вони діють разом з дорослими.

Однією з основних форм гри, що розширює та конкретизує уявлення дітей про різні професії та способи праці дорослих, є сюжетно-рольова гра. Ця форма гри дозволяє дітям вивчати та уявляти в реальних ситуаціях різні професії, знаряддя праці та взаємодію людей. Підготовка до цих ігор може бути проведена скрізь, де дитина має можливість поглибити знання про різні аспекти спеціальностей, отримати необхідну інформацію, яка стане відправною точкою для подальшої уявної гри [4].

Для формування уявлень дошкільників про професії важливо залучати батьків вихованців [5, с. 222]. Сімейне оточення виконує універсальну роль у вихованні, де безкорислива любов батьків до дітей займає основне місце; сімейна атмосфера сприяє більш емоційному та особистісно орієнтованому підходу, що є ключовим для трудового виховання. Також важливою причиною залучення сім'ї до формування уявлень про професії є те, що в домашньому оточенні дітей ще не вистачає достатньої кількості інформації щодо цієї теми. Отже, ЗДО має виправляти ці недоліки та планувати спільну діяльність з батьками, спрямовану на уявлення про професії та знайомство з працею дорослих.

Використання художніх творів, таких як вірші, оповідання, прислів'я, загадки та музичні твори, відіграє важливу роль у формуванні уявлень дітей про працю дорослих та знаряддя праці минулого і сьогодення. Використання таких матеріалів сприяє виникненню позитивних емоцій у дітей під час занять, а також стимулює їхній пізнавальний інтерес до світу професій та праці дорослих.

Дитячий інтерес також викликає організація діяльності, пов'язаної із створенням колажів та плакатів про різні професії. Це дозволяє дітям оволодівати правилами поведінки у середовищі, використовуючи різні знаряддя праці.

Список використаних джерел:

1. Беленька Г. Самостійність формується в праці. *Палітра педагога*. 2014. № 4. С. 3-5
2. Гра по-новому, навчання по-іншому. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/novaukrainska-shkola/LEGO/po-novomu-navchannya-po-inshomu.pdf> (дата звернення: 11.03.2024).
3. Грузинська І. Формування уявлень про професії у дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності. URL: https://ird.npu.edu.ua/files/ira_2.pdf (дата звернення: 03.04.2024)
4. Машовець М, Власенко В. Формування у дітей старшого дошкільного віку уявлень про професії дорослих засобами художньої літератури. *Вісник психології і педагогіки*. 2015. URL: <https://www.psych.kiev.ua/> (дата звернення: 11.03.2024)
5. Педагогічні засади формування уявлень про професії у дітей дошкільного віку. URL: <https://bibliotekanauki.pl/articles/16539074.pdf> (дата звернення: 12.03.2024).

Тетяна Юхимюк,

вихователь КЗ «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 40

Луцької міської ради»,
м. Луцьк, Україна

МНЕМОТЕХНІКА: ПОВ'ЯЗУЄМО ОБРАЗ І СЛОВО

Ключові слова: мнемотехніка, дошкільний вік, мнемоквадрат, мнемодоріжка, мнемотаблиця, асоціація.

У дошкільному віці у дітей переважає наочно-образна пам'ять. Найчастіше запам'ятовування відбувається мимоволі, просто тому, що якийсь предмет або явище потрапили в поле зору дитини. Якщо ж вона буде намагатися вивчити і запам'ятати те, що не підкріплене наочною картинкою, щось абстрактне, то на успіх розраховувати не варто. Мнемотехніка для дошкільнят якраз допомагає спростити процес запам'ятовування, розвинути асоціативне мислення, мову і уяву, підвищити уважність. Більш того, прийоми мнемотехніки в результаті грамотної роботи призводять до збагачення словникового запасу та формування зв'язного мовлення.

Зауважимо, що мнемотехніка – це сукупність спеціальних прийомів і способів, які полегшують запам'ятовування і збільшують обсяг пам'яті шляхом утворення додаткових зорових асоціацій.

Основний «секрет» мнемотехніки добре відомий. Коли людина (дитина) в своїй уяві поєднує декілька зорових образів мозок зафіксує цей взаємозв'язок. І в подальшому при згадуванні по одному із образів цієї асоціації, мозок відтворює всі раніше поєднані образи.

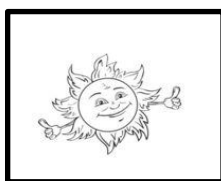
Значення мнемотехніки:

- Використовує природні механізми пам'яті мозку та дозволяє повністю контролювати процес запам'ятовування;
- належить до здоров'язберезувальних технологій;
- сприяє поліпшенню ефективності нової інформації;
- розвиває пізнавальні та комунікативні здібності;
- розвиває логічне, образне та творче мислення.

Структура мнемотехніки:

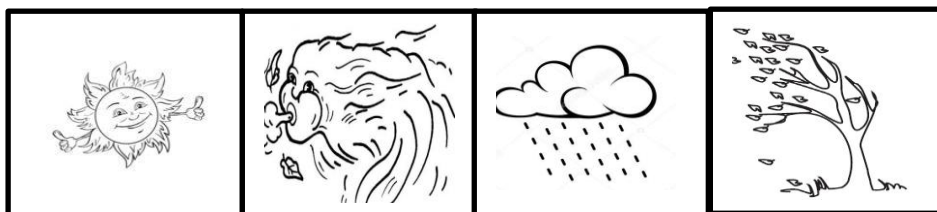
1. Мнемоквадрат – це окрема картка із зображенням певного предмета, дії або символу [1; 2].

Застосування мнемоквадратів використовуємо для того, щоб дитина обстежувала навколишній світ за допомогою таких рецепторів як: слухових, зорових, тактильних, нюхових. На основі цього вибудовується спілкування з

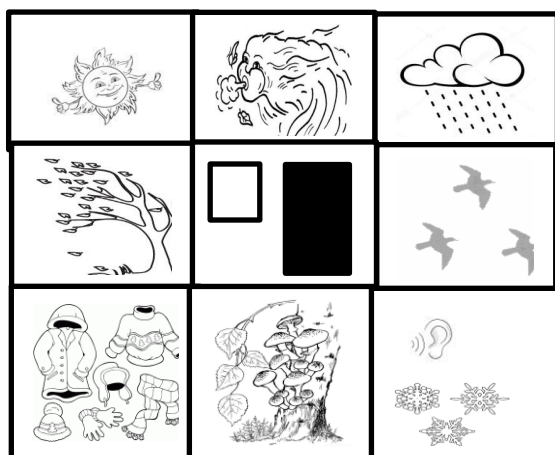
дитиною. Далі йде опис слів-предметів. Це формує вміння відтворювати уявлення про об'єкт.

2. Мнемодоріжка – це декілька мнемоквадратів об'єднані сюжетом.

Наступним етапом роботи є використання мнемотаблиць.

3. Мнемотаблиця – це засіб, зняряддя, яке допомагає дітям виділити в предметах або їх відносинах ті суттєві ознаки, які мають увійти у зміст розповіді. Головне скласти таблицю так, щоб намальоване було зрозуміле дітям. Саме мнемотаблиця допомагає дітям скласти творчу розповідь чи пригадати казку, яку вони чули раніше. Ця робота тренує мову, мислення та пам'ять, а саме головне – вона проходить, як цікава гра.

Етапи роботи з таблицями:

- Розглядання таблиці і розбір того, що на ній зображено
- Перевтілення з абстрактних символів в образи (старша група)
- Переказ матеріалу за заданою таблицею.

Орієнтовна кількість мнемоквадратів у таблиці відповідно до вікової групи.

Вікова група	молодша	середня	старша
Кількість картинок	6 - 9	9 - 12	12 - 16

Впроваджуємо мнемотаблиці за різною тематикою:

1. для складання схем - опису;
2. для складання розповідей про пори року;
3. для переказу казок, оповідань;
4. для вивчення віршів, загадок, прислів'їв, скоромовок.

Правила при роботі з мнемотехнікою:

Заняття плануємо за принципом – від простого до складного, починаючи від мнемоквадратів і поступово переходимо до мнемодоріжок та мнемотаблиць.

Таблиці і схеми мають бути кольоровими, так дитині буде веселіше і легше запам'ятовувати. Щодня таблиці і схеми підбираємо різні за тематикою.

Застосовуючи технологію мнемотехніки, підключаються інші аналізатори: слухові, тактильні, рухові, нюхові, і навіть смакові.

Таким чином відбувається розвиток усіх видів пам'яті і як наслідок ефективність навчання покращується.

Практична діяльність переконує, що таке використання мнемотехнічних прийомів в іграх здатне забезпечити реалізацію більшості ключових завдань на етапі переходу від дошкільної до початкової освіти і дає змогу дитині відчувати успіх.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Київ: Видавництво, 2021. 26 с.

2. Чепорний Г. Мнемотехніка: технологія ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної освіти. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 152 с.

Ольга Якимюк,

вихователь КЗ «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла - садок) № 40

Луцької міської ради»,

м. Луцьк, Україна

КОРЕКТУРНІ ТАБЛИЦІ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ ПРОГРАМИ «ДОШКІЛЬНЯТАМ – ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ»

Ключові слова: сталий розвиток, коректурні таблиці, дошкільний вік, діти.

Проблема формування сталого життя набула актуальності відтоді, як до суспільної свідомості ввійшло розуміння взаємозв'язку людини та природи, взаємозалежності та взаємозумовленості їхнього існування. Однак реалії сучасного життя підтверджують, що в значній частини населення нашої країни ще не сформовано екологічно, економічно та соціально доцільної моделі поведінки.

Причиною є не тільки нестача знань, скільки відсутність належного ставлення до природи, до оточуючих людей, до ресурсів Землі. Саме тому важливим стало впровадження в широку практику роботи закладів дошкільної освіти ідей освіти для сталого розвитку, що сприяє формуванню з дошкільного віку мотивації особистості до дій і моделей поведінки, орієнтованих на сталий стиль життя.

Можливості формування у дітей дошкільного віку навичок життя, орієнтованих на сталий розвиток, обговорювалися у дослідженнях низки вчених (О. Безсонова, Л. Бурбела Н. Гавриш, С. Іванчук, М. Махмутов, М. Мелман, А. Муратов, Н. Миськова, О. Орлова, О. Пометун, О. Саприкіна, І. Сущенко, О. Тавстуха тощо).

Сталий розвиток передбачає розв'язання економічних, соціальних й екологічних проблем. Адже сучасне покоління має залишити достатні запаси

ресурсів для майбутнього покоління, аби воно могло забезпечити для себе рівень добробуту, не нижчий від нинішнього. Допомогти сформуванню нових моделей поведінки, звички, стиль життя, що відповідають потребам сталого розвитку, здатна освіта. Це освіта не ПРО сталий розвиток, а ДЛЯ сталого розвитку. Тож діти мають не лише ЗНАТИ, а й відповідно ДІЯТИ. Наприклад, недостатньо, щоб діти знали, що економія паперу і його вторинне перероблення сприяє збереженню дерев. Вони мають використовувати цей матеріал ощадливо, разом з батьками здавати паперові відходи до пункту прийому макулатури. Поступово зі звички така поведінка трансформується у стиль життя. Очевидно, що розвиток освіти для сталого розвитку потребує нових, відмінних від традиційних, педагогічних моделей, нової педагогічної культури й мислення, нового педагогічного змісту, форм і методів навчання [3].

Автори оновленого Державного стандарту вперше наголосили на необхідності впроваджувати в дитячих садках ідеї освіти для сталого розвитку. І якщо раніше цей освітній аспект був експериментальним, то тепер його містить інваріантна складова в структурі напряму «Дитина в природному довкіллі». Тож і реалізовувати його тепер потрібно на новому рівні. Сучасний педагог повинен поставити собі за мету пошук ефективних засобів реалізації ідей для сталого розвитку.

Готовність до інноваційної діяльності, постійне творче зростання та самовдосконалення – головні риси сучасного педагога. На сьогоднішній день кожен педагог має цілий арсенал засобів для оптимізації освітнього процесу та особистісного розвитку дитини.

На нашу думку одним із ефективних засобів реалізації ідей для сталого розвитку в практику роботи дошкільних закладів є коректурні таблиці та розроблені словесні ігри до кожної з тем. Автором методики використання коректурних таблиць є Наталія Гавриш.

Коректурні таблиці – це **інформаційно-ігрове поле** з різною кількістю клітинок (від 9 до 25), заповнених предметними картинками (цифрами або буквами; цифрами і буквами; символами чи знаками, геометричними фігурами). Картинки добирають за змістом тематично. Тематична палітра коректурних таблиць може бути досить широкою. Вона майже не змінюється в різних вікових групах, розширюється лише змістове наповнення та урізноманітнюють зв'язки між елементами теми [4].

Доцільно кожен клітинку коректурної таблиці пронумерувати і підписати друкованим шрифтом – це значно розширить **розвивальні можливості використання таких таблиць**: мимовільно малюючи запам'ятовуватимуть цифри і образ друкованого слова.

Коректурні таблиці, як і будь-які інші творчі ігри, можна використовувати в різних форматах життєдіяльності дітей – не лише у спільній партнерській діяльності з дорослими, а й **під час спеціально організованої освітньої діяльності**:

- **на початку заняття** – як засіб активізації психічних процесів і включення дітей у навчально-пізнавальну діяльність;
- **в основній частині заняття** – для уточнення знань і розширення

інформаційно-пізнавального кола уявлень дошкільників, унаочнення процесу встановлення причинно-наслідкових зв'язків між об'єктами та явищами дійсності тощо.

Коректурні таблиці матимуть розвивальний ефект, якщо дотримуватися певних правил при їх виготовленні та використанні.

Незалежно від формату таблиці картинки обов'язково мають бути предметними, щоб забезпечити ясність і чіткість сприйняття: слухового (завдання чи запитання дорослого) і зорового (пошуку й знаходження відповіді на запитання чи розв'язання завдання в таблиці).

У таблиці наведена кількість предметних картинок у коректурній таблиці відповідно до вікової групи:

Вікова група	молодша	середня	старша
К-сть картинок	9-12	16	20-25

Варто зазначити, що надзвичайно ефективно використовувати не лише готові коректурні таблиці, а й так звані дидактичні рамки, тобто розліноване на квадрати ігрове поле (набірне полотно) і набір предметних картинок-карток.

Як ми вже зазначали, коректурні таблиці можуть бути ефективним засобом «включення» дітей у заняття, тобто педагоги можуть використовувати коректурну таблицю у перший тематичний день. Це дасть змогу не лише активізувати пізнавальні процеси, а й наблизити дітей до тематичного кола питань, над яким працює група. Також, для закріплення набутих знань під час відпрацювання дій протягом одного чи двох тижнів доречно використання коректурних таблиць.

Головне, що забезпечує успіх використання коректурних таблиць – живий інтерес дітей, радість відкриття, допитливість, мовленнєва ініціативність, задоволення від відчуття своєї інтелектуальної спроможності, які дорослий має підтримувати, ретельно оберігаючи в процесі роботи з коректурною таблицею її пізнавально-ігровий статус. Будь-який примус, тиск, різкість, формалізм з боку дорослого можуть згасити емоційний відгук дітей на інтелектуальну гру й істотно знизити її результативність. Кількість учасників такої інтелектуальної гри не обмежується. Організувати гру можна як з однією дитиною, так і з групою дітей: у будь-якому разі кожна дитина виконує завдання індивідуально. А організація групових ігор сприяє розвитку товариських партнерських стосунків між дітьми.

Насамкінець зазначимо, що головною метою нашої діяльності є – формування в сучасних дітей уявлення про необхідність скеровувати розвиток суспільства в потрібному руслі, прагнення до гармонійного, стабільного і безпечного життя сьогодні і в майбутньому. Утім, щоб успішно реалізувати це завдання, вихователям також вкрай потрібні деякі навички організації активної діяльності дітей, групових досліджень, використання інтерактивних методів, проблемних запитань тощо. Тож поряд з дітьми вчитися жити по-новому мають і педагоги.

Перспективи подальшої роботи вбачаємо в пошуку шляхів методичного забезпечення наступності між дошкільною і початковою ланками освіти щодо формування навичок, орієнтованих на сталий розвиток.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богущ А. М., Беленька Г. В., Богінч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. Київ: Видавництво, 2021. 26 с.
2. Безсонова О. На захисті майбутнього – з дитинства, або Педагогіка емпauerменту в дошкільному закладі. *Вихователь – методист дошкільного закладу*. 2015. № 3. С. 11 -17.
3. Гавриш Н., Пометун О. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку : парціальна програма для системи дошкільної освіти. Київ, 2019. 23 с.
4. Гавриш Н. Калейдоскоп інформаційно-ігрової творчості дітей. Методичні рекомендації щодо використання коректурних таблиць. Київ: Видавничий дім «Слово», 2012. 256 с.
5. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. Проекту В. О. Огнев'юк ; авт.. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богінч, В. М. Вертутіна [та ін.]; наук. Ред.. Г. В. Беленька ; Київ. ун-т ім.. Б. Грінченка. Київ: Ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.

Ганна Яковлюк,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Марія Замелюк,

кандидатка педагогічних наук, старша викладачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

РОЛЬ СПІВПРАЦІ СІМ'Ї ТА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: екологічне виховання, сім'я, заклад дошкільної освіти, дитина дошкільного віку.

Екологічна освіта є життєво необхідною для раннього дитинства оскільки це чудовий потенціал для розвитку навичок, цінностей і схильностей, які підтримують стійкість, створення основи для майбутньої екологічної чутливості, інтересів та поведінки.

Дошкільний вік – найкращий період для засвоєння основ позитивних цінностей характеру, оскільки діти активно навчаються і перебувають у

чутливому періоді, який швидко поглинає подразнення з навколишнього середовища.

Діти не лише є жертвами зміни клімату, але й можуть відігравати певну роль у зміні клімату змінюватися, але важливіше те, як підготувати дітей, які піклуються про себе та навколишнє середовище. Зокрема, освітнє середовище, яке дається з дошкільного віку виступає міцною основою для зростання екологічної грамотності, яка заохочує ставлення до турботи про навколишнє середовище.

Формування покоління з навичками екологічної грамотності – це не лише обов'язок ЗДО, а сім'ї. Екологічні проблеми – це колективна відповідальність, що включає кожен людину, сім'ю, громаду та націю. Батьки відіграють соціальну роль і брали участь у формуванні екологічної поведінки дітей та ставлення та розвивати свої знання та навички. Формування екологічної грамотності покоління повинно починатися з сім'ї, з батьками як видатними вихователями [2].

Екологічна свідомість є життєво важливою для людей, щоб керувати навколишнім середовищем і захищати його. Важливо навчати екологічній свідомості, оскільки вона формує інтерес і відповідальність дітей за довкілля.

Співпраця сім'ї та ЗДО є надзвичайно важливою для успішного екологічного виховання дітей дошкільного віку. Взаємодія між цими двома сферами життя дитини сприяє створенню повноцінного екологічного виховного середовища та формуванню у дітей стійкого і позитивного ставлення до навколишнього середовища.

Батьки та педагоги можуть:

- обмінюватися досвідом та інформацією про екологічні ініціативи та активності, які проводяться як вдома, так і в дошкільному закладі. Це дозволяє створювати спільні підходи до екологічного виховання та сприяє формуванню єдиної стратегії;
- брати участь у прибиранні місцевих парків, лісів, вулиць, а також в екологічних акціях та заходах, організованих дошкільним закладом. Це сприяє формуванню відповідального ставлення до довкілля та розвитку практичних навичок з його збереження;
- брати участь у плануванні та проведенні різноманітних екологічних заходів у закладі дошкільної освіти, таких як тематичні дні, екскурсії, майстер-класи та інші події. Це створює можливість для спільної діяльності та взаємо підтримки у практичному втіленні екологічних ідей;
- активно залучати дітей до екологічних ініціатив вдома, таких як сортування відходів, економне використання енергії та води, вирощування рослин тощо. Це допомагає укріплювати знання та навички, отримані у ЗДО, і переносити їх у повсякденне життя [1;3].

Разом з педагогічним колективом батьки можуть активно підтримувати та розвивати зелені ініціативи у ЗДО, такі як організація екологічного майданчика, впровадження екологічних освітніх програм тощо.

Отже, метою співпраці сім'ї та ЗДО у екологічному вихованні є створення сприятливого середовища для формування екологічної свідомості, цінностей та

навичок у дітей, які допоможуть їм стати активними учасниками сталого розвитку суспільства.

Список використаних джерел:

1. Горопаха Н. Екологізація розвивального середовища дошкільного закладу. *Педагогічні науки*. 2018. Т. 1, № 81. С. 395-401.
2. Замелюк М., Луцик Т., Самойліч А. Особливості екологічного виховання дітей дошкільного віку. Психолого-педагогічні, правові та соціально-культурні проблеми сучасного суспільства: Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (20-21 жовтня 2021 р.). Кременчук, 2021. С. 205-208.
3. Іванчук С. Екологічне виховання дошкільників у контексті його актуальних дефініцій. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 70. Т. 2. С. 54-58

Тетяна Ясинська,

здобувачка освіти 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Світлана Боярчук,

викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ ЛЮДМИЛИ ШУЛЬГИ У РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАНЯТТЯХ З МАЛЮВАННЯ

Ключові слова: художньо-творчі здібності, малювання, діти старшого дошкільного віку, образотворення, емоційно-чуттєве сприймання.

Розроблення особистісно-розвивальних технологій малювання складає мету і предмет багатьох сучасних, вітчизняних і зарубіжних наукових досліджень і новаторської практики. В наш час цими питаннями займаються Г. Григор'єва, О. Дронова, Г. Сухорукова, Л. Шульга, В. Котляр та ін. [1].

Вчені Ветлугіна Н., О. Дронова розглядають малювання дітей дошкільного віку через призму дитячої художньої творчості

Авторка методики розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях із малювання, Людмила Шульга, визначає творчі здібності як інтегративну властивість індивіда, яка формується на основі задатків у процесі його взаємодії з навколишнім середовищем і є результатом розвитку психічних процесів – сприйняття, відчуття, мислення, уяви, пам'яті, та умовою успішної життєдіяльності особистості [3].

Звертаємо також увагу комплексний підхід до особистості, який розробила О. Кульчицька. Згідно її погляду, художньо-творчі здібності людини не визначаються лише окремими якостями, які забезпечують художню діяльність, але також особливим станом особистості художника – естетичним сприйняттям життя. Вивчення та розвиток творчих здібностей дітей старшого

дошкільного віку є актуальною та важливою проблемою. Малювання виступає одним із ключових засобів для стимулювання та розкриття творчого потенціалу дітей дошкільного віку. За допомогою малювання діти вивчають різні аспекти свого навколишнього середовища, виражають власні почуття та емоції, розвивають моторику, координацію та креативне мислення. Окрім того, цей вид мистецтва сприяє формуванню естетичних смаків та відчуття гармонії.

Встановлено, що для розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку важливим є психологічний фундамент, який включає здатність до емоційної чутливості, уміння відчувати уявні ситуації, реагувати на красу у житті та мистецтві, емоційна відвертість, образне мислення, асоціативність, активність у пізнанні, динамічність та яскравість уяви. Технологія розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях з малювання спрямована на розширення їх емоційно-чуттєвого сприйняття навколишнього світу, формування естетичного ставлення до його об'єктів та стимулювання художньо-творчого самовираження кожної дитини. Ця методика передбачає організацію освітнього процесу через використання системи розвивальних ігор і вправ, проведення активностей з використанням кольорів та гарантує досягнення поставленої мети щодо розвитку творчих здібностей дітей.

Вважаємо, що однією з ефективних та перспективних методик розвитку творчих здібностей на заняттях з малювання є методика Людмили Шульги. Суть технології, яку активно впроваджує Л. Шульга полягає в тому, що розвиток творчих здібностей, природних нахилів дітей відбувається через емоції, почуття, естетичне ставлення до природи, використання різних методів образотворчого мистецтва, яке стимулює прагнення дитини до творчого пошуку. Метою організації зображувальної діяльності за авторською методикою є виховання естетичних почуттів та розвиток творчих здібностей, при цьому технічні прийоми вважаються допоміжним елементом.

Л. Шульга рекомендує об'єднувати заняття за метою та змістом в один цикл, який, зазвичай, включає 3-4 заняття. Основна мета цього циклу полягає в поглибленні певної теми. Перше заняття виступає як етап ознайомлення, проте воно несе значне емоційне та інформаційне навантаження.

У старшій групі використовуються такі методи Людмили Шульги: прийом «занурення в картину» та прийом «оживлення» речей, об'єктів, який полягає, що герої малюнка «оживають», взаємодіють та переживають різноманітні пригоди. Наприклад, під час малювання яблука, діти слухають музику та висловлюють свої фантазії про те, як це яблуко переживало своє дитинство, як зростало та змінювалося, які друзі в нього були, та як воно було зірване з гілки. Тобто, вони спільно вигадують казку, в якій герої розповідають про себе, свої звички, друзів та бажання.

Людмила Шульга також приділяє велику увагу роботі з кольором. Діти відтворюють відтінки літа, осені, зими та весни, а також кольори дощу. Вони навчаються розпізнавати взаємозв'язок між настроєм, музикою та кольором.

Використання методики Людмили Шульги дозволяє організувати змістовні та цікаві заняття з малювання для дітей старшого дошкільного віку, передбачає створення динамічного розвивального середовища, наповненого

різними засобами для творчості; дотримання послідовності занять від простого до складнішого з підбором відповідного матеріалу; впровадження технічних прийомів нетрадиційних технік малювання з опорою на життєвий досвід; створення на заняттях атмосфери невимушеності та розкнутості.

Методика Людмили Шульги передбачає індивідуальний підхід до кожної дитини з урахуванням її інтересів, допомагає стимулювати творчість та розвивати художні здібності. Використання різноманітних художніх матеріалів та технік сприяє розширенню творчих можливостей дітей.

Застосування методики Людмили Шульги також позитивно впливає на розвиток комунікативних та мовленнєвих навичок у дітей та сприяє формуванню в них вміння висловлювати свої думки через образи та малюнки, що є важливим елементом розвитку креативного мислення.

Узагальнюючи питання про дитячу творчість, зазначимо, що відомі науковці під художньою творчістю розуміють створення дитиною суб'єктивно нового (значущого для дитини) продукту, придумування до відомого нових деталей, застосування засвоєних раніше способів зображення або засобів виразності в новій ситуації, прояв дитиною ініціативи, знаходження різних варіантів зображення.

Список використаних джерел:

1. Сухорукова Г., Дронова О., Голота Н., Янцур Л. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / за заг. ред. Г. В. Сухорукової. 4-те видання, перер. та доп. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. 378 с.

2. Шульга Л. Сучасні підходи до розкриття творчого потенціалу дитини дошкільного віку на заняттях із малювання. *Наукові записки. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, серія: Педагогічні науки*, 2017. Вип. 159. С. 182-187

3. Шульга Л. Технологія розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях із малювання: принципи організації. *Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні методики, інновації та досвід практичного застосування у сфері психології та педагогіки»*. Секція 5: Теорія і методика дошкільної, шкільної та професійної освіти (м. Люблін, Польща 20-21.10.2017). С. 233-248.

4. Шульга Л. Упровадження технології розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях із малювання. *Науковий збірник «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка»*. № 23, 2019. С. 179-183.

Владислава Яскула,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Рівненський державний гуманітарний університет,

м. Рівне, Україна

Науковий керівник – Наталія Маліновська,

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри

*дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти
Рівненський державний гуманітарний університет,
м. Рівне, Україна*

ВПЛИВ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Ключові слова: театралізована діяльність, розвиток мовлення, театралізовані ігри, діти старшого дошкільного віку.

Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку є актуальним, оскільки він є важливою передумовою успішної соціалізації та адаптації до навчання, сприяє розкриттю їхнього креативного потенціалу та формуванню навичок комунікації.

Ефективним засобом мовленнєвого розвитку старших дошкільників є театралізована діяльність, оскільки вона сприяє активному використанню мовленнєвих умінь і навичок у різноманітних сценаріях та ситуаціях, стимулює розвиток уяви, творчості та емоційної експресії, а також сприяє встановленню спілкування та взаємодії між дітьми, розширенню їхнього словника та вдосконаленню мовленнєвої артикуляції й інтонації.

Сучасні дослідження проблеми розвитку мовлення дітей дошкільного віку засобами театральної-ігрової діяльності розглядаються у роботах О. Амацької, Л. Артемової, А. Богущ, Н. Водолаги, Н. Гавриш, Ю. Косенко, О. Монке, О. Олійник та ін.

Учені підкреслюють, що театралізована діяльність у різних її проявах має великі потенційні можливості щодо вирішення завдань мовленнєвого розвитку дошкільників. Водночас кожен із видів театралізованої діяльності дозволяє вирішувати конкретні завдання, забезпечуючи величезний вплив на загальний мовленнєвий розвиток дітей [1, с. 227; 2].

Театралізована діяльність дитини дошкільного віку має такі види як сприймання театального видовища, що сприяє засвоєнню найкращих форм літературного мовлення; театралізована гра, що спрямована на активізацію словника і зв'язного мовлення, переказ сюжету; підготовка театральної вистави, тобто репетиції і відпрацювання виразності мовлення [3, с. 343].

Театралізовану діяльність дошкільників класифікують за способом організації (індивідуальні чи колективні ігри); за змістом театралізованої діяльності (ігри за сюжетами літературних творів, ігри-драматизації, інсценування), за видами ігрового матеріалу (театр ляльок, театр іграшок, пальчиковий театр, театр маріонеток, тіньовий театр, театр на фланелеграфі).

За Н. Водолагою, змістовими компонентами театралізованої діяльності виступають: пізнавальний, що надає можливість познайомитися з театром, набути певних знань про театр та людей, які там працюють; ігровий, який дозволяє використовувати набуті знання у грі; сценічний, під час якого діти перетворюються на справжніх акторів [1, с. 227].

Театралізована діяльність має комплексний вплив на різні аспекти мовлення дітей старшого дошкільного віку: словник, звукову культуру мовлення, граматику, зв'язне мовлення.

Так, наприклад, граючи в різні ролі, діти збагачують свій словник, оволодіваючи новими термінами та виразами, які використовують у мовленні. Вони вчаться асоціювати слова з конкретними ситуаціями та діями, що сприяє усвідомленню їх лексичного розуміння та використання.

Під час театралізованих ігор діти активно використовують своє мовлення, щоб виражати емоції та думки. Це покращує їхню артикуляцію, інтонацію та правильну вимову звуків, що впливає на загальний рівень звукового оформлення мовлення.

У процесі виконання різних ролей та взаємодії з іншими учасниками театралізованої гри діти вчаться правильно будувати речення та використовувати граматичні структури. Це сприяє розвитку граматично правильного мовлення, вміння використовувати мову у різних контекстах.

Театралізована діяльність вимагає від дітей уміння об'єднувати окремі фрази в зв'язне мовлення. Граючи різні сценарії та дії, вони навчаються структурувати свої думки та висловлювати їх послідовно й зрозуміло для вирішення конкретних ігрових комунікативних ситуацій. Дошкільники отримують зразки правильного, красивого, емоційно-забарвленого зв'язного мовлення, насиченого влучними образними виразами, фразеологізмами.

Для успішного розвитку мовлення старших дошкільників необхідно забезпечити наступні умови: театральне-мистецьке розвивальне середовище, різноманітність ігрових сценаріїв, доступність реквізиту, підтримка дорослих, рефлексія та оцінка.

Важливим є створення атмосфери, що сприяє творчості та експресії, де діти відчують впевненість у собі та свободу вираження своїх думок і почуттів.

Н. Гавриш зазначає, що театральне-мистецьке середовище є цілісним, інтегрованим простором, системою, в якій інтегровано різні види художньо-мовленнєвої діяльності.

Інтеграція театралізованої, художньої, мовленнєвої, пізнавальної видів діяльності забезпечує позитивний стимул для розвитку глядацької та виконавської культури дітей старшого дошкільного віку, посилює вплив театального мистецтва на розвиток мовлення [1, с.262].

Створення театральне-мистецького середовища є осередком, платформою для всебічного розвитку дітей.

Методичне наповнення театральне-мистецького середовища у старшій групі закладу дошкільної освіти: театр на морських камінчиках; театр із яєць; театр із кульок; фланелеграф; театр на магнітах; настільний театр (іграшки, картинки); театр на фартуху; театр петрушок; театр на прищіпках; театральний лепбук; тростинний театр; театр на ложках; пальчиковий театр; рукавичковий театр (бі-ба-бо; ляльки рукавички з персонажами пальчиками-лапками; шкарпеткові ляльки-рукавички); театр-пуф; конусний-книжка театр; театр іграшки (готовий, саморобний); театр верхових ляльок; вертеп; театр

маріонеток; ляльки- підколінники; театр ростових ляльок; театр масок; атрибути для гри драматизації; настільно-друковані ігри за змістом художніх творів.

Робота дітей старшого дошкільного віку у театральномистецькому середовищі з означеними видами театру значно прискорює темпи мовленнєвого розвитку, сприяє формуванню глядацької та виконавської культури [4].

Застосування різноманітних сценаріїв театралізованих ігор, які відповідають інтересам та потребам дітей, дозволяє їм експериментувати з різними ролями та ситуаціями. Реквізит та костюми до театралізованих ігор допоможуть дітям краще уявити свої ролі та стимулюють їхню творчу уяву. Присутність дорослих є фактором, який стимулює комунікативні навички дошкільників, оскільки вихователі і батьки знають мовленнєві потреби дітей. Можливість дошкільників аналізувати та обговорювати свої ідеї, висловлювати власні думки після закінчення ігор дозволяє їм розвивати мовленнєву рефлексію. Забезпечення вищезазначених умов дозволить максимально використовувати потенціал театральномігрової діяльності для розвитку мовлення старших дошкільників.

Таким чином, театралізована діяльність є ефективним інструментом для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. Вона сприяє не лише збагаченню словника та вдосконаленню граматики, але й поліпшенню звукової культури мовлення та зв'язного висловлювання. Такий підхід відкриває перед дітьми широкі можливості для творчого самовираження та розвитку комунікативних навичок, сприяє формуванню граматичної компетентності.

Список використаних джерел:

1. Богущ А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти. Київ: Видавничий дім «Слово», 2010. 304 с.
2. Богущ А., Маліновська Н. Методика розвитку мовлення та навчання рідної мови дітей раннього і дошкільного віку. Підручник для учнів педагогічних коледжів спеціальності 012 Дошкільна освіта. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2021. 336 с.
3. Єлдінова С. Особливості театральномігрової діяльності в закладах дошкільної освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Вип. 71, том 1, 2024. С.343-348.
4. Руденко Ю. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного в театральномистецькому середовищі. *Наукові інновації та передові технології*. №6 (8). 2022. С.259-268.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Редактори: Євгенія Дурманенко, Марія Замелюк
Коректори: Євгенія Дурманенко, Марія Замелюк, Алла Бубін
Технічний редактор: Олена Кислюк
Дизайн: Інна Питель

ІННОВАЦІЇ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ: ТЕОРІЯ, ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
учасників I Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
з міжнародною участю

Матеріали подано за загальною редакцією науково-педагогічних, педагогічних працівників та наукових керівників здобувачів освіти. Доробки авторів присвячені основним тематичним напрямкам конференції: актуальні проблеми дошкільної освіти; дошкільна освіта: історичний, теоретичний та методичний аспекти; професійна підготовка сучасного фахівця дошкільної освіти; інноваційно-розвивальне середовище закладу дошкільної освіти.

Інновації в дошкільній освіті: теорія, досвід, перспективи: збірник I Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції з міжнародною участю (22 травня 2024 року, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради) / уклад. А. Бубін, Є. Дурманенко, М. Замелюк. Луцьк, 2024. 347 с.

УДК 372.2.018.42:005.745]:004.9«2024»(477)(100)(082)

© Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 2024

